

Demokrasî, xalk, desthilatdaerî û welat

Abdusamet Yîgît

Demokrasi, xalk, desthilatdarî û welat

Weşanên SORAN e

Temuza 2017

Edîtor : Zeynel Abidîn Han

Berpirsiyariya Redaksiyonê: Zagros Baran

Grafîk û Design : Gazîn Han

email: han-grafik@hotmail.de

Çap û Grêdan : Concept Medienhaus GmbH

Bülowlstr. 56-57 10783 Berlîn

ISBN 978-3-981668-61-2

Demokrasi, xalk, desthilatdarî û welat

Di roja me de gotina 'demokrasiyê' wê, 'weke nirxek' wê derkeve li pêş. Ankû wê, bi wê rengê wê, ji wê were bahskirin. Demokrasi wê, bi qasî ku wê, were hanîn li ser ziman wê, bi gotinê bi navkirina wê, wê, dîroka wê herê heta sedsalên 5' min ên berî zayîna îsa. Di van deman de wê, li anatolîa û mesopotamiya wê, tevgerîn civakî wê, hin bi hin wê pêşkevin. Wê xalkîti wê, pêşkeve. Di dewama wê de wê, ev rewş wê, bandûra xwe wê, bide dîyarkirin û wê, bi tîgînî wê, di nava filosofên dema kevnera a antîkk de wê, li ser wê were sekinin. Li herêmen weke girêkê wê, bi gotinê wê, biqasî ku wê, were hanîn li ser ziman wê, were hanîn li ser ziman. Lê di aslê xwe de wê, dîroka wê ya bi hebûna xalkan û tekoşîna wan ya civakî re wê, temenê vê gotinê wê bi wateyî wê, pirr kevn herê. Ku em weke 'serdestiya xalkê' û ankû 'serdestiya gel' wê, werênina li ser ziman wê, hê di serdemên gûtiyan de wê, xalkîtkî wê pêşkeve û wê, bikeve nava tekoşîna bo parastin û biserê xwer jîyanê. Minaq wê, herî zêde wê, weke ku mirov, dîsa di dema gûtiyan de li lagaşê bi Êrûkagîna û piştî bi nêzî du-sedsalî re wê bi 'Gûada-ensî' re wê, xwe bide dîyarkirin. Weke van rewşan mirov, karibê pêvajoyên dîroka civake wê karibê gelek bi gelek reng û rewşên bi vê rengê wan werênê li ser ziman.

Dema ku mirov dîrokê lêbikolê bêgûman wê, bi teybetî di çerçoveya dîroka mesopotamiya de wê, mirov karibê gelek minaqên bi vî rengî wan kifşbikê û wan werênê li ser ziman. Di dewama wê de ku wê, di roja me de wê, weke 'têgîneka demokratîkî' were hanîn li ser ziman 'bi hevdu re jîyankirin' wê, dîsa li mesopotamiya wê, were hanîn li ser ziman. Dema ku bahse mesopotamiya û gotina wê, dihê kirin wê, weke wateya wê, gotina 'baxçeyê gelan' wê, were hanîn li ser ziman. Ev gotin wê, ji çî û çawa wê, were hanîn li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, li herêmen wê, dîrokek civakî a pirr dirêj wê, xwe bide jîyankirin û dîyarkirin. Di dewama wê de wê, were hanîn li ser ziman. Dîroka şariştaniyên mesopotamîkî wê, bi serdemên wan ên pêşketî re wê heta serdemên sûmeriyan wê herê. Serdema sûmeriyan ku mirov bahse wê dikê jî mirov, bahse serdemeka bi hezaran salan ku wê, di wê de pêvajoyên jîyane şariştanî wê werina jîyankirin wê bahse wê, were kirin. Ev di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin.

Di dewama wê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse hebûna xalkan bikê wê, weke aliyekî ku wê, gotina demokrasiyê jî wê, di roja me de wê li ser wê re wê, bi tîgînî wê were bi watekirin bê. Lê di dewama wê de wê, hêzên desthilatdarî wê, di dewama wê de wê werina pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, tîgîna demokrasiyê wê, di aslê xwe de wê, weke tîgîneka ku wê temenê tekoşîna nava xalk û desthilatdaran de jî bê.

Heta roja me wê, gelek tîran(*), dîktator(*), despot(*) û hwd wê, derkevin. Wê bixwezin ku wê hemû hêzê di destê xwe de wê, bidina civandin û wê bixwezin ku ew

(*Tîran wê weke kesê di serdemên berê de wê, bi zîlm û zorîya xwe rêvebirinê wê bikê. Wê gotina wî serdest bê û wê ji xwe û pê de wê ti kesekê ne hizirê û nebînê. Hebûna ti kesekê herê nakê. Yên li dijî wî, wê weke dijmînê wî bin.

(*Dîktator wê weke kesê ku ew bi zîlm û serdestiya xwe heya û serdest bê. Xwe weke yê herî serdest û xwediye hemû tiştî dibînê. Dervî gotina xwe ti gotinê herê û qabûl nakê. Ti kesekê ji xwe û pê de nasnekê û herê nake.

(*Despot wê weke kesê ku ew welêt bi zor û zîlmê tenê bi serê xwe birêvedibê bê.

biryara hertiştê û kirinê bidin. Bi gotineka din wê, weke ku wê, di roja me de wê, were hanîn li ser ziman wê, weke ku ew xwe 'xwûdê' bibînin wê, rewşek bi rewşa wan re wê, derkeve li holê. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, ne belesebep bê ku wê rêveber û ankû desthilatdar wê, hertimî wê, dest biavêjina olê. Ol wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, dikarê bi çerçoveyî wê, werênê li ser ziman bê. Wê weke têgîneka bîrdozîkî ku wê, bi zêdeyî wê desthilatdarî wê, xwe li wê bigirin. Wê, bi wê re wê, bixwezin ku ew girseyan di bin dest û sehêta xwe de bigirin.

Di çerçoveya gotina 'demokrasiyê' de di aslê xwe de wê, gelek mijar wê, pêwîstî bi wan hebê ku ew werina dahûrkirin û şîrovekirin. Mijarên weke yên 'hêzê', 'desthilatdariyê', 'biryardayîna xwe', 'têgîna azadiyê', 'azadiya derbirînê' hwd wê, weke van wê gelek mijar wê, karibin werina kifşkirin û ew werina hanîn li ser ziman bin. Pirsgirêka têgîna demokratîkî a roja me wê, di serî de wê, rêveber û rêveberîya wan bê. Wê, çawa wê, rêvebirin wê hewldana dana kifşkirinê wê, weke şewayekî di bin maskeya demokrasiyê de pêşxistina tîranî û ankû dîktatoriyeke rêveberî bê. Di vê çerçoveyê de di roja me de ku çendî aqil û zanebûn pêşdikeve û pêşve diçe mirov jî wê, zedetîrî wê kifş dikê û dibînin. Di vê çerçoveyê de mirov wê, dema ku wan rêveberîyên serdemên kevn ên tîranî û despotîkî ku mirov wan dikê ku wan şîrovebikê û fahm bikê wê, rêveberîyên roja me wê, ji qarîqatûrekî wan wê wirdetir wê neçê. Di roja me de wê, hê navê demokrasiyê wê hebê. Lê wê, nîrxên wê wê yên weke bi parastina mafê mirovan û jîyane mirov re wê, zedetîrî ne li pêş bin. Di rewşa têgîhiştin û fahmkirina wê de wê ev wê weke mijareka sereka a bi pirsgirêkî ku wê, di nava rêveber û xalkan de wê, xwe ji temen ve wê bide dîyarkirin bê.

Di rewşa gihiştina têgîneka demokratîkî de wê, di serî de wê, pirsgirêka rêveberîyê wê, di serî de wê xwe bide dîyarkirin. Di serî de wê, rêveberîyek çawa wê, xwe pêwîst bê? Wê ev wê weke pîrseka giring ku mirov wê, dikarê li ser wê bisekinê bê. Mijarên weke azadiyê, mafê mirovan, mafê weke xwe bixwe jîyankirinê, mafê xwe perwerdekirinê, mafê bi azadî gerîn û rêwîtiyan û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Di roja me de jî wê, ev rewş wê, bi gelek sedemên weke *terorê* û hwd re wê, di roja me de wê, werina bînpêkirin. Yan jî wê, werina ji destgirtin. Rewşên ku ew weke hêncet dihên dayîn nişandin wê, di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya pêşketina aqilê mirov de wê, hertimî wê, zedetîrî wê werina pêşxistin. Aqilê mirov, ti dibê qay ew bi awayekî hatiya hûnandin ku ew hertimî di vê çerçoveyê û rewşê de ew hêncetan bibînin. Pirsgirêka çêkirina hêncetan û li ser wan re ji destgirtina maf û azadiyên mirov û xalkan û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de ku mirov wê, werênê li ser ziman wê, serdema me wê, weke serdemeka bi nîrxên demokratîkî ku ew hatiya pêşxistin û ankû pêşdikeve wê, werê hanîn li ser ziman. Wê, di vê çerçoveyê û rengê de wê, li ser têgînên weke azadiyê, mafê mirovan û hwd re wê, şîroveyên wê, werina pêşxistin. Lê di aslê xwe de wê, ev rewş hemû wê, li hebûn û kirinên desthilatdar û rêveberîyan wê bialiqin. Wê, ji wan derbas nebin.

Li vir wê, weke aliyekî din ê pirr zêde bi pirsgirêk wê, rewş û gotina rêveberîyan û ankû desthilatdariyan bê. Wê gotina demokrasiyê di gelek rewşan de wê, ji dev bernedin. Lê yên ku wê, herî zêde wê, mafê mirovan bînpêbikin û wê, komkujiyan weke ku rejima tîrk li kurdistanê dikê wê, werênina li serê xalkan wê, nişanak û birhana vê rewşê bê.

Ku mirov bi mejûya civakê re wê, werênê li ser zima mirov, divê rewşa civakê wê bi rengê wê yê î ro û yê demên berê wê di bin du beşan de wê, werênê li ser ziman. Pêvajoyên wê yên ku wê, berê jîyankirina wê temenê yên roja me jî bin bi mejûyîyatîya xwe re. Her

wusa gotina demokrasîyê û nîrxên wê, wê, ji aliyekî ve wê, bo rêveberîyên bi vî rengî ên dîktator û tîran wê, gelek rewşên weke maske ku ew dibin wan de xwe bijîn û ankû wan weke maske bikarbênin wê, ji xwe re wê, bikarbênin. Di vê çerçoveyê de gotina demokrasîyê wê, mirov di roja me de wê, nikaribê tenê ji devê yê ku ew bikarbênin wê, fahmbikê û wê hilde li dest. Di serî de divê ku mirov di wê çerçoveyê de pêşî li rewşa jîyane xalkan, maf û azadîya wan û nêzîkatîya rêveberîyan a li wan wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest. Kirin wê, cihê zêde ji gotinê re wê nehêlê. Di roja me de jî wê, ev rewş wê, bi vê rengê û awayê wê, zêdetirî wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa fahmkirina têgîna demokrasîyê de wê, rewşa xalkê, nêzîkatîya rêveberîyê û destûr û zagonên welêt û hwd wê, giring bin ku mirov wan hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê, weke aliyekî giring ku wê, xwe bide dîyarkirin. Çendî ku mirov, aqilê wî pêş dikeve wê, kûrnazî jî wê, bi wî re wê, weke ku wê pêşkeve. Bi teybetî wê, di rewşa rêveberîyan û hwd de wê, ev wê, bi awayekî vekirî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa di rewşa şîroveyên weke yên 'destûrî' û ankû weke ku ew dihênina li ser ziman 'xwendina nava rêzên destûrê(*)' û hwd wê, werênina li ser ziman. Vê gotinê wê, di rewşa kirina ramyarîyê de jî wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa şîrovekirin û hwd wê, li ser rewşên destûrî, zagonî, rêgezên ên weke bernemayan û hwd re wê, giring bê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke mijarekê wê hilde li dest û wê fahmbikê. Di serî de wê, ev wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Şîrovekirin wê, di rewşa fahmkirinê de wê, weke aliyekî herî zêde bi pîrsgirêk bê. "Weke xwe fahmkirin" û ankû "weke ku ew dixwezê fahmkirin" wê, di vê çerçoveyê de wê, were pêşxistin wê, rewşa şîrovekirinê wê, weke aliyekî giring ku wê, ji wê were sûdgirtin û ankû bikarhanîn bê. Di vê rewşê de wê, rewşa destûran wê, di çerçoveya şîroveya me ya li ser gotina demokrasîyê de wê, bi gotina 'şîroveyê' re wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, weke aliyekî giring wê, hilde li dest bê. Di rewşa fahmkirina destûrê de mirov, divê ku gotina 'şîroveyê' jî wê li rex wê, bicih bikê û wê fahmbikê. Wê hingî wê, ya rast wê bi rastî wê, di wê çerçoveya wê de wê, were dîtin û fahmkirin.

Di çerçoveya têgîna demokratîkî de wê, weke gotineka ku wê, di roja me de wê, bi zêdeyî wê, were bikarhanîn wê, ew bê ku ew kirin 'di çerçoveyek destûrî de ku ew hatibê kirin' wê were hanîn li ser ziman. Yanî ku ew di çerçoveya destûrê de ku ew **heta(hate)** kirin wê di çerçoveyek demokratîkî de wê, weke kirineka 'meşrû' wê, were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya destûrî wê, weke çerçoveyek 'meşrû' wê li wê were nerîn. Wê were hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê, dema ku ew di çerçoveya destûrê de ew hatkirin wê, weke 'kirineka rast' û 'kirineka meşrû' wê, were hanîn li ser ziman.

Destûr wê, temenê têgîna 'rastîtiyê' û ya 'meşrûtiyê' wê bi xwe re wê biafirênê. Wê bi wê rengê wê, were hanîn li ser ziman. Li vir di aslê xwe de ev gotina 'meşrûtiyê' û ya 'rastîtiyê' wê, bi serê xwe wê weke gotinna ku mirov dikarê wan bikê ber lêpîrsînê de bê. Çendî rast û meşrû na di wê çerçoveya meşrûti û rastîtiya destûrî re ku ew dihê hanîn li ser ziman. Li vir wê, bi vê rengê wê, rewşa destûrê wê, bi awayekî din ve jî wê, ji aliyê

(*)Gotinên weke 'xwendina nava rêzên destûrê' wê weke gotineka ku wê temenê li gorî xwe û xwestekên xwe ji aliyê rêveber ku ew destûrê û rêzikên wê bi wate û şîrovebikin jî bê. Di wê rengê û awayê de wê, wate û şîroveya ku ew dixwezî ku ew jî wê derxî û bi wê xwe û rewşa xwe baş bikin û rêveberîya xwe bidina domandin. Di roja me de wê, ev wê weke aliyekê hîmî ku wê destûr wê li gorî xwe wê bi wê rengê wê were şîrovekirin jî bê. Rêveberî, desthilatdarî û rejimên roja me wê, pîr zêde dikin.

têgînên bi vê rengê ku mirov wan dikarê çerçoveya felsefeya têgînî a vê xate têgîna demokratîkî û rastîtiya wê, bi wê re wê pêşbixê û wê werênê li ser ziman û wê, biafirênê wê, di aslê xwe de wê weke gotinna ku mirov divê ku wan hûr û kûr li ser wan bisekinê. Li vir kirineka ku ew hat kirin wê, çendî û çawa wê, weke kirineka ku ew li gorî destûrê bê wê, were kifşkirin? Di serî de wê, bi şîrovekirinê û têgihîştina lêhatinê re ku wê, li wê were nerîn re wê, ew wê were kifşkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê, were fahmkirin. Lê di aslê xwe de wê, ev wê, ev jî wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê, li ser wê bisekinê bê.

Jîyan, mirov û demokrasi

Demokrasi wê, di rewşa jîyanê de wê, dema ku mirov wê, kir ku wê fahmbikê wê, bi wê re wê ya ku wê were fahmkirin wê, ew bê ku ew kirin ew çendî 'rast a' wê, li wê were lêgerîn. Di vê çerçoveyê de wê, demê mirov dikarê vê jî wê, werênê li ser ziman wê, rastîtiya li gorî rewşa rastîtiya jîyanê û têgîna wijdanî a mirovî wê, li vir wê weke aliyana ku wê weyn bi leyizin bin. Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, rastîtiya mirovî wê, weke têgîneka wijdanî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke resteka demokrasiyê wê, were hildan li dest.

Di rewşa fahmkirina têgîna demokrasiyê de wê, ya ku mirov wê, di serî de wê, fahmbikê wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bi destûrê re wê, bide dîyarkirin. Wê demê destûr wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, dikarê wê hilde li dest wê, di çerçoveya li gorî bûyîn û ne li gorîbûyîna restên demokratîkî û hwd re wê, weke aliyekî giring wê, xwe li vir wê, bide dîyarkirin. Di çerçoveya têgîna mirov a mirovî û ankû mirovatîyî de wê, ev wê bi wijdanê mirov re wê, were li ser ziman.

Mirov dikarê wê, yekê wê, werênê li ser ziman ku destûrên welatan ku ew dikarin weke 'destûrên pozîtîv' jî ew dihên hanîn li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, li gorî têgîna demokratîkî di wan de dikeve nava lêgerînekê û ji wan dikeve nava bendewariyekê de wê, hingî wê, weke ku mirov hêvî bikê ku ew bi rastî tevbigerihe. Ya ku wijdanê mirov herê û qabûl nekê wê nebê û ne pejirênê. Rastîtiya mirov bi nixên wî yên civakî û dîrokî re wê, esas bigirê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov destûrên welatan û ankû 'destûrên pozîtîv' wan şîrove dikê wê, pîrsgirêka wan ya civakên dîrokî û fahmkirin wan û li gorî wan û rastîtiya wan tevgerîne wê, xwe bide dîyarkirin. Destûr wê, weke rêyeka ku wê, çawa wê sazûmana pergalek welêt wê were çêkirin û bi rêvebirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, her destûr û rêzikên wê, weke restna destûr û rêzikî ku wê, li gorî wan were jîyankirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, destûr wê li rewşa jîyane mirov wê bihizirê. Wê rastîtiya mirov wê, divê ku ew li berçav bigirê. Yan jî ew ew rastîtiya ku ew di xwe de ew destûr wê herê û qaûl dikê wê li gorî wê, bide pêşxistin, perwerde kirin û hwd. Di vê çerçoveyê de destûrên di roja me de wê, weke têgîneka vêşarî a ku wê ji temen ve wê hîmê pîrsgirêkên civakî ên ji wan destûran jî bê wê, têgîneka nîjadperest wê li gîyane wê were serwer kirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew têgîna nîjadperestî li wê gîyane destûrê hat serwerkirin û pêde wê, êdî wê dema ku ew destûr li gorî kîjan restên koma civatî û ankû komnetewê û an jî 'enîsteyê' ku ew hatîya nivîsandin wê, li gorî wê, bide herêkirin. Wê yên din wê, ji nedîtî ve wê, were dîtin. Minaq weke destûra tirk ku ew li gorî têgîna etnîsîte tirkîtiyê wê were nivîsandin. Wê li gorî mantiqê wê, wê herkesek wê bibê tirk û wê bi zimanê tirkî wê biaxîfê. Bi wê re wê, zimanên xalkên din ên weke kûrdan û xalkên din wê, ew destûra ku ew ji nedîtî ve tê wê, li dijî

wan pêvajoyên dijberîyê û û yên weke yên bişavtinê û hwd wê, temenê wan biafirênê û wê bide pêşxistin. Dema ku wê, di vê çerçoveyê de wê, li dijî hebûna civake kurd wê, şerê jenosîdkirina wê, weke ku ew li dijî ermenîyan hat dayîn ku ew dihê meşandin wê li gorî gîyane wê destûrê bê. Bi gotineka din wê, şerekî destûrî ê jenosîdkirinê wê, li ser serê civakan wê li gorî gîyane wê destûrê wê were dayîn û meşandin.

Di roja me de ev minaqe destûrî ku me bi destûra rejima tirk re da wê, weke minaqeka ku wê, di gelek rewşên destûrên welatên din de jî wê, vegotinbar bê. Wê di temenê wê de wê, têgîna afirandina 'netewîya xwe' wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, ev wê, weke encamên wê derkevina li holê. Têgîna destûra netewî wê, di aslê xwe de wê, weke têgîneka destûrî a pozîtîv wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê komkujîyên mazin ên li ser serê civak û jî dîrokê birina wan re wê biafirênê bê. Di roja me de wê, dema ku em tenê li bineterên nivîskî ên neteweyên yekbîyî jî dinerê wê, di wan de wê were dîtîn ku wê, bi sedan ziman, çand û xalk wê ku ew hatina jî dîrokê birin wê navê wan hebê. Wê navê wan hebê lê wê ew tûna bin. Bi wê re jî wê, gelek ziman û çandên ku ew 'hatina ber tûnebûnê' wê bahse wan werê kirin.

Di roja me de ev pîrsgirêk ku em li wan dinerê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin ku wê, di temenê wê de wê, destûrên netewî ên pozîtîvî wê hebin. Di nava sînorê rejiman û ankû welatan de ku ew xalkên ku ew hena wê, nikaribin weke yê netewê serdest hebûna xwe bi azadî û mafî bidina domandin. Wê ji temen ve w, her timî wê, weke ku wê têgîneka nijadperestî wê bide dîyarkirin û kifşkirin bê. Wê ew maf û azadî wê ew destûr û rêveberên wê rejimê û ankû welatê wê jî wan re wê nedê nîşandin. Wê di vê çerçoveyê de wê bihizirin ku ew çendî ku ew karibin civakek ahengî jî xwe re ku ew bi zimanekê, çandekê û weke wê dihizirê ku ew biafirênin wê, ew li ser wê re wê karibin hebûna xwe bidina domandin. Di vê çerçoveyê de wê, nêzîkatîya desthilatdar wê, weke nêzîkatîya vîşarî a di temenê wê rejimê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di roja me de wê, bi vê rengê wê, ew wê were li ser ziman.

Di roja me de wê, dema ku mirov rewşa rejimên herêmê wan dikê ku wan fahmbikê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bin. Wê ev rewş wê, li herêmê û ankû li rojhilat wê, temenê pîrsgirêkên giring ên civakî bin. Di temenê hemû pîrsgirêkên civakî de wê, ev têgînên desthilatdarî ên ku ew bi armanca desthilatdarîyê û pêşxistina wê, ku ew li ser destûran re bê û ankû li ser rewşên din ên weke wê re bê ku ew dihêna pêşxistin wê, di temenê wan de wê hebê. Di vê çerçoveyê de di serî de mirov dikarê wê, rastîya wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke çandeka desthilatdarî wê, xwe bide dîyarkirin. Ev çand wê li pêşîya pêşketina çandên demokratîkî û hwd jî wê asteng bê. Di dewama wê de wê, kûştina kirina felsefeyê û hwd jî wê, di vê çerçoveyê de ku ew, bo ku ew lêpîrsînê li ser kirinên xwe yên nebaş nehêlin ku ew were kirin wê, bikin. Wê felsefeyê bi vê armancê wê bikujin. Wê nehêlin ku wê felsefe wê were kirin. Wê, di çerçoveya hizrên xwe yên bîrdozîkî de wê, bixwezîn ku wê hanîna li ser ziman û li gorî wê jîyankirin bibê. Di vê çerçoveyê de wê, werênina li ser ziman. Li vir divê ku mirov wê, werênê li ser ziman ku wê, di temenê civakek pêşketî de wê, civakatiya aktîv wê hebê. Civakatiya aktîv jî mirov çi jî wê fahmbikê? Wê mirov dikarê wê fahmbikê ku wê, çawa wê, civakek ku ew di nava xwe de ew xwediyê aqilekî lêpîrsîner bê. Wê rastîyên dîrokî zanibê. Bi wê re jî ew li ser temenê xwe xwe yê dîrokî xwediyê hişmendiya xwe bê. Bi wê re wê, fahmbikê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa

wê, civaketîya aktiv wê xwediyê aqilekî felsefîkî ê lêpirsîner bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, rastîya wê, werênê li ser ziman. Civaketîya roja me wê, di nava xwe de wê, xwediyê gelek pêşveçûnên bi awayên pirr-dîmenî bê. Di vê rewşê de jî wê, her pêşketinê wê yên ku ew dijî wê, çawa wê, di jîyane wê de wê xate pêşketinê wê bide dîyarkirin ew jî wê, bi wê re wê, bi hizirkirina wê ya bi felsefîkî û ankû bi fahmkirina bi felsefîkî û hwd re wê, were pêşxistin. Civak wê, xwediyê rewşeka pêşketinê a bi xwe re ya pirralî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê hebûna civakê wê, werênê li ser ziman.

Civak wê, di nava xwe de wê, ji du alîyan ve wê awayekî pêşketinê bê. Yek wê, bi pêşketina xwe ya bi xate dîrokê re bê. Ya din jî wê, di çerçoveya navaroka xwe de ku wê, weke çiqilên darekê wê hertimî wê, çiqilên nû wê bi wê ve wê, bibin û wê rûbidin wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê bahse rengên komn civakî û pêşketina wan bikê. Wê, bi wê re wê, weke aliyekî din jî wê, ew bê ku wê, civak wê, hertimî wê, temenê cihêrengiyên wê yên navxweyî wê, komên wê yên navxweyî ên civakî bin. Di dewama wê de wê, hizirkirinê jî hevdû cuda bê. Ev jî wê, weke aliyekî giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa civakî wê, weke aliyekî giring ku mirov wê li ser wê bihizirê bê. Her wusa gotina civakê mirov wê çawa wê, salixbikê? Wê di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke mijarekê bê. Salixkirina gotina civakê wê, di çerçoveyê de wê li ser dîroka wê ya komî, ziman, çand û her wusa şewayên wê yên hizirkirinê re bê. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, salixkirineka wê bibê. Lê di aslê xwe de wê, wê jî aliyê têgînî ve wê, ew dîtarîya gotina civakê wê, her timî wê temenê şîroveyên jî hevdû cuda bê. Divê çerçoveyê de wê, têgîna civakê wê, weke aliyekî giring bê. Civak wê, weke bûyîna ji gelek mirovan a bi komî bê. Wê demê ku ew bûyîna ji gelek mirovan bê mirov dikarê têgîna mirovtiyê jî wê, li vir wê hilde li dest. Wê fahmbikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di roja me de wê, ev alî ê, bi hevdû re wê, hilde li dest. Têkiliya mirov û civakê û ankû komê wê, di awayekî li hevû hûnandî a li ser raman, hêst, hîs û xwûnê re bê. Wê bi wan re wê, bi demê re wê têgînên ku wê biafirin wê, bi wê re wê, di temenê wê de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Li vir di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têkiliya mirov û komê wê weke aliyekî giring ê fahmkirina têgîna civakî bê. Weke meneke têgînî a binî ya civakî mirov, dikarê têgîna komê û ankû weke ku heta roja me di kurdî de ew dihê li ser ziman gotina 'komelîyê' wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, komel wê weke gotineka ku bi sazûman wê rûniştî bê. Di rewşa têgîna gotinê de wê, ew wê, bi wê re wê, were kifşkirin. Di nava têgîna gotinê de wê, ev jî wê, bi wê re wê, were li ser ziman û kifşkirin ku wê, têgîna gotinê wê, ji temen ve wê, hebûna mirov jî wê bi hevdû re wê di ahengekê de wê, weke kirdeyek vêşarî wê di xwe de wê, bihawênê û wê bide hanîn li ser ziman. Kom û ankû komel wê, ji kesên weke xizm û ankû ew bi hevdû re di çerçoveya hevbeşiyên xwe yên bi hevdû re de ku ew dijîn bin. Di vê çerçoveyê de mirov, wê, dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ew jî wê, hebê ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, temenê gotina komelîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke bi navaroka gotina civaketîyê re wê werê li ser ziman. Di jîyane civakî a li kurdistanê de wê, gotina komelê wê, weke gotineka pirr kevn ku wê, çerçoveya wê bi hevdû re jîyankirinê ku wê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa fahmkirina têgîna komelî de wê, bi wê re wê,

têgîna komî wê, derkeve li pêş. Weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê komîtî û ankû kombûn wê, weke bi hevdû re jîyankirinê bê. Bi hevdû re jîyankirin ku mirov wê bahse wê dikê wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa têgîna gotina komî wê, di nava xwe de wê, têgîna keseyetîyê wê bi hawênê. Her wusa li vir mirov û keseyet wê, du gotinên ku wê, bi dîmenî wê di hevdû de wê werina dîtî bin. Keseyet wê, weke mirovê bi zane bê. Mirov bixwe jî wê, weke gotineka navê hebûna me ya zindîyî ku em di wê xwezaye xwe de dijîn bê. Yanî wê dema ku mirov wê bahse keseyetîyê wê bikê wê, di temenê wê de wê zanîn wê, bi rengên xwe yên pêşketinê wê, hebê. Mirov ku ew bi keseyet bû û pê de wê, di wê çerçoveyê de wê, bidest kifşkirina xwe ya bi aqilî wê bikê. Wê di derbarê xwe û jîyane xwe û hewirdora xwe de wê, bibê xwedî hizir û têgihîştin. Di vê çerçoveyê de wê, aliyekî din ê têgîna keseyetîyê wê ew bê ku wê, di derbarê xwe de wê, xwediyê zanînê û hişmendiye bê. Wê bi wê re wê, keseyet wê, xwediyê nerîn û dîtina xwe ya têgihîştî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê, rewşa wê bê. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê têgîna keseyetîyê wê, mirov wê, weke zindiyekî wê bibê rewşa ku ew li ser kirin û tevgerên xwe û yên ku ew dibîne ku ew bibîne xwediyê hizrekê bê. Wê bi wê re wê, daraza xwe wê pêşbixê. Keseyet bixwe wê, di rengê darazî de wê xwediyê pêşketina xwe ya civakî bê. Mirov wê, di nava çi rengê pêşketinê de wê bijî wê, ji wê bigirê û wê bi wê re wê, wan nirxên ku ew bi wan re mazin dibê wê, wan di xwe de wê bigihênê li rewşek keseyetî.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, keseyet wê, weke aliyekî giring wê, hebê û wê xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse keseyetîyê û mirov dikê wê, bi hevdû re wê, di hevîyekîyekê de wê xwe bi hevdû wê bidina dîyarkirin. Keseyet wê aliyê mirov ê bizanebûn bê. Mirov wê aliyê keseyetîyê ê bi hebûnê bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşek fizîkî û zêhnî de wê, xwe bi hevdû re wê, bidina hanîn li ser ziman û dîyarkirin. Di rewşa fahmkirina keseyetîyê de wê, ev jî wê, werê li ser ziman ku me, weke ku hinekî li jor me hanî li ser ziman wê, keseyet wê xwediyê nerîn û dîtina xwe ya teybet a bi hişmendî bê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, di rewşa pêşketina aqilê xwe de wê, pêvajoyên xwe yên jîyanî ên ku ew dijî wê, di temenê dîtî û nerîna wî ya pêş dikeve de bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, darzên başî û nebaşî û hwd wê, xwe bidina dîyarkirin. Ev jî wê, weke aliyê ku mirov wan dikarê bi teybetî wan werênê li ser ziman bê.

Di rewşa têgîna civakî de wê, weke aliyekî giring wê, ew jî wê hebê ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman ku wê têgîna keseyetîyê wê, di wê çerçoveyê de wê, bi pêvajoyên pêşketina aqil re jî wê, xwediyê temenê xwe bê. Di aslê xwe de mirov dikarê ji vî aliyê ve temen û dîroka pêşketina bi aqil a keseyetîyê bibê heta pêvajoyên destpêkê ên bi aqilbûnê. Wê di serdemên weke yên peleolîtîkê û piştre ên civake neolîtîkî de ku wê hin bi hin wê mirov wê bidest derkkirina xwezaye ku ew di nav de dijî wê bikê wê, di wê çerçoveyê de wê, nerîna xwe ya bi hişmendî a li hewirdora xwe wê biafirênê.

Di dewama wê de wê, aqilê mirov wê pêvajoyên xwe yên pêşketinê wê pêşbixê. Pêşî wê aqil wê pêşkeve. Piştre wê, navaroka aqil wê, weke tîgînên darazî, raman û hwd wê pêşkeve. Wê ramanên mirovî wê pêşkevin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa têgîna civakî de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, aqil wê, di

navaroka wê de wê, hin bi hin wê, ji hevdû zelal kirina mirov a wê pêşkeve. Wê, têtînen hişmendîyê ên weke hişmendîya rewşan wê pêşkeve. Mirov wê, aqilê wî yê di derbarê rewş û hewirdora wî de wê pêşkeve. Ev jî wê, weke aliyekî giring bê. Mirov wê, di nava wê jîyane xwezaî de wê, bijî. Wê nasbikê. Wê di dewama wê de wê, bi hevdû re wê jîyankirina mirovan wê pêşkeve. Mirov wê, bi hevdû re wê bi komî wê bijîn. Wê hêsta mirov a hevdû û rewşan naskirinê wê pêşkeve. Wê bi wê re wê, mirov wê çendî ku wê, bê xwedî aqil wê, di derbarê rewş û jîyane xwe de wê bê xwedî aqil. Mirov wê bi aqil wê bigihijê keseyetîyê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, di derbarê rewşan de wê, bigihijê têtîn, nerîn û dîtina xwe. Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşan wê li gorî xwe wê, rewşan wê bihizirê. Wê li ser wan re wê, weke xwe wê bihizirê. Wê li gorî xwe wê bihizirê. Li gorî xwe hizirkirin wê, weke rewşeka keseyetî a di temenê têtîn, nerîn û dîtînen mirovî de jî bê. Di rewşên bi vî rengî de wê mirov wê, hin bi hin wê xwe bide dîyarkirin. Em dibînin ku wê, bi aqil û hişmendîyê re wê, hêst û hîsa xwestin û xwedî derketinê wê pêşkeve. Mirov wê ji xwe re wê, tiştan wê bixwezê. Wê xwesteka mirov bi mêyla wî re wê pêşkeve. Ev jî wê, weke aliyê ku mirov bi teybetî li ser wê bisekinê bê. Di rewşa keseyetîyê de wê, weke rewşeka bi aqilî wê, çawa wê bibînê, binerê û hwd wê, bi wê re wê pêşkeve. Di vê çerçoveyê û rewşê de wê, aqilê mirov ê keseyetî wê pêşkeve. Pêşketina aqilê mirov wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê rewşê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava komeka ku wê gelek mirov wê bibin de wê, bi vê rengê wê gelek têtîn, nerîn, dîtî, xwestek û hwd wê, li rex hevdû wê pêşkevin. Pevçûn, hatinê berhevdû, berberî û hwd, ku ew di nava komê de pêşdikevin wê, di temenê wê de jî wê, ev(keseyet û bi wê re hêsta xwe bixwe) wê hebê.

Mirov ku wê rewşa civakî wê ji rewşa komê wê bikê ku wê fahm bikê wê, di dewama wê de wê, mirov wê hin bi hin wê, gelek rewşan wê kifş bikê. Çendî ku mirov wê aqilê mirov wê pêşkeve wê, têtînen weke 'xwe weke yê li hemberê xwe dîtî' û ankû pêşketina têtîna wekhevîyê û hwd wê, pêşkeve. Di dewama wê de wê, serbestbûn û azadî wê pêşkeve. Mirov wê, dema ku wê tiştêkî wê bikê wê, bixwezê ku ew wê bikê. Ya ku mirov wê kir û mirov wê xwest wê, xwestek û kirin wê, di levhatîya hevdû re wê, temenê têtîna azadiya mirov jî wê bi xwe re wê biafirênê. Mirov wê, dema ku wê, tiştêkî nexwezê ku wê, bikê wê, ew encama çi bê? Di aslê xwe de wê, ew jî wê, di serî de wê, ji hêsta ne herêkirin û ne pejirendinê wê pêşkeve. Di vê çerçoveyê de wê, têtîliyeka van hêst û ankû têtînan wê li er pêşveçûnê aqilî re wê, di çerçoveya pêşketina mirov de wê bi hevdû re wê hebin.

Mirov, di nava jîyanekê de dijî. Ew jî jîyan jî wê, temenê jîyane mirov wê di wê de wê, hebin. Mirov wê, di destpêka jîyane xwe de wê, bo ku ew bijî wê, herê û nêçîrê wê bikê. Wê di encama wê de wê, sawalan wê nêçîr bikê û wê wan bikê. Wê bi wan re wê hebûna xwe ya jîyanî wê bide domandin. Di vê çerçoveyê de wê, hebûna jîyanê wê, weke têtînekê wê di temenê helwest, xwestek û kirina mirov de wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê di dewama wê de wê, jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide dîyarkirin. Têtîna hebûna jîyanê wê, mirov dikarê di temenê hebûna jîyane xwe de jî wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Bi gotineka din jîyanê weke rêgez û ankû destûreke pêşî a ku ew mirov di temenê şîroveya xwe de wê, li vir wê herêbikê wê derkeve li pêş. Wê wusa jî bê. Di serdemên berê de wê, dema ku mirov wê bihizirê wê, ji hebûna xwe jîyane xwe wê bidest hizirkirinê wê bikê. Wê hizirkirin wê, di destpêkê de wê, ji jîyanê û

têgîna jîyanê wê destpê bikê. Ev wê, bo têgînên bawerî û hwd jî wê, wusa bê. Minaq wê, li kurdistanê ku mirov bi têgînên êzdayî ên weke Zerdestîyê û hwd re wê, dibînê ku wê jîyan wê weke 'mafekî pîroz' wê were dîtin û hanîn li ser ziman. Wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê, nêzîkatî wê were kirin. Di dewama wê de wê, li jîyane hemû zindîyan wê were hizirkirin. Destpêka jîyanê jî kûderê destpêkirîya wê, hertimî wê, weke pîrseka ku wê, li wê were hizirkirin bê.

Di vê çerçoveyê de em ji roja me gotinekê hildina li dest û ji wê bidest hanîna li ser ziman bikin. Gotina 'demokrasiyê(*)' ku ew di roja me de wê, derkeve li pêş weke nirxekê wê, di aslê xwe de wê, di temenê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê nirxên ku wê temenê wan wê hebûna jîyanê wê biafirênê û ku ew bûna temen û hîmê hizirkirina mirov di her demê de wê, bi pêşveçûnên hizirkî re wê, temenê wê gotinê wê bi hezaran salan wê biafirênin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê hemû nirxên mirovatîyê ên bi aqil ku ew pêşketina ji destpêka wan mirov, wan hilde li dest û wan werênê li ser ziman. Di heman rengê de ezê, gotineka din jî di dewama wê gotina 'jîyane pîroz' ê xate êzdayîyê de wê, ku ew heta roja me de di nava kurdan de ew dihê hanîn li ser ziman û bûya malê gelek têgînên olî ên ji hevdû cuda jî wê bi demê re wê, werênina li ser ziman. Ew jî wê, gotina "ya ku tu ji xwe re wê rast nebînê wê, li ti kesekî din neke" bê. Ev gotin wê, weke gotineka xalkî a civake kurd bê. Lê di çerçoveya têgîna mijare me de wê, karibê bi têgîn û ramana wekhevîyê re ew têgîneka giring a pêşketî jî bide me. Li vir wê, têgîneka wekhevîyê a weke kirdeyek vêşarî lê ku ew xwediyê rengêkî têgînî ê xort a di dema hanîn a li ser ziman de wê, di gotinê de wê hebê. Wekhevî wê, di çerçoveya têgîna hebûna jîyanê de wê, weke têgîneka giştî wê, hebê. Hemû zindî wê xwediyê jîyanekê bin. Di vê çerçoveyê de wê, di wekhevîyê de wê, xwediyê rewşek jîyanî bin. Bi wê re jî mirov, divê ku wê werênê li ser ser ziman ku ew gotinên weke wekhevî, dadî û hwd, bi kirpandina re ew divê ku bi awayekî bêî bidilwaswasî werina ser ziman. Bi wê re wê, salixkirina wan pîr başkirin wê, pîr giring bê. Ber vê yekê gotina wekhevîyê li vir em, wê bi wê re wê, bibêjin ku wê, pîr giring bê ku ew baş were fahmkirin, salixkirin û li ser ziman. Em di dewama wê de wê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, têgîna wekhevîyê wê, têgîneka ku wê tenê wê weke encamî bê. Wê bi têgînî de vera ku mirov ji wê bi fahmkirina xwe re gav diavêjê û destpê dikê bê. Di vê çerçoveyê de di dewama wê de wê, jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, her zindî wê, xwediyê cihrengîyên xwe yên jîyanî bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Cihrengî wê, yekê li ser û ya din li bin û ankû yekê baş û ya din ji wê nebaş wê, mirov wê nikaribê bide nîşandin. Li vir wê, hebûna jîyanê wê, weke têgîneka ku mirov di wê rewşê de wê, karibê wê werênê li ser ziman bê. Bi heman rengê em di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, di nava hemû zindîyên di xwezayê de wê mirov wê weke zindîyê ku ew gihiştibê rewşa hizirkirinê. Di vê çerçoveyê de wê, ew ji wî re wê, ne weke rewşeka ku ew wî çêtirtir dikê bê. Lê wê, weke têgînekê wê aqil û ankû hizirkirin wê temenê kifşkirina

(*)Gotina 'demokrasiyê' wê weke gotineka ku wê di wateya 'rêveberîya gel' de jî wê were şîrovekirin. Li dora 550 salê berî zayina îsa wê, minaqên wê piştî pêşketina felsefeyê li girêkê wê xwe bidina diyarkirin. Minaq rêveberîya 'perikles' wê di wê çerçoveyê de wê, were şîrovekirin. Wê di nava 'hemwelatîyan' de wê bijartinê wê bide çêkirin. Kesên tenê hemelatî na wê mafê wan ên deng derxistinê wê hebê. Perikles wê weke kesê ku wê reform jî dana destpêkirin jî wê were dîtin. Minaq kesên ku ew bideng hatina bijartin wê, maaş dana wan wê di dema wî de wê, bibê. Wekî din li hemberê destûra ne rast mafê vekirina dozê da hemwelatîyan.

hebûna jîyanê bi aqil bê. Di vê çerçoveyê de wê, wekhevîya zindiyî wê, bi aqil jî ku mirov wê kifşbikê bê.

Di rewşa fahmkirina hebûna zindiyên, jîyane wan û rewşa jîyane wan ku ew dijin de ku mirov li dîrokê binerê wê, bi wê re wê, were dîtin ku wê gelekî li ser wê, were sekin in. Piştî ku aqil pêşket û pê de wê, mijareka wê ya sereka wê, ew bê ku mirov wê, çawa wê karibê bijî bê. Wê di nava şert û mercên jîyanê de wê mirov wê, çawa wê, karibê fahmbikê û wê, hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, hilde li dest bê.

Di rewşa fahmkirinê de wê, mijarên ku wê, di navaroka wê de wê, werina hildan li dest wê, rewşa jîyanê, zindiyên cihê zindiyên di jîyanê de û her wusa cihê rengiyên wan ên ji hevdû bê. Wê di wê çerçoveyê de wê, ji nava zindiyên xwezayî bi aqilbûna mirov û li ser wê re ku ew, bidest fahmkirinê dikê wê, were hanîn li ser ziman. Bi dîrokê re wê, di vê çerçoveyê de wê, dîroka wê, were hanîn li ser ziman. Bi teybetî gotinên weke demokrasîyê wê di serdema kevnera de wê, bi wateya 'rêveberîya gel' wê were li ser ziman. Di çerçoveya aqilê felsefîkî de ku wê, çawa ku wê, aqil pêşkeve û wê dakeve li jîyanê wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Ji sedsalên 5'în û pêde bahse têgîna demokrasîyê wê, bi pêşketina felsefeyê û bi wê re daketina aqil li nava jîyanê re wê were kirin. Di dewama wê de wê, weke girseya ku ew bi zane dibê û li ser jîyane xwe dibê xwediyê gotinê wê, derkeve li pêş. Di serdemên kevnera ên felsefeyê de wê, têgîna demokrasîyê wê, bi felsefeyê re wê, li ber bahre reş wê, bi têgînên weke 'demos' û 'krîtos(*)' ku wê were wateya rêveberîya gel wê, were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi aqil re wê, weke ku wê dewreka din wê destpê bikê. Piştî ku wê jîyane civakî wê pêşkeve û wê derkeve li pêş wê mirov wê, di nava jîyane civakî de wê, çawa wê bi hevdû re wê bijîn wê, li ser wê were sekin in. Her wusa wê, bi demê re wê, ew wê were dîtin ku wê, çawa wê rêvebirin wê di jîyanê de wê, cihê xwe di jîyane mirov de wê bi bandûra xwe re wê, bide dîyarkirin. Ev wê, weke aliyekî giring wê, derkeve li pêş. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, rêveberî wê, *rêveberîyên teokratîk(*)*, *olîgarşîk(*)* û *tîranî(*)* û hwd wê, hin bi hin wê rengê wan derkeve li holê. Wê salixkirina wan wê were kirin. Heta serdema me jî wê, di nava civakê de wê, hertimî ku ew key bê û ankû wê weke dema împaratorîyan de wê, were dîtin ku ew împarator bê wê, kesek wê li ser serê girseyên mazin wê xwedî gotin bin. Wê li ser jîyan û baxtê wan wê, gotinê bibêjin. Wê biryara jîyan û ankû ne-jîyane wan bidin. Wê li ser wê re wê, rewşek wê bi giringîya wê derkeve li pêş. Mirovê ku ew bi aqil dibê jî wê, di dewama wê de wê, hin bi hin wê, di mejiyê xwe de wê bikê berlêpîrsînê de ku ew çawa û bi çi mafî li ser jîyane wî dibê xwedîyê gotinê. Ew jî weke wî mirovek a. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê bi aqil û mejiyê xwe re wê, ew wê darizandinê wê bikê. Bi kirina wê darizandinê de wê, di vê çerçoveyê de wê, li

(*)Demos û kritos wê di wateya rêveberîya gel de bê.

(*)Teokratîk wê rêveberîyeka ku wê li gorî rêgezên olî wê were avakirin û rêvebibê bê. Lê ji aliyekê din ve jî wê, di çerçoveya desthilatdariya welatî de koma rêveberîyê ku ew ne hati hilbijartin û li gorî têgînekê û ankû birdozîyekê ew hatî pêşxistin û ew li ser yên hilbijaertiyan re jî dem bi dem were dîtin û bi erkkirin wê ji wê re mirov dikarê werênê li ser ziman.

(*)Oligarşî wê weke komek piçûk û bi teybet xwediyê hemû mafên rêvebirinê li ser herkesekî re wê dihênê ser ziman. Wê weke renekê ku ew rêveberîyê li gorî xwestek û berjewendiyên xwe pêşbixin bê. Tenê ew ji wê maf û haq di xwe de bibînin ku ew pêşbixin. Wekî din mafê pêşxistina destûr û hwd ku ew tenê di xwe de bibînin. Yan jî, derketina dervî wê û ankû xwe ser wê re dîtin wê mafê tenê di xwe de bibînin.

(*)Tîran wê weke renekê rêveberî ku ji dad û hûqûqê dûr li ser gotina kesekê avaya bê.

aliyekî wê xwe dênê. Li navarokê wê jîyane ku ew dijî wê dênê. Li aliyê din ê li hemberî wê jî wê, ew kesê ku ew weke rêveber û ankû key ku ew li ser jîyane wî dibê xwediyê gotinê wê, bikê berlêpîrsînê de. Di vê çerçoveyê de wê, rewşekê wê derxê li holê. Di vê rewşê de wê, ev lêpîrsîna di mejî de ku mirov wê bi aqil dikê jî wê, di encama pêşketineka bi aqilî a di jîyan û mejiyê mirov de bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wê, rewş û têgînê bê. Di nava jîyanê de wê, ev lêpîrsîn wê, bi demê re wê, bi gelek awayan wê derkeve li pêş. Bi demê re şîroveyan ku wê werina kirin wê, bi pijiqîna li desthilatdariya teokratîkî jî. Di vê çerçoveyê de rêveberî û ankû kesên olî û ankû oldar wê, çawa wê karibin gotinê li ser jîyane mirov wê bidina gotin wê, werênina li ser ziman. Her çendî ku wê, bibêjin ku 'ew li ser navê xwûdê wê bêjin' jî lê wê, ew wê di mejîyan de wê, pêşîya lêpîrsînê wê, nedê girtin. Wê di vê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê hebûna xwûdayekê ku ew biryarê li ser rengê jîyane mirov dide ku ew wî mafî ji kû digirê wê li ser wê, were hizirkirin.

Li vir em di dewama wê de wê yekê jî wê, werênina li ser ziman wê, mijare ol û demokrasîyê wê, bi demê re wê, weke ku em di serdema me de wê, bi awayekî ku ew zêde dihe nîqaşkîrin wê, kifş dikin. Di vê çerçoveyê de wê, têkiliya têgînên bawerî û nêzîkatîyên demokratîkî wê, çawa wê, bi hevdu re wê hebê û ankû mirov çawa wê karibê wê denê wê, li ser wê were hizirkirin. Mirov wê, li ser vîna xwe wê xwediyê kifşkariyê bê û ankû wê hêzek li ser vîna mirov re wê, xwediyê kifşkariyê wê hebê? Pîrsa ku wê li bersiva wê, were lêgerîn wê ev bê. Her wusa di dewama wê de wê, di rewşa têgîna bawerîyê de wê, encamên van nîqaşan wê di serdemên pêşketina aqilê felsefeyê de wê, li ser têgînên weke yên wijdanê û hwd re wê, bidest pêşketina xwe wê bikin. Di dewama wê de wê, ew wê werina li ser ziman. Heta roja me jî wê, di nava civake kurd de wê, were li ser ziman ku wê, "mîrov, ku wê çî bijî wê, bi wijdanê xwe re wê bijî" wê, were hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê, mirov çî bijî wê, di dewama wê de wê, bi gotina bawerîyê re wê, were li ser ziman ku ew di nava mirov û bawerîya wî de ya. 'Wê ti kesek wê li şûna ti kesekî wê hasab wê nebê.' Ankû wê, weke ku wê êzdayî heta roja me wê, werênina li ser ziman ku wê, 'ti kesekê wê nekeve qabira ti kesekî de.' Wê bi vê rengê wê, hinekî wê balê bikişênina li ser kifşkirina mirov a xwe bixwe. Di dewama wê de wê, dîsa wê heta roja me jî wê, di nava civake kurd de wê, bahse kirinê û hewldana kirinê wê, were kirin. Dema ku wê bahse nav xwûdê jî wê bikin wê, bibêjin ku 'wê, dema ku tû wê li şûna li bendê dayîne bê tu, destê xwe bide berxwe û wê bikê' Yanî biafirênê. Di dewama wê de wê, li ser navê xwûdê wê were hanîn li ser ziman û wê bêjin ku wî gotîya "kirin ji te û dayîn ji min." Bi gotineka din tu, ardê biçêne ezê, şînahîya wê bidim' û hwd wê, bi vê rengê wê, ew wê were şîrovekirin. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, ast û pîvanekê wê bi vîn wê were hasibandin. Wê were herêkirin. Lê di dewama wê de jî wê, 'tiştên ku wê, mirov karibê wan bikê û nikaribê wan bikê wê hebin û mirov divê ku xwe li wan derxê hişmendiye.' Ev wê, weke gotinna ku wê, pêşîya tevlibûna li jîyane hevdu a mirovan wê bigrê jî bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê, têgîna 'aîdîyetê' û ankû 'yawêtiyê' wê pêşkeve. Ev têgîn wê weke têgîneka ku wê, di temenê rewşa ku mirov wê, bibê xwedî mal û semyan. Di vê çerçoveyê de mirov wê, bê xwediyê tiştêkî di jîyane xwe de. Wê mirov wê çendî wê xwediyê wê bê. Ev jî wê, weke aliyekî ku mirov wê, li ser wê serî wê wastênin. Hizrên ku wê, bi felsefeyê re wê, weke ku wê, werênina li ser ziman ku "wê, ti tişt wê weke xwe wê li jîyanê nemênê" wê, di temenê têgîna xwedibûnê de jî wê, temenê hizirkirin û serî li ser wastandinê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî

wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide diyarkirin bê. Mirov wê, tišta ku wê xwedî bê wê, ew tişt wê, ne mayînda û dayimî bê. Wê ew jî wê, demekê wê hebê û demekê wê piştê wê, nebê. Di dewama wê de mirov, dikarê wê ji aliyê mirov ve jî wê, werênê li ser ziman ku ew çendî xwediyê tiştêkî bê, wê, hetaheta wê li jîyanê wê, nejî. Wê ew jî wê, xwediyê temenekî bê û wê demekê bijî û wê piştê wê bimirê. Wê di vê çerçoveyê de wê ew tišta ku ew xwediyê wê jî ya wê, piştê wê, li şûn wî bimênê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava kurdan de wê, hertimî wê werê li ser ziman ku “dûnya ji nebî sûleyman re jî nema ya(*)” wê, werênina li ser ziman. Yanî wê, bi wê gotinê wê, werênina li ser ziman ku wê, tišta ku mirov wê, xwedî bê, ew weke me wê, demekê hebê û demekê wê nebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê were hanîn li ser ziman. Bi vê têgînê wê, werê hanîn li ser ziman ku wê ti tişt wê ne mayînda bê. Têgîna aîdîyetê wê, li ser wê re wê, were hanîn li ser ziman bê. Têgîna aîdîyetê wê, di temenê pêşxistina jîyane mirov a keseyetî de bê. Her wusa tišta ku mirov wê xwediyê wê bê wê, ew wê wusa wê were herêkirin. Wê ew newê hêrîşkirin. Wê ti kesek wê hêrîş û destavêtina li malê ti kesekî wê nekê. Ev wê, di çerçoveya nîrxên weke rêz û hûmet û pejirandina hebûna hevdû de wê, bi têgîneka demokratîkî wê, di roja me de wê, bê hanîn li ser ziman. Wê bi wê re wê, bi wê re wê pêşîya rewşa jîyane bi wî re wê, were girtin. Di dewama wê de wê, were li ser ziman ku wê mirov wê, çi bijî wê, bi vîna xwe re wê bijî. Mirov tišta ku wî, ew bi vîna jîya wê, ew ji wê berpîrsîyar jî bê.

Di roja me de wê, têgîna demokratîkî wê, bi vî rengî wê, bi gelek têgînên wê yên weke ku ew bi wê re weke ‘nîrx’ dihêne li ser ziman wê, ji wê were bahskirin. Têgîna demokrasiyê wê, weke têgîneka ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, dikarê wê, fahmbikê ku wê, weke nîrxekê wê, pêşkeve. Wê li ser aqilê me yê şûbjeyî re wê, temenê xwe yê pêşketinî wê, bide diyarkirin. Her wusa wê, bi wê re wê, were li ser ziman.

Têgîna demokratîkî wê, bi wê rengê wê şîroveyek wê, were û bibê ku mirov wê, tišta ku ew dixwezê ku wê bikê û mirov xwediyê kirina azadiya wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew kirina azadiyê di xwe de bibînê bi heman rengê ew, bi wê têgînê azadiya kirinê ku ew ji kesên dervî xwe re wê bibînê di mejiyê xwe de binasênê. Di vê rengê de wê, weke ku mirov hebûna hevdû bi rengê wê yê pêşketî re ku ew hevdû herêbikin wê, mantiqê wê, li ser wê avakirî bê. Di dema bikarhanîna azadiya kirinan de wê, demê wê, mirov wê, di xwe de wê, ew wê mafê bibînê ku ew tišta ku ew dixwezê ku wê, bikê. Di vê çerçoveyê de wê, sînorê mirovî ê fîzîkî ku ew heya wê, bi wê çiqasî û çendî wê karibê bikê wê, bi wê re wê, bihizirê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa fahmkirina wê de wê, kesê ku ew wê xwediyê wê azadiyê bê wê, ew dema ku wê, bikê wê, bi wê re wê, heman maf û azadiyê ji yê kesên din re jî wê, bide nasin.

Bi jîyanê, mirov û demokrasiyê re pîrsgirêka maf û azadiyan

Pîrsgirêka azadiya kesa wê, weke pîrsgirêkek giring a roja me bê. Di aslê xwe de wê, ev pîrsgirêk wê, di temenê wê de wê, bi gelek şêwayan wê pîrsgirêka maf û azadiyên giştî ên civakî jî wê, hebin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê bahse hebûna civake kurd bikê. Li vir mirov di serî de wê, werênê li ser ziman ku em nikarin têgîna maf û azadiyên giştî ên civakî û yên kesî ji hevdû cûda bihizirê. Dema ku mirov, wan ji hevdû bihizirê wê, bi

(*)Gotineka civakî a civake kurd a. Bo ku rewşa xwe li ser ti kesekê nebînê bo mirovan tinê ser ziman. Anku xwe weke hevdû bi wan re di rastiyekê de bibînê.

awayekî xwezayî wê, bê weke rewşeka xapandinê û aqil ji rêbirinê. Yên ku bi israri wê, werênina li ser ziman jî wê, di vê çerçoveyê de wê, bikevina rewşek bi vî rengî de. Minaq di roja me de wê, rejima tirk wê, hemû maf û azadiyên civakî ên civake kurd wê li bakûrê kurdistanê wê ji destê wê bigirê û wê bibêjê ku “li tirkîya, herkesek xwediyê heman mafê ya.” Lê ev gotin wê, dema ku mafên giştî ên civakî dihên ji dest girtin û ankû qadaxakirin wê, weke rewşek xapandinê wê xwe bide diyarkirin. Li ser rewşa tirkîtiyê û tirkbûnê re wê, were gotin. Yên ku ew ne tirk bin û li wê herêmê weke kurdan ku ew li ser axa û ardnîgarîya xwe dijîn jî wê, hebûna wan, bi nîrx, ziman û çanda wan re wê, rastî qadaxa, înkâr û tûnakirina di wê çerçoveyê de wê werê. Ev wê, rewşeka ku wê, rengê pêşketina rejimên ku ew di xwezîna ‘civake xwe’ bi şewayên weke bişavtinê û hwd ku ew biafirênin jî bê. Yan jî wê, weke rewşek bi zane a xapandinê wê xwe bide diyarkirin.

Di rewşa têgîna maf û azadiyan de wê, weke aliyekî giring wê, dema ku mirov wê, li wê bihizirê wê, bi temenê wê re wê, bihizirê. Her wusa wê, di çerçoveya wê ya civakî de wê, hebê û wê xwedî maf û azadî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman û bahse wê bikê. Di serî de wê, çawa wê, dema ku mirov wê, tiştê ku mirov jî xwe re rastbibînê bi maf û azadî ku wê, ji kesên li dervî xwe re jî wê rast bibînê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin. Ya ku mirov wê, jî xwe re rast dît û ku mirov wê jî yên li hemberî xwe re jî wê, rast bibînê wê, weke têgîneka ku wê di nava civake kurd de ku wê, heta roja me ku wê li ser temenê têgîna wijdanê re wê, hertimî wê were bi lêvkirin û hanîn li ser ziman bê.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna maf û azadiyê wê, di vê çerçoveyê de wê, dikarê wê, werênê li ser ziman. Mirov wê, li ser axa xwe wê, xwediyê wê maf û azadiyê bê ku ew tiştê ku ew dixwezê ku ew pêşbixê bê. Yan jî ew biçênê bê. Ew devera ku ew li wê dijî wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê, weke mal wî yê ku ew xwediyê wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew çî jî wê bikê wê ew di wê de wê serbest bê. Wê di wê de wê, ew xwediyê gotinê bê. Di aliyekî din de jî mirov dikarê wê, têgîna maf û azadiyê bi têgîna ardnîgarîyê re wê, werênê li ser ziman. Ew jî wê, ew bê ku mirov, devera ku ew dixwezê ku ew karibê rêwîtiyê li wir bikê, herê wir û li wir bijî. Di vê çerçoveyê de ew ku ew xwediyê wê maf û azadiyê bê. Di vê çerçoveyê de hinek rewşên ku mirov dikarê di çerçoveya têgîna demokratîkî de wan werênê li ser ziman wê, bi vê rengê bin. Ew jî wê ew bin ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman ku wê, ku mirov di wê hizir û hişmendiyê de bê ku mirov bi mirov dervî xwe re rewşek jîyanî de bê, di nava civakê de hebûna cihêrengiyên bawerî û olî ku ew hena ku mirov jî wan re bi rêz bê, di her mijarê de ku ew farqe zayendî newê li ser hevdu re girtin û jin jî bê û mên jî bê weke hevdu xwediyê heman maf û azadiyê bê, mirovên pîr û kal ku ew dijîn li maf û azadiya wan çavdêr bê, ciwan ku ew pêşdikevin û derdikevina li pêş di nava civakê de ku ew têgîna maf û azadiyê xwe bi têgihîştinkiribin û ew bi keseyetîya wan re ew werina herêkirin, çendî ku di rewşên bijartinî de maf û azadiyê ku ew girseya zêde ku ew wê di dest de digirê bi wê re ew girseyên kêmhijmar ên bi endam ku ew jî bi heman rengê xwediyê maf û azadiyê bin, cihêrengî û cûdahiyên ku mirov rastî wan dihê ku mirov wan herêbikê, li rewşên ku kes bi serê xwe bijartinên xwe bi serê xwe dikê û rêz û hûmet ku ew jî wê re were girtin, destavêtina li maf û azadiya kes û komên din ên civakî ku ew newê kirin, mirov xwe bixwe ku mafên xwe zanibê, bi rehetî û ewleyî ku ew karibê rêwîtiyan bikê, di nava civakê de rewşa mal û milk bideest kirin, di rewşên çand û hûnerî de xwe pêşxistin û hanîna li ser ziman, demên xwe bi şêx û şengî

bûhûrandin, rewşên ku mirov rastî nehaqîyê werê û hwd wê, weke aliyna ku mirov dikarê di çerçoveya têgîna demokratîkî a civakî de ku mirov li wan bihizirê bê. Hemû serekên nivîskî ku me di hevoka li jor a dirêj de hanî li ser ziman wê, her yek dikarê bibê nav û mijare lêkolîneka bi serê xwe di nava rewşa jîyane mirov a keseyetî û ya civakî bi hevdû re de.

Mijarên ku wê, têgîna maf û azadiya mirov wê alaquadar bikin bin. Di vê rewşê de mirov wê, karibê wê werênê li ser ziman. Di nava civakê de wê, hertimî wê rewş û kesên ku wê, çawa wê bixwezê wê bijî wê hebê. Her mirov wê, xwediyê wê rewşê bê. Mirov wê, di mejiyê xwe de wê, di çerçoveya xate pêşketina xwe ya bi aqilî û zêhnî de wê, xwediyê raman û bawerîyên xwe yên ku ew bi wê bawer dike ên ji hevdû cûda jî bê. Di nava civakê de wê, kesên ku ew dijîn wê, di mejiyê xwe de wê, hertimî wê, di mejiyê wan de wê, tiştên ku ew ji hevdû cuda bi wan bawer bikin wê, bi wan re wê, hebin. Di vê çerçoveyê de wê, di nava civakê de wê, weke mijareka giring wê, ew jî wê, derkeve li pêş ku mirov weke ku ew çawa ku li maf û azadiya xwe dihezirê û wê maf û azadiyê di xwe de dibîne ku wê bikê wê, bi wê re wê heman mafê kesên dervî me jî wê xwediyê wê bin. Lê li vir wê, weke tiştêkî giring wê, ew bê ku mirov wê, dema ku ew bi maf û azadiya xwe jîya ku ew maf û azadiya kesên dervî xwe bînpê nekê bê. Nekeve rewşek bi wê rengê de. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di rewşa têgîna maf û azadiyê de wê, dema ku mirov wê, bi hebûna civakî re wê, hilde li dest wê, hinek aliyên din ên ku mirov wan hilde li dest jî wê, derkevina li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, aliyên weke wê ên ku mirov wê dema ku mirov di nava civakê de ku ew dijî ku ew hinek rêgezên civakî ku ew li gorî wan bijî ku wê, derkevina li pêşîya mirov bin. Mirov dikarê van jî ji dû aliyan ve wan hilde li dest. Aliyê pêşî wê, rêgezên ku mirov nikaribê ji wan derbas bibê û ên ku ew dikarê ji wan derbas bibê bê. Rêgezên civakî ên ku ew nikaribê ji wan derbas bibê wê, di serî de wê, rewşên weke zimanî û hwd bin. Minaq mirov bo ku ew xwe werênê li ser ziman wê, pêwîstîya wî bi rewşek têkili danîne wê hebê. Bi wê re jî wê, ziman ji mirov re wê pêwîst bê. Ziman wê, weke nirxek hevbeş a civakî bê. Di nava civakê de wê, dema ku ew bi kesên din re têkiliyê dênê re wê, li ser wî zimanî re wê, têkiliyê wê dênê. Wê xwe werênê li ser ziman. Bi heman reng wê, kesên dervî wî jî wê, xwe werênina li ser ziman. Mirov wê, di nava tûra têkiliyên civakî de wê, çendî ku ew li gorî wan di ahengekê de bê wê, temenê têkiliyên xwe yên bi hişmendî jî wê, pêşbixê û biparêzê. Minaq ku mirov dikeve nava komek civakî de wê, mirov wê çawa wê, bijî wê, hinek rêgezên komî wê hebin. Mirov wê, wan jî wê zanibê û wê di nava komê de wê, wan di dema jîyankirina xwe de wê li berçav wê bigirê. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewş wê temenê herêkirin û ankû ne herêkirina mirov a di nava koma civakî a civatî de bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Di vê rewşê de mirov dikarê wê jî bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşên civakî wê, weke rewşna ku mirov wan bi teybetî dikarê wan hilde li dest bê. Di vê çerçoveya jîyane komî a civakî de wê, di demên berê de wê, rewşa kevneşopîya civakî wê derkeve li pêş. Minaq em, ji rewşa civake kurd wê pirr zêde baş dizanin û fahm dikin ku wê, di nava komê de wê, bi civakî wê were xwestin ku wê, herkesek wê rêz û hûrmetê ji kevneşopîyan re wê bigirê û wê li gorî wan bijî. Di vê çerçoveyê de wê kevneşopî wê, weke rêzikna destûrî ên civakî ên ne nenişandî bin.

Hebûna komên civakî wê, mirov li vir wê, hinekî din jî wê li ser wê bisekinê. Ev wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Me li jor bahse danîna têkiliyan a di nava

komê û her wusa li gorî wê ahenge nava komê jîyankirinê me hanî li ser ziman. Ev gotin wê, weke du gotinên ku em di serî de wan ji temen ve bi awayekî rast wan fahmbikin bin. Ber ku wê, weke aliyna giring wê karibin derkevina li ber me.

Minaq wê, koma ku mirov wê, di nava wê de wê têkiliyê dênê wê, têkiliyê, bi keseyetna din re wê, weke dênê. Bi heman rengî wê, mirov dikarê bahse heman bawerîyê bikê. Li kurdistanê em dizanin ku wê, di hinek gundan de wê, hem ji bawerîya êzdayî û ankû êzîdî wê heban. Bi heman rengî wê ji bawerîya mesîhiyê û ên îslamî jî wê hebin. Wê bi hevdû re wê bi jîyan. Li herêma botanê a kurdistanê wê sê kurdên li rex hevdû ên weke bacinê ku ew gûndê êzîdîyan a, midihê ku gûndê bi bawerîya mesîhî û di rex wê de wê gelek gûndên din ên misilman jî wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ev mirovên van gûndan wê bêt ku ew bawerîya hevdû ji hevdû re wê bikina pirsgirêkê wê, herina gûndên hevdû û li malên hevdû wê bibina mêhwan û wê xwarina hevdû wê bixwûn. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek cihêrengî a civakî wê, hebê. Ev rewşa ku me ji herêma botanê a kurdistanê bahse wê kir wê li gelek deverên din jî wê, hebin. Heta ku wê, di heman gûndê de wê, ji her sê bawerîyan jî wê mirov wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, wê ew têkiliyê wê bi hevdû re wê dênin. Wê çîranê hevdû bin.

Li vir mirov vê yekê wê, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke wê wê gelek rewşên din jî wê li deverên din ên kurdistanê wê hebin. Ku mirov li nava civakê digerihe wê, di nava civakê de wê, bi zêdeyî wê gelek bawerîyên kevn ên dîrokî ku ew di nava heman civakê de ew pêşketina mirov wan kifş dikê. Minaq mirov, di roja me de dikarê gelek rengên bawerîyê ku ew tenê di nava civake kurd de ew pêşketî hena mirov dikarê wan werênê li ser ziman. Li rojhilatê kurdistanê wê kurdên bi bawerîya yarsanî, feylî, şebekî, elewî, şîî û hwd wê hebin. Bi heman rengê wê kurdên Zerdestî jî wê hebin. Piştî jî wê misilmantî wê li kurdistanê wê bicih bikê û wê ev bawerî jî wê, di rengê bawerîya kurdistanî de wê, pêşketina xwe wê bi demê re wê, bide çekirin û wê pêvajoyên pêşketinê wê bi xwe re wê bijî. Ku mirov di çê başûrê kurdistanê wê heman rewşê wê bibînî. Li bakûrê kurdistanê û rojavayê kurdistanê wê, di vê çerçoveyê de wê, rewş bi gelek bawerîyên ku ew hena wê, bi heman rengê wê were dîtin. Civake kurd wê, bi vê rengê wê, weke civakek bi pîrr-bawerîyî wê xwediyê rastîyekê bê. Ber vê yekê bi têgihîştîneka demokratîkî ku ew hevdû dibînin û li hevdû dinerin û fahm dikin ku mirov temenê wan bi çêkerî werênê li ser ziman wê giring bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê rastîya wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa bawerîyên civakî de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, demê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê ev bawerî wê, çawa wê karibin hebûna xwe li rex hevdû wê bijîn û wê bidina domandin. Her wusa li vir di serî de mirov divê ku wê, werênê li ser ziman ku wê, bawerî wê, weke tîgînên civakî ku wê endamên civakê wê bi wan wê xwe kirina xwedî keseyet û gihandina li tîgîhiştinên li dora wê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di şewayekî demokratîkî de ku mirov, nêzîkî mijarê bibê wê, ne ji ti bawerîyan ji van bawerîyan li dijî hevdû gotin û ne jî li ser bawerîyekê re li dijî bawerîyên din pêşxistina helwestê û ankû dijberîyan wê rast bê. Her wusa wê her bawerî jî wê, ji nava xwe wê werênê li ser ziman wê bahse tîgîna mirovatîyê wê bikê. Di vê çerçoveyê de tîgîna mirovatîyê jî wê, di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, nêzîkatîyekê wê ji mirov wê bixwezê. Wê ji mirov wê bixwezê ku mirov wê, bi wê rengê wê herêbikê û wê werênê li ser ziman. Di rewşa tîgîna bawerîyan û ankû komên kêmetew ên civakî de wê, heman rewş wê weke ku mirov dibîne wê karibê bûhûrîner

bê. Ne bawerîyek wê di rastîyê de wê li ser yên din re bê û ne jî wê komnetewek(*) bi kêmendamiyê wê, karibê bêtê ez li ser komên din ên civakê û ankû komên etnîkî û hwd re me. Wê ev jî wê, ne ji jî aliyê rewşa wan û ne jî ji aliyê rewistî û ankû ahlaqî ve jî wê jî wê rast bê.

Di rewşa têtîna civakî de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, civak wê, ji gelek aliyên ve wê, xwediyê rewşên ku mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di serî de mirov, dikarê bi navaroka wê re wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi têtîniyê wê, hemû komn civakî wê, di xwe de û di nava xwe de wê, xwediyê rastîyên xwe yên civatî bin.

Di rewşa civakî de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, têtîna azadî û serbestbûnê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin û wê derkeve li pêş. Têtîna azadîyê wê, dema ku mirov wê bi serbestî wê karibê gavên xwe biavêjê û tevbigerihe wê, bi wê re wê, were li ser ziman. Di rewşa têtîna azadîyê de wê, di nava civakê de wê, gelek komên wê yên ku ew dikarin werênina li ser ziman wê hebin. Mirov jî wê, pêşkeve. Li vir wê, hin bi hin wê, dema ku mirov wê hebûna civakê wê bi hûrgilî wê li wê bi hizirê wê, di dewama wê de wê, hin bi hin wê, bi wê re wê, rewşên ku mirov wê kifşbikê wê, xwe bi awayna pirralî wê bidina dîyarkirin. Mînaq di nava komê de wê, gelek komikên piçûk wê hebin. Wê têtîliya wan bi hevdu re wê, çawa bê. Yan jî wê, xwe çawa wê, di çerçoveyê têtîna aîdîyetîya civakî(*) de wê, werênina li ser ziman. Heman rewşê ku mirov hinekî din jî wê, di wê de hûr û kûr herê wê, bi wê re wê, were li ser rewşa mirov û komê. Di nava komê de wê, mirov wê hebin. Kom jî mirovan pêktê. Civak jî wê jî koman pêkwerê. Di vê çerçoveyê de wê, li dûv hevdu wê, pêşkevin û wê werin. Mirov dikarê di vê çerçoveyê de hebûna civakê wê bi şibihênê hebûna darekê. Hebûna darekê wê, çawa wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di rewşa komê û civakê de wê, li vir wê, bi têtîniyê mirov dikarê wê, ji aliyê kêmnîetewî, komên ku ew li gorî têtînan di nava civakê de xwe bi rêxistinîkirina û derketina li holê û di dewama wê de mirov dikarê bahse komên olî ên bi bawerî ku ew jî hevdu cûda na bikê. Ev kom wê, weke komna ku wê, di vê çerçoveyê de mirov karibê wan bi hebûna wan re wan werênê li ser ziman bê.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, mîjare xwe bi rêxistinîkirina koman û derketina wan li holê wê, li ser têtîniyê û têtîniyên felsefîkî, olî û bîrdozîkî û hwd re wê, di her demên civakê ên pêşketinê de wê, li gorî demê, xoslet û teybetî û rengên pêşketina demî û hwd wê hebin. Ev jî wê, weke aliyekî bin. Mînaq wê, komên çandî wê hebin. Her wusa wê, bixwezîna ku ew xwe pêşbikevin. Di vê çerçoveyê de wê, derfetê jî xwe û pêşketina xwe re wê bixwezîna. Di vê çerçoveyê de wê, bi vê rengê wê gelek komên ku wê xwe bidina dîyarkirin wê hebin. Bi demê re wê jî wê, li gorî ast û pîvana demê wê, derkevîna li holê. Komên ku ew bi kevneşopîkî dijîn û komên ku ew li gorî têtîniyên demî ên nû ku ew pêşketina ku ew xwe bi rêxistinî dikin wê, derkevîna li holê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê rewşa zanîniyê û pêşketina wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî hîmê ên van rengên pêşketinê jî wan werênê li ser ziman. Komên civakî wê, di vê çerçoveyê de wê, hertimî wê, di pêşketina xwe de wê, derfetê jî xwe re wê bixwezîna. Xwestîna mirov a jîyanê wê, weke xosletekî mirovî ê xwezayî bê.

(*)Kêmnîetew wê komên cûda ên bi etnîkî wê qast bikê.

(*) xwe aîdî wê hîskirin û dîtin.

Mirov ew çendî ku ew wê, di vê çerçoveyê de wê pêşketinê wê bijî. Her zindî wê, xwestina jîyanê wê bi wê re wê xwediyê temenekî ajoyî bê û wê, hertimî wê di wê hewldan û xwestina domandina jîyane xwe de bê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava rewşa xwe de wê, karibê makanîsmayên xwe yên parastinê ew pêşbixê. Minaq wê gûlek jî wê, sitûrîyên wê hebin. Her wusa hewldana jîyankirinê wê, di temenê hemû tevgerên jîyanî ên mirovî û ankû zindîyî de bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi teybetî wê, werênê li ser ziman. Di rewşa jîyanê de wê, bi vê rengê wê, ew wê mirov dikarê bi gelek awayan wê werênê li ser ziman. Di rewşa jîyanê de wê, xwesteka jîyanê û ankû xwe dana jîyankirinê wê, di temenê azwerîya jîyanî a mirovî de bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Xwesteka jîyanê wê, weke xwestek xwezayî a hemû zindîyan bê. Di vê çerçoveyê de wê, her zindî wê tekoşîna jîyane xwe û domandina wê, bi xwezaya xwe re wê bide. Wê bi wê re wê, xwe bide nîşandin.

Di nava rewşa jîyanê de wê, dema ku mirov wê, rewşa jîyanê û xwesteka jîyanê wê, şîrove bikê wê, weke aliyekî giring wê, di vê rewşê de wê, were li ser ziman. Di rewşa jîyane xwezayî de wê, rewşa jîyane mirovî wê, bi wê re wê, di ahengekê de bê. Mirov wê, ji her aliyê xwe ve wê, bi birehe xwe ya dûnyayî û xwezaye xwe ve wê girêdayî bê. Wê bi wê re wê, di ahengekê de wê bijî. Wê nikaribê derkeve dervî wê. Minaq mirov wê, nikaribê bêbêhn bijî. Wê nikaribê bêxwarin û av bijî. Wê nikaribê bêaqil wê, di roja me de wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê xwe bigihênê wan rewşan û wê li gorî wan wê xwe pêşbixê wê, di nava hewldanekê bê.

Di roja me de wê, dema ku em bahse xwe gihandina aqil û ankû xwe perwerdekirinê dikin em wê, weke mafekê xwezayî ê jîyanî wê, bi awayekî xwezayî wê dihênina li ser ziman. Di rewşa xwe gihandina rewşên jîyanî de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê xwe bigihênê wê rewşê wê, temenê wê ji xwe re wê biafirênê. Aqil pêşdikeve. Ew jî bi xwe hanîna li ser ziman a mirov re pêşdikeve. Ber vê yekê temenê xwe hanîna li ser ziman wê, pêwîst bê ku mirov wê bi parêzê. Wê ew wê weke mafekî xwezayî wê, were dîtin. Mafê weke *azadiya derbirînê*(*) ku em dikarin wê werênina li ser ziman wê, temenê wê, bê şert û merc wê li ser rewşa xwe hanîna li ser ziman. Azadiya derbirînê wê, weke aliyekî giring ku mirov wê li vir wê binxat bikê û wê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov wê werênê li ser ziman ku wê, xwe hanîna li ser ziman wê, di çerçoveyê de wê, bibê. Lê ku mirov li navaroka wê, têgîna hizirkirinê a bi azadiya derbirînê re wê, li wê bihizirê wê, bi wê re wê, were dîtin ku wê herkesek wê ne wekehevdu wê bihizirê. Her mirov wê karibê bibê xwediyê hizrekê ku ew werênê li ser ziman. Ev di dewama hevdu de bê û ankû li hemberî hevdu bê. Lê di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi teybetî wê, werênê li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin. Têgîna azadîyê û ya xwe hanîna li ser ziman ku mirov bi hevdu re wê, di çerçoveya têgîna azadiya derbirînê re wê bi hevdu re wê dihênê li ser ziman wê, di çerçoveya xwe bê şert û merc de hanîna li ser ziman re wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava rewşên têgînî ên weke bi olî, bîrdozîkî û hwd de wê, weke pîrsgirkeka pîr zêde mazin a roja me jî bê wê, hertimî wê bixwezin ku ew her tiştê û rengên hizirkirinê weke ku ew dixwezin ew hebê. Yanî wê, çawa wê, hizirkirinên cûda û bi zimanên cûda wê ji holê rabikin wê,

(*)mafê azadiya xwe hanîna li ser ziman.

wê bi teybetî wê li ser wê bihizirin. Wê bi wê re wê, çawa wê pêşîya wê bigirin wê, li ser wê bihizirin. Ev jî wê, di roja me de wê, di bin maskeya 'wekehevîyê' û ankû çêkirina 'wekehevîyê' de wê, were kirin. Têgînên weke wekehevîyê ku ew divêt ku ew bi temenê wan re ew li ser herêkirina cihêrengîyên hevdû were fahmkirin wê, çawa di rewşên weke pêşxistina 'yekrengîyê' û hwd de wê, werina bikarhanîn. Têgînên weke 'sazûmankirina civakê(*)' û ankû bi navê 'sazûmankirina civakê' wê bi serê weke têgîna ku mirov di vê çerçoveyê de hilde li dest û bibîrbixê bê. Minaq rejima tirk wê, bi dehan rojnema, kovarên civake kurd ên bi kurdî wê bigirê. Wê qadaxa bikê. Di vê çerçoveyê de wê, hewl bide ku wê, civakê bi ziman, çand û hemû nirxên wê yên din re wê, çawa wê li ser zimanê tirkî re wê asîmlebikê û ankû wê bişavtina wê pêşbixê wê li ser wê re wê bi salan wê, bi civake kurd re wê di nava şerê tûnakirina wê de bê. Ev rewş wê, weke rewş û pîrsgirêkeka mirovî a roja me û serdema me jî bê. Mirov wê, dikarê ji gelek aliyan ve li deverên din ên civakê wê, bibînê. Wê, di encama çî de wê, ev wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov dikarê wê, tenê bi têgîna xwe serdestkirina bi desthilatdarî re wê, werênê li ser ziman? Di zane min de wê, têrê nekê. Di serî de mirov wê, mijarê ji aliyê zêhnî û hişmendî ve ku bi têgîna mirovatîyê re hevnasîn nekirîya wê werênê li ser ziman. Hevnasînkirina bi têgîna mirovatîyê re wê, ne mijareka bi zêde pêşxistina hanîna li ser ziman a bi aqil ve girêdayî bê. Wê, bi rewşa hişmendîya bi rengê wê yê ku ew pêşketî ve wê, girêdayî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê, werê hanîn li ser ziman ku wê, dema ku mirov û ankû rejim ku ew çendî bi hanîna li ser ziman a bi aqil pêşket wê, bi wê re wê pêşketina mirovî jî wê, bijî. Dibê ku ew hinekî bê jîyandin. Lê di aslê xwe de wê, di rewşa esasî de wê, ev rewşa zêde hanîna li ser ziman a bi aqil wê, ne rewşeka kifşkar bê, di rewşa gihiştina têgîna mirovî û mirovatîyê de. Minaq wê jî mirov dikarê bi ast û pîvana aqilê roja me û pêşketina wê û di heman demê de jîyankirina van rewşan ku ew hena, bi wê re wê werênê li ser ziman. Li vir ku mirov wê, mijarê bi vê rengê wê dihênê li ser ziman ya ku ew xwe dide nîşandin wê, ew bê ku wê, pîrsgirêka gihiştina têgîna mirovatîyê wê, çendî ku wê aqil wê bi zêde hanîna wê ya li ser ziman û pêşketina re wê, hebê û wê xwe bide dîyarkirin bê.

Di roja me de wê, dema ku mirov bahse pîrsgirêkên demokratîkî dikê mirov, di aslê xwe de wê, ji aliyekî ve jî wê, weke ku wê bahse rewşeka bi vê rengê a bi mirovatîyî jî wê bikê bê. Di vê çerçoveyê de rewş xwe bi awayekî giring dide dîyarkirin.

Di çerçoveya têgînek demokratîkî de ku mirov dihizirê wê bi wê re wê mirov wê karibê wê jî bi wê re wê kifşbikê wê, çerçoveya têgîna mirov wê, di wê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bicihkirî û ankû hatî bicihkirin wê hebê. Mirov wê, dema ku wê, bahse têgîna demokratîkî wê bikê wê, bi wê re wê, bahse nêzîkatîyekê jî wê bi têgînî û hişmendî wê bikê. Di dema wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê têgîna demokratîkî wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê bide dîyarkirin bê.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Têgîna hişmendîya mirov wê, weke têgîneka hîmî wê di serdemên berê de jî wê, hatibê li ser ziman. Pêşxistina nirxên 'pîroz' û hwd wê, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê li ser wê bisekinê. Minaq têgîna meşûrîyê wê, di navroka

 (*)Sazûmana civakî wê weke gotin û têgîneka giring a di dema pêşketina civakên demokratîkî de bê. Wê mantiqê wê li ser pergale demokratîkî wê ava bê. Wê bi wê re wê, di nava wê jîyanê de mafên hevbeş û yên ferdî ku ew wê çawa wê têkilî û aheng wê di nava wan de wê were çêkirin wê weke aliyekê giring ku wê, were fahmkirin bê. Dema ku bahse wê sazûmana civakî dihê kirin wê weke kirdeyek vîşarî wê ev alî jî wê bi têgîna maf û azadiyê re wê di wê de wê bînan li ser ziman.

hemû têngînên bawerîyî de jî wê hebê. Ji aliyê rewîst û ankû ahlaqî hwd ve ku mirov wê, dikê ku wê werênê li ser ziman wê, ya ku mirov wê, di çerçoveyekê de wê, bi sazûmanî wê, werênê li ser ziman bê. Herêkirin ankû razîbûn wê, tenê wê lingekî wê, bi xwe re wê, werênê li ser ziman. Aliyê din jî wê, bi têngîna di demenê wê de wê were li ser ziman.

Di roja me de wê, dema ku mirov wê bahse têngînên demokratîkî wê bikê wê, bi wê re wê, bahse bi hevdû re jîyankirin û herêkirina hevdû û hwd wê bikê. Têngînên weke ên rewîstî û ankû ahlaqî wê ji mirov û li mirov wê li gorî wan wê bigûharê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê, rewşê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di roja me de wê, weke weke aliyekî giring wê, bahse wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin.

Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têngîna hişmendîyê wê, li vir wê weke aliyekî giring wê weyn bileyîzê. Di roja me de wê, têngîna demokrasîyê wê, weke nirxekê wê were li ser ziman. Di dewama wê de wê, çawa wê, ji aliyê bawerî, bîrdozîkî, felsefîkî û hwd ve wê, hizirkirin û ramanên ji hevdû cûda wê hevdû herêbikin û wê karibin bi hevdû re bijîn wê, bi wê re wê were li ser ziman. Di dewama wê de wê, dema ku ew bi hevdû re bijîn ku ew weke xwe bimênin û karibin li ser rastîya xwe ew werina herêkirin. Bi gotineka din ku ew hevdû ne wergerênina li ser ol û ramanên hevdû û ne jî di wê warê de ku ew zorê li hevdû bikin û hevdû piçûk bidina nişandin. Di vê çerçoveyê de mirov, ya ku wê dibîne wê, weke aliyekî giring wê, ew bê ku wê, dema ku wê dû alî wê bi hevdû re wê bijîn wê, çawa wê bikin ku hevdû werênina li ser ya hevdû. Yanî bi gotineka din wê, bi awayekî wê xwe ji yên din 'çêtir' wê bidina nişandin û wê, bikin wê aliyê din ê li hemberî xwe wê, bikina weke xwe. Ev wê, weke şêwayekî 'bişavtinê' jî wê, di roja me de wê, xwe bi awayekî wê, bide dîyarkirin. Di roja me de wê, di nava rejiman de wê, şêwayê bişavtinê wê, weke rê û rêbazeka xwe serdestkirinê jî wê, were bikarhanîn. Di vê çerçoveyê de wê, li ser ziman, çand, raman û hwd re wê, ew rewşa bişavtinê û hwd wê were pêşxistin.

Têngîna hevdû pejirendinê wê, weke têngîneka ku mirov wê, dikarê bi gelek pirsgirêkên ku wê, di roja me de wê weke 'pirsgirêkên demokratîkî' re wê, werênina li ser ziman mirov, dikarê werênê li ser ziman. Li şûna ku wê, têngîna pejirendinê wê li ser nîrx, çand, ziman û hwd re ên civakan re wê li hemberî hevdû wê were pêşxistin wê, serî li rêbazên bişavtinê ên wekehevdûkirinê wê were xistin. Ev ew rewşa pirsgirêkên pejirendinê wê, di temenê wan de wê, ji aliyê desthilatdarîyê ve wê, têngînên serdestbûnê ên nîjadî û hwd re wê, bi nîjadperestî û hwd re wê di temenê wê de wê hebin. Hertimî xwe çêtir dîtin û ankû ya xwe çêtirtir dîtin wê, were pêşxistin. Di dewama wê de wê, yên din ên li hemberî xwe wê bi piçûk xistin, piçûkdayîn nişandin û hwd re wê, pêşwazî bikin. Ev rewş wê, weke rewşekê wê xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewş û ankû pirsgirêk wê, di serdemên pêşketî de wê, weke rengêkî pirsgirêkî ku wê ji wê rengê pêşketina demkî wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê dîsa di temenê wê de wê, desthilatdarî û ankû têngîna serdestbûnê wê hebê.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, di dîmenekê bi gotinî de wê bahse nîrxên demokratîkî ên wekehevdûbûn, maf, azadî û hwd wê werina kirin. Wê li ser wan re wê, têngîn wê werina pêşxistin. Lê di aslê xwe de wê, weke aliyekî giring wê, dema ku wê, bahse pêşxistina wan a di jîyanê de wê, were kirin wê, ew nikaribin derkevina li ser têngînlî nîjadperestî ku wê, di çerçoveya têngîn û bîrdozîya nêzîkatîya desthilatdarîyê de wê xwe

bide dîyarkirin bê. Li vir wê, di aslê xwe de wê, ji aliyekî ve wê, zêde bihêzbûna desthilatdarîyê a li ser serê civakê jî wê, di vê rewşê de wê, xwediyê temenekê bê. Hemû kifşkirin û sehêtkirin ku ew di destê wê de ew dihên civandin wê, ew di vê çerçoveyê de wê, ji wê re wê, bina weke aliyekî giring ê sehêtkirina li ser serê civakê, mirov, komên civakî ên zayendî, çînî, kêmetewî û hwd jî. Di roja me de em dikarin wê jî wê, di dewame wê de wê werênina li ser ziman ku wê, heta roja me jî wê li gelek deverên dînyê wê, gelek rêveber û kesên ku wê hêrişî hebna komên civakî ên zayendî, çînî û kêmetewî wê bikin wê hebin. Ev kes û rêveber wê, di heman demê de wê, weke kes û rêveberîyên ku wan ew hêzên rêveberîyê hemû ku wan bi sehêtkirinê û hwd re ku wan di destê xwe de berhevkirina bin. Wê hêrişî maf û azadî û rûmeta mirov bikin. Wê mafê mirovan wê binpêbikin. Wê hebûna civakan, kesan, komên civakî ên kêmetew, zayend û çînî û hwd wê bikina bin pêvajoyên hêrişan de. Wê di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Di nava jîyane mirov a xwezayî û civakî de wê, her mrov wê, pêwîstîya wî, bi xwe jîyankirin, domandin, xwedîkirin, ku ew xwedî hemwelatîyê bê û ku ew bi wê xwedîyê maf û azadiyê ên ku ew ji bûyîn û hebûna wî dihên bê. Di dewama wê de wê, bixwezê ku ew xwediyê maf û azadîya xwe hanîna li ser ziman, weke ku ew dixwezê ku ew bawer bikê û xwediyê têgîneka bawerî bê. Di vê çerçoveyê de maf û azadîya ol, bawerî û ramanan wê, weke aliyekî giring ku wê mirov wê bixwezê ku ew hebin û ew di wê çerçoveyê de ew xwediyê xwe hanîna li ser ziman bê. Di dewama wê de wê, weke ku mafên xwezayî ên civakî ên weke avakirina malbatê, parastin, hamandin û domandina wê, xwedîkirina wê û hwd wê, bixwezê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov di çerçoveya van maf û azadiyan de ku wê mirov wê wan bixwezê wê, di aslê xwe de wê, maf azadîyna ku ew ên xwezayî ên gerdûnî bin. Di vê çerçoveyê de me hinekî li jor me bahse wê kir wê, êzdayî wê, mafê jîyanê wê, di demên berê de wê pîroz bibînin û wê bi wê rengê wê nêzî wê bibin û wê werênina li ser ziman. Parastina rûmeta mirov û rêzdayîna li mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin û wê bide hanîn li ser ziman. Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê werina li ser ziman. Lê di kirinê û ankû pîretîkê de wê, hertimî wê pîrsgirêkên wan wê derkevina li pêş. Î ro, di roja me de wê, li gelek deverên cihanê wê, nîjadperestî, ji hevdû cûda dana nişandin, piçûkxistin û bêqadrkirin û hwd wê, pêşkevin. Ev jî wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna ku wê temenê wan wê, bi têgînen bîrdozîkî ên rêveberîyan ku ew li ser wan re desthilatdar in re wê, hebê. Ji aliyê civaknasî û çandî û hwd ve wê, herkesek wê, ne xwediyê heman maf û azadiyê bê. Ev jî wê, bi heman rengê wê temenê wê ji heman temenê wê werê. Rewşa perwerdeyê û ankû xwe perwerdekirina mirovî wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li gelek deverên dînyê wê, rewşên perwerdeyê wê, nebin. Mirov wê, ew mafê xwe yê xwe-pêşxistinê wê ji destên wî hatibê girtin bê. Yan jî wê, di çerçoveyek bîrdozîkî de wê mirov wê li gorî hinek têgînen nîjadperestî û hwd wê, were perwerde kirin. Di navaroka perwerdeya ku ew di roja me de wê, di bin navê 'perwerdeya hemdem' de ku wê, bê dayîn mirov wê, aliyên wê yên bi pîrsgirîkî wê ji aliyê têgîna maf û azadiyê, mafê mirovan û têgîn û nirxên din ên demokratîkî û hwd ve wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê rewşa wê, bi awayekî vekirî wê, werên li ser ziman ku wê, perwerde wê, weke rewşeka ku wê, çawa wê di çerçoveya têgînê n bîrdozîkî de wê bi rêbaz û şewayên bişavtinê wê ew were pêşxistin bê. Di çerçoveya destûrên pozîtîv ên welatan de wê, sînorê ku ew bi gotinên weke 'zimanê fermî' û hwd re ku ew

hatîya danîn re wê, li ser wê re wê, ew bêûsûlî û bînpêkirina mafên mirovan wê di çerçoveya nîrxên mirovatîyê de wê, werê kirin.

Li vir di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa perwerdeyê wê weke rewşeka ku wê, di rewşên têgînên ramyarî û destûrî de ku wê li ser wê re wê mudahale wê li rengên pêşketina civakê wê werina kirin jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, xate pêşketina civakê wê, çawa wê li gorî çerçoveya welatî ku ew bi destûrî hatîya xizkirin wê were pêşxistin wê, di wê çerçoveyê de wê, ew wê were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, navaroka perwerdeyê wê, ji têgîna maf û azadiyê, mafê mirovên û nîrxên demokratîkî ên ku ew di serdema me de ew, bi awayekî pêşketî ku ew hatina ser ziman wê ji wan dûr bê.

Li vir di dewama wê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di aslê xwe de wê, têgîna welatbûnê wê bi çerçoveya wê ya destûrî re wê, li vir wê, derkeve li pêş. **Emê li jêr li ser wê bisekin in.** Lê li vir em dikarin bi gotinekê jî bê wê, werênina li ser ziman ku wê, ev çerçoveya destûrî a welatî wê bi rewşên desthilatdariyê û zihniyetî re wê, di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wan bikê, berlêpirsînê de. Desthilatdarî ew dema ku ew ket pay pêşxistin û çekirina civakeka ku ew li ser wê re ew xwe bikê desthilatdar wê, hingî wê rewş wê weke ku me li jor hanî li ser ziman wê, di çerçoveya mudahaleyên li navaroka civakê wê, bi têgînên wê yên 'destûrî' wê bi zihniyeta xwe pêşxistina re wê, pêşkeve.

Di nava civakê de wê, gelek beşên civakî wê hebin. Ji pîr û kalan bigra û heta zarokan û hwd wê, gelek beşên civakî wê li gorî temen û rewşên xwe yên jîyanî wê hebin. Ev jî wê, weke aliyana ku wê mirov dikarê wan li ser wan bisekinê bê. Mafê zarokan ê xwe jîyankirinê wê, çi bê? Çawa wê, were parastin? Ev di serî de wê, weke pîrsgirêkek mazin a serdeme me bê. Zarok û pîr û kal wê, weke du beşên civakê ku ew mihtacê alikariyê bin bo ku ew karibin jîyane xwe bidina domandin. Di vê çerçoveyê de mirovên kêmendamiyê û ankû 'saqat' ku ew ji deverna xwe ve xwediyê pîrsgirêkên tendûrûstî na wê, biheman rengî mirov karê wan werênê li ser ziman. Bi wê re jî wê, rewşa jin û ciwan û zarokan bi hevdu re wan hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê, heta roja me wê, temenê wê hebê ku wê kî xwedî hêz bê û karibê ezîyetê û ankû zilmê li yekê bikê wê, li wê wê ezîyetê û zilmê wê bikê. Ev ji pergale giştî a welêt bigirê û heta ku wê were nava malbatê wê, di heman rengê û şewayê de wê, li ser xatekê wê rewşa ezîtiyet, tûndûtûjiyê û zilmkirinê wê hebê. Rejim û ankû rayadarên pergale wê li beşên civakê wê heman ezîtiyet û zilmê wê bikin ku ew wan bikina bin sehêta xwe. Di nava malbatê de wê, yên bi hêz ku ew kî bin ku e bav bê û ankû bira bê û hwd wê, li hemberî dê, kec û zarokan wê bêmafê û ezîyetê wê bimeşênê. Heta ku wê, weke ku wê di roja me de wê, were dîtî wê, zilmê jî wê bikê. Wê kuştinan jî wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek teybet wê, hebê ku mirov wê bi teybetî kifşbikê û wê werênê li ser ziman bê.

Ev rewş wê, ji aliyekî ve wê weke rewşna mirovî bin. Lê ku mirov bi têgînî wan werênê li ser ziman wê, di çerçoveya têgîna roja me de wê, weke rewşna bi pîrsgirêka demokratîkî bin. Di roja me de wê, neteweyên yekbûyî wê gelek bineter û ankû hevpeymanên weke yên mafê mirovan û hwd ku wê, pêşxistina û dana mohrkirin wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, minaq wê *weke hevpeymanîya gerdûnî a mafê mirovan ku wê di wê 10 kanûna 1948'an de wê, were mohrkirin wê* çêbikê. Di çerçoveya maf azadiya mirovî de wê, civakî û xwezayî wê, weke rêgezna destûrî ên ku wê hatibibina nivîsandin bin. Di vê çerçoveyê de welatên ku wan mohra avêtîya li binê wê, li gorî wê destûrên xwe yên welatî wê sererast bikirin. Wê heta ku wê ji wan were vê van pêvajoyan wê dirêj bikin. Wê di

dewama wê de jî wê, hêncetan wê werênina li ser ziman ku ew ber çî wê rastkirinê nekirina. Lê di aslê xwe de wê ya ku wê li pêşîya wê asteng bê wê rewşa zihniyet bê. Di rewşa welatan de ku ew xwe weke 'welatên demokratîk' bi nav dikin wê, di vê çerçoveyê de wê, sazîyên destûrî ên şopandinê û hwd wê, avabikin. Di dewama wê de wê, di dîmenê de wê, bi dîtbarî wê hinek rastkirinan bi destûrên xwe re wê bikin. Lê wê di rewşa rastkirinên destûrî de wê, gotinên ku wê derxistina li pêş wê, gotinên weke "*şert û mercên navxweyî*" û hwd bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, bi gotina "*şert û mercên navxweyî*" wê, çawa wê li gorî xwe wê sererastkirinan wê bikin wê, li ser wê bisekin in. Di vê çerçoveyê de wê, ji rewşa têgînên destûrên mafê mirovan, maf û azadiyê û hwd wê, qirpandin, qûtkirin, birrîn û hwd wê çawa wê bikin wê, li ser wê re wê, bi wê bihizirin.

Rewşa civakê wê weke aliyekî giring ku mirov wê pêşî wê bi teybetî wê fahmbikê bê. Em divê ku civakê wê, di çerçoveya dîrokîya wê de wê hildina li dest. Di roja me de wê, dema ku em gotina civakê û dîrokê didênina berhevdû wê, ji vê aliyê ve jî wê, weke aliyekî bi pirsgrêkê wê, xwe bide dîyarkirin. Civakên dîrokî wê, weke civakna ku ew di roja me de wê, hebûna wan wê, bi dîrokîya wan re wê, çawa wê, were tûnakirin wê, li wê were hizirkirin. Ber ku civakek ku ew li er kokên xwe wê, zor bê bo desthilatdarîyê ku ew li gorî xwe wê, sererast bikê. Ber vê yekê wê, şawayên bînasnemakirinê û hwd wê, li ser nava civakê û koka wê re wê, bi zihniyetî wê bimênin. Rêbazên weke bişavtinê û ankû asîmîlasyonê wê, ber vê yekê wê, bo rejim û ankû desthilatdarîyên roja me wê, weke rêbazna giring ên di destê wan de ku ew li ser ser civakan bikarbênin bê. Ti rejim û ankû rêveberî wê, di roja me de wê nexwezê ku ew di dibistan û ankû zaningîhn xwe ên bilind de mijarên ku ew rewşên bişavtinê di wan de ew salix bikê û wan werênê li ser ziman. Ber ku wê, bi têgînek desthilatdarî û serdestî wê rewşa wan ew bê ku ew wê dikin. Wê ew dizanin ku wê, di dawîyê de wê, kevîya wê bigihijê wan. Wê di encama dawî de wê, ew bi wê re wê, werina darizandin. Ber vê yekê wê, di roja me de wê, têgînên bişavitinê wê li gorî wateya wê ya rast wê, newênina li ser ziman. Dem bi dem ku ew, çend gotinan bi awayekî razber werênina li ser ziman jî wê, di ermancên weke yên rewşên xwe sernûxûmandinê de bê. Bo ku ew 'civakên xwe' biafirênin wê, rêbazên weke yên bişavtinê wê bikarbênin. Di vê çerçoveyê de wê, werênina li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de mirov hebûna civakê dinerê wê, weke şêawayekî giring ê dîrokî wê xwe bide dîyarkirin bê. Li vir wê, civak wê, dema ku wê, desthilatdarî wê, xwe li wê serdest bikê wê, li wir wê weke aliyekî giring wê, ew bê ku ew çawa wê li gorî zihniyet, xwestek, armancên xwe û hwd wê sererast bikê û hertimî mudaheleyan li navaroka wê bikê bê. Ber vê yekê wê rêbaza bişavtinê wê, weke rêbazeka ku wê hertimî wê di temenê wê de wê hemû zanebûnên deman jî wê li gorî xwe wê bikarbênin di temenê wê de wê ew wê, pêşbxin. Bi vê rengê wê, weke aliyekî herî zêde ê weke asteng wê hebûna civakên dîrokî bê. Ber ku hebûna civakên dîrokî wê, li pêşîya mudahale û gûharandinên navarokî wê asteng bê. Civake dîrokî wê, weke dareka ku ew li ser temenê xwe şîn dibê bê. Lê dema ku mudahale li wê dihê kirin wê, ji wê yan çiqil wê werin birrîn û jêkirin û yan jî qirpandin wê li wê werina kirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, hebûna civake dîrokî di aslê xwe de ku ew were esasgirtin wê temenê pêşketineka esas e demokratîkî jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, rêveberî wê, li gorî wê, ew wê were bi sînorkirin. Wê temenê mudahaleyên rêveberîyê ên li wê û li nava wê, ew wê werina ji holêrkirin. Wê bi wê re

wê, tenê rêveberî wê sazîyeka xizmetkar wê, were dîtin. Lê rêveberî xwe ji xizmetkar zêdetirî wê, çawa wê civakê wê ji xwe re wê bikê xizmetkar wê, li ser wê re wê xwediyê rewşekê bê. Hemû mudahaleyên wê ên li civakê wê, di vê çerçoveyê de bin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, mirov dikarê wê bi teybetî wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa civakî de wê, ev wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê, werênê li ser ziman bê. Hebûna civakê wê, çawa wê, nêzîkatî wê li wê, were kirin wê, ew weke aliyekî giring bê. Li vir dîtina civakê wê, çawa bê? Ev jî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, dikarê bi teybetî wê, hilde li dest û wê, werênê li ser ziman bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Li vir têkiliya civak û desthilatdarîyê wê weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Rewşa desthilatdarîyê bi şêwayê ku wê, xwe kirî pozîsyonê de wê, weke aliyekî wê yê giring bê. Wê di vê çerçoveyê de wê ev temenê nêzîkatîyên wê jî wê biafirênê. Rêveberî û ankû desthilatdarî wê, nêzîkatîya wê ya li civakê wê, weke ku em di roja me de wê kifşbikin wê, di reng û şêwayê wê de bê ku wê, çawa wê, *civake xwe* wê biafirênê bê. Hemû pîrsgirêkên civakî ku ew ji desthilatdarîyê rû didin wê, di temenê wan de wê, hewldana wê ya ku ew bi wê, dixwezê ku ew 'civake xwe' biafirênê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, di şêwayê keyên serdemên berê ku wan herkesek dikira bin gotina xwe de ew jî wê, dixwezin ku ew civake xwe biafirênin. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, ti farqe rêveberîyên roja me ku ew xwe bi awayekî 'demokratîkî' pênase dikin wê, ji yên keyên serdemên berê ku wan herkes dikir bin gotina xwe de û ew li ser serê wê dibûn key wê, ji wê ne cûdatir bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di nava wan keyên roja me ên bi navê demokrasîyê pênase dikin jî wê. Keyên baş û yên nebaş wê hebin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wan werênê li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov hebûna civakê wê, dihilde li dest wê, di aslê xwe de wê, ji civakê û hebûna wê zêdetirî wê, weke aliyekî pîrsgirêkî wê, hebûna desthilatdarîya li ser serê wê ku weke rêveberîyê heya wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, rêveberî wê, bi rewşa xwe ya zihnîyetî wê weke temenê pîrsgirêkê wê xwe bide dîyarkirin. Her çendî ku wê hêncetên cûr bi cûr wê ji xwe û kîrîna xwe re wê bibînin û wê werênina li ser ziman jî lê wê, di aslê xwe de wê, ya ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de bê. Di rewşa civakê de wê, civak wê, heta ku ew hebûna wê hebê wê, di xate xwe de wê, bixwezê ku ew pêşkevê. Di dewama wê de wê, bixwezê ku ew di nava xwe de ew, bi beşên xwe re ew pêşkeve. Wê pêşkeve jî. Li vir wê, di vê çerçoveyê de wê, şêwayên hizirkirinê ên ji hevdu cûda wê, di nava wê de wê, hertimî wê hebin û wê rûbidin. Wê di vê reng û awayê de wê, ew wê xwe bidina dîyarkirin bin.

Di dewama wê de mirov dikarê jî wê, werênê li ser ziman ku wê civak wê weke aliyekî giring wê, xwe bi dîroka xwe re wê bide dîyarkirin. Her demên wê, weke têgînên pêşketî jî wê, bi dîroka wê ya hişmendiyê re wê, bide dîyarkirin. Civak wê, bi xwe bixwe fahmkirinê re wê, temenê xwe yê pêşketinê jî wê bide çêkirin.

Di roja me de wê, têgînên ku ew ekserîyetî ew desthilatdarîyê ji xwe re ew dikina navend wê, hertimî wê, bixwezin ku ew şîroveyna li ser civakê re wê pêşbixin û bi wê bibêjin ku wê, 'civak wê, bi serê xwe wê nikaribê xwe bi rêvebibê' bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di mantiqê ku wê hertimî wê ji kerîyek sawal re wê şivanek wê pêwîst bê wê, bi wê mantiqê şîroveyan li ser civakê re bi rêveberîyê ve girêdayî wê pêşbixin. Wê di vê çerçoveyê de wê, werênina li ser ziman. Di dewama wê de jî wê, hizrên xwe yên

desthilatdarî wê çawa wê şêrn bikin û bidina nîşandin wê, li ser wê re wê, bihizirin û wê werênina li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, bikin ku ew wê, werênina li ser ziman.

Hizrên îdealîstî ku wê bi navê demokrasîyê û ankû di bin navê wê de wê, werênina hanîn li ser ziman wê, di serî de wê, temenê şîroveyên bi vî rengî wê biafirênê. Wê di vê çerçoveyê de wê, rêveberî wê, weke hebûnê teqez a kifşkar û ku herkesek ew divê ku ew li wê bihisênin wê, werênina li ser ziman. Di dewama wê de wê, bi vê rengê wê li wê bihizirin û wê werênina li ser ziman. Di dewama wê de wê, bi vê rengê wê, li wê bihizirin û wê, werênina li ser ziman.

Têgînên teorîkî ên ku ew di çerçoveya têgînên demokratîkî de ew dihên pêşxistin wê, di vê warê de wê, temenê gengêşîyeka mazin jî wê bi xwe re wê biafirênin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya destûrî ku wê, werênina li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, li gorî wê, çawa wê, werênina li ser ziman wê li wê bihizirin. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, têgînên destûrî ku ew hatina pêşxistin wê, pirranîya wan ku ew bi gotina 'demokrasîyê' jî ew dihên hanîn li ser ziman wê, di çerçoveya erk, berpirsîyarî wezîfeyên rêveberîyê de bê. W bi wê rengê wê, ew werina li ser ziman. Wê bi gotina 'erka rêveberîyê' û 'berpirsîyarîyên gel' re wê, temenê wê, çêbikin û wê werênina li ser ziman. Wê, bi vê rengê wê, bikin ku wê, werênina li ser ziman. Li vir jî hevdû cûdakirna gotinên weke 'erka rêveberîyê' û 'berpirsîyarîyên gel' wê, weke aliyna ku mirov wan dikarê bi teybetî hilde li dest bê. Wê rêveberî wê, zêde hij wê nekê û wê xweş nebê ku mirov, bahse 'berpirsîyarîyên rêveberîyê' bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, hertimî wê, di çerçoveya xwe bi erkkirin û ankû bi erkûyîn û hwd de wê, hebûna xwe wê pênase û salix bikê. Li ser wê re wê, xwe weke yê 'kifşkar' wê salixbikê. Di vê çerçoveyê de di çerçoveya wê rewş û erka rêveberîyê de gotina 'dayina berpirsîyarîyê li min' mirov, dikarê wê, hinekî li ser wê bisekinê. Di roja me de wê, hilbijartin wê, her serê çar salan wê dem bi dem wê bibin. Lê piştî rêveber hat bijartin wê, ew weke kesekî ku ew çi bikê wê, ew êdî wê bi serê xwe bê wê, bikeve rewşekê de wê, çendî ku wê, bahse sazîyên destûrî weke 'çavdêr' wê ji were bahskirin jî lê wê, ew wê, di destê desthilatdarîyê û rêveberîyê de wê, weke rê û sazîyna ku ew bi wan civak were sehêtkirinbin bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, xwe bide diyarkirin. Di aslê xwe de mirov, ji vê aliyê ve wê, hinekî din jî wê, mijarê wê, divê ku wê hilde li dest û wê fahmbikê. Di zane min de wê ev weke aliyekî giring bê ku mirov wê hilde li dest.

Weke rewşeka dij-demokratîkî rêveberî û tekoşîna wê ya serdestîyê a bi civakê re

Di rewşa rêveberîyê ku ew xwe bixwe wê erkê di xwe de dibînin ku ew kar û xabate xwe bide kifşkirin û ankû ew xwe bi zanetir dibînin ku ew bi rêvebibê wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê hilde li dest bê. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, bi rewşên hilbijartinan re wê, werina dîtin û li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê jî wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di roja me de wê, hilbijartin wê werina li darxistin. Wê ev wê, weke 'rewşeka demokratîkî' wê, were pênase kirin. Wê di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, bi rewşa hilbijartinan re wê, di roja me de wê, di çerçoveya hebûna rêvebirina 'civakê' de wê, rêveberîyek bo demek weke çar-sal û ankû demek ji wê kintir û ankû dirêjtir wê werina bijartin. Di rewşa bijartinê de wê, her endamên civakê ên ku ew bi girêdanîya 'hemwelaîyê(*)' ve girêdayî ya wê dengê xwe bikarbênê. Li ser wê re wê, dengê xwe wê bide kesên ku ew dixwezê ku ew di wê pêvajoyê de ku ew wî bi rêvebibin. Yan jî ew kesên ku ew wan baştir dibînin

û ew tefkîr dikê û hizir dikê ku ew karibin zêdetirî bi zane û wijdan bin û wê rast bin wê, bikê ku ew dengê xwe bide wan.

Di roja me de wê, aliyekî weke yê demokratîkî wê, bi vê rengê wê, bi têngîna bijartinê re wê, were li ser ziman. Lê li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, bijartin wê, dema ku wê, di wê pêvajoya bijartinê de ku ew derbasbû û rêveberîyek hat bijartin û ew rêveberî ew hat li ser kar wê, ew piştre wê, çendî ew li gorî rastîya wê, civakê wê rast tevbigirihê? Di aslê xwe de wê, di roja me de wê, ev pirs wê, pîr zêde wê, di roja me de wê, di çerçoveya pîrsgirêkên rêvebirinê ên ku ew di wê warê de xwe didina dîyarkirin de wê were pîrsîn. Wê bi wê re wê, li bersivê wê ya rast wê were lêgerîn. Bi wê re wê, ew were li ser ziman. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rêveberîya ku ew hatîya bijartin wê, piştî bijartinê wê, bi rastî wê karibê bêjê ku ew li gorî kesên ku wan dengên xwe dana wan û ew li gorî wan rêvebirinê dikin? Di vê çerçoveyê de wê, nakokî û ne wekhevîyên ku wê, bi têngîna wê di meji de wê biafirin wê, weke aliyekî pîr zêde ên gûmanbar bin.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Wê endamên civakê yek bi yek û ankû bi hevdu re wê, di jîyane xwe de wê ya ku wê bixwezin wê, aramî, rehetî, hanîna li cih xwestek û pêwîstîyên wan ên jîyanî, têngîna û hwd bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê, pîrsgirêk wê, derkevin wê, ew çareserîyekê çawa wê ji wan re wê, bi rastî wê bibînin? Wê, di vê çerçoveyê de wê, mirov wê di nava bendewarîyê de bin. Di roja me de wê, weke kevneşopîyekê bê wê, rêveberîyek wê were bijartin û ew wê were li ser kar. Piştre wê, ew kar û xabatê baş nekê. Piştî ku dema wê bûhûrî wê, bê gotin ku wê, karê xwe nekirîya û ew wê were ji kar û xabatê dûrkin. Rewşê mirov dikarê wîlqasî bi hesanî wê werênê li ser ziman? Mijar wê, tenê weke mijare bijartina rêveberîyekê bê? Di aslê xwe de wê, dema ku mirov li rewşê dihizirê wê, ya ku wê were dîtin wê, ew bê ku wê, rewş wê ji wê zêdetirî wê xwediyê rewş û wateyê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide bide dîyarkirin bê. Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, ev were li ser ziman bê. Lê li vir wê, dema ku mirov wê, rêveberîyê bijartin wê, her tişt wê li ser baxt û wijdanê yên ku ew hatina bijartin wê bimênê? Di vê çerçoveyê de wê, di dîmenê de wê, rewşek wê derkeve li pêş. Em vê pîrsgirêkê di roja me de wê, ji aliyekî ve wê, weke pîrsgirêka zanîna dihênina li ser ziman. Lê aliyê wê yê bi pîrsgirêkî ê bi zanîna re wê, tene aliyekî wê bê. Aliyê din jî wê, weke aliyê zihniyetî bê ku mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Mijare zihniyetê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku wê, civakê wê, di nava xwe de wê, bikê beş ji. Ji xwe wê, aliyekî demokratîkî ku wê, bi wê re wê, were li ser ziman wê ew bê ku mirov, hizrên xwe yên ji hev cûda wan karibê werênê li ser ziman bê. Lê li vir wê, dema ku wê, yek û ankû hizrek wê were bijartin û ew wê were li ser rêveberîyê wê, aliyê din ên ku ew ne hatina bijartin wê, weke rewşa 'kêmendamiyê' wê li holê wê bimênê.

Ev jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di roja me de wê, rewşa biryara girseya zêde ku ew wê, girseya ji wê kêmtir ku wê weke ku ew dixwezê wê bijî wê, rewşek wê derkeve li holê. Li vir di aslê xwe de wê demê mirov wê, ji vê aliyê ve wê

(*Hemwelatîyî wê di nava têngînek demokratîkî de wê, bi têngîna hişmendî û têngînen weke maf û azadiyê û berpirsiyarî wê bi wê re wê bi hevdu ve girêdayî wê, werênina li ser ziman. Her wusa di wê rengê û awayê de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, hemwelatîyî wê bi berpirsiyarîyên xwe yên demokratîkî re wê, were li ser ziman. Ew jî çî na, bikarhanîna deng, li wê xwedî derketin, heyîderîya li maf û azadiya xwe û berpirsiyarîya li hemberî wê û yên kesên din û hwd.

hilde li dest ku wê, hebûna sazûmana civakî wê, weke aliyekî giring wê, derkeve li pêş. Wê zihniyet û têgihîştin û hevdû pejirendin wê, weke aliyekî giring wê di dewama wê de wê derkeve li pêş. Wê weke aliyna ku wê di rewşên demokratîkî de wê, temenê çareserîyên demokratîkî ku wê werina pêşxistin bin.

Di nava civakekê de ku ew baş were li ser ziman û di rewşa xwe de xwediyê fahmkirinekê bê wê hizrên ji hevdû cûda wê, temenê cihêrengîyeka civakî a pêşketî jî bê. Wê, bi wê re wê, ew hizrên ji hevdû cûda wê karibin temenê pêşketinê cûda jî bê. Bi wê re mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring bê. Lê dema ku ew hizir ew hatina xistin rewşek dijberîyê de wê, hingî wê ew hizirên cûda wê, li şûna ku ew weke cihêrengîyek civakî bin wê, bina weke hizirna ku wê hertimî wê civakê wê ji hevdû qatbikin, belavbikin û xirabikin û li pêşîya pêşketina û hwd wê, hertimî wê weke aliyna astengî ku ew xwe didina dîyarkirin jî bin. Li vir wê, di rewşa hizrên cûda de wê, xateka pirr tenik wê, di navê de wê, hebê. Ew xat jî wê, navê wê hevdû pejirendin bê. Yan jî mirov di temenê wê têgîna pejirendinê de ku wê werênê li ser ziman wê, navê wê têgihîştin û fahmkirin bê.

Hevdû fahmkirin wê, serê hemû tiştî bê. Di serî de wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê karibê wê werênê li ser ziman bê. Hizrên ku ew weke 'dijber' ku ew werina hanîn li ser ziman jî wê, di aslê xwe de wê, ew rewşa wan ya 'bi dijberî' ku ew hatiya pêşxistin wê, tenê wê, weke rewşa teybet ên hêstiyarî bin. Ji wê û pêde wê, ti wateya wê nebê. Lê wê encamên wê, di nava jîyane civakê de wê, bo pêşketina wê, pirr zêde bin. Wê zîrerên wê, bo civakê wê, pirr zêde bin. Wê têgîna dijberîyê mirov dikarê wê, bi têgîneka 'hêrsî' wê weke korbûneka bi hişmendî jî wê, werênê li ser ziman. Dijberî bi xwe jî wê, weke korbûneka bi hişmendî bê. Ji aliyekî ve wê, mirov dikarê weke nezanînê jî wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa dijberîyê de wê, hingî wê, civak wê, di nava xwe de wê, weke hatibê qatkirin bê. Em li vir vê yekê divê ku wê, ji hevdû cûda bikin ku wê, dema ku wê, hizir weke 'cihêrengî' ku ew hatina jîyankirin di nava jîyane civakî de wê, di nava hevdû de wê, weke cihêrengî û bi wê re weke 'beşbûnê têgînî' wê werê li ser ziman. Lê heman hizir ku ew bi dijberîyê hat li ser ziman wê, ew wê ne di rengê beşbûneka masûmane de bê, wê di rengê qatkirineka bi dijberî a nemasûmane de bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê kifş dikê ku wê dijberî wê hizrê di rengê qatkirina civakî de wê, bide nîşandin. Lê bi cihêrengî wê di rengê beşbûneka cihêrengî a masûmane de wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, heman hizir wê, di herdû rewşan de wê, encamên cuda wê karibê bi xwe ew werênê li holê û bide dîyarkirin.

Em li vir wê jî di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, di rewşa hîlbijartinan de jî wê, ev rewş wê, xwe di wan de wê weke aliyekî kifşkar wê karibê bide dîyarkirin. Her wusa wê, dema ku wê, dualî wê, werina berhevdû wê, di rewşa dijberîyê de wê, karibin heta ku ew çekê li dijî hevdû bikarbênin. Lê di rewşa cihêrengîyê de wê, bi pirsîna di hîlbijartinê de re wê, encamên xwe wê ji hevdû wê safî bikin. Cihêrengî wê, di nava civakê de jî wê, weke xosletekî wê yê jîyanî bê. Di rewşa têgîna demokratîkî de jî wê, bi heman rengê wê weke xosletekî wê were hanîn li ser ziman. Minaq wê, di roja me de wê, çandên ji hevdû cûda wê hebin. Civakên ji hevdû cûda wê hebin. Zimanên ji hevdû cûda wê hebin. Têgînên felsefîkî ên ji hevdû cûda wê hebin. Mirov wê, bigihijina keseyetîyên ji hevdû pêşketî. Bi vê rengê mirov dikarê listeyê zêde bikê û wê werênê li ser ziman. Lê

di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, di rewşa têgîna civakî de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide diyarkirin bê. Di rewşek demokratîkî de wê, ev wê were pêşniyarkirin ku ew çandên ji hevdû cuda wê, endamên ji wan û ankû kesên ji wan ku ew rastî hevdû werin ku ew dijberîyê li hevdû nekin û ew rêz û hûrmetê bidina çand û pêşketina hevdû a civakîya hevdû.

Di çerçoveya têgîna cihêrengîyê, hebûna pîrr-çandîti, pîrr-zimanîti û hwd mirov dikarê wê hinekî din jî wê li ser wê bisekinê. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyê têgînên destûrî ve jî wê, li ser wê bisekinê. Destûrên ku ew gelek ji wan xwe 'demokratîkî' di hasibênin wê, çawa di rewşa pîrr-çandîti, pîrr-zimanîti(*) û hwd re wê monolîtîkî bin wê, mirov dikarê biawayekî vekirî wê bi wan re kifşbikê û li ser wê bisekinê.

Têgîna pîrr-çandîtiyê, pîrr-zimanîtiyê û hwd wê, weke têgîneka ku wê, xwediyê dîrokekê jî bê. Mirov ku wê, di çerçoveya dîroke de wê, hilde li dest wê, di serdemên berê de wê, li rewşa herêman û bêtêkilîya wan a ji hevdû wê, pêşkeve. Di dewama wê de wê, her herêm wê, xosletên xwe yên civakî wê ji hevdû cuda wê, pêşbixin û wê bidina diyarkirin. Di dewama wê de wê, weke aliyekî giring wê, ev jî wê, bi wê re wê, xwe bide diyarkirin wê, herêmîti wê pêşkeve. Herêm wê, xwe weke navenda dûnyê wê bibînin. Heta ku wê, li dervî xwe wê hebûna jiyanê jî wê, tefkîr nekin. Lê piştî ku aqil pêşket û gihişt her deverê wê, li ser rewşa gelemperîya êqil(aqil) re wê, ev rewş wê, hin bi hin wê, pêşkeve. Cihêrengîya herêman wê, weke farqîtiya nava civakan wê, xwe bide diyarkirin. Her wusa wê, ziman, zarava, devok û zar û zargotin û hwd wê, bi wê rengê wê pêşkevin. Wê, bi wê re wê, ew rewş wê pêvajoyên pêşketinê wê li ser xwe re wê bidina derbas kirin. Di dewama wê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin bê. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, civaketî wê, piştî ku ew pêşket û pêde wê, li ser xosletan û gihiştina li hevdû a herêman re wê, pêvajoyek wê ya gelemper wê xwe bide diyarkirin. Ev jî wê, di temenê wê de wê pêvajoyên aqil, têgih û têgihiştina ên ji hevdû wê hebê. Bi aqil dîtî û nerîn wê, di vê çerçoveyê de wê, pêşkeve. Mirov wê, bi rengê pêşketina xwe re wê, were dîtî. Ew rengê pêşketina mirov a teybet wê, weke keseyetîya mirov bê. Wê di temenê wê de jî wê, pêvajoyek pêşketina çandî wê hebê. Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de ku mirov wê, di çerçoveya pêvajoyên pêşketinê de hilde li dest wê, keseyet û çand wê, weke ku ew ji navîkê ve bi hevdû ve girêdayî wê, werina dîtî û li berçav.

Di dewama wê de wê, ev pêşveçûn wê, piştî wê, di nava rewşa gelemperîya aqil de wê, pêşkevin û wê werina kifşkirin. Wê, mirov wê, rewşa zimanê hevdû wê, kifşkê û wê fêrbibê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, gotinên nû wê li zimanê xwe wê zêde bikê. Wê ji hevdû wê bigrin. Wê bi wê re wê, pêvajoyek parvekirinê wê bi wê rengê wê li ser rewşên çandî, zimanî, nîrxî û hwd re wê, bijî. Di dewama wê de wê, ev rewş wê, bi demê re wê, zêdetirî wê, derkevina li pêş. Wê pêşkevin. Herêmîti wê, weke xosleteka civakî a her demê bê. Di her demê de heta ku ew pêvajoyên pêşketinê ên civaketîyê ew hebin wê, ew jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê hebê.

Di rewşa hebûna civakî de wê, ev rewş wê, bi demê re wê, zêdetirî wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Her wusa wê, ew rewşa gihiştina li hevdû a herêman wê, bi demê re wê,

(*)Pîrrzimanetî û pîrrçandîyî wê weke aliyekê din ê sazûmana demokratîkî bê. Wê di nava hevdû de wê, kêmnetew û komên ji hevdû cuda û hwd wê bijî. Wê bi hiûşmendiya biqasî li maf û azadiya hizirkirin li ya wan jî hizirkirin weke ya xwe û bi heman rengê nêzîkatî kirin wê, weke nêzîkatîya keseyetîya demokratîkî bê. Bi gotinaka din biqasî ku ew nehêlê maf û azadiya wî were binpêkirin wîlqasî jî ya kesên din li wê bi heman rengê heyîder bê.

di çerçoveya tîgîna gelemperî de wê, weke ku wê di roja me de wê, bi gotinên weke 'gilobal' û ankû 'gilobalîsmê' û hwd re wê, werê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, tîgîna gilobalîsmê wê, di xwe de wê, werênê li ser ziman ku wê mirov wê, di nava hevdû de wê, bi rengên ku ew pêşketina wê hebin. Wê, hevdû nasbikin û herêbikin. Wê, xwe li hevdû re wê mazin û çêtir û hêja w negirin. Wê ti kesek ne li ser ti kesekî bê. Wê ti kesek ji ti kesekî ne çêtir bê. Û wê ti kesek ji ti kesekî ne hêjatir bê. Çendî ku ew ji hevdû xwediyê xosletên ji hevdû cûda ên pêşketinê na jî wê, ew xosletên wan ên pêşketinê wê, tenê wê cihêrengîya wan a bi pêşketinî bi xwe re wê bide dîyarkirin û hewd. Ji wê û pêde wê, zêdetirî wê, ti tiştên din wê, mirov nikaribê ji wê, zêdetirî bixwênê û derxê li holê.

Di roja me de wê, wê ev rewş wê, bi zêdetirî wê derkevina li pêş. Têgînên nijadîtiyê ku wê tîgînên rêveberî û bi serdestîtiya wan re wê di temenê wê de bin wê, mirov dikarê di vê çerçoveyê de wê, weke tîgîneka kûjar a roja me jî wê, werênê li ser ziman. Di temenê hemû komkuji, pêvajoyên jenosîdî û hwd de wê, ew hebê.

Rewşa pîrranîyê wê, bi rewşên weke pîrr-zimanî, pîrr-çandî û hwd re wê, xwe bide dîyarkirin. Wê bi demê re wê, bi xate pêşketinê jîyanî û civakî re wê, ziman û çand wê, bi pêşketina xwe re wê di nava hevdû de wê, pêşkevin.. Di rewşa civakek roja me de mirov, wê dema ku wê rewşên weke pîrr-çandî, pîrr-zimanîtiyê û hwd wê, kifş dikê wê, di temenê wê pêşketina wê de wê, ev xatên pêşketinê jîyane mirov û civakê wê hebin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Mirov ku ew xwe çawa hîsbikê û bixwezê bijî wê, ew ew bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê, di çerçoveya tîgîna cihêrengîyê de wê hilde li dest û wê fahmbikê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşek civakî bin. Mirov wê, di rengê pêşketina xwe xwe ya çandî a civakî de wê, xwediyê regekî pêşketinî bê.

Rewşa cihêrengîyê wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, di çerçoveya tîgîna demokratîkî a pîrranîyê de ku mirov wê hilde li dest bê. Wê weke temenê pîrsgirêkên wê jî wê, tîgînên nijadî û hwd hebin. Di roja me de jî wê, ev rewş wê, bi vê rengê wê, xwe bidina dîyarkirin û wê, werênina li ser ziman. Di rewşa tîgîna cihêrengîyê de wê, çawa wê xwe rehet bijî. Mirov wê, çawa wê xwe rehet bijî wê, rewşa xwe ya cihêrengî jî wê li gorî wê, di roja me de wê bi reng û awa bikê.

Di rewşa tîgîna cihêrengîyê de wê, weke aliyekî ku mirov wê, di çerçoveya tîgîna civakî de wê, hilde li dest wê, di roja me de jî wê, xwe bi pîrsgirêkên xwe re wê bide dîyarkirin bê.

Rewşa fahmkirina hevdû wê, weke aliyekî û ankû xosletekî wê tîgîna cihêrengîyê bê. Mirov wê, dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, li vir wê hilde li dest. Di dewama wê de wê hilde li dest. Hevdû fahmkirin wê, di roja me de wê, weke destpêka çareserkirina pîrsgirêkên civakî ên ku wan mirovan bi hevdû re derxistina bê. Pîrsgirêkên roja me wê, weke pîrsgirêkên hevdû ji fahmkirina hevdû re wê, yên nevekirîbûyîna hevdû jî bê. Di rewşa fahmkirina hevdû de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide dîyarkirin bê.

Pîrsgirêkên mirovan ên bi hevdû re jî wê, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wan hilde li dest. Di roja me de wê, pîrsgirêkên ku wê, derkevina li holê mirov ku wê reng û şêwayê ramyarîya rêveberîyên demkî û bi zihniyeta wan ya di temenê de re wê, hilde li dest wê, hingî wê ew bi awayekî vekirî wê, xwe bide dîyarkirin û fahmkirin. Mirov wê, hingî wê, bi awayekî vekirî wê, bi başî jî wê, fahmbikê. Di rewşa tîgîna hevdû fahmkirinê de wê, ev jî wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin ku mirov wê, çi çawa wê

fahmbikê wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Rengê hizirkirinê û hwd wê, xwe bi wê re wê, di temen de wê, werina li ser ziman.

Em dikarin têgîna demokrasîyê li ser rengên hizirkirinê û hwd re wê, weke têgîneka şûbjeyî a bi hizirkirinê û ankû rengê hizirkirinê re jî wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, wê, hilde li dest wê, rewşên weke mêyl, xwestek, armanc, sedem û encam û hwd wê, weke aliyê giring ku mirov wan bi têgînî dikarê wan di vê çerçoveyê de şîrove bikê û wan werênê li ser ziman bin. Fahmkirina mirov wê, di roja me de wê, bi rengê wê re wê, xwe di temenê rengê kirinên mirov de wê, xwe bide dîyarkirin. Gotîna ku wê, ji devê mirov wê derkeve û wê bibêjê “min wusa fahmkiribû” wê, hingî wê bi awayekî wê, rengê hizirkirina ku em bahse wê dikin wê, bi xwe re wê, werênê li ser ziman. Fahmkirin wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, rengê kirina mirov jî wê bi xwe re wê, bide dîyarkirin bê. Mirov di dewama wê de mirov, dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse nêzîkatîya li hevdû û ankû nerîna li hevdû dikê wê, hinekî jî mirov wê, bahse wê bikê. Li vir wê, di rewşa hizirkirina mirov de mirov, ku wê çawa wê bihizirê wê, weke aliyekî wê di vê rewşê de wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa têgîna cihêrengîyê de wê, weke şêwayê cûda hizirkirinê û hwd wê, bi demê re wê, aqilê mirov jî wê bi reng û awayên cûda wê pêşkevê. Minaq wê, şêwayên **pîşeyan** wê derkeve pêşkeve. Mirov wê bibê xwediyê pîşeyan. Wê, çi pîşeyê ku ew dixwezê bikê û ankû bibê ew wê, pêşkeve. Ev jî wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, di dewama wê de wê hilde li dest bê. Di rengê pîşeyî de mirov wê, xwediyê çi karî û xabatê bê? Wê ev wê di pêvajoyên pêşketina jîyane şariştanî de wê, hin bi hin wê bi zêdetirî wê pêşkevin û wê di wan de wê kûrbûn wê bi aqil û fahmkirinê re wê çêbibê. Di wê rewşa xabat û karkirina di pîşeyê xwe de wê, mirov wê, li hemberî hevdû wê çendî di rewşeka fahmker de bê wê, di hişmendîyeka wekehevdû de bê û wê, weke aliyên giring wê, xwe bidina dîyarkirin bê.

Hevdû fahmkirina wê, pêşî wê ji mirov bixwezê ku mirov hevdû nasbikê. Naskirin wê, weke aliyekî wê, derkeve li pêş. Di dewama wê de wê, weke aliyekî ku mirov wê, bi teybetî wê, fahmbikê bê. Di nava cihêrengîyekê de wê, di roja me de wê, civakên ku ew hena mirov dikarê wan werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê, ji rewşên civakna zêdetirî wê, rewşa cihêrengî ê di çerçoveya bi hevdû re ku wê bijî wê, xwe bide dîyarkirin. Ti tişt wê, ne zelal û weke ku ew heya bê. Her tiştê ku mirov ew dît û wê hanî li ser ziman wê, ew hanîna me ya li ser ziman wê, li ser rewşên wên ku ew hena û rewşên herîkîniya bi dîrokê re de wê, ne weke xwe bimênê bê. Di rewşa civakê de jî wê, ev wê, wusa bê. Wê xwe di rewşa xwe de wê, bi pêşveçûna xwe re wê, di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Fektora pêşketinê wê, weke aliyekî giring ku wê, di xwe de wê, weke ku ew xwediyê têgîneka razber bê. Lê bi rewşan re şenber kirina wê, wê tenê wê, weke aliyekî wê, bê. Ji wê zêdetirî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna ku me ew bi aqil hanîya li ser ziman wê, hertimî wê, bi şêwayên hişmendî li wê nerîn re wê, karibê bi xwe re ew weke kirde û wateyên vêşarî ew di xwe de rengên têgihîştinî ên cûda bi hawênê. Di nava civakê de wê, rengê wê yên ku ew pêşkevin û mirov dikarê wan bi gotina cihêrengîyê re wan werênê li ser ziman wê bibin. Di aslê xwe de wê, têgîna cihêrengîyê wê, di rewşa têgîna demokratîkî de wê, ji me bixwezê ku mirov têkiliya hebûna civakê û têgîna demokrasîyê wan dênê li rex hevdû û wan fahmbikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Li jor aliyê ku me li ser têgînîyê

re ew hanî li ser ziman wê, di rewşa pêşketina têgînî a zanînê de wê, di jîyanê de wê, bide dîyarkirin. Di nava jîyane civakî de wê, komên civakî wê, hebin. Ew jî wê, çawa wê, hebûna xwe wê, werênina li ser ziman wê, di roja me de wê, weke aliyekî giring ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava civakê de wê, kom bi kom wê, komên civakê wê komelên xwe wê avabikin û wê xwe bi rêxistin bikin. Wê bi wê re wê, weke ku wê, werina li ser ziman 'sazîyên sîvil' û ankû 'sazîyên sariştan' wê, xwe bidina dîyarkirin bê. Di çerçoveya hebûna civakê de wê, wê weke aliyekî giring ku ew di nava xwe de ew xwe bi rêxistin bikê. Ew karibê saziyên xwe yên civakî ew wan pêşbixê. Li ser wan re ew xwe di nava civakê de werênê li ser ziman bê. Sazûmana civakî wê, di vê çerçoveyê de ev saziyên civakî ku ew weke saziyên 'sîvil' jî ew dihên li ser ziman wê, xwediyê temenekî bê. Di nava civakê de wê, têgînên ji hevdû cûda wê pêşkevin. Wê bi wê re wê, xwe bidina dîyarkirin û wê pêşkevin. Li gorî desthilatdarîyên 'otorîter(*)' û 'tetolîter' wê, xwe bi rêxistina kom bi kom ên komên civakî wê, weke 'qatkirina civakê' jî wê, karibin li gorî xwe wê werênina li ser ziman. Têkiliya civakê a di nava xwe bixwe de a weke xwe di nava xwe de bi komalî û hwd bi rêxistinkirina wê, wê li ser rewş û têgînên weke mafê mirovan, azadîyê û wekhevîyê û hwd re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, civak wê, bi wê re wê, xwediyê rewşekê bê wê, ew wê, bi demê re wê xwe bide dîyarkirin. Lê em vê yekê wê di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê civak wê, weke a aliyekî wê yê giring ê di vê çerçoveyê de mirov wê, werênê li ser ziman wê, di nava wê de pêşketin û afirîna têgîn, têgihîştin, zanîn û aqilên ji hev cûda bê. Wê, ev wê, di temenê ji hevdû cûdabûn û ne weke hevdû hizirkirinê bê. Wê endamên civakê ên bi komî wê ji du aliyan ve wê, xwediyê rewşekê bin. Ji aliyekî ve wê, çawa wê, di nava civakê de wê, bi komên din re wê di nava têkiliyeka fahmker de bê. Ji aliyê din ve wê, çawa wê, ew kom wê, bi hevdû re wê, karibin di yekîtiyeka civakî de wê, li hemberî hebûna desthilatdarîyê wê xwediyê rewşeka civakî bin. Desthilatdarî bixwe jî wê, di aslê xwe de wê di mejiyê komeka civakê a tang de wê, bi nîjadî wê tevgerihê. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, hemûyan wê li gorî wê, bikê rêyekê de wê, wan bikê "weke hevdû" wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava helwestê de bê. Ji rêyên bişavtinê bigira wê hemû rêyên dijmîrovî jî di nav de wê, li ser hasab û navê xwe wê bikarbênê. Wê ew wê, wê, bi derewên weke "şideta bi sînor" û ankû "parastina destûrê" û ankû "li gorî destûrê tevdiqerihim wê, werênê li ser ziman. Wê, li ser van rewş û gotinan re wê, çawa wê, xwe "meşrû" bide nîşandin wê, hemû kirinên wê bi vê rengê wê bigotinên wê re wê, di vê çerçoveyê de bin. Lê civak wê, hertimî wê bi hebûna xwe re wê, xwediyê rewşeka dervî zihniyeta desthilatdar bê. Wê, desthilatdar wê, di wê tangeyîya zihniyeta xwe de wê bihizirê û wê bikê ku ew civakê bi hemû komên wê re wê, li gorî wê, bikê rewş û awayekî de. Şerê desthilatdarîyê ê li ser destûrê, sazî û hemû rêyên ku ew bikardihênê ê bi civakê re wê, di vê çerçoveyê de bê. Bo desthilatdar wê, pîrsgirêka herî mazin wê navaroka civakê û komên wê yên ku ew weke "bi serê xwe tevdiqerihin" bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşê wê bi gotinên weke "anarşîyê(*)" û hwd re wê pênasê bikê. Wê di dewama wê de wê, komên ku ew bi awayekî mafdar li gorî xwe û rastîya xwe li dijî zihniyeta

 (*)Rejimên otorîter û tetorîter wê, weke yên vajî ya demokratîkî wê, rejimê di destekê de bidina hevdû, serdestiya kesekê wê esas bigirin û wê, li maf û azadiya giştî a civakê wê nehizirin. Bi wê re wê, destûrê jî wê, bi wê rengê wê li gorî ku ew dixwezên ew wê, bigûharênin û çêbikin. Bi wê, hizrên xwe yên bîrdozîkî serdest bikin. Bo têgînên weha wê mirov û azadiya mirov û ankû civak û azadiyên wê ne giring bê. Wê serdestiya wan wê giring bê.

(*)Anarşî dema ku herkesek li hevdû ne hisênê û weke xwe bixwezê bikê û bide kirin bê.

desthilatdarîyê xwediyê sekneka felsefîkî û ahlaqî na wê, di çerçoveya rêxistinîya wan ya bi civakî a bi hevdû re de wê, ji aliyê xwe ve wê, di nava civakê de wê, komikna piçûk wê bimênin. Yan jî wê, çawa wê, ew newina li cem hevdû wê, desthilatdar wê, weke ku mirov ji dema me ku em dikarin gelek minaqan bo wê bidin wê, hewl bide ku ew di rewşek ‘şikeştî’ û ‘ne bi hevdû re’ bin. Ev jî wê, temenê rêvebirina wan û ankû li gorî xwe kirina wan a ‘rêyekê’ de wê, bi xwe re wê werênê. Ber vê yekê wê, di nava civakê de wê, sazîyên civakî ku ew ne xwediyê erkên rêveberîyê û hêzên welatî na wê, di vê çerçoveyê de wê li hemberî desthilatdarîyê û rêveberîya wan wê, tenê birêxistinbûya wan wê, di destê wan de wê hebê. Ew jî wê, hertimî wê di armanca desthilatdarîyan de bê.

Sazîyên sîvîl ku ew bi wê navê dihêna li ser ziman wê, li hemberî sazîyên rêveberîyê ên welêt wê, weke sazîyna bêhêz bin. Wê, hêza pergalek destûrê û ankû dadê, pergalek perwerdeyê, û hwd wê, hemû wê di destê rêveberîyên welatî de wê werina bi rêvebirin. Lê wê, weke hêza pêşxistina wan wê, minaq wê weke perwerdeyê wê hemû mamosta wê ji nava wî gelî bin. Ku ew hêza xwe bikina yek wê, bêgûman wê weke hêzek afrîner a civakî wê bi xwe re wê, derxina li holê. Ev rewş wê, di hemû beş û qadên din ên jîyane civakê de jî wê, wusa bê.

Sazîyên welatî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke sazîyna serdest bin. Her çendî ku wê, weke sazîyna ‘civakî’ jî wê, werina hanîn li ser ziman lê mirov, nikarê bi tememî sazîyên rêveberîyê ên desthilatdarîyê bi wê rengê û gotinê wan werênê li ser ziman. Têgîna bi gotina ‘sazîyên civakî’ re wê, tenê wê, weke têgîneka ku wê, weke maske ku wê ji wan rewşên sazîyên rêveberîyê re wê, bo rêvebirinê û bi hêzdayîn nîşandina wan li ser ser civakê û ku ti kesek ji nava civakê li dijî wan ne sekinê wê, werê bikarhanîn bê. Di çerçoveya wê, rewşa bikarhanîna rewşa têgîna civakî bi navî wê, di vê reng û awayê de wê, xwe bide diyarkirin bê. Heman rewşê mirov dikarê bo rewşên partîyên ramyarî jî wê werênê li ser ziman. Ew çendî ku wê, ji aliyekî ve wê, li gorî rewşa civakê wê, ‘tevbigirihîn’ jî lê wê, ji wê zêdetirî wê, weke rewşna ku wê, li gorî bîrdozîyên desthilatdarî wê, werina dîtîn bin. Rejim û ankû pergela ku ew bi awayekî “pîrr-partî” ku ew dihê dîtîn wê, di çerçoveya zihniyeta rejimê a weke ya ‘yek-partîyî’ de wê, xwediyê rewş, helwest û politikayên desthilatdarîyê bê. Wê, di wê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşeka ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Em di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, di roja me de wê, ‘partîyên ramyarî’ û ankû sîyesî wê weke ‘temînata’ pergale demokratîkî jî wê, werina pênasekirin û hanîn li ser ziman. Wê, ew dîmenê weke bi pîrr-partîyî wê, weke rewşek demokratîkî wê, were li ser ziman. Lê ji temen ve wê, ew bi zihniyetî wê, ne civakê lê wê, rejim û desthilatdarîyê wê bi hebûna xwe re wê, bi serdestkirina wê ya li ser serê civakê re wê temam bikin. Di rewşa desthilatdarîyê a li ser serê civakê de wê, temenê wê bi destûrê re wê, were pêşxistin. Wê parastina wê, wê çawa wê, were pêşxistin wê, ew were dîtîn. Di nava rêzên destûrê de wê, salixkirinên erk û berpîrsîyarîya ku ew bi rêveberîyê re dihê wasifkirin wê, temenê bi hêzkirina wê a li ser serê civakê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dervî vîna civakê wê, rêveber wê, ew bixwe wê, xwe di destûrê de wê, pênase û salixbikê. Di rewşa civakê de destûr, di olê de ‘sekûlerîtî(*)’, di sazîyên sîvîl de bêhêzbûyîna wan û nebûna xwediyê tê hêzên

 (*)Sekulerî wê, bi gotineka din wê pîrrrengî bê. Yanî wê pîrr cûdahî wê bi hevdû re wê bijîn wê, mafê wan ya jîyanê wê were parastin û ankû wê were misogerkirin bi destûrî û hwd. Wê dema ku ew kes bê û ankû kom bin ku ew bi hevdû re ne di heman hizrê û neînê de jî bin ku ew karibin bi hevdû re bijîn û hebûna hevdû bi pejirênin.

welatî û hwd wê, çerçoveya bi hêzbûna desthilatdarîyê wê biafirênin. Hemû rewşên hêzî ku wê desthilatdarî wê, di dest de wê, bigirê wê li ser wan re wê, di nava civakê de wê, bileyizê. Lê ne bi xwesteka wê jî bê wê, rêveber wê di nava destûrê de wê, gelek sererastkirinên ku ew bi wan xwe bi sînor dikê jî wê, pêşbixê. Li şûna wan jî wê, çawa wê çi pêşbixê wê li ser wê serî biwastênê. Minaq ku wê weke maf û têgîna gerdûnê ên roja me wê pêşkevin wê têgîna bi parastina mafê mirovan, azadiya xwe hanîna li ser ziman, pêşxistin û parastina têkiliya nava bawerîyan û hwd wê, weke aliyna ku mirov wan jî dikarê di çerçoveya têgîna destûrî a xwezayî de wê, hilde li dest bê. Parastina wan mafan û bikarhanîna wan wê, di vê çerçoveyê de wê, weke mijareka giring a roja me wê, li ser wê, bi têgînî wê were sekin in. Pîrsgirêka pêşxistin û parastina maf û azadiyan, û pîrsgirêkên weke yên zayendî wê di roja me de wê, di nava pîranîya civakan de wê, xwe bi awayekî wê bide diyarkirin bin. Heta roja me wê, weke ku mirov wê li ser rewşên têgînî ên olî re wê, kifşbikê wê, her tişt wê, bi salixkirin û vegotin û di çerçoveya têgînek lêhatinê de ku wê, ew wê bikin ku ew werênina li ser ziman wê, di roja me de wê, reng û awa û xale ji wê gavavêtinê wê cih bigûharênê. Beremberê wê, wê, hebûna wan kom, zayend û hwd wê, werina pênasekirin û wê ji wan wê gav wê were avêtin. Vê carê wê, bi têgînî û felsefîkî wê têgînên weke olî, ramyarî û hwd ku ew dikevina pozisyoneka li dijî wê de wê, di vê çerçoveyê de wê xwe bidina diyarkirin. Di rewşa fahmkirina nava civakê de wê, rewşên weke bi komelî ên komî wê, bi zêdeyî wê, derkevina li pêş. Dema ku mirov bahse têgîneka wekhevîyê dikê bi têgînek demmokratîkî û hwd re wê demê mirov, bahse wê dikê ku ew weke ku ew dixwezin ku ew li gorî rastîya xwe karibin xwe werênina li ser ziman bin. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, komên civakî wê, ew çendî ku ew karibin xwe werênina li ser ziman wê, ji gelek aliyan ve wê, karibin bibina temenê pêşveçûnên civakî ên giştî jî. Di vê çerçoveyê de mirov, di serî de wê, rewşa wan fahmbikê. Hebûna civakê wê, weke rewşeka ku ew di ti demê de ew nekarîya nava qalibên desthilatdarîyê de bê. Ber vê yekê jî wê, desthilatdarî wê, hertimî wê, hem bi awayekî vekirî û hem jî wê, bi awayekî sergirtî wê di pozisyoneka di tekoşîna bi hebûna civakê re bin. Mijare sehêtkirina hebûna civakê û komên nava wê, û pêşveçûnên ku ew di nava xwe dijî û hwd wê, weke aliyna ku wê, pîr zêde wê, desthilatdarî wê, li ser wê, bisekinê û wê serî bi wastênê bê. Ber vê yekê wê, çawa wê, bixwezin ku mirov tevbigerihe, sazîyên sîvîl wê, di çi çerçoveyê de wê, derkevina li pêş û hwd wê, bixwezin ku ew sînorê wê bi desûrî ew li gorî xwe wê bidina kifşkirin. Di vê çerçoveyê de wê, hebûna sazîyên sîvîl wê, bi vê rengê wê, bikin ku wê, sehêtbikin. Sazîyên sîvîl wê, weke sazîyna yekane ku mirov wan dikarê li ser navê civakê di pozisyoneka li dijî civakê de wan werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, vê carê wê, rêveberî û desthilatdarî wê “sazîyên sîvîl ên xwe” wê ava bikin. Ev jî wê, mirov dikarê wan weke sazîyna sîvîl ên di rastîyê ne rast û “qalb” wan şîrovebikê û werênê li ser ziman. Ew wê, tenê wê, weke lingna desthilatdarîyê ên binavê ‘sazîyên sîvîl(*)’ bin û di nava civakê de wê, bi navê sazîyên sîvîl wê, çawa wê civakê û komên wê, li gorî xwe û politikayên xwe wê, bikina rêyekê û bi rêvebibin wê, di wê

 (*)Sazîyên sîvîl wê weke aliyekê sazûmana demokratîkî wê, weke nebê nabê bê. Wê rêxistinîya wan û dengderxistina wan wê di wê çerçoveyê de wê giring bê. Wê ew weke rêxistinîyên navxweyî ên civakî bin. Wê weke mekanîsmayên parastinê ên nîrxên civakî û sazûmana demokratîkî a civakê jî bin. Wê li gorî mijar, rewş û cûdahîyan wê werina avakirin. Wê bi wê re wê, tekoşîna demomkratîkî wê bidin. Wê çerçoveya demokratîkî a civakî û destûrî û hwd wê esas bigirin. Lê ji wê zêdetirî wê, rastîya kes û civak û bi teybetî komên wê yên navxweyî ku ew hena ku ew karibin xwediyê misogeriya destûrî û hwd bin wê li wê binerin.

çerçoveyê de wê, xwediyê erkek û politikayeka li gorî rewşa desthilatdarîyê, rastî û bîrdozîya wê bin. Mirov dikarê wan weke sazîyên bîrdozîkî ên bi navê sîvilîyê hatina avakirin ên desthilatdarîyê jî wan bi nav bikê. Ev rengên sazîyî wê, di roja me de wê, di bin nav û maskeya demokrasîyê de wê, pirr zêde wê, serî li wan wê were xistin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev sazî wê, temenê wê jî wê, hertimî wê li leyha desthilatdarîyê wê bîafirênin ku wê, sazîyên sîvil ên rast ku ew nikaribin yekîtiyeka civakî di nava xwe de bi xortayî çêbikin. Wê, hertimî wê ew wê, cûda tevbigerihi. Wê hêncetên xwe wê, li ser rewşa 'bi gotinên weke levkirina bi rêveberîyê re', 'bi wê re tevgerîn', û hwd re wê, xwe biawayekî wê, werênina li ser ziman.

Di rewşa sazîyên sîvil ên rast ên civakî de wê, hertimî wê, destûr wê, 'şûrê damokles' wê, li ser serê wan dalaqandî bê. Wê nehêlin ku ew derkevina dervî wê. Wê, destûrê nedin ku ew ji wê derbas bibin. Dema ku ew derketina dervî sînore rêveberîyê wê, di cih de wê, ew rewşên destûrî ku ew li gorî rewşa wan hatîya amedekirin di destûrê de wê, bikevina dewrê de. Wê, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wan werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, rewşek destûrî a weke ya hundûrê welêt a 'pozîtîvî' wê di bin maskeya 'têgîna destûrî a xwezayî ya gerdûnî de jî wê, bi awayekî ku wê temenê desthilatdarîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, were pêşxistin wê ew wê were nivîsandin. Di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê, weke 'destûrên gelemper ên gîştî' jî wê, werina bi navkirin. Lê di dewama wê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa destûrî wê, weke rewşeka giring ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê.

Li vir divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, xwediyê rewşeka teybet a ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di roja me de wê, weke aliyekî giring mirov dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman bê. Sazîyên sîvil wê, di nava civakê de wê, weke rewşa rêxistinî ên civakî ên dervî têgîna welêt û desthilatdarîyê bin. Aliyê ku wê, desthilatdarî jî wê, bi zêdeyî wê li wê bihizirê wê, ev alî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman bê.

Di roja me de wê, sazîyên sîvil wê, di nava civakekê de wê, bi pêşketina wan a civakî a li gorî rewşan û şewayên pêşketina civakî re wê, di awayekî de wê, bi şewayekî wê rêveberîyek civakî wê bi xwe re wê rengê wê kêm zêde wê derxina li holê. Di nava civakê de wê, hertimî wê, komên cûda wê, pêşkevin. Wê pêşkevin cûda wê, xwe bidina dîyarkirin. Her wusa wê, komelên ku em wan weke 'sazîyên sîvil' binav dikin jî wê, wê pêşketina nava civakê wê, bi awayekî rêkûpêk û rast wê di çerçoveya rastîya wê de wê, bi rêxistin bikin û wê bidina dîyarkirin bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşeka civakî bin. Di aslê xwe de wê, karê wan û erka wan jî a bi sazîyî û komelî jî wê, ev bê.

Di şewayekî rast ê pêşketina civakî de wê, sazîyên civakî û komelên wê, bi reng û pêşketina xwe re wê, derkevina li pêş. Wê, weke sazîyna bi erk û bihêzbibin. Pêşketin û bi hêzbûna sazîyên sîvil wê, di rewşa jîyane civakî a şariştanî de wê, rastîya pêşketina civakî a rast jî wê, di awayekî de wê, di xwezayîya wê de wê, bide dîyarkirin. Di dewama wê de mirov, dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, sazîyên sîvil wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Sazîyên sîvil wê, nimînêrîya civakî û pêşketina wê, bi xwe re wê, bi nasnema bikin û wê pêşbixin û bidina domandin. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa sazîyên sîvil de wê, xwe desthilatdarkirin wê, zêde ne li pêş bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke hêzek xwezayî a civakî ku wê, di çerçoveya rengê pêşketina civakî de wê, weke îskeletê civakê jî wê, bi xwe re wê bîafirênê bê. Di

vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, şîrove dikê wê, bi wê re wê, ev jî wê, bi awayekî vekirî wê, xwe bide dîyarkirin ku wê, çendî ku wê, rêveberî û ankû desthilatdarî ku ew çendî xwe bi sînor bikê û ankû ew were bi sînor kirin wê, bi awayekî wê, sazî û komelên civakî wê, di wê çerçoveyê de wê, derkevina li pêş. Bi hêzbûna sazî û komelên wê, çendî wê, bi hêzbûnê civakî wê, di çerçoveya pêşketina wê de bê wê, bi heman rengî wê, dema ku rêveberî û ankû desthilatdarî bihêz a jî wê, ew jî wê, were wateya bêhêzbûyîna wan. Di vê çerçoveyê de jî mirov dikarê wê, bi awayekî wê werênê li ser ziman. Di rewşa fahmkirina rastîya wan de wê, bi awayekî vekirî wê, ev jî wê, xwe bide dîyarkirin ku wê, sazîyên sîvil û komelî wê, weke sazîyna û komelna ku wê, civakê wê, bi pêşketina wê re wê, derxina li pêş bin. Her çendî ku wê destûr wê, hevpeymanna civakî wê, werina li holê jî bin lê wê, dema ku mirov li wan dihezîrê wê, hertimî wê, weke rewşna ku wê li rastîya civakê û pêşketina wê, tang werin bin. Wê, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di serdemên berê de wê, ol wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Pêşketina olan wê, di şewayekî destûrî a li ser serê civakê û pêşketina wê de jî bê. Di her demê de wê, pêşveçûnên nû û di dewama wê de wê pêşketinên bi armanca xwenûkirinê û hwd wê, bibin. Ev jî wê, ji pêwîstîya bûhûrandina wê tangesîya bi têngî a li rewşa civakê ku ew hatîya pêşxistin bê. Di temenê hemû pêşveçûnên weke bi raperîni û hwd ên demên bûhûrî de jî wê, ev rewş wê hebin. Bi demê re wê, ev rewş wê, bi zêdeyî wê bibin. Dema ku wê, destûrek wê bersivê nedê pêşketina mirov wê, bi xwe re wê, encama ku wê, werênê wê, ku ew newê bûhûrandin wê, alozî, gengêşî, tengazerî û pîrsgirêkên civakî bin. Bi awayekî din jî ku destûr ew, dema ku ew hat çêkirin ku ew ne li gorî rastîya cihêrengîyên civakî ên kêmetewî û ankû etnîkî û cihêrengîyên çandî, zimanî, felsefîkî û hwd bê wê, dîsa wê, bi heman rengî wê, bê temenê alozî, gengêşî, tengazerî û pîrsgirêkên civakî. Di dewama wê de ku ew rêveberî di wê de isrer bikê jî wê, bê temenê komkujiyên ku ew bi zihniyeta xwe re ew werênê li serê beşên civakî ên ji hevdû cûda jî.

Di aslê xwe de em, di roja me de bi awayekî vekirî pîrsgirêkên bi vî rengî jî wan ji rewşa hebûna rêveberîyan bi civakî dijîn. Di sedsale me de wê, komkujiyên ku ew hatina hanîn li serê civakan û yên ku ew wê bînin li serê civakan wê, di vê çerçoveyê de wê, dîrokeka bi trejedîkî wê, bi komkuji û pêvajoyên jenosîdan ku rejimên welatî wan pêş dixin û di dewama wê de ku ew bermeneyên bişavtin û hwd ku ew pêşdixin re wê û di encama wê de ku wê, gelek xalk, çand ziman û hwd wê, werina ji dîrokê birin wê di dema me de jî wê, ev rewş wê weke rastîyeka ji zihniyeta rêveberî ku ew rûdide wê, hê jî wê, temenê komkujiyên ku ew dikin de bin bê.

Têgîna komelîyê û ankû sazîyên sîvilî mirov, di aslê xwe de ku wê, di çerçoveya rewşa civakî de wê, hilde li dest wê, xwediyê rewş û temenê gelemper a li ser civakan re jî bê. Di nava hemû civakan de wê, karibê xwe bi wê rengê bide hanîn li ser ziman. Lê di roja me de wê, têgîna 'sazîyên sîvil ên rêveberîya serdest' wê, werê pêşxistin. Wê bi wê re wê, weke ku ew rêveberî xwediyê wan a wê, were hanîn li holê bin. Ev jî wê, di aslê xwe de wê, têgîh û derkkirina şaş û xelat bê.

Rêveberî ber çî ew dixwezê ku ew sazî û ankû komelên xwe yên 'sîvil' pêşbixê? Ber ku ew dixwezê ku ew her tiştê sehê bikê û her tişt di bin sehêta wê de bê. Ber vê yekê wê, sazîyna ku wê, li gorî wê û têgîna wê ya bîrdozîkî wê bijîn, werênina li ser ziman, tevbigerihi, ragihandinan li gorî wê bikin û dernekevina dervî rêgezên wê û hwd wê, wan bixwezê ku ew pêşkevin. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna sazîyên sîvil wê, di aslê xwe de wê, wê weke aliyekî cihêrengî a jîyane civakî bê. Wê di nava wê de wê, pîrr kom

wê li gorî tîgîn û pêşketinên xwe wê, bi xwe biafirênin û wê derkevina li holê. Di vê çerçoveyê de ev kom jî ku ew li gorî rastîya civakê û mejûya xwe ya civakî ku ew maf û azadiya xwe pêşketinê ku ew bidest bixin wê, bo wan giring bê. Bo ku ew xwe bidina domandin wê, ev yek wê, bo wan jîyanî bê. Di vê çerçoveyê de em, di çerçoveya hebûna civakê de wê, dikarin wê, werênina li ser ziman. Bi wê re jî wê, weke tîgîneka ku wê, her cûre mudahaleyên ku ew li jîyane civakê dibin wê, bi hebûn û tîgînên xwe re wê, red û mahkûm bikin. Her cûre mûdahale ku ew li jîyane civakê bibin wê, pêşî wê, çawa wê, li gorî zihniyetekê wê ev kom wê, di rêyekê wê werina xirin li rê de wê, di vê çerçoveyê de wê xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê, mudahale wê, di serî de ku ew, bi çi cûreyê jî bê wê, weke mudaheleyeka li pêşketina civakê bê. Ji dû aliyên ve mirov dikarê bahse tîgîna mudaheleyê bikê. Yek weke ku mirov li ser tîgînên bawerî û hwd re ku mirov wê, kifşdikê wê, xwe bide dîyarkirin bê. Aliyê din ê duyem jî wê, weke aliyekî giring ku wê, rêveberî wê li gorî zihniyet û tîgînên xwe yên bîrdozîkî wê, bikin bê. Lê di aslê xwe de wê, herrdû alî jî wê, di nava hevdu de wê, derbas bibin. Mirov dikarê di pirranîya rewşan wan weke bi hevdu re jî wan hilde li dest. Di rewşa tîgînên olî de mirov dikarê vê yekê wê, werênê li ser ziman. Wê bi demê re wê, bi şewayekî wê awa û reng û şeklekî jîyanê wê, bi xwe re wê, bidina dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa tîgîna bawerîyan de wê, mirov wê, çawa wê bijî wê, çerçoveyek wê hebê. Tiştên ku ew di kirinê de wê li gorî xwe rast bibînê wê hebin û yên ku ew rast nebînê wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku mirov di olên kurdistanî de wê kifş dikê wê, tîgîna 'haramî' û 'helalîyê' wê, derkeve li pêş. Ev tîgîna haramî û helalîyê wê, di rewşa dûalîteyeka dûalîsmî de wê, di nava olan de wê, xwe bicih bikê bê. Ev wê, bi demê re wê, pêşkeve û wê, di çerçoveya rengên jîyanî de wê, bina xwedî wate.

Bi demê re wê, li rex tîgînên rewîstî û hwd jî wê pêşkevin. Di dewama wê de wê li ser mejûya jîyanî a civakî û mirovî de ku wê, tišta bijî û wê, wan tiştên ku ew jîya ya wê, bi yên 'rast' û 'ne rast' ku wê ji hevdu cûda bikê wê, bigihijê hişmendiyekê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Wê ew jî wê, bi demê re wê, weke tîgîna rewîstî wê, di jîyane mirov de wê di pîvana 'rastî' û 'ne rastî' mirovî de wê bina temenekî kifşkar. Ev jî wê, di jîyane mirov de wê, bi çerçoveyek jîyanî a civakî re wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, di nava civake kurd de wê, bihezaran salan wê weke aliyekî giring ku wê, pirr zêde wê di jîyane xwe de wê li ser wê bisekin in wê, kevneşopîyên wan bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê kevneşopîyên wan wê, weke destûrna ne nivîsandî ên di jîyane wan de ên ku wê xwediyê kifşkarîyeka pirr zêde mazin û giring bin. Wê dema ku mirov wê, tişteki bikê, gotinekê bibêjê û hwd wê, di wê de wê, li pîvana wê rastîyê wê bikevneşopîyên xwe re wê, li wan wê bigerihê.

Kevneşopî wê, di vê çerçoveyê de wê, karekî destûrî ên bingihînî wê, di jîyane civakî de wê bi weyn bileyizê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê kevneşopî wê, ji destpêka bûyîna mirov û heta ku wê bigihijîna li kal û pîrbûna mirov wê, ew dem bi dem wê kevneşopîyên ku ew bi destûrî wê, didina kifşkirin ku mirov divê ku çi û çawa bikê wê hebin. Wê, çerçoveyek rewîstî wê, bi wê rengê wê, bileyizin. Têkiliya di nava kevneşopîyê û rewîstê de wê, di vê çerçoveyê de wê, di rengê kirin û tîgîna ku wê li gorî wê were jîyîn de wê, hebê. Wê, ew têkilî wê, bi demê re wê, zêdetirî wê xwe bide dîyarkirin. Kevneşopî wê, weke rexê jîyane civakî û restên wê yên jîyanî ku wê, bi xwe re wê, bide hanîn li ser ziman bê. Di dewama wê de wê rewîstî wê, hinekî wê

biber bawerkirinê ve bi têtîni wê, herê. Wê dema ku wê ol û bawerî wê pêşkevin wê, di vê çerçoveyê de wê, zêdetirî wê, nêzîkbûna wan ya bi têtînen rewîstî re wê, xwe bidina dîyarkirin. Yan jî wê, di destpêkê de wê, weke têtînna rewîstî wê xwe bidina dîyarkirin û wê pêşkevin.

Di çerçoveya bawerîyan de wê, di nava civakî de wê, çendî ku ew hat jîyankim û weke rengê jîyanê hat serwergirtin wê, ew jî wê, di jîyanê de wê, bibê xwediyê serdestîyekê. Serdestîyên olî û bawerî wê hinekî jî wê, di vê çerçoveyê û rengê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di roja me de wê, bi vê rengê wê, weke aliyekî giring wê, xwe ev bide dîyarkirin. Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, weke pergalek rewîstî wê, xwe bide dîyarkirin. Lê di jîyanê de wê, dema ku ew gihişt serdestîyê wê, di rewşa serdestîyê de wê, bi rêveberî û ankû desthilatdariyê re wê, weke ku wê bigihijina li hevdû. Oldar û rêveber wê, di vê çerçoveyê de wê, taxtê xwe wê, bi hevdû wê bi gûharênin. Di roja me de wê, weke encamên wê jî wê, çawa wê, tengezerîyên civakî wê, xwe bidina dîyarkirin wê, bibê. Dema ku têtîliya ol û bawerîyê bi rêveberîyê re bi serdestî pêşket wê, weke têtîneka ku ew bikê ku mirov li gorî wê bijîn wê, êdî wê xwe bi zora xwe jî wê, bide dîyarkirin. Wê bi wê re wê, ew jî wê, pêşkevê. Çendî ku wê, li ser serê civakê wê serdest bê lê wê, ji rastî û têtîhiştina civakî a rast wê, dîrkeve. Wê tenê wê li dora rêgezên xwe yên ku wê, rengê jîyanê wê bi têtîna serdestîyê re wê bidina kifşkirin wê, xwe bipêçê û wê, bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ol û bawerî wê, hêza wê, ya sazîyî a ku ew heya wê, li ser wê re wê, bi demê re wê, weke hêzek, rêveberî, leşkerî û hwd jî wê, xwe bide dîyarkirin. Ya ku wê, di nava olê de wê, di temenê li olê xwedî derketina rêveber de jî bê wê, ev rewşa bi hêzbûnê bê. Ew wê, bixwezê ku ew wê, bijî û li ser wê re xwe bike desthilatdar. Wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê, di çerçoveya rêvebirinê de ku wê, têtîliyek xort wê rêveberî û ol wê bi hevdû re wê, çêbikin wê, hingî wê, ol wê weke têtîneka bîrdozîkî wê, çerçoveya sînorê jîyankirinê wê, bi xwe re wê biafirênê. Di rewşa têtîna olî de wê, rêveberî wê, li dora wê, qalibekî rêveberinê wê pêşbixê. Wê di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê bikê ku ew bijî.

Di nava civakê de wê, dema ku wê, ol wê bi rêveberîyê re wê, bikeve têtîliyê û ankû bê yek wê, ji civakê wê dîrkeve. Wê hingî wê, çawa wê, civakê wê li gorî rêveberîyê û wê têtîna bawerîyê wê were bi rêvebirin wê, li ser wê re wê, di nava civak û rêveberî-olî de wê, cûdabûn wê derkeve li pêş. Ji aliyekî din ve jî ku ew civak di nava wê de ku ew hizrên cûda ên bawerî û olî ku ew hebin wê, hingî wê, di vê çerçoveyê de wê, hatina berhevdû wê, bibê. Ber ku wê, rêveber wê, bixwezê ku wê, hizra olî ku wî bijartiya wê serdest bikê wê, bi komên din ên olî re jî wê, were berhevdû. Wê li hemberî wan jî wê, li ser têtîna olî re jî wê, weke amûreka zorê wê bikeve reng û awayekê û şeklekê de.

Weke ku me çawa ku li jor bo têtîna sazîyên sîvil hanî li ser ziman mirov, dikarê li vir hinekî di wê rengê de bo têtîna olê û ankû bawerîyên ji hev cûda ên civakî jî wê, werênê li ser ziman. Ol û bawerî wê, xwe weke têtîneka wijdanî û rewîstî a ji dil wê bide dîyarkirin. Lê dema ku ew bû hêzek serdest bi rêveberîyê re û ket destê rêveberîyê de wê, ji wan xosletên xwe yên weke ku ew bi wijdan û rewîstê re ew dihênê li ser ziman wê dîrkeve. Ber ku wê, rêveberî wê, bixwezê ku ew li gorî hizrên xwe yên desthilatdarî ên bîrdozîkî wê, bi reng û awa bikê. Wê çi kirinê wê bide nişandin wê, di nava wê de wê, werênê li ser ziman û wê bikê malê wê. Ev jî wê, weke aliyekî giring ê din ku mirov wê, dikarê li ser wê bisekinê bê.

Di aslê xwe de wê, di cewherê olan de wê, dijberbûn wê nebê. Ya ku wê, pêş dixê ji wê, têgîna desthilatdarîyê û xwe kirina serdest û serwerîyê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê, têgîna ol û bawerîyê an weke têgîneka rêveberî a bîrdozîkî wê pêşkeve û ankû wê têgîna din ên rêveberîyê wê, di bin rengê wê de ku wê, werina pêşxistin wê, sedem û sebeba wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev hebê. Em dema ku dîroka civake kurd wê, ji serdemên sûmerîyan û heta roja me wê, dem bi dem wê lêkolîn dikin û wê, dikin ku wê fahmbikin em vê yekê bi wê re wê, bi awayekî vekirî wê, kifşbikin.

Rêveberî û tekoşîya wê ya serdestîyê a bi civakê re û hêrîşên wê yên li hebûna civakê

Di nava civake kurd de wê, gelek komên bawerî ên ji hevdû cûda wê, dem bi dem wê derkevin. Wê ew jî wê, weke rastîyna civakî wê, hebûna xwe wê bijîn. Di nava civake kurd de wê, wê bi dehan ol û bawerîyên ji hevdû cuda wê, pêşkevin. Lê di nava wan de wê, zêde newê dîtin ku wê, şerkirin û ankû dijberî li dijî hevdû ku pêşxistin bin. Ev yek wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Weke destûreka bi hevdû re jîyankirinê wê, di mejîyê pirranîya kurdan wê, di her demê de wê, ew bê ku “ol û bawerîya te ji te re û ya ya min jî ji min re” bê. Ev wê, were wê wateyê ku wê, ol û bawerîya çi bê bila bibê wê, ew nebê sedema ku em têkiliyê bi hevdû re dênin û werina cem hevdû. Ber vê yekê wê, dema ku ew werina cem hevdû wê ev werê gotin. Di vê çerçoveyê de em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku ev dîroka civakî a bi bawerîyî di aslê xwe de wê, pîr zêde wê pêwîstî bi wê hebê ku ew bi awayekî bi têgîna demokratîkî ew were hildan li dest bê. Li kurdistanê, di nava aşîran de wê, dem bi dem wê pevçûn û berberî wê rûbide. Lê wê di nava bawerîyan de wê, rûnedê. Bawerîyên weke êzdayî, yarsanî, Zerdeştî, Feylî, şebekî, manîtî, Mîtrayî û hwd wê, bi gelek cûre bawerîyên din re wê, li kurdistanê wê pêşkevin. Wê ev bawerî wê, di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê, bawerîyên weke xiristîyanîyetê û îslamê ku ew pêşdikevin wê, bi demê re wê li wan zêde bibin. Ev jî wê, bi demê re wê, weke bawerîyna kurdistanî wê, li kurdistanê di nava civake kurd û komên civakî ên li kurdistanê de wê pêşkevin. Di nava têgîna Manî de wê, gotineka giring wê hebê. Wê ew jî wê, ew bê ku wê, Bi bêtê ku “ezê ola her çar demsalên salê ava bikim” bê. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê ji vê gotinê wê, were fahmkirin wê, ew bê ku wê, bi hevdû re wê, ku ew bawerîya wan çi bê wê, bi hevdû re wê, bijîn, wê di wê wateyê de wê, were li ser ziman. Di nava civakê de wê, di vê çerçoveyê de wê, li bawerîya hevdû wê, binerin. Piştî ku wê, olên semewî wê li kurdistanê wê pêşkevin wê, xate olî a yek-xwûdayî yazdanî wê, bi şûnkeve. Wê li şûna wê, xate yek-xwûdayî a semewî wê pêşkevê. Wê bi wê re jî wê, çendî ku wê, li ser pêvajoyên bişavtinê re wê, olên semewî wê xwe ji olên êzdayîn û xateya wê ya yek-xwûdayî wê bidina afirandin jî lê wê, piştî wê, bidest hêrîşî li wê bikin. Bi gotinî dijberîyên keşeyên xiristîyanî ku wani serdemên navîn de wê, li dijî Mîtratîyê wê bikin û piştî hêrîşên Îslamîstan ên li Zerdeştî û Manîvanîyan wê, çend ji wan mînaqan bin. Di dewama wê de wê ev rewş wê, bi hizreka desthilatdarî û serdestîyê re wê, li herêmedê wê pêşkeve. Di dewama wê de wê, pêşkeve.

Heta ku wê, dem wê were dema wê ev rewş wê bidomê. Di serdemên me de jî wê, ev rewşên bi dijberî ên li ser baawerîyan re wê pêvajoyên ramyarîyên rêveberîyan wê di temenê wê de wê, hebê. Di roja me de wê, di çerçoveya têgîna gerdûnî a serwerîyê de wê, pêşbazîya bi tekoşîna li dijî hevdû a îslamîst û xiristîyanîyetan wê, xwe li ser kirin û ramyarîya desthilatdarîyan re wê, bide domandin. Weke ku wê, çawa wê di nava îslam û

xiristîyanîyet de wê, ew 'dijberî' tevî ku ew bi felsefîkî ji heman kokê pêşdikevin jî ku ew wê dijberîyê li dijî hevdû wê pêş dixin. Heman dijberîya di nava îslam û xiristîyanîyetê de ku ew hatîya pêşxistin bi sedema serwerî û serdestîyê wê, bi şewayekî li ser 'hizra sedema kûştina îsa' re wê, di nava xiristîyanetî û Cihûtîyê de jî wê werê pêşxistin. Ev rewşên desthilatdarî wê, dîsa wê, di temenê dijberîya di nava cihûtî û îslamê de jî wê xwe bidina dîyarkirin.

Di vê çerçoveyê de wê, rewşek ramyarî wê bi olî û bawerî jî wê, were pêşxistin ku wê, herkesek wê bi çavîka xwe wê li dora xwe û kesên li dora xwe wê binerê bê. Wê ti kesek wê ti kesekên din ên li dora xwe wê, bi rastîya wî re wê nebînê û herê nebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, temenê hevdû dîtî, herêkirin û pejirendinê wê, li ser têgînên ku ew weke 'cewherê ol û bawerîyê' ku ew hatina pêşxistin re wê, werina ji holê rakirin. Lê di asle xwe de wê, ev rengekî olî ê ramyarî û serdestî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Lê ku mirov karibê derkeve dervî wê dîtina bi aliyekî ve ku mirov bi wê dinerê wê, di jîyanê de wê bibînê ku wê dervî wê, rengên din ên bawerîyî jî wê, hebin. Wê, bijîn. Ew jî wê, weke ol û bawerîya ku ew bi wê bawer dikê weke wê dijî wê, xwedîyê heman rêz û hûrmetê bê û wê heman rêz û hûrmetê wê maf bikê.

Di rewşa têkiliya ol û demokrasîyê a ku mirov wê, bi hevdû re dênê û wê, werênê li ser ziman wê, di ser de wê weke ku em di dewama şîroveya xwe de wê, kifşê dikin ku wê pêwistî wê bi wê hebê ku mirov, xatekê di nava ramyarîya desthilatdarîyê û ya olê de bixîzênê û dênê. Wan jî hevdû cûda şîrovebikê û werênê li ser ziman. Ev yek wê, weke aliyekî giring wê, pêwistî wê bi wê hebê. Ber ku wê, heta ku ew têkilî wê hebê wê, li ser wê rêveberîyê re wê, ramyarî wê li dijî hevdû wê werina kirin û wê, bên biriqandin li bawerîyên hevdû. Ev jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe di wê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê.

Wê di aslê xwe de wê, ev wê, weke aliyekî wê, pêşîya demokratîzebûna çanda ol û bawerîyê ku ew wê digirê jî bê. Wê ev rewş bê ku wê nehêlê ku demokratîk bûn pêşkeve. Wê, ramyarîya desthilatdarî wê, hertimî wê, 'xesasîyetên xwe' wê, bikê mafê olê û wê li ser wê re wê di nava bawerîya mirovan de wê, werênê li ser ziman. Ev jî wê, bi demê re wê bê temenê dijberîyên mihtemel ên ku wê di nava mirovan û bawerîya wan de ku wê li dijî hevdû wê pêşkeve bê. Gelo mirov dikarê rêveberîyê û ankû desthilatdarîyê û ol û bawerîyê ji hevdû cûda bikê û bihizirê? Ol û bawerîya ku ew xîtabî wê girseya civakî û ankû civakan dikê wê, heman rêveberî wê, ew jî wê heman civakê wê birêvebibê. Wê kirinên xwe wê hizrên xwe re wê, di nava wê de wê, werênê li ser ziman. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rengekî jîyanî ê bi awayekî du-dîmenî wê, xwe di vê rengekê de wê bide dîyarkirin. Ew 'xesasîyetên rêveberîyê' wê, bi demê re wê, bên kirin weke 'xesasîyetên civakî.' Wê bi demê re wê, di nava olê de jî wê, li gorî wê jîyankirin wê, were pêşxistin. Wê, di wê çerçoveyê de wê, rengekî jîyanî wê, pêşkeve. Wê ew temenê jîyanî û civakî ku wê, rêveberî û ol wê xwe di wê de bijî û werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir wê, dema ku mirov bahse ji hevdû cûda hizirkirina rêveberîyê û ol û bawerîyê û bi wê re têkiliya ol û bawerîyê û demokrasîyê bi hevdû re danîne de wê, ya ku wê derkeve li holê wê, ew bê ku wê, bi rengê ku wê, herkesek ya xwe bijî bê. Li vir wê, fêr û cerbeka ji hevdû cûdakirina rêveberîyê û olê bi têgîna layîqîtiyê re wê, ji dawîya serdemên navîn û pêde wê li ser ardnîgarîya ewropa wê pêşkeve. Gotina "layîq"ê di kurdî de di wateya tiştê ku mirov hêjayî wê de ya. Wê, ev layîqîti wê, bi navê 'sekûlerîsmê' wê pêşkeve. Wê sekûlerîsm wê, were wateya ji hevdû

cûdakirina karên dûnyayî û ên axîretî jî bê. Bi gotineka din weke ku kurd ew heta roja me ku ew di nava xwe de wê dihênina li ser ziman wê, bi rengê ´mirov çi bijî wê, bi wijdanê xwe bijî û wê ew di nava mirov bixwe û bawerîya wî de bê.´ Ya ku wê, weke aliyekî ku mirov wê, karibê li wê bihizirê jî wê ev alî bê.

Di dewama wê de mirov, dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, sekûlerîsm û ankû layîqîti wê, bi wateya ku ew ´herkesek ku ew bawerîya xwe weke dilê xwe ku ew bijî´ jî wê, were li ser ziman. Di dewama wê de wê, ne rêveber û ankû desthilatdarî û ne jî ti kesek wê, ew karibê wê mafê di xwe de ew bibînê ku ew tevî jîyan û rengê jîyankirina bawerîya xwe a mirov bibê. Di roja me de ev bi gotina ´azadîya bawerîyan´ re jî ew dihê hanîn li ser ziman. Gotina ´azadîya bawerîyan´ wê, weke gotineka ku wê, hîmê wê xwe wê li ser wê temenê wê bide çêkirin û pêşxistin bê. Wê di dewama wê de wê, di nava rewşek demokratîkî de ku wê, herkesek wê, karibê weke dilê xwe û dixwezê ku ew bijî bê. Di nava têgîneka demokratîkî de wê, sînorê azadîya herkesekî wê heta sînorê azadîya kesên din ên li hemberî wî bê. Heta ku ew sînorê azadîya kesên din bîpê nekê wê, ew karibê bi azadîya pêde herê. Ku ew dijberîyê li bawerî û kesên din nekê, li dijî bawerîyên din weke ku wê ti kesek li dijî bawerîya wî ne rabê ku ew jî li dijî ti bawerîyên din nerabê, di rewşek wijdanî de herkesek ya xwe di dilê xwe de weke ku kurd dihênina li ser ziman ku ´ew, di dilê xwe de ew di nava xwe û xwûdayê xwe de bijîn´ û hwd ku ew bijîn.

Di rewşa jîyaneka ku mirov wê, di wê de wê, xwediyê xateka pêşketinê bê wê, pêwîstî wê bi fahmkirin û di dewama wê de hevdû fahmkirinê wê hebê. Ev jî wê, di jîyankirina van rewşên ku me ew hinekî li jor hanîna li ser ziman de wê, weke aliyekî bingihînî wê, karibê xwe bide dîyarkirin bê.

Di jîyane mirov de wê, mirov wê, bi têgînên xwe yên nirxî wê bijî. Ev têgîn wê, weke têgînên wijdan, azadî, xwestina aramî û aşîtiyê di jîyane xwe de, ol û bawerî û hwd bin. Wê, li gorî van gotinan wê, bixwezê ku ew jîyane xwe avabikê. Di rewşa derûnîya mirov de wê, têgînên weke bawerîyî û hwd wê, ji aliyê gîyanî ve wê, weke temenekî xwe pêşxistin û têrkirinê jî bê. Mirov wê, weke zindiyekî derûnî bê. Ber vê yekê wê, pêwîstîya mirov wê, xwe hanîna li ser ziman û ankû jîyankirina bi derûnî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov têkiliyan bi hewirdora xwe re didênê wê, bi wê têgînê re wê dênê. Di nava têkiliyên ku wê dênê de wê, bixwezê ku ew were herêkirin. Were hildan li cidiyetê. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyê hêstîyarî ve wê, pêwîstîya wê, di xwe de wê, hîsbikê. Di nava têkiliyên mirov de wê, rewşên civaknasî ku mirov wan dijî wê, ji aliyê keseyetîya mirov de wê, wate û giringîya wan pirr zêde mazin bê. Mirov wê, di nava têkiliyên xwe yên ku ew didênê de wê, bixwezê ku ew xwe têrbikê, xwe bibînê û werênê li ser ziman. Wê di dewama wê de wê, ji aliyê derûnî ve wê, xwe bikê ku ew baş hîsbikê. Derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava jîyane mirov a civaknasîyê de wê, bi aliyê xwe yê başhîskirinê û ankû xwe baş hîsnekirinê re wê, were li holê û xwe bide dîyarkirin.

Di nava têkiliyên xwe de mirov, çendî bi nêzîkatîyeka fahmkar û watedar nêz dibê wê, ew wê bi heman rengî wê rengê keseyetîya mirov jî wê, bi xwe re wê, bide dîyarkirin. Ji aliyê derûnî ve wê, weke ku were gotin ku wê, xûy, kirin û tevgerên mirov wê, keseyetîya mirov wê bi xoslotên wê re wê, bide nişandin. Lê em di çerçoveya têgîna demokratîkî de wê, werênina li ser ziman wê, ji aliyê têgîna demokratîkî ve wê, dema ku mirov bahse têkiliyê bikê û li dawîya gotina têkiliyê gotina demokratîkîtiyê bicih bikê wê, hingî wê, di çerçoveya têkiliyek demokratîkî ku mirov wê denê de wê, reng û awa wê bi gotinî wê bistênê. Wateya ku mirov bide wê gotinê wê ew bê ku mirov weke ku çawa ku ji xwe re

dixwezê û dixwezê ku baş nêzikatîyê, rastbûn û dûrûstbûnê û hwd wê, bi heman rengî wê mirovên li hemberî mirov jî wê ew jî wê weke me mirov bin û wê ji me wê xwediyê heman bendewerîyê bin. Ber vê yekê ku mirov, di çerçoveyek demokratîkî de wê, bikê ku wê, werênê li ser ziman wê, mirov bi wê re wê rengê têkiliya ku wê dênê ku mirov hevdû fahmbikê, neşikênê, gotinên li hevdû û keseyetîya hevdû piçûk nebînê û bêhûrmetî û bêrêzîyê li wê nekê û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, bi van têgînan re wê, xwe bi rengêkî têkilîdanînê wê bide diyarkirin bê. Ev rengê têkiliyê mirov dikarê wê, weke têkiliyeka baş û binirx wê bihasibênê. Ji vê aliyê ve mirov dikarê wê gotinê bi mînaqî wê bînê li ser ziman ku wê, carna ku mirov tiştekî zanibê û yê li hemberî mirov wê jî mirov bipirsê mirov wê, karibê xwe aciz bikê. Ev wê, ne nêzikatîyeka rast bê. Bî heman rengî wê demê û rojê ew mirov jî mirov, fahmkirinekê bi gotinî dixwezê. Dibê ku piştî wê, bi çend rojan mirov bi heman rengî rastî rewşekê were û karê mirov bikeve li ser heman mirov û mirov herê û ji wî bi heman rengê bi pirsê û bersivê bixwezê. Wê li vir wê, nêzikatîya me ya pêşî ku me li hemberî wî kesî daya nîşandin wê, ya piştî jî ku wê ew wê li hemberî me bide nîşandin jî wê ji gelek aliyan ve wê, karibê rengê wê bide nîşandin. Ew mirovê din jî wê, bibêjê ku 'wî, berê li hemberî ev nêzikatî da nîşandin, ez jî ezê heman nêzikatîyê weke wî li hemberî wî bidima mîşandin.' Ku ev bi başî jî bê û bi xirabî jî bê wê, bi heman rengê wê, xwe bi wê rengê wê bi têkiliyên mirov re wê bide nîşandin.

Di aslê xwe de wê, fahmkirineka bi demokratîkî wê, pêşî wê nêzikatî û gotinê wê destpêbikê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Mirov, ku bi gotina demokratîkî werênê li ser ziman wê, bi têkiliyê ve girêdayî wê, wê jî wê, werênê li ser ziman ku mirov di gotinên xwe de ne şikestîner bê. Lê hevdû bihisênê. Weke ku wê, di roja me de wê, were li ser ziman mirov, 'xwediyê xweşbînîyê' û ankû xwediyê têkiliyeka bi toleransî bê. Xweşbînî (tolerans) wê, temenê wê li ser bêhnfirebûnê û di rewşên ku mirov weke hevdû ne hizirê jî ku mirov li hevdû bihisênê, hevdû fahmbikê û rêzê jî hevdû re bigirê bê. Ji hevdû re bêhnfirehbûnî wê di kurdî de wê, bi gotina başbûna jî hevdû re jî wê, bê hanîn li ser ziman. Tolerans(*) wê, weke têgîneka ku mirov wê, li ser keseyetîyê re wê, dikarê bi gotina demokrasîyê re wê, weke rêgezeka jî wê, werênê li ser ziman bê. Bi gotineka ku mirov, acizîya xwe ji hevdû newênê li ser ziman. Hevdû herêbikê. Di her şert û mercê de mirov, rast nêzî hevdû bibê. Û li hemberî hevdû dûrûst bê. Weke dîtina mirov bêhnfireh bê ji hevdû re.

Li vir em divê ku hiinekî din jî di vê çerçoveyê de mirov, li ser keseyetîyê û têgînên weke xweşbînîyê (tolerans) mirov divê ku wê, hinekî din wê werênê li ser ziman. Em dema ku bahse kirinekî dikin em, di serî de wê, di temenê wê de bahse mênî, vîn, xwestekên xwe û hwd jî dikin. Ev jî wê, rengên kirina mirov wê, bidina diyarkirin. Kirin jî wê, bi encam û sedemê re wê, bi rûdayîna wê re wê, di jîyanê de ku ew pêkhat û pê de wê, xwediyê armançekê bê. Berê kirina mirov wê li tişt û têgînekê bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê bihizirê. Mirov wê, kirinê rast bibînê. Wê werênê li cih.

Keseyetîya mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê çerçoveyek komplîka ku mirov wê, dikarê bi çerçoveyî wê werênê li ser ziman bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov

 (*)Tolarians û ankû bi gotina beremberê wê di kurdî de wê xweşbînê wê, weke ling û aliyekê giring ê têgîna sazûmana demokratîkî bê. Wê bi têgîn û rengê ku mirov hebûna hevdû herê bikê û bipejirênê re wê, were li ser ziman. Çendî ku mirov bi hevdû ne di heman nerînê de bê û ne weke hevdû jî bê mirov, hevdû weke hevdû û ankû xwe bibînê û wê fêrê nekê navê de. Wê ev wê weke hebûna xweşbînê wê were dîtîn

dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, xwediyê rewşekê bê mirov, wê kifşbikê. Di dewama wê de mirov keseyetîyê bi wê re wê, hilde li dest. Di aslê xwe de ku mirov, di rewşek demokratîkî mirov, bikê ku mirov bigihijê fahmkirineka rast û baş wê, di serî de wê, keseyet bi van aliyên wê yên ku me li jor hanîn li ser ziman û bi wan re ku wê, gelek aliyên din jî wê weke wan hebin wê, derkevina li ber me. Di vê rewşekê de wê, demê mirov bi têgînekê têkiliyek keseyetî wê, mirov dikarê di çerçoveya têgîna demokratîkî de wê, şîrove bikê. Di roja me de wê, gotinên weke “keseyetîya demokratîkî” wê, hebin. Ev gotin wê, di vê çerçoveyê de wê, karibin têgînekê bidina me. Keseyetîyek demokratî wê, mirov bi restên wê re di jîyanê de wê, çawa wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman? Di aslê xwe de wê, bersiva wê pirsê wê karibê ji aliyê civakînasî û derûnî jî ku wê, di nav de wê, bi gelek aliyên re wê, keseyetîya me bi xosletên wê re wê, karibê bi me bide hildan li dest. Di vê rewşê de jî wê, keseyet wê, bê xwestin ku ew were fahmkirin. Keseyet wê, dema ku mirov kirin, tevger û xûyekê dide nîşandin wê, di çerçoveya wê û hebûna me ya zindiyî a li berçav de wê, xwediyê kombînasyoneka ahengî ku mirov wê karibê bi hevdû re wê, werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev jî wê, were dîtîn û kifşkirin ku wê, keseyet wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov wê werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, werênê li ser ziman. Di roja me de wê, têgînan bi keseyetî ku mirov wan hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê kirinên mirov wê, rengên wan ên ku me dana nîşandin wê, bi awayekî giring wê xwe bidina dîyarkirin. Em dema ku wê, kirinekê bidina nîşandin em bi wê re wê, dikin ku wê, bidina nîşandin ku mirov çi dihizirê. Her wusa mirov li ser mijaran hizrên xwe dihênina li ser ziman. Ew nerîn û dîtina me ya. Em çavdêriya xwe dihênina li ser ziman. Ew jî wê, dîtina me bê. Di dewama wê de em, li ser gelek mijaran re hizrên xwe dihênina li ser ziman.

Mijarên ku me hanîna li ser ziman wê, di çerçoveya reng û awayê hizirkirinê de wê, rengê hizirkirina me jî wê, bi awa û rengê wê re wê, bi xwe re wê, bide nîşandin. Minaq me, li jor bahse gotina xweşbînîyê kir. Xweşbînî wê, weke gotineka ku mirov wê, çawa wê, nêzikatîyê dixwezê ku bide nîşandin bê. Lê di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê, bahse xweşbînîyê bikê wê, aliyekî giring wê, bi rengê hizirkirinê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Mirov di nava jîyaneka ku wê, di wê de wê bi me re wê gelek mirov û zindî ku wê bijîn bê. Mirov, divê ku wê, hinekî jî wê, di vê çerçoveyê de wê, gotina xweşbînîyê wê, werênê li ser ziman. Her wusa mirov di nava wê jîyanê de wê, xwediyê wê rewşê bê ku wê sînorê azadîya wî wê, heta yê din ê li hemberî wî bê. Bi heman rengî wê ya li yê li hemberî wî jî wê, heta wî û sînorê wî bê. Wê ev rewş wê, di jîyanê de wê, bo hemû zindiyên wê derbasdar bê. Lê li vir ev fahmkirin wê, bi pêşketina aqil re wê, bikeve jîyane mirov de. Mirov bi wê re wê, bi aqil re wê, kifşbikê ku mirov dijî û dervî me jî wê mirov û ankû zindî wê bijîn. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê li wê bihizirê. Ya ku wê, temenê hizirkirina me bê wê, aqilê me bê. Aqilê me wê, bi hişmendî temenê ketina farqe me ya li jîyanê bê.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna xweşbînîyê wê, bi têgîna hizirkirina wê bi teybetî jî bi cihêrengî hizirkirina wê re wê, derkeve li pêş. Minaq wê, dema ku mirov li mirovekî bihişênê û ku ew hizrên xwe dihênê li ser ziman. Dibê ku em jî li ser heman mijara ku ew mirovê li hemberî me di axifê xwediyê hizrekê û têgînekê bin. Mirovê li hemberî me ew hizra xwe ku wî hanî li ser ziman em, dibê ku em bi wî re ne di

heman yekhezrê de bin û weke wî ne hizirin û ne xwediyê nerînê bin. Em dibê ku ji wî cûdatir bihizirin û xwediyê dîtinekê bin. Ev jî wê, weke xosletekî mirovî ê bi hizirkirina wî re bê. Ku mirov xwediyê xateka pêşketinê a bi keseyetîya xwe re bê wê, bêgûman wê, ew jî wê temenê wê bi wê re wê hebê. Em li vir wê, bi wê re wê, werênina li ser ziman ku ew mirovê ku wî hizra xwe hanî li ser ziman ku ew bi me re ne di heman yekhezrê(*) de ya mirov, wê çi bertekê wê li dijî wî bide nîşandin? Wê wî red bikê, wê hêrîşî wî bikê û ankû wê herê bi ser wî de û wê bi ser wî de wê bi xûrîhê û wê werênê li ser ziman ku ew weke wî na hizirê û divê ku ew hizra xwe newênê li ser ziman. Ya rast wê ev bê? Em li vir wê werênina li ser ziman ku wê, regekî aqilê civake kurd heya wê, hertimî wê, di nava civatên xwe de wê, werênina li ser ziman ku “tû karibê hinekî xwe li şûna yê ku te ew ew bertek dayî nîşandin li dijî wî, weke wî bihizira. Xwe bike dewsa wî de. Tê hingî bastir fahmbikê. Tê bide nîşandin ku tê xwediyê hizrek, hişmendiye û aqilekî mazin bê.” Wê bi hizrê wê, bê gotin ku mirov, dema ku tiştek li kesekî û ankû li tiştekî kir mirov, dibê ku mirov di wê de li dewsa wî bûya û ankû di demek piştre ku heman rewş were serê mirov. Di nava têgînên baxtî û ankû baxtewarî de wê, werê li ser ziman ku *‘tû yê nizanibê ku çi pêşîya te ya ku wê, were serê tê. Tişta ku te hanî li ser ziman ku ew bi başî û ankû nebaşî ew dibê ku siba were li pêşîya te û serê te. Ber vê yekê wê, dema ku te tiştek ji mirov re xwest bi başî weke ku tu ji xwe re bixwezê tu ji wî re jî bixweza ji dil.’* Wê di vê çerçoveyê de wê, hemû rewşê wê bi derfet wê li wê bihizirin û wê, werênina li ser ziman.

Di dewama wê de wê, ev jî wê were hanîn li ser ziman ku mirov, wê dema ku mirov tiştekî ku ew ji wî kesî bihîst û hisand mirov, berî ku wê berteka xwe bi başî û ankû nebaşî bide nîşandin mirov, divê ku wê pêşî fahmbikê. Li vir wê, fahmkirinê wê, di temenê wê de wê, weke aliyekî giring wê, bê pêşnîyarkirin. Piştre jî wê, di dewama wê de wê, ew wê, were li ser ziman ku wê, dema ku wî kesên li hemberî tê wî, hizrên xwe hanîn li ser ziman û te jî fahmkir êdî tû dikarê bi zimanekî ‘avaker’ bersivêkê bidîyê de. Lê bersiva ku mirov da, ew divê ku ew ne vala bê û ne bi zimanekî xirab bê. Wê ev jî wê, di dewama wê de wê, were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman ku wê, ji her aliyê aliyên ku ew bertekê li dijî hevdu didina nîşandin wê, bi derfet bê ku wê ji herdu aliyên jî wê, aliyna ku ew ne hatina fahmkirin û ankû di fahmkirinê de mê mabin ku mirov ew bi hişê xwe ne dîtîbin wê hebin. Ber vê yekê mirov, wê, hertimî wê bihizirê ku ew ya rast û baş wê, kifşbikê û wê, werênê li ser ziman. Di dewama wê de ku ew wê, werênê li ser ziman ku wê, ya rast ku ew hat li ser ziman wê, ew li gorî mirovê ku ew hanîya li ser ziman wê rast bê. Mirov wê dema ku ew wê, hizrê ku ew dihênê li ser ziman ew bi wê yaqîn û bawer dikê û wê dihênê li ser ziman. Ber vê yekê wê, demê wê ew jî wê, di hizra xwe de wê, ber ku ew bi tememî yaqîn û bawer dikê ku ew rast a wê, di wê de wê israr bikê. Di dewama wê de wê, hizrên li dijî wê hizra wî ku wê werînê li ser ziman wê, li ser wê yaqînî û bawerîya xwe re wê, red bikê. Ev rewş wê, bi heman rengî wê ji aliyê mirovê li hemberî ve jî wê, karibê wusa bi heman rengî ew xwe bide dîyarkirin bê.

Li vir wê, dema ku wê rewş wê ev bê wê hinekî wê xale bi afsûna xweşbînîyê wê xwe di mejiyê mirov de wê bide dîyarkirin. Wê ew jî wê, ew bê ku mirov wê, demê ku mirov çendî ku bi wê hizra ku mirov bihîstî re ku mirov, bi wê re ne di hemhizrê de jî bê mirov, wê bikê ku wê fahmbikê. Hizreka ku mirov ne di yaqînî û bawerîya wê de bê mirov,

 (*)Nebûna di heman yekhezrê de wê, weke aliyekê din ê demokratîkî û têgîna wê bê. Pirrhizirbûyîn û têkiliya di nava wan de û hevdu hewldana fahmkirinê wê weke rengê wê yê ku mirov wê bikê ku wê di wê rengê û çerçoveyê de wê fahmbikê bê. Ev biqasî bo hizrên ramyarî wusa ya wê, bo hizrên olzanîyî û hwd jî wê wusa bê

dikarê wê fahmbikê? Wê di aslê xwe de wê, weke aliyê xweşbînî ê bi kesê li hemberî me re wê, xwe weke aliyekî giring wê bi hizirkirinên wan ên ku em di heman yeqînî, bawerî û nerînê de bi ku em wê fahmkirin re wê xwe bide dîyarkirin wê, ev alî bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê hinekî din jî li ser wê bisekinê û wê fahmbikê. Têgîna hevdû fahmkirinê wê, di temenê wê de wê li ser esasê ne di hemhizrêbûnê de wê têgîna xweşbînê wê hebê. Hevdû fahmkirin wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê.

Mirov wê, di nava jîyane xwe de wê, weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, xwediyê xateka xwe ya pêşketinê bê. Wê gelek rewş û tiştan wê, bi wê re wê, bi teybetî wê li gorî xwe wê bijî. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, baş fahmbikê wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide dîyarkirin. Pirsgirêka ne hemhizrê de bûnê wê, weke pirsgirêkeka ku wê, xwe di nava mirovan de wê bide dîyarkirin. Rewşa ne di hemhizrêbûnê de ku ew weke pirs û pirsgirêkê xwe di nava têkiliyên mirovan de ew xwe dide dîyarkirin wê, her wusa wê, di nava wan de wê, rengê têkiliyên wan jî wê, li gorî xwe wê, bide dîyarkirin. Mirov wê, bi aqilê xwe wê, di wê rewşê de bê ku ew dema ku ew gihişt hizrekê û yaqîn kir ku ew rast a wê, weke ku wê heya wî ya bi hişmendî wê li wê bigihijê li hevdû. Wê, weke ku wê, ji wê û pê de wê, nebînê wê lê werê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwe bi wî re wê, bide dîyarkirin bê. Ev rewş wê, weke rewşeka teybet bê. Minaq wê, dema ku mirov wê, ew têgîna ku mirov, bi wê yaqîn kir wê, ew weke têgîneka ku mirov wê, rast dibînê bê. Di kurdî de wê, gotina 'yaqînîyê' wê, bo hizrên felsefîkî û aqilî ku mirov bi wan bawerbê ku ew rast re wê, xwe bide dîyarkirin. Wê di şêwayekî li ser aqil re de wê, weke şêwayekî bawerkirinê jî bê. Gotina 'yaqînîyê' di kurdî de di wateya ya ku mirov bi rastî wê ji wê bawer dikê de ya. Lê gotina 'bawerkirinê' bi xwe jî wê, li ser têgînên ol û olzanîkî û hwd re wê, hebê. Di vê çerçoveyê de di nava têgînên yaqînî û bawerîyê re wê, farq wê ew bê ku wê, temenê gotina yaqînîyê wê, di kurdî de wê li ser esasê bawerkirina bi rast, dûrûst û bi diyardeyî ku hebê re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov ji rastîya ramanekê û ankû hişekê ku mirov pirr bi ewla bê ku ew rast a mirov, wê hingî wê karibê gotina 'yaqînîyê' wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, yaqînî wê, xwediyê temenekî li ser têgîna rastîtiyê bê. Bawerî wê, tenê li ser bawerkirinê bê. Tiştêkî ku bi bawerî û têgîna wê hatî bawerkirin ew, dibê ku ew ne rast jî were dîtin. Lê wê, li wê bawerî wê pêşkeve. Di wê de wê, lêpîrsînîti wê pêşnekevê. Lê têgîna yaqînîyê wê, di wê de wê, lêpîrsînîti wê bi aqil re wê, di temen de wê hebê.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna yaqînîyê wê, di gelek civatên kurdan ên civakî de wê, bi gotina derewê re vajî hevdû jî wê, were hanîn li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, li ser temen û esasê rastîtiyê wê, werê hanîn li ser ziman. Di çerçoveya têgîna yaqînîyê de wê, di nava kurdan de wê, tgiş wê hebê ku "mirov, heta ku hizrekê newênê ser ziman û wê ne bihîzê mirov wê nizanibê ku ew rasta û ankû ne rast jî bê." Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê, were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ji temenekê ve wê, temenê gotina yaqînîyê wê, ew bê ku ew hizir were hanîn li ser ziman û di dewama wê de ew were yeqînkirin bê. Yaqînkirin û hanîna li ser ziman wê du rewşên bi hizir û lêvkirina wê re wê, ên ji hev cûda bin.

Di çerçoveya têgîneka xweşbînî de ku mirov wê li wê bihizirê wê, hingî wê, ev wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Divê ku mirov xweşbîn bê û derfetê bide

yê li hemberî xwe jî ku ew hizrên xwe ku ew bi çi rengê bin ew werênê li ser ziman bê. Di civatên kurdan de wê, dem bi dem wê, mirovên kurd ên ku ew bawerîya wan ji hev cûda na wê rûniştîyan û wê bi hevdû re bidan û bistan. Wê hizrên xwe wê, li gorî xwe wê, ji hevdû re wê, bihanîyan li ser ziman. Wê karîban wê sîyanê bidan nîşandin ku ew çendî ku ew xwediyê bawerîyek ji hevdû cûda jî ban ku ew li hevdû bihisênin û hizrên hevdû ji hevdû hisbikin, fahmbikin û wê rast bibînin û ankû nebînin.

Rewşa dijberîya ku ew di roja me de di nava rengên bawerîyan de ew hatî çandin bi destê rêveberîyan wê, weke encama wê, wê hertimî wê xwe bide dîyarkirin ku du mirov ku ew li hevdû rûnîhin ku ew ji hevdû re tiştekî rast werênina li ser ziman û herdu jî zanibin ku ew rasta jî wê, ew bawerîya wan û dijberîya ku ew li ser wê re ku ew hatî pêşxistin wê, li pêşîya wê, di mejiyê wan de wê asteng bê ku ew ji hevdû re bêjin ku 'ew hizra ku ew te hanî li ser ziman rast a.' Çendê ku rast hatibê li ser ziman jî wê, ev li pêşîya wê, asteng bê. Wê ew hîs û hêste dijberîyê wê destûrê nedê ku ew wê rastîya hevdû ku wan ji hevdû bihîstî bi rastî wê bi rastî bi pejirênin û ji hevdû bêjin ku ew rast a.

Di aslê xwe de ev rewş wê, weke rewşeka pirr zêde giring bê ku mirov wê ji aliyê têgînek demokratîkî ve wê, fahmbikê. Lê pêşî wê, ji aliyê derûnî û civaknasî ve mirov, divê ku wê, weke pirsgirêkekê wê hilde li dest û wê fahmbikê. Ber ku wê, ew ji van aliyan ve jî wê, weke pirsgirêkekê wê karibê xwe werênê li hanî li ser ziman bê. Rastî wê, ne girêdayî bawerîyê û ankû bawerîya din a li hemberî wê bê. Mirov wê, di jîyanekê de dijî. Hemû çavkanî, çavdêrî û hîm wê di hizirkirinên wan de wê, ji wê heman jîyanê bê. Di vê çerçoveyê de wê, heman rastî wê, karibê di herdu aliyan de jî ew, xwe bide bicihkirin û dîyarkirin. Li vir wê, bi wê rengê di rastîya hevdû de kifşkirin wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekî hevdû dîtî û bi xweşbînî pêşwazîkirin jî bê. Di vê çerçoveyê de jî mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di rewşek xweşbînî de wê, çi rast bê? Wê ya rast wê ew bê ku mirov wê hebûna hevdû bi rastî wê bibîne û wê herê bikê. Dengê hevdû bikê. Hevdû fahmbikê. Hizrên hevdû ku mirov wan bi lêv dikê ji hevdû wan, bihisênê. Li ser wê re mirov, bi nerîn û çavekî piçûkdîtî li hevdû ne nerê. Hevdû piçûk nexê. Gotinên berevajî ji hevdû re nekê. Rêz û hûrmetê ji rastîya hevdû re bigirê û qiymetê bide hevdû. Ev wê, weke çend ji wan aliyan ku mirov bi têgînî di temenê gotina xweşbînîyê de ku wan werênê li ser ziman bin. Di dewama wê de ku mirov wê, weke aliyekî giring wê, fahmbikê bê. Fahmkirin wê, destpêke hemû û her tiştê bê. Di serî de mirov dikarê vê yekê werênê li ser ziman. Di temenê hemû pirsgirêkên ku ew di nava têkiliyên mirovî de ew xwe didina dîyarkirin wê, aliyekî wan ê pirr giring û mazin wê bi pirsgirêka hevdû fahmkirinê re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Dema ku mirov li hemberî hevdû hêstên dijber pêşxistin di xwe de wê, ew hêst wê, di temenê hevdû ne fahmkirinê û li hevdû ne hisandinê û piçûkxistina hevdû de jî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê jî wê, weke aliyekî giring em li vir wê, werênina li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Hevdû fahmkirin wê, ji gelek aliyan ve mirov, dikarê wê bi temenê wê ve wê hilde li dest. Sedem û tiştên ku ew dibina sedema hevdû ne fahmkirinê ew çi na mirov, divê ku wan di serî de wan fahmbikê. Li ser wê ew wê, hilde li dest. Di rewşa têgîna fahmkirinê de wê, wê dema ku mirov wê li ser têgîna xweşbînîyê re wê hilde li dest wê, weke aliyekî ku wê, mirov wê, hevdû himbêz bikê wê, xwe bide dîyarkirin bê. Fahmkirin wê, bi wê rengê wê, xwediyê rengekî wateyî ê ku mirov wê, bi teybetî wê wê hilde li dest bê. Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, ev wê, bide dîyarkirin. Di roja me de wê, di temenê

gelek pîrsgîrêkên civakî de wê, ev rewş wê hebê. Her wusa wê, hevdû ji hevdû cûda dîtin û ankû xwe li ser yên li hemberî xwe re dîdîtin û hwd wê, weke aliyna ku wê, di temenê wê hevdû ne fahmkirinê de wê, karibin xwe bidina diyarkirin bin. Rewşên ku mirov di vê warê de wan dikarê werênê li ser ziman wê, pêşî wê, weke aliyna ku wê, ji gelek aliyan wê, temenê wan hebin bin. Yekî ku ew xwe ji yên din zanetir dibînê wê, temenê wê bê ku ew yên li hemberî xwe wan ji xwe piçûktir bibînê. Yekî ku ew ji civakek serdest dihêt ew, dikarê xwe ji yê endamên civakên ku ew bindestkirî na ku ew xwe ji wan çêtir û maztir bibînê. Bi vê rengê mirov dikarê ji gele aliyan ve rewşên bi vî rengî wan kifşbikê û wan li hevdû hevdû rêzbikê.

Ev rewş wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi gelek aliyan ve wê, bidina diyarkirin bê. Di roja me de wê, ji aliyekî ve wê, temenê hevdû ne fahmkirinê, pêşketina dijberiyê li hevdû a kom, çîn, civakan û hwd de wê rêveberîyên roja me, têgînên wan ên destûrî û rengê kirina wan a ramyarî û gotinên wan wê hebin. Wê, çawa wê, xwe serdest bikin wê, bi wê rengê û armancê wê tevbigirihîn. Ber vê yekê jî wê, her rêyê wê ji xwe re wê mûbah bibînin ku ew xwe bikina desthilatdar. Kuştin, qirkirin û di pêvajoyên jenosîdê de derbaskirina hebûna civakn û komên civakî jî di nav de wê, di temenê wê ghişîtina armanca xwe kirina desthilatdarîyan a xwe kirina serdest bê. Di her rewşê de wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina diyarkirin.

Di roja me de wê, ev rewş wê, zêdetirî wê, rê û rêbazên wê yên cûr bi cûr wê, bên pêşxistin. Lê di roja me de wê, gelek rê û rêbazên bi vê rengê weke bo xwe serdestkirinê ku wê rêyên kuştin, qirkirin û jenosîdê jî di nav de wê bikarbênin wê, di roja me de wê, di bin maskeyên demokrasîyê de wê, pergâlên dadê û perwerdeyê û hwd ku ew hatina pêşxistin wê, çawa wê, werina bikarbênin wê, di aslê xwe de wê, bi serê xwe wê weke mijarna ku mirov wan dikarê bi teybetî hildina li dest bê. Di roja me de wê, pergâlên dadê û perwerdeyê wê, di vê çerçoveyê de wê, şewayên weke bişavtinê û hwd wê, bi rêyên perwerdeyê wê werina pêşxistin. Wê ev li ser rewşên ji holê rakirina çand û zimanan a di bin maske û navê “ku desthilatdari dikê ku ew zimanê xwe biafirênê” de wê, werênina pêşxistin.

Pergale perwerdeyê wê, di nava wê de wê, çawa wê, sazûmanak wê were pêşxistin. Wê çi têgih û zanîn wê, weke têgihên perwerdeyê wê bi çi rengê wê werina pêşxistin û hildan li dest. Wê weke van aliyan wê gelek aliyên din wê, di temen de wê hebê. Di aslê xwe de ku em, ji van aliyan ve wê, hilde li destê wê, ji gelek aliyan ve wê, bi wê perwerdekirinê ew keseyetîya ku ew dihê pêşxistin û rengê wê yê ku ew derdikeve li holê wê, bi hêst, hîs, raman û hizirkirinên xwe re wê, temenê pîrsgîrêkên ku wê piştî wê, di bin navê ‘pîrsgîrêkên demokrasîyê’ de ku wê, werina li ser ziman jî bin. Di serî de wê, ev xwe di warê bînpêkirina maf û azadîyan, xwe çêtirdîtin û hwd de wê, xwe bide diyarkirin. Her wusa ev rewşên perwerdeyê wê, di temenê pîrsgîrêkên nava malbatê bixwe de jî bin. Wê, ew têgih û zanînen ku mirov wan dihilde li dest wê, dibê ku wê, ji gelek aliyan ve wê, encamên wê, ku wê di demên pêş de wê, derkevina li holê wê, pêşnebînê. Ber vê yekê wê, ew wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin bê.

Di dewama wê de wê, ev jî wê, were dîtin ku wê, ew têgih û zanîn wê, dema ku ew di navaro ka xwe ya felsefîkî de ew xwediyê çi rengê hişmendî bê wê, li gorî wê, encam wê bi wê re wê, derkeve li holê. Ber vê yekê em, dikarin gelek pîrsgîrêkên civakî ên roja me wan, ku ew temenê wan ji pêşî de heyî wan werênina li ser ziman. Di temenê wan de wê, rengê têgih û zanîna ku ew dihê perwerdekirin wê, di temenê wê de wê hebê. Ji vê aliyê

ve wê, divê ku mirov wê, hilde li dest. Gotina me kurdan heya. Ew jî ew a ku kurd wê, hertimî wê di jîyane xwe de wê werênina li ser ziman ku “mirov, çi biçênê wê, ew wê bidest bixê” bê. Mirov, dema ku mirov, di keseyetîyê de bi perwerdekirinê mirov, hêstên ku wê bina temenê dijberîyê biçênê, dijberîyê biçênê li ser têgînên nîjadî û hwd re wê, encamên wê jî wê, ew bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, weke rewşa wê, werênê li ser ziman. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, perwerde wê, di rewşa pêşketina civakê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Pergalek perwerdeyê ji destpêka perwerdeyê û heta dawîya wê, wê, di vê çerçoveyê de wê, giring bê ku mirov wê, di berçav de wê, derbas bikê û wê fahmbikê. Wê di encama wê de ku mirov, dixwezê bigihijê keseyetîyek çawa wê, ew bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê, ev jî wê, hebê ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, keseyet wê, bi wê re wê biafirê. Wê ew keseyet jî wê, di jîyanê de wê, xwediyê wê rewşa xwe hanîna li ser ziman a di jîyanê de bê. Hizrên ku ew bi wan mazin bûya wê, di rewşa xwe hanîna li ser ziman a keseyetîyê de jî wê, di temen de wê cihbigirin.

Perwerde wê, di encama wê de wê, ew keseyetîya ku ew derketî li holê wê, di jîyanê de wê, li gorî xwe û rewşa xwe wê, jîyanekê wê bixwezê. Wê li gorî hîs, hêst û ramanên xwe wê, sererastkirinan bi şewayên xwe hanîna li ser ziman bê û ankû bi rêyê din ên weke bi nivîsandinan û hwd bê wê, temenê wê bi xwe re wê biafirênê. Ev jî wê, weke aliyekî ku wê, ji deestpêkê ve wê, di nava civakê de wê, komikên ku ew ji hevdû cûda dihizirin û xwediyê rengên pêşketinê ên ji hevdû cuda na wê derkevina li holê. Di dewama wê de wê, ev kom wê, di nava civakê de wê weke rewşek komî wê hebê.

Her keseyet wê, dema ku ew di hizirê wê, karibê xwe ji her cûre hizirkirinên xwe re ew weke navend bihizirê. Wê hewirdora xwe jî wê, li gorî wê, bihizirê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Keseyet ku ew xwediyê têgih û zanînen baş bê wê, bi wê re wê, di nava civakê de wê, bi wê re wê, encamên bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de ku em bahse têgîneka demokratîkî bikin de wê, keseyet wê, di temen de wê, weke aliyekî giring wê, bi temenê xwe yê ku ew li ser wê mazin bûyî û perwerdeya hildaya wê, derkeve li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, keseyet wê, hewirdora xwe wê herêbikê û wê rêz hûmetê wê ji wê re wê bigirê û ankû na. Wê cihêrengîyên civakê wê, bi nerîneka baş bibînê û ankû na. Wê li hemberî mirov, raman, hizirkirinên cûda û hwd ên li dora xwe ku ew li hemberî wî xwe dihênina li ser ziman wê, bi xweşbîn bê û ankû na. Wê di vê çerçoveyê de wê, temenê wê, di destpêkê de wê, were avêtin. Her wusa wê, weke ku kurdên êzdayî ew dihênina li ser ziman wê, dema ku wê ‘mirov, tiştêkî bikê ji xwe re wê bixwezê, ew heman tiştê ji yê li hemberê xwe jî re wê bixwezê.’ Yan jî ‘mirov, tiştê ku ew ji xwe re rast nebînê ew ji kesên dervî xwe re jî wê, rast nebînê.’ Di vê çerçoveyê û rengê de wê, keseyetek wê derkeve li holê? Ya ku wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin wê, ev bê. Em dema ku bahse têgînên weke sîyanê, wijdan, rêz, hûmet û qiymetdayînê û hwd dikin wê, bi wê re wê, di vê çerçoveyê de wê, ev nirx wê, xwe bi keseyetîyê re wê, werênina li ser ziman. Wê di pêvajoya xwe ya perwerdeyê de wê, keseyet wê, temenê wan ji nava malbatê, sazîyên ku ew perwerdeyê ji wan digirê ên weke dibistanê û hwd wê, bigirê.

Pêvajoyên jîyane mirov ên civakî wê, di çerçoveya ku wê, di nava wê civakê de wê, gelek mirov wê weke endamên wê civakê wê bi hevdû re wê bijîn û wê, bi jîyane wan re wê, bandûra wan li hevdû bê re wê, derbas bibê. Di nava jîyane civakî de wê, ev alî wê, weke aliyna giring bin. Her wusa wê, keseyet wê, di nava jîyane civakî de wê, xwe

biafirênê. Ziman, çand, hûner û hwd wê, nîrxên civakî ku wê, civak wê li ser wan wê pêşkeve û bilind bibê re wê, ew xwe biafirênê. Keseyet wê, weke rastîya wan jî bê. Ziman wê, rewşa bi aqil a têkilîdanînê bê. Çand wê, bi serê xwe wê aqilî bê. Hûner wê, hinekî jî wê, biriqîna aqil û hişmendîya me bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê xwe bide dîyarkirin.

Jîyane civakê wê, wê di nava wê de wê, temenê wê li ser hevdû bi zimanê hevdû ê têkilîdanînê û aqil re wê, li ser hevdû fahmkirinê bê. Çanda civakî jî wê, ji aliyekî ve wê, rengêkî fahmkirinê a di wê çerçoveyê de wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Wê dema ku mirov wê, bi axifê wê, li gorî şêwayekî pêşketinê wê bi axifê. Gotinên ku ew bijêrê wê, di rastîya fahmkirina mirov de jî wê, bi wate bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Em di roja me de wê, dema ku em bahse civakê dikin em li ser pêvajoyên pêşketinê ên ku wê jîyane re wê, bahse wê dikin. Wê dema ku wê pêvajoyên wê, di çerçoveyên bi têgîna demokratîkî û nîrxên wê yên weke sîyanê, wijdan, rêz, hûmet û qiymetdayînê û hwd re ew pêşket û pêde wê, ew di temenê rengêkê bi wê çerçoveyê de ê fahmkirinê jî bê. Rengê jîyanê ku ew bi çî rengê bû wê, bi wê rengê wê li ser serborî û jîyankirinan re wê, çandekê wê bi xwe re wê, biafirênê. Ev wê, pêvajoyên têgîna demokratîkî ên bi jîyane civakê re jî wê, bûhûrîner bê. Di rewşa keseyet û perwerdeyê de wê, rewşa ku wê, biafirê wê, di rewşên jîyanî de wê, xwe bide dîyarkirin. Têkiliya keseyet, perwerde û têgîneka demokratîkî wê, di çerçoveya têgîna maf û azadîyan û hwd de wê, bi giring wê bi hevdû re wê hebê. Bi heman rengî wê, weke biriqîna wê ya di çerçoveya jîyane civakî a bi pergale dadê û hwd re de jî wê, bi heman rengê wê bi giringî wê xwe bide dîyarkirin. Di dewama wê de em, divê ku wê, ji vê aliyê ve jî wê, li ser wê bisekin in û wê fahmbikin.

Rewşên ku mirov wan diji wê, weke rewşna ku wê, jîyane mirov jî wê, bi awa bikin bin. Her wusa wê, rengên jîyanê wê bi kevneşopîyîkî û hwd wê, ji wê bi şêwayên çandî û hwd wê biafirin. Di roja me de wê, wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de ku wê, bahse hebûna rejîmê û sînorê wê, were kirin wê, weke rewşek 'meşrû' wê, ji wê were bahskirin. Lê ew sînor wê, meşrûtiya xwe ji çî bigirin wê, ew bi wê re wê, zêde li ser wê, newê sekin in. Sînorên rêveberîyê wê, çendî ku ew li gorî rastîya civakî bin wê, meşrûtiya wan wê hebê. Wekî din mirov, nikaribê bahse meşrûtiyekê bi wan re bikê. Di roja me de wê, li vir wê, xelatiyek wê bi nêzîkatîyî wê were kirin. Ew jî wê, ew bê ku wê, li şûna ku wê li hebûna civakê wê, were nerîn û wê, ew sînor wê, were kifşkirin wê, li destûrên ku ew rêveberîyê bo xwe çêkirina wê, li wê bê nerîn û wê, ew têgîna 'meşrûtiyê' wê were hanîn li ser ziman. Ji xwe rêveberîyê wê, çawa wê, xwe di wê de wê, 'meşrû' wê bide nîşandin wê, li gorî wê ew navaroka wê nivîsandîya.

Li vir wê ew têgîna destûrê wê, temenê wê, meşrûtiya ku rêveberîyê ji civakê negirtî ku ew wê çêdikê û dide wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, destûr wê, weke dîmenekî din ê duyem ku ew li rex hebûna civakê wê weke artarnatîfêkê wê, were dîtin bê. Ev rewş wê, hebûna civakê wê, ne tenê wê bikê rêza duyem de wê, ji wê zêdetirî jî wê, weke rewşeka ku ew li gorî wê destûrê wê, were adilandin jî bê. Wê, bikeve wê rewşê de. Têgîna 'adilandina civakê' wê, weke têgîneka ku wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser destûrê re wê, bi rewşên sazûmanî ên weke ramyariyê û hwd re ku wê, werê pêşxistin bê. Rêveberî(*)

(*)Rêveberî û ankû pergala wê di nava rewşa pergalek demokratîkî de wê ne di wê rewşê de bê ku wê xwe bi wê mafê bibînê ku ew li şûna kes, kom û komên cûda ên weke kêmnetew ku ew bihizirê bê. Wê ne di wê rewşê de bê ku ew wan li gorî xwe sererastbikê û bibênê li rêzekê li gorî xwe. Wê tenê hebûna wan bibînê, herêbikê û hertimî û demê wê bi reforman wê xwe li gorî wan pêşketin û pêşveçûnên wan wê ji nûve wê biafirênê û wê pêşve wê bibê.

wê, di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya xwe ya bi xwe re a bi destûrî û hwd ku wê, daya çêkirin wê, li ser wê re wê, li civakê wê bihizirê. Lê li ser civakê re wê li destûrê wê ne hizirê. Di vê çerçoveyê de wê, weke nerîneka ku wê, ji jor de wê, bide kifşkirin û dîyarkirin wê, ev derkeve li holê.

Ji aliyekî din ve jî wê, rewşa destûrî wê weke rewşeka ku wê, hatibê adilandin bê. Wê hertimî wê, di bin navê 'gûharînan' de wê, rewşa desthilatdarîyê wê, li gorî wê, ew destûr li gorî xwestekên wê yên demkî wê, werê sererastkirin. Wê bi wê re wê, rewşek wê bi rêveberîyê re wê, bi destûrî wê were pêşxistin. Rewşên rêveberîyê ên weke 'kirina ramyarîyê' û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya zihniyeta wê ya bîrdozîkî û nîjadî û hwd de wê, di wê de wê kifşkar bê. Minaq wê li tirkîya wê, ji salên 1923'an ve wê, destûra 24'an, destûra, 69'an, destûra 12ê êlûnê û hwd wê, werina pêşxistin. Wê di hemû gûharînan de jî wê, weke kistas wê çerçoveya zihniyeta bîrdozîkî a nîjadî a rejimê wê were esasgirtin. Wê, di çerçoveya wê de wê, xalkên din jî wê, hebûna wan, bi ziman, çand û hwd re wê, werina qadaxakirin. Ber ku di destûrê de dinivîsênê ku wê hemû kar, danûstandin û perwerde bi zimanê tirkî wê bibê. Bi vê rengê wê, hemû hebûnên xalkên din ên civakî wê, di nava wê de wê, tabîî bişavtinê wê, were hiştin. Wê tenê ew derfeta jîyanê wê li ser axa wan û di male wan de wê, ji wan re wê, were hiştin.

Di roja me de wê, têgîna 'meşrûtiya xwe parastina rêveberîyê' wê, weke argûmanekê wê, were hildan li dest û wê, were pêşxistin. Di dewama wê de wê, ew rejim û ankû rêveber wê, di nava sînorê xwe de wê li dijî wê civake ku ew li ser serê wê serdest a û komên din ên civakî û etnîkî wê, her cûre dijmirovîyê wê bikê û wê di dewama wê de wê, bê gotin ku "ew, di nava sînorê xwe de dikê" û "mafê ti kesek ji derve nîna ku mudahaleyê li wê bikê." Ev rewş wê, weke rewşeka ku mirov wê, dikarê ji gelek aliyan ve wê, hilde li dest bê. Di serî de mirov, dikarê ji aliyê têgîna hebûna rêveberîyê ve wê, hilde li dest. Lê em pêşî ji aliyê mijare xwe ve bi têgîna demokratîkî wê, hildina li dest. Ev têgîn wê, bi serê xwe wê temenê hemû dijmirovîti û dij-demokratîkîtiyên serdema me ên li hemberî kes û civakê û jîyanê û maf û azadîya mirov ku ew dihêna kirin jî wê bi xwe re wê, biafirênê. Di serî de wê, dema ku ew têgîn ew hat herêkirin wê mirov wê, di serî de wê, dij-mirovtiyekê wê pêşî wê herêbikê. Rêveberî wê bi vê gotinê re wê, herkesekê di fiîlîyetê de wê, bikê hevkarê kirinên xwe yên dijmirovî.

Ev rewşa rêveberîyê wê, di aslê xwe de wê, bide nişandin ku wê, di rojava wê de wê têgîna demokrasîyê wê, ne xwesteka wê ya pêşî bê. Çendî ku wê, kêrî wê, were wê, bikarbênê û jî wê sûdbigirê. Weke rewşeka rêveberîyî wê, çawa wê xwe bi wê bide jîyandin wê li wê binerê. Hebûna civakê ku mirov, ji aliyê wê ve li mijarê binerê wê, bi wê re wê, were dîtîn ku wê, di nava wê de wê gelek komên ji hev cûda ên weke ên zayendî, çînî, etnîkî, çandî, felsefîkî û hwd wê, hebin. Ev gotin wê, wê, bixwezin ku ew mafê jîyanê ji xwe re wê, bibînin. Wê di nava xwezayê civakê de wê, ew pêşkevin. Wê, ti rengên nerînî wê nebin ku ew wan baş û ankû nebaş wê bide nişandin. Lê wê, çi wê rengê nerînê wê pêşbixê ku wê, ew bi wê baş bin û ankû ne baş bin? Wê, rewşa zihniyeta bîrdozîkî wê, ew wê temenê wê nerînê wê biafirênê ku ew li wan bi başî û ankû nebaşî were nerîn.

Dema ku wê, têgînî wê, komek ji nava civakê û hwd wê, bi têgîn, raman û rengê xwe re wê, ji yên din wê, 'baştir' wê werina dîtîn û hanîn li ser ziman wê, hingî wê, ew ji hevdû cûdakirina ji nava civakê wê were pêşxistin. Ev jî wê, bi xwe re wê, komên din wê, ew nebaş in wê, bi têgînî wê bide dîyarkirin. Dema ku 'yek ji yên baştir bê' wê, ew

yên din wê, nebaş bin. Wê, ev rewş wê, di nava civakê de jî wê, weke rewşeka ku wê, ji hevdû cûdakirina wan komên wê, bi xwe re wê werênê bê.

Ev rewş wê, bi têgînî wê, temenê wan di destpêkên welatan û ankû rêveberîyan de jî wê were çêkirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, minaq wê, rêveberî heta ku ew hebê wê, pêwîstiya wê, bi komên nîjadî ku ew karibê li ser wan re xwe bide jîyandin wê hebê. Ev rewş wê, di nava civakê de wê, têgîna komên nîjadî wê, bide pêşxistin. Wê, li gorî wê, wê weke mirov wê li tirkîya roja me û almanya dema nazîyan de wê bibînê wê têgîna “nîjada serdest” û ankû “nîjada puxta” (*) wê, were pêşxistin. Ev wê, weke têgîneka ku wê, di nava civakê de wê, yên ‘welatperwer’ û yên ‘ne welatperwer’ û hwd wê bi xwe re wê biafirênê. Rêveber wê, çendî ku mirov di gotina wî de bê wê, bo wî wê ew mirov wê weke ‘mirovê baş’ bê. Wekî din ku ew li gotinên wî nehisênê û derkeve dervî wan û zimanê wî wê, ew ne baş bin. Wê, weke kom û ankû kesên ku ew zor û şidetê ku ew li xwe maf dikin wê li wan were nerîn û wê, herina biser wan de. Di her demê de wê, pîrsgirêka demokrasîyê xwezayî a civakî wê hebûna rêveberîyê, ramyarîyên wê û zihniyeta wê bê.

Rêveberîya ku ew xwe weke destjêneber dibînê wê, xwe bi awayekî ‘pîroz’ wê, li ser serê civakê wê, bicih bikê. Wê gotinên xwe weke zagonê wê bide ravakirin. Wê, weke hêza ku ew dikarê destûrê çêbikê, bigûharênê û wê şîrovebikê wê, xwe bibînê. Wê, ew vê mafê wê, tenê di xwe de wê bibînê. Dadgeh û hwd jî wê, weke ‘sazîyna rêveberinê’ û ankû ku ew di gotina rêveberîyê de na wê, li gorî wê û sazûmana wê di ahengekê de wê, xwe bide dîyarkirin bin. Di roja me de wê, têgîna demokratîkî ku ew rêveber wê, bi lêvdikê wê, ji têgînên ‘tîranî’ û ankû ‘olîgarşîkî’ a serdemên kevnera wê, derbas nebê. Wê di roja me de wê, wê, bi şêwayekî wê weke ku wê di hemû gotinan de wê hemdemîya wan wê were pêşxistin wê, di gotinên weke ‘tîranîyê’ û ‘olîgarşîyê’ û hwd de jî wê, bi vê rengê wê, di rewşa keseyetîya rêveberîyan û şêwayê rêveberina wan a di roja me de wê, ew wê were pêşxistin. Di roja me de wê, tenê ew farq wê hebê ku wê, hemû kirin wê zêdetirî wê di temenê wan de wê aqil wê bi şêwayên wê zêde wê were bikarhanîn. Mînaq wê çawa wê di bijartinan de wê, hîla û sextekarî wê were pêşxistin û hwd wê, aqil wê, di xismeta rewşên bi vî rengî de wê, di rewşên bi navê demokratîkî de wê, were bikarhanîn. Tîran û olîgarşîyên roja me wê, ji yên demên kevnera wê despotîktir bin. Wê zêdetirî wê, hêz wê di destê wan de lev bicivê û wê hebê. Lê wê, hertimî wê zêdetirî wê bixwezin. Di roja me de wê, bi gotinên roterîkî wê, ew rewşên xirab wê, bîst xwestin ku ew werina hanîn li ser ziman. Têgînên weke yên propagandakirinê û hwd ku ew hatina pêşxistin wê, di xismeta rewşên bi vî rengî de ku wê, werina bikarhanîn. Wê ev wê, weke rêyên ku wê, rêveber wê çawa wê li berçavên mirovan wê, xwe şêrîn wê bidina nîşandin û wê rastîyan wê berevajî wê bikin bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê werê bikarhanîn. Di bin navê demokrasîyê de wê, di roja me de wê, rêveberîyna netewî ku ew hatina avakirin û gotina demokrasîyê û têgînên weke nîrxên wê ku ew li gorî xwe bi zimanekî acêb wan şîrove dikin û dihênina li ser ziman bin. Weke ku wê, herkesek wê, têgîneka wan ya olî wê hebê wê, gotineka xwe ya bi navê ‘demokrasîyê’ jî wê, ku wan pêşxistîya wê hebê.

Di serdema me de wê, gotina demokrasîyê wê, mirov dikarê bi vê rengê bi pîrsgirêkên

(*)Di nava pergalek demokratîkî de wê ti kesek ne li ser ti kesekê û ji ti kesekê wê ne çêtir bê. Wê herkesek wê weke hevdû bê. Wê di wê çerçoveyê de wê xwediyê heman rêz û hûmetê a li hemberî xwe bê. Ji xwe, di rewşa rast a rastî de ku mirov bihizirê wê, mirov nikaribê bêjê ku wê ti kesek li ser ti kesekî re bê. Xwe wusa dîtin ji aliyê mirovan ve wê ne tenê wê nexweyêk zêhnî a pîs bê.

wan ên ji temen ve ku wê, ji rêveberîyê wê bidin wê hebin. Bi wê re mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê rêveberî wê, di van rewşan de wê, pirr zêde wê, xwe bidina dîyarkirin. Di rewşa desthilatdarîyên roja me de wê, gotina “li gorî destûrê tevgerîn” wê, were bikarhanîn. Lê di aslê xwe de wê, di gelek rewşan de wê mirov nikaribê wê, werênê li ser ziman. Di roja me de wê, weke têgîneka ku wê, “destûr wê, pêwîstî bi wê hebê ku ew werina nava gel û serî li dengxistina wan a li ser wan re bê xistin.” Di vê çerçoveyê de wê, destûrên ku ew dihên amedekirin û ew dihên birin li dengdayînan li ser wê re wê, di aslê xwe de wê, ev jî wê, mijareka ku mirov wê karibê li ser wê bisekinê bê. Di rewşeka destûrî de wê, bê birin li dengdayînê. Di wê dengdayînê de wê, dema ku wê, dengê zêde girt wê, weke ku ew hatibê herê kirin bê. Li vir wê, di wê rewşa çûyîna dengdayînê de wê, rewşa dengdayînê ji dû aliyan ve mirov dikarê wê rewşa wê bikê berlêpîrsinê de. Yek wê, ew bê ku wê, dema ku wê ew çûyîna li dengdayînê ku ew dengê zêde ku ew, minaq ji sadî 51 were girtin wê, weke ya dengê girseya zêde wê, were hanîn li ser ziman. Di dewama wê de ew girseya ku ew weke kêmhijmar û ankû hinde ya ‘kêm deng’ ku ew dihê dîtin wê, bi hijmarekê wê ji ya din wê kêm bê. Ev rewş wê, weke ‘sûltaya girseya zêde’ jî ew dem bi dem ew hatîya li ser ziman. Minaq rejima tirk wê, li hemberî komên hinde wê, di çerçoveya *gelempêriya tirkîyê* de wê, serî li vê rebazê bixê. Minaq wê, destûra wê ya ku wê birî refarandûmê di 16’ê êlûna 2017’an de wê, li *gelempêriya tirkîya* wê bê gotin ku ‘wê dengê zêde girtîya û derbas bûya.’ Lê ev destûr wê, li ti bajarên kurdan wê, dengê bilind negirê û wê derbas nebê. Çendî ku ew destûr wê, ji hemû bajarên kurdan wê, bi rêjeyek bilind wê, dengê ‘na’ wê bistênê û derbasnebê jî lê wê, ber ku ew li *gelempêriya tirkîya* gotîya hatîya derbaskirin wê, wusa wê were herêkirin. Yanî wê, rewşa *gelempêriya tirkîya* wê, weke rewşeka tafisandina dengên herêmên kurdan jî wê, bi wê rengê wê, were bikarhanîn. Di nava sînorê tirkîya de ku ew hatîya hiştin li herêmên kurdan ên bakûrê kurdistanê wê, li dora 25 milyon kurd wê bijîn. Lê ser 7 milyon ji wan jî ew li deverên din ên dînyê wê bi şidet û zora rejimê ew hatina pênerkirin. Wê çendî ku ew giştîya bakûrê kurdistanê hemû dengê xwe bikina yek jî wê, di çerçoveya giştîya *gelempêriya tirkîyê* de wê, nikaribin li gorî wê *gelempêriyê* dengê zêde biafirênin. Di vê rewşê de wê, weke ku wê, were dîtin wê, di her rewşê de wê, rewşa bi gotina ‘*gelempêriya tirkîya*’ re wê, weke rewşek tafisandinê wê, were bikarhanîn. Li vir wê, bi vê rengê ‘*gelempêriya tirkîya*’ û hwd re wê, dengên civake kurd û xalkên din ên li herêmên wan ên ku ew di nava sînorê tirkîya de ew hatina hiştin wê werina tafisandin. Ku ew bi giştîya xwe re jî ew ku ew ji destûra wê bêjin *herê* jî wê, ber ku ew hebûna wan xalkên dervî tirkan wê bi statûya wan wê newêna herêkirin wê, ew di nava wê rêjeya *gelempêriya tirkîya* de wê, dengê wan wê were windakirin û ankû tafisandin. Ev rewş wê, weke rewşeka ku wê, bi rewş di bin maskeya ‘demokrasiyê’ de wê, çawa wê dengên wan komên din ên civakî wê, werina tafisandin jî bê. Li vir ew rewşa deng tafisandinê wê, di çerçoveya rêjeya ‘dengê kêr’ û ankû ‘dengê zêde’ de wê, were tafisandin û windakirin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya dîmenê *gelempêriya tirkîya* de wê, ew rewşa dengên komên din ên civakî wê, werê tafisandin. Di rewşa *demokrasiya nûmînerîyê* de wê, heta roja me wê, di vê çerçoveyê de wê hertimî wê, rewşa ‘hîlbijartinan’ wê, derkeve li pêş. Wê, rêveberîyek wê, minaq wê bo çar-salan wê were bijartin û ew jî wê, di wê demê de wê, bêt ku wê ti kesek ji wê re gotinê wê bibêjê wê, rêveberîyê li gorî xwe bide rêvebirin. Di vê çerçoveyê de jî wê, hertimî wê beşek ku ew wê, weke rêveber wê, hertimî wê bi serdestî wê, hebê. Dervî wê jî wê, dema ku wê, bahse wê, demokrasiyê wê bikin wê bahse

‘rêveberîyên ku ew ji aliyê civakê û ankû gel ve ew hatina herêkirin wê, bahse wan were kirin. Gotina ‘rêveberîya gel’ û ankû ‘rêveberîya ku ew ji aliyê gel ve hatîya pejîrendin’ jî wê, weke gotinna dîtbar wê, ser rewşa bijartinan û hwd re wê bimênê bê. Lê wê, di rastîyê de wê, ji aliyê rewşa gel û ankû civakê ve jî wê, hertimî wê, bin wê dîmenê wê weke ku wê vala bê.

Di çerçoveya rewşek nîmînêrkirinê de ku mirov bihizirê wê, di aslê xwe de wê, yên ku ew weke parlman û ankû wekil ew hatina bijartin ew divîyabû ku wan nikarîba biryaran bidayîn. Ew tenê weke yên navber divîyabû ku ew maban. Lê ev rewş wê, di çerçoveya rejimên otorîter de ku wê, gotina ‘demokrasiyê’ wê ji xwe re wê weke maske wê werênê li ser ziman wê, kesên ku ew dixwezê ku ew wan weke rêveber derxê li pêş û wê wan weke ‘yên bijartî’ wê bidina bijartin. Piştî ku ew hatina bijartin wê, ew her gotinê û biryarê wê, werênina li ser ziman. Ew gotinên ku ew dihênina li ser ziman ku ew çendî ku ew yên ku wan weke girse ew bijartina ku ew gotinên wan ne acibênin û ne bijêrên jî wê, ew gotinên wan wê weke ‘li ser navê wan’ wê, were hanîn li ser ziman bê. Yanî wê, bi gotineka din wê, dervî vîna min û xwesteka min ku ez ne acibênim jî wê, gotin wê weke gotinên *hizrên min* wê, werina hanîn li ser ziman. Ya ku wê, dide kirin jî wê, rêveber bê. Yanî wê, bi gotineka din wê, rewşa bijartinê wê, weke rêya ‘meşrû’ dayîna nîşandin wê, bikarbênê bê.

Pirsgirêka ‘meşrûtîyê’ wê, rêveber wê li ser rayadarên xwe yên bijartî re wê, bi vê rengê wê, ‘çareser’ bikê. Her wusa wê, weke kesna ku ew ti kesek ji nava civakê li dijî wan newê û gotinê nebêjê wê, ev rewş wê, di roja me de wê, pirr zêde wê, werina bikarhanîn. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew kes gotin li dijî wan hatina gotin wê, bibêjê ku “ez yekî bijartî me.” Wê xwediyê rewşa destlênedana bijartîniya xwe bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava rewşekê de bê. Di rewşek asayî de wê, weke kesên rêveber wê mirovên bijartî û yên ne bijartî ên ‘rêdan’ wê hebin. Kesên weke ‘rêdan’ wê, weke kesên teokrat, teknokrat, brokrat û hwd bin. Ev ne kesna ku ew hatina bijartin in. Kesên rêdan ên tayînkirî û ankû pişandin in. Di roja me de wê, kesên ku wê, weke nûmînêrên civake kurd ku wan bijartina weke parlamenter û ankû wekil û hwd wê, ew di zindanê de bin. Ber ku ew nûmînêrên civake kurd in. Sedema wê çi ya? Ber ku ew hebûna civake kurd ew, bi statûya wê re ew ne hatîya nasîn. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, destûr newê dayîn ku ew bi vîna xwe ew xwe bide nîşandin. Li vir wê, hebûna civakekê wê, bêgûman wê, bi naskirin û nenaskirina rêveberîyekê û hwd re wê, ew ne hebê û ne jî wê nebê. Ew ber ku ew heya wê hebê. Wê xwediyê hebûna xwe ya şenber a li jîyanê bê. Li vir wê, têgîna meşrûtîyê ku ew tenê li ser rewşên rêveberîyê a serdest re ku ew li wan dihê hizirkirin wê, hinekî ev weke encama wê bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê ev rewş wê, weke rewşeka teybet a ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman. Rewşa civake kurd û bêstatû hiştina wê, wê, di aslê xwe de wê, maskeya hemû rêveberîyên roja me ên ku ew gotina ‘demokrasiyê’ bi xwe bikardihênin wê bide ardê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê rewşa civake kurd wê, weke rewşek giring û dîrokî wê, werênê li ser ziman. Wusa hasabikin ku em, cihane me ya ku wê, di her rewşê de wê, gotina demokrasiyê wê, ji dev bernedê wê, civakeka weke civake ku ew hijmara wê, ser 50 milyonî re ya wê, ne xwediyê rewşa xwe ya ramyarî û parlamenî ku ew karibê bi wê di derbarê xwe de biyaran bide û rewşa xwe ya civakî bi vîna xwe bi rêvebibê bê. Ev jî wê, weke aliyekî giring bê. ‘Demokratên roja me’ ku ew rêveber bin û ankû hinek kesên li rex wan bin wê, ya ku ew

ji xwe re dixwezî wê ji yê li hemberî xwe re wê nexwezî. Wê demokratîfîya wan wê, heta sînorê yê li hemberê wan bê.

Wê di roja me de wê, weke argûmanaka ku wê, bo 'pêşketîneka demokratîkî' wê, werê hanîn li ser zîman wê, ew bê ku ew di nava sînorê demokrasîyê de 'du hêzên ku ew li hemberî hevdu na û bi hevdu re têdikoşîn wê, bahse pêwîstîya wan wê were kirin. Gelo ev pêwîst a? Di aslê xwe de ev mijareka ku mirov wê, dikarê ji gelek alîyan ve wê, bi teybetî wê, werênê li ser zîman bê. Di roja me de wê, di bin maskeya 'tekoşîna partîyan a li hemberî hevdu', 'pozîsyona partîyan a li hemberî hevdu' û hwd re wê, ev rewş wê, werê hanîn li ser zîman. Mantiqê wê, rewşê wê, weke bi mantiqê ku wê, dema ku partîyek desthilatdar bê wê, ya din wê ku ew li hemberî wê ya û ne desthilatdar a li rêveberîyê wê, ew li gorî civakê wê, 'tevbigirihê.' Ev gotina 'tevgerîna li gorî civakê' wê, weke gotîneka ku wê, di nava wê rewşê de wê, karibê gelek rewşên desthilatdariyê ne baş û ne demokratîkî jî, wê di nava wan pêşbazîya gotinan a li hemberî hevdu de wê, were sernûxûmandin. Wê bi wê re wê, civak wê, tenê wê, heya wan li wan rewşên weke li hemberî hevdu gotin hanîna li ser zîman wê, were goyandin. Di bin wê de jî wê, rêjim wê hebûna xwe û bi kirinên xwe re wê, ji rewşên lêpîrsînê wê, bide derxistin. Hinek rewş û gotinên ku ew partî li hemberî hevdu wê bibêjin wê, weke di dîmenê 'lêpîrsîna hevdu' de bê. Lê wê, ew jî wê, di mantiqê de wê, bo rejimê wê, bina rewşna sernûxûmandinê.

Di rewşên rêveberîyê de wê, têgîna demokrasîyê wê, weke têgîneka ku wê, civak wê li ser navê xwe wê bibê xwedî gotinê. Wê bi vê rengê wê, were hanîn li ser zîman bê. Di wateya gotinê û ankû bi watekirina wê de jî wê, gotinên weke "rêveberîya gel" û ankû 'desthilatdariya gel' wê, werê hanîn li ser zîman. Li gorî mantiqê wê, ku civak xwe bixwe bi rêvebibê. Dema ku wê, rewş ev bê û wê, weke rewşa xwe bixwe rêvebirinê bê wê demê wê, rewşa rêveberîyê û kifşkirinên wê, mirov wan dikarê li kû bçih bikê? Li vir wê, sazîyên rejimê û ankû rêveberîyê ku ew, wê dikin wê, mirov çendî karibê wan bi wê rengê werênê li ser zîman. Di roja me de wê, têgîna demokrasîyê wê, di rewşa hîlbijartinên ku ew bi dîmenî û dîtbarî weke çûyîna li ser sandoqan bi karhanîna dîmenê re wê, bi sînor wê, were hanîn li ser zîman. Politîka û kirinên ramyarî ku ew rêveberî wan dikê wê, ne li gorî rewşên civakî bin. Lê wê, çawa wê weke 'rewşna pêwîst' wê bidîna diyarkirin û hanîn li ser zîman jî wê, bi teybetî wê li ser wê bisekin in.

Di rewşeka rastarast xwe birêvebirina civakê de wê, cihê kifşkirinên rêveberîyê wê nebê. Wê her wusa wê, rayadarên *rêdan* û ankû tayînkirî wê, ne li ser yê biyarî re bin. Wê, gotina wan ne li ser ya yê re bê. Wê di rewşa xwe de wê yê tayînkirî wê, bi gotina xwe re wê, ne li ser yê biyarî re bê. Lê ev rewş wê, dîsa wê, li rewşên rêveberîyê wê bialiqin. Wê, li rewşa xwe domandina rengê desthilatdariya wê, bialiqê. Wê, çawa wê, hêncetan wê çêbikin û wê, rewşê li gorî xwe wê dizaynbikin wê, weke ku em li Kurdistanê dibînin wê, rewş wê, bi wê re wê, bi sînor bê. Di rewşa 'mecbûrîyeta çûyîna li ser sandoqan' de wê, bi mecbûrî wê hijmarek nûmînêr û ankû wekil wê werîna 'bijartin.' Lê ew jî wê, li pêşîya wan wê, ya ku wê, hebê wê, ew mecbûr bin ku ew li gorî rewşa rêveberîyê bin. Ku ew rewşa rêveberîyê ne li gorî ya civakê jî bê. Li vir wê, di aslê xwe de wê, rewşa demokrasîyê wê, bo rêveberan wê, ji dîmen û dîtbarîyê wê derbas nebê. Bo ku gotinên weke "ew parlamen (û ankû wekil) bi hîlbijartinê hatina bijartin' û ankû "parlamentê herêmê" hwd bikarbênin wê, ji wê dîmenê wê sûdwergirin. Minaq wê rejima tirk ku ku rewşa kurdan ji berçav dûrbikê wê, vê rewşê pirr zêde wê, bikarbênê. Weke 'wekilên ji herêmê' û ankû heta ku wê, bîjin 'wekilên kurd' jî wê, bi navbikin. Lê wê, ew ne li ser

navê civakê kurd wê, tevbigerihiin û wê gotinê karibin bibêjin. Wê tenê wê weke leyistokna li berçav bin. Bi wê re jî wê, heman parlamentoya ku ew li wê rûniştina wê biryarên şer wê li hemberî civake kurd wê, ji xwe bide derxistin. Wê piştî wê, bê gotin ku “parlamentoyê ew biryar daya”. Di vê çerçoveyê de ew rewşên weke li ser çêkirina wekilan, rewşa parlamentoyê û hwd wê, bi van rengan wê werê bikarhanîn. Yên ku ew li ser navê civake kurd ku ew ji wê hatina bijartin ku ew gotinê bi rastî bibêjin jî ên weke Salahadîn demirtas, Ahmed turk û hwd wê, bi dehan parlamentêrên din ên kurd wê, bîn girtin û bîn avêtin li zindanan û di zindanan de bin. Ankû wê, ber ku ew kurd in û maf û azadîya civake kurd di çerçoveya têgîneka rast a demokratîkî de wê dixwezîn wê, werîna girtin û avêtina li zindanan. Rejim wê, li gorî xwe û zihniyeta xwe wê kesana wê, werênê herêmê û wê, bi zorê wê wan bide bijartin. Wê piştî wê bibêjê ku ew di nava “di demokrasîyê de ew hatina bijartin.” Lê ew gotin û dimênên ku ew dihên hanîn li berçav wê, tenê wê, weke dimênên aqil ji rêbirinê ên binavê demokrasîyê bin.

Demokrasîya ku ew di nava rêzên nivîsandinê ku ew bi gotinê dihê hanîn li ser ziman û ya li qada jîyanê di kirinê û ankû pîretîkê de ku ew dihê pêkhanîn wê, vajî hevdû wê, xwediyê rastîyna bê. Carna wê, gotinên pîr-xweşik ên di nivîsandina di derbarê demokrasîyê de ku ew dihên hanîn li ser ziman wê, weke gotinna xweşik hatina gotin û ankû xweşikgotî wê, ji rewşên kirinê û ankû pîretîkî re wê weke rewşna sernûxûmandinê wê xwe di pozisyonekê de wê bide diyarkirin.

Pirsgirêka demokrasîyê a roja me wê, di vê çerçoveyê de wê rêveber û zihniyeta wan a rêveberî bê. Her wusa wê, dema ku wê, rêveber wê ji aliyê xwe ve wê, bînerê û wê li gorî xwe wê bixwezê, wê di wê rewşê de wê, demokrasî wê nebê. Her wusa wê, di roja me de wê ew rewşa rêveberîyê a bizihniyetî wê, temenê hemû pîrsgirêkên ji temen ve ku ew rûdîdin ên civakî jî bin. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de ew rewşa ku me hinekî li jor ew hanî li ser ziman a bi navê hebûna du partîyan li hemberî hevdû û weke li dijî hevdû na jî wê, di vê rewşê de wê, weke rewşek sernûxûmandinê wê kar û xabatekê jî wê bibîne ji rewşên rejimê û hebûna wê bi vê rengê re.

Demokrasî, berî hertiştî ku em di çerçoveya nîrxên mirovatîyê de wê, werênina li ser ziman wê, weke pîrsgirêkeka wîjdan, ahlaq û dîrûstîtiya nêzîkatîyê a li hevdû bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi teybetî wê, werênê li ser ziman. Di rewşek rast û dîrûst de wê nêzîkbûna li hevdû de wê, xwe bi awayekî wê bide diyarkirin bê. Di roja me de wê pîrsgirêkên demokrasîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşna bin. Di hîlbijartinekê de ku wê, partîyek û ankû kesek bo ku ew bibê rêveber ku wê, her rêyê bikarhanîna wê, ji xwe re wê mûbah bibîne bo serkevtina xwe wê, mirov çawa dikarê wê weke rewşeka bi demokrasîyê re wê werênina li ser ziman? Ku ew hîlbijartin bibê û ew kes were bijartin jî wê, çawa û çiqaşî rast û dîrûst bê ku mirov bijartineka rast, dîrûst, bi ahlaqî û demokratîkî bikê ku ew bi wê bûya(?). Ew rewş û gelek rewşên din ên weke van wê, rewşên ku wê, têgîna demokrasîyê ku ew li wan taqînî bê bin. Ber vê yekê û rengê pêşketinê ya ku wê, demokrasîyên roja me ku ew destpêka wan dibê û dawîya wan bi başî nayê. Yan jî wê, ji devereke û pêde wê, bidest têkçûyîna xwe bikê bê. Bi zêdeyî, serneketina modelên demokratîkî ên di roja me de wê, di temenê wê de wê, ew rewş wê, bi gelek rewşên weke wan ên din re wê hebê.

Di roja me de, herî zêde tê gotin ku "sadsale me, sadsale ku demokrasî di wê de pêşketîya" û 'bi wê re maf û azadîya mirovan weke nîrx di wê de derketîya li pêş' wê ji wê, were bahs kirin. Li vir, di serî de, divê ku mirov li 'demokrasîya ku bahse wê dihê

kirin di sadsale me de, nêzîkatîya wê ya ku hatî kirin wê fahmbike. Di sadsale me de, 'nêzîkatîya demokratîkî', di temenê kifşkirina desthilatdarî û rêveberîyî de ew dihê hanîn li ser ziman. Di vê temenê de wê, divê ku em pêşî bibêjin ku rêveberîyeka ku wê, demokrasî ku wê li ser xwe re weke têgihîştin û nêzîkatîyaka ku ew ne dîtibê, wê ew demokrasî, weke tenê, ku di temenê wê de 'bi nêzîkatîyaka tîranî' dihê bi rê ve birin bê. Rêveberî wê, di nêzîkatîya xwe de di serî de dema ku ew bicih kir, divê ku ew di serê de, xwe jî weke mirovê ku ew çawa ku ew xwe li gorî wê nêzîkatîya demokrasîyê dide rastkirin ew jî xwe wusa rastbike. Di roja me de wê, weke ku wê di nêzîkatî û rêveberîyan de were dîtin wê demokrasî wê, weke xwarinaka ku ew di mîdeya desthilatdarîyan de ku ew ne hatîya hazm'kirin bê. Ji ber ku ew, hê ne hatîya hazm'kirinê jî wê, êdî wê di serî de sînorê demokrasîyê dihê û li sînorê rêveberî û desthilatdariyê û têgihîştin û hizra wan di sekinê.

Di vê temenê de wê, di roja me de demokrasî wê, weke pîrsgirêka mazin a demê wê were li berçav. Her rêveberîya ku ew desthilatdar a wê, di serî de bi sînorê xwe ve ew dihê li wê sînorê disekinê. Di vê temenê de wê, divê ku mirov bibêje ku pîrsgirêka sadsale me û demokrasîyê wê, di temenê wê de wê bi sê xalên ku weke pîrsgirêk bi rêveberî û desthilatdarîyan re dihê li holê re wê dijî. Xale pêşî, parvekirina hêzê a civakê re ya. Bi wê re jî, xala din jî ya duyemin jî, di wê temenê de wê, têgihîştin û nêzîkatîya desthilatdarîyê bê. Weke xale sêyemin jî wê, her wusa dîsa wê di berdeyam xale duyemin de wê, herêkirin û pejirendina hevdu bê. Di roja me de wê, ji ber vê yekê û sedemê, tenê ev desthilatdariyên ku ew, navê "rêveberîya demokratîk" li xwe kirin, çend çand, ziman û xalk ji dîrokê birina. Ji ber ku ew, di hundurê nêzîkatîya demokratîk de wê, di jîyankirinê de wê bi desthilatdariyê re wê têgihîştina pejinadin nabê. Êdî wê bi zor û şidetê re wê, gotina 'bişavtinê' wê, weke "çareserî" ya desthilatdariyên serdest derkevê li pêş di bin navê "rêveberîya demokratîk" de. Hinek ji vê dibêjin "bişavtina bixweza" ku wê, di temenê aliyek tevî aliyê din were kirin û bi temenî navê wê ji dîrokê were birin bê. Bi vê yekê re, weke ku î ro li Tirkiyê dibê û hwd, di bin navê gotina "demokrasî" yê de, qadaxakirina zimanê kurdî û hewldane bi tememî ji dîrokê birin û ji holê rakirina kurdan, dihê dîtin. Di vê temenê de wê, vê jî, bi "demokrasîyê" û bi gotina "bihevrejîyînê(*)" dihênin ser ziman. Bi zorê û ku weke zorerîyekê ku wê di temenê wê de ku wê, ti çare ji aliyekî ve newê hiştin û bi zorê wê bi aliyê serdest re bidina jînkirin, wê navê vê nêzîkatîyê jî wê bi gotina "demokrasî" were ser ziman. Di aslê xwe de wê, ev ne demokrasî ya. Ev, di temenê nêzîkatîya rêveberî û ankû desthilatdarîya ku serdest de ku ew, ti maf û azadiyê ji komên din ên di bin serdestîya xwe de ku ew nadê hiştin û jînkirin bê. Î ro, hin dîrokvan, dema ku ew demên berê şîrove dikin, hinekî wê bi tîranî û têgihîştina împaratorî ya ku serdest a şîrove dikin. Dîrok wê, di aslê xwe de wê, ji ya ku hatî nivîsandin, cudatir wê, xwedîyê têgihîştin û xateka ku ew bi wê hê ne hatîya ser ziman a jî bê. Ku ev demên ku em ji wan re dibêjin "demên demokrasîyê" bi nav dikin, ku ew di demên berî zayinê de jîyaban, divîyabû ku ew ti xalk û gelên ku ew, ji demên zayinê û pêde ku ew derketina dîka dîrokê, î ro wê yek jî ji wan bi pêşketina wan re neban. Di aslê xwe de wê, têgihîştina demokrasîyê ya roja me ya ku ew bi desthilatdariyên li roja

 (*)Bi hevrejîyînê wê, weke aliyekê din ê rengê jîyane demokratîkî bê. Wê li ser wê re wê bahse pîrrengîtiya jîyanî wê wre kirin. Ji kom û kêmnetewên cûda û bawerîyên cûda ku ew bi hevdu re weke ku ew dixwezin ku ew bi hevdu re dijîn û ti kesek li dijî ti kesekê bertekê nadê nîşandin û ji hevdu re ku ew baş bin wê, weke rengê têgîna jîya demokratîkî bê.

me ên serdest in re wê, weke ku ew di ti demên berê ên dîrokê de wê nayê dîtin ku wê xalk, ziman û çand wê werina ji dîrokê birin. Tenê ku mirov, ji raportên 'neteweyên yekbûyî' ên di derbarê zimanên ku ew î ro di roja me de nayêna bi karhanîn lê ku ew li wan were nerîn, wê di serî de wê di van deman de ew, ji holêrabûna bi dîroka wan a civakî û çand re werina dîtin. Bi wê re wê, were dîtin ku wê demokrasî û gotina demokrasiyê, mixabin wê bi têgihîştin û nêzikatiya rêveberî û desthilatdariyan re wê, bê weke metodelaka şer û tekoşîna bi xalkan re.

Kurd, î ro, vê yekê, herî zêde dijîn û hîsdikin. Rêveberîya tirk wê, minaq ku ew rayadarên wê diaxivin dibêjin û bahse "demokrasiya li pêş" û ankû bi tirkî "İlerî demokrasi", "destûra demokratik", "rêveberîya demokratîk" û hwd, dikin. Lê ew demokrasiya li pêş, hebûna ji holê dirakê bi tekoşîna ku ew rêveberî li dijî gelan dide re. Ew destûra tê gotin 'destûra demokratîk' jî wê, navê gelan înkâr dike û wan ji holê radike. Her wusa, ew rêveberîya ku ew navê demokrasiyê û 'sekulertiyê' li xwe dike, di bin navê sekulertiyê de wê, cihrengiyên dîrokî ên ku ew pêşketina ên weke bi olî, xalkî û civatî û hwd, ji holê dirakê.

Bi vî rengî, weke ku wê, di bin navê demokrasiyê de wê, komedîyek were leyîstin. Ku î ro Arîstofanes û ankû listiknivîsarên din jîyaban, wê listikna pirr xweş û xweşik wê, ji vê rewşa ku me bi gotina demokrasiyê re wê hanî ser ziman lê ku di aslê xwe de tirejedî ya, wê binivîsîyan û bihanîyan ser ziman.

Demokrasî, çi ya? Ya ku em î ro wê weke mirovan jê fahm dikin ew a ku wê, rêz û hûrmeta mirovan li hevdû hebe, mafê mirovan ji her aliyê ve ê jîyanê û xwe pêşxistinê hebe û hwd wê, fahm dikin. Lê ji bo rêveberîyekê jî, ew a ku wê çawa di bin desthilatdariya xwe de wê, xalkan di temenê têgihîştina xwe de wê li hevdû bide li hevdû û wê wan li gorî xwe û têgihîştina xwe bide jînkirin bê. Bi wê yekê re ew desthilatdarî wê, êdî xwe bike xwûdayê wan gel û xalkên di bin serdestîya wan de ku ew dijîn. Pîrsgirêka sadsale me ya herî sereka ya rêveberîyan, ew a ku ew di bin navê demokrasiyê de wê, hebûn û heyîn û têgihîştin û dîroka gelan herênakin, heyîn û hebûn û zihniyeta xwe li wan serdest dikin û wan li gorî wê dikin ku bidina jînkirin. Kî jî, ku bêî ku deng derxistin û li ber wê serdestîya desthilatdariyê bêdeng ma û ew ji her aliyê wê ve ew herêkir û li gorî wê jîya û jîyane xwe avakir, hingî ew mirovê ku "di nava demokrasiyê de dijî" bê. Li vir, weke qîrîter, ast û rada herêkirina rêveberî û desthilatdariyên roja me wê, bi 'awayê' "demokrasiya" roja me a ku rêveberîyan li gorî xwe afirandina bê. Bi vê yekê, dema ku em li demokrasiyê dihezirin wê bi rêveberîyê re wê, di serî de wê, gîyane demokrasiyê û gotina wê, ne demokrasî ya, ew zihniyeta serdest a desthilatdariyê ya. Di roja me de wê, bi vî rengî, di aslê xwe de wê rêveberîyên ku ew "weke rêveberîyên ku demokrasî di nava xwe de avakirîya na" jî ew, gelo dikarin bêjin ku me ne li gorî zihniyeta xwe pergala avakirîya û xalk û têgihîştin û pêşketinên wan serdest kirin, di wê de? Tî rêveberî û desthilatdariyên sadsale me, ku ew bi rastî biaxivin, wê bersiva vê pîrsê bi başî hem ji aliyê xwe ve û hem jî ji aliyê rêveberîyên din ve wê, nedin. Ji xwe, divê ku em vê herêbikin ku rêveberî û ankû desthilatdariyek ku ew di serî de wê, hizir û têgihîştin û ankû zihniyeteka wê ya ku xalkan bi wê bide jînkirin ku hebe, li wir di serî de mirov nikaribê bahse ti demokrasiyê bi wê re bike. Li wir, di serî de mirov, divê ku em şekl û awayê tîranîtiya roja me a li ser wê re kifş bikin û şîrove bikin. Li vir, bi vê rengê, wusa tê gotin ku wê di temenê wê "hebûna zihniyeta desthilatdariyan" û gotina demokrasiyê de wê, ew

nakokîya ku heya, ser wê kirina 'hîlbijartinên' ku weke formalîteyên desthilatdarîyan ku ew hatina domandin wê, bikin ku ew rewşên xwe yên nûkirinê pêşbixin.

Di temenê têgihîştina demokratîkî de dihê gotin ku "mirov azad a û ku çawa raya xwe bikar bîne ew bixwe kifş dike." Lê ev jî di roja me de, ji kirinên ku ew dihên kirin mirov, kifş dike ku ew ne rasta derdikeve li holê. Minaq, weke 'demokrasiya tirkîyê' û hwd, ku ew dihê ditin, pêşî wê hewl bidin, hemû artarnatifên ku wê derkevina li holê wê, pêşîya wan were girtin. Piştî jî, wê bi zorê û ku wê dervî vîna wan jî bê wê, mirovan li ser navê partiyên xwe qayd bikin. Bi wê re jî wê, bi herina hîlbijartinan û wê piştî rêveberîya ku ew 'derxistin li holê' wê bêjin ku "ev vîna gel a" û hwd wê, bînin ser ziman û wê bi wê re pêşî li nîqaş û gotinên li ser bînin gotin bê girtin û wê bi vî rengî "meşrûti"ya xwe bidina 'çêkirin.' Gotina meşrûtiyê weke gotinaka ku ew heta roja me jî wê, weke gotinaka ku ew ji aliyê desthilatdarîyan ve wê, bi vî rengî û temenî di bin navê 'demokrasiyê' de wê were îstismar kirin bê. Gotina demokrasi û 'meşrûti'yê di serî de wê, li vir wê bi awayekî di temenê dîzaynkirinê de wê li hevdu dihê kirin bê. Wê weke kirasekî bê. Lê di bin wî kîrasî de jî, çiqasî lîstik û lewitandin heya jî ew jî wê, aliyekî din ê ku mirov wê divê ku wê li ser desthilatdarîyê re wê kifşbike û şrovebike bê. Desthilatdarî û demokrasi, weke du gotinên ku ew heta roja me jî hevdu ne pejirandina bin.

Lê demokrasi, weke kirasekî xweşik ku ew heta vê rojê, rêveberî li xwe dikin û dikin ku xwe bi wê bidina herêkirin bê. Bi vî rengî, dema ku ez li ser îstismarkirina demokrasiyê û gotina demokrasiyê re bînin ser ziman, divê ku ez bibêjim ku ti tişt biqasî gotina demokrasiyê weke ku ew di sadsale me de hatîya îstismarkirin wê nebê. Di bin navê demokrasiyê de wê, jenosîd, kuştin, ji dîrokê birina navên xalkan, înkara navê xalkan, înkara zimanê xalkan û hwd werê kirin. Ev jî wê, di bin navê demokrasiyê de ew dihên kirin. Rêbaza, rêveberîyên roj me wê, di bin navê demokrasiyê de wê bi regekî bi tekoşîna bi gelan re wê li ser pergale perwerde û ragihandinê û bi wê re wê bi rêbazên weke 'bişavtin' û hwd bê.

Lê divê ku em vê jî bibêjin. Nîrxên ku ew weke nîrxên prensibî ên gotina demokrasiyê dihên zanîn ên weke 'hîlbijartin' û gotina 'vîna gel', mirov û gotina 'mafê mirovan', ragihandin û 'azadiya ramanê', perwerde û gotina 'mafê hildane perwerdeyê bi zimanê xwe yê dayikê(*)' û hwd, gotinên ku ew di bin navê 'demokrasi'yê de wê heta roja jî ku ew hê dihên karhanîn in. Dema ku dîroka demokrasiyê dihê nivîsandin, dihê gotin ku ew berî wê 'koladarî hebû'. Lê divê ku ez bibêjim ku wê, di bin navê wê 'demokrasiyê' de wê, di roja me de wê regekî din ên kolatiyê werê afirandin. Di çerçoveya 'psikolojîya kitleyan' û ankû 'derûnîya komîtiyê' de wê, ev rewş û pergaliya wê were pêşxistin. Her wusa, bi sayaserê desthilatdariyên sadsale me wê, gotina 'bişavtinê' û ankû 'asîmîlasyonê' jî bûya gotinaka ku ew di temenê gotina "bihevrejîyînê" de ku ew hatîya bicihkirin bê. Di vê temenê de wê, 'demokrasi' û 'asîmîlasyon', du gotinên ku wê di vê temenê de wê li hevdu hatina mahrkirin bin. Bi wê re jî demokrasi, bûya rêya ku ew desthilatdarî li civakê û komên civakê ên ku ew hena û ew li ser wan xwe serdest bikê bê. Bi vî rengî demokrasi wê, ne weke pergaliya civakî ya *bihevrejîyînê*, her wusa wê weke amûraka ku wê bi wê desthilatdarî were serdestkirin bê. Bi vî rengî jî wê, ji aliyekî din

(*)Di nava pergale demokratîkî de parastina azadiya tekekasî û ya civakî bi hevdu re wê di ahengekê de wê were kirin. Ferd wê, mafê xwe perwerdekirinê wê bê sert û merc wê jêre wê hebê. Wê dema ku ew bixwêne wê çî weke pîse wê bixwêne û wê bi wê xwe perwerde bikê wê, ew hîlbijêrê. Di dewama wê de wê, devera ku ew dixwezê herîyê û li wê bijî jî wê, weke bijartineka demokratîkî ku wê ti kesekê nikaribê li pêşîya wê bisekinê bê. Wê mafê ti kesekê jî nebê li pêşîya wê bisekinê bê. Wê bizanebûn û vîna xwe wê, ew hîlbijêrê û wê bikê.

ve wê werê îstismar kirin. Ji ber ku desthilatdarî, bi vî rengî ew demokrasîyê weke amûrakî serdestbûna xwe bikar dihênin. Ew bi wê re di nava wê pergaliya xwe de wê, ji wê re dibêjin "rêveberîya demokratik" ya ku ava, Lê bi wê re jî wê bi destê wê xalk, ziman û çand û hwd wê, werina ji holê rakirin û ji dîrokê birin.

Gotina 'demokrasîyê', gotinaka ku ew di sadsale me de wê herî zêde werê karhanîn bê. Ti gotin wê, biqasî ku wê gotinê nayêna bikarhanîn.

Demokrasî, di nava gel de ji bo ku gel li gorî desthilatî û zihniyetê wê bijî dihê bikarhanîn. Lê rêveberî hem bi hebûna zihniyeta xwe re û hem jî bi navaroka zihniyeta xwe re ne demokratik in. Lê herî zêde jî, ji bo xwe gotina demokrasîyê bikar dihênin. Bahse "demokrasî û nirxên wê" dikin. Gotina, ramyarîyê a roja me ku ew dihê bikarhanîn wê, di temenê wê zihniyetê de wê ev wê were bikarhanîn. Minaq gel ew, di nava xwe de ku ew bi destê xwe rêveberîyê ava bike, ku ew newê 'naskirin', wê ew yan were ji holê rakirin û yan jî bi rêveberîyeka ku ew nehatî naskirin re wê werenina ser ziman. Bi vê yekê re wê, gotina meşrûtiyê bi gîyane sîyesî û têgihîştina wê re wê werê hanîn li ser ziman. Gotinên weke 'naskirin' û 'meşrû'tiyê, di vê temenê de di bin gotinên di temenê domandina desthilatdariyê de bin.

Li vir, divê ku em bipirsîn ku kî û çî wê'naskirin' û 'meşrû'tiyê dide kifşkirin? Ku em di vê temenê van gotinan de dinerîn, emê bibînin û bibêjin ku ev nêzîkatîya sîyesî ya ku wê demokrasî di zihniyet û têgihîştina xwe de ne pejirandiya ya. Di roja me de wê, di temenê ramyarîya wê de gotinên 'naskirin', 'meşrû'tî' û 'desthilatdarî'tî û hwd de wê, bi hev re hatina mahrkirin wê, bi wan re wê bahse kifşkirina hebûna xalkan were kirin. Xalkek, hebûna wê bi vî rengî newê naskirin, êdî ew ji dîrokê birina wê 'meşrû' ya ji bo rêveberîyan. Di vê temenê de wê, rêveberî ku ew di nava sînore xwe yê ku ew hatiya kifşkirin de jî wê, êdî dikarê bike. Minaq, ji ber ku ew hebûna tirkîyê bi vî rengî hatiya 'naskirin' û 'meşrû' dihê dîtin, û ji ber ku kurd û beşeka mazin herêmen wan jî di nava sînore wê de hatina hiştin, êdî dewlet, çî ji kurdan bike ji wê re "meşrû" ya. Ji ber vê yekê, zimanê wan tê qadaxakirin, an jî tîrî kuştin û qatîl kirin û an jî kû bi deh hezaran werina girtin werin avêtin li zindanê, ew êdî wê li ser wê gotin newîna gotin û wê ew weke "mafê tirkîyê ê parastina desthilatdariya xwe" were dîtin. Di vê temenê de, gotina 'naskirin', 'meşrû', 'desthilatdarî'tî, hwd, dihên kifşkirin. Di vê kifşkirinê û têgihîştina wê de wê gel, xalk û dîrokên wan tûna bin. **Ev** gotina 'naskirin' û 'meşrû'tiyê' û hwd jî wê, î ro ew bûna kiras û maskê ji kumkujî û tevkujiyên desthilatdariyên serdest re. Minaq, ku gel û ankû civakek mafê xwe xwest û desthilatdarî çû bi ser de û ku wê desthilatdariyê ew qalandin û ji dîrokê birin jî, wê bê gotin, "Raperîn bû û desthilatdarî çû bi ser wan de û sînore xwe parastin." Di komkujîya Ermenîyan de jî wê, tirkîya car bi car dibêje ku "Osmanî di şer de bûn û ermenîyan doza mafê xwe kir û êdî 'sergûn' a wan bû." Yanî, ew bi rengê 'meşrû', dihê dîtin. Gotina 'meşrû'tiyê', bûya weke merşa ku wê, dema ku wê xanî were malistin û hemû xwelî dihê xistin li binê wê de ya bê. **Î ro, di** temenê vê van gotinên 'naskirin', 'meşrû'tiyê' û hwd de wê ramyarî di nava desthilatdariyan de wê, bi şewayên weke dîplomasîyê û hwd wê, were kirin.

Di şerê tirkîye ê bi kurdan re de wê, dema ku wê rojnemeyek ji rayadarê wê bi pirsê, wê kuştina kurdan bi vî rengî "weke maf" ji rêveberîya tirkîya re were ser ziman û wê weke 'mafê xwe parastinê' û hwd bê bilêvkin. Bi vî rengî, gotin jî hatina gotin. Ji ber ku, ne hebûna gelan û xalkan meşrû tê dîtin, her wusa hebûna desthilatdariyê û zihniyeta wê meşrû dihê dîtin. Ji ber vê yekê wê, di temenê zihniyeta desthilatdariyê ya rêveberîyî

de ku ew, bixwe dihê parastin û li wê hizirîn. Divêt ku em bibêjin ku gotina 'meşrû' tiyê jî, weke gotina 'terorê' ku wê Emerika û tirkîya bikar dihênin û tirkîya wê gotinê ji gelê kurd û tekoşîna wan re jî wê bikar dihêne û di bin navê wê de dixwezê ku wê jenosîda kurdan bibe sêrî, zirerek mazin wê di roja me de wê bide civakan.

Ku em li ser ramyariyê(sîyesetê) û sadsale me bi hev re lê dihizir in, em tiştekî pîr giring wê dibînin. Ew jî wê bi desthilatdariyê re wê, ramyarî û kirina wê ya. Lê di temenê wê gotina 'ramyariyê' û kirina wê de jî wê, ev rengê gotina 'meşrû' tiyê were bicihkirin. Li vir, di serî de mirov, divê ku wê jî bipirsê ku wê kî kifşdike ku kî meşrû ya û ankû kî ne meşrû ya?' Gotina meşrûtiyê, gotinaka dîtbar û ankû relatîv a. Lê ev gotina dîtbar, î ro rê şanî me didêt. Ramyarî û kirina wê, dide kifşkirin. Heta ku di sadsale me de wê, hêzeka wê ya wusa hatiya afirandin ku ew bi wê dikarê "hebûna me jî bide kifşkirin" bê. Kî wê hebe û wê di dîrokê de hebûna xwe bide domandin li pêşarojê û hwd wê, ji aliyê sazûmana ramyariya roja me ve wê were kifşkirin. Di ramyariya demokratîk de wê, mafê ramyariyê nîn a ku wê bide kifşkirin wê kî bijî û ankû neji. kî wê bi gihijê statûyê û ankû negihijê statûyê û hwd. Ku tenê ji ber vê yekê jî bê mirov, divê ku wê gotina meşrûtiyê û ya ramyariyê ên sadsale me, em wan di berçav de derbas bikin. Her wusa, ji ber vê serdemê, heta ku **dema vê demê**, yanî sadsale 21'ê û çeyreka wê ya pêşî, gelek xalk, gel û çand ji dîrokê hatina birin. Î ro, gelek gel û xalkên ku ew, navê wan di pirtûkên dîrokê de bi awayekî 'nostarjîkî' dihê ser ziman û romanên wan dihên nivîsandin wê, hebin. Di vê temenê de ew, ramyarî û meşrûtiya wê, ku î ro, neteweyên yekbûyî, bûya weke sazîyeka wê ya ku ew, ne ji hemû aliyan ve lê ji pîr aliyan ve ku ew li ser wê re dihê kifşkirin jî heya.

Li cihanê, î ro ser 206 welatên ku hatina avakirin re ew hena. Lê ku dor tê ser hijmara navê xalkan wê, bahse hijmaraka ser 2 hazaran re werê kirin. Bi teybetî, ev hijmara *du hezaran* jî wê, di temenê xalkên ku ew bi navê wan re hebûna wê were ser ziman. Yanî li vir, ew xalk, bi awayekî, ne ji wan xalkên ku ew hatina nasîn in. Navê wan di nav gelên ku navê wan di sazîyn weke 'neteweyên yekbûyî' de ew ne hatina bicikirin û cih nagrin. Bi vê rengê, ew weke xalkna ku ew divê ku ew bi navê wan re ew di nav xalkê û navê ku wan di sazîya netewên yekbûyî de hatina bicih kirin de ku ew werina helanadin bin.

Bi vê rengî, ew xalk, yên ku ew divê ku werina helandin û werina bişavtin bin. Bi vê rengê ew xalk wê, navê wan ne buhûrê pêşarojê, Wê nav û zimanê wan wê, ne buhurê pêşarojê. Wê di pêşarojê de wê, bi navê wan pêşketinek nebê. Zimanê wan jî wê, di nava zimanê desthilatdariyê ên serdest de wê werina halandin. We werina tûnakirin. Vê yekê jî wê, divê ku mirov weke "pêdîvî" ya wê zihniyeta wê gotina ramyariya ku ew dihê kirin wê, di temenê gotina 'meşrûtiyê' de jî wê werên li ser ziman. Li gorî wê, ev helandin wê were kirin. Ji ber çi ...? Ji ber ku ew bi navê wan re ne hatina naskirin. Bi vê rengê, hemû desthilatdar wê, di vê temenê de wê, çendî di nava xwe de giraniyê didina wê asîmlaskirina wan, her wusa bi wî rengî di temenê wê ramyariyê de wê hem bi awayê leşkerî û hem jî bi awayê ramyarî li dijî wan di şer de bin. Ev gotina ramyarî û meşrûtiyê wê, di temenê wê de wê, zihniyet û desthilatdariya ku serdest a wê hebê.

Ji ber çi, divê ku ew xalk û dîroka wan werina ji dîrokê birin? Ji ber çi pontos, fenika, Lîdya û hwd, bi dehan xalkên din re ew hatina ji dîrokê birin? Î ro, ji ber çi divê ku kurd werina ji dîrokê birin? Ev pirsên, pirsna ku em divê ku em li vir li bersiva wan bigerihîn bin. Ew pirs, pirsna ku ew divê ku ew *ramyarî û meşrûtiya wê*, ya ku î ro serdest a, bi serdestên xwe re ew bersiva wan bidin bin. Yanî, ew pirsên ku ew divê ku ew bersivan

wan bidin in. Desthilatdarî, di temenê vê ramyarî û 'meşrû'tîyê de ew li ser çapameniya sadsale me re de xwe, bi proje û benemeyan re û bi komên ji mirovên psikologvan û civaknas ku tên afirandin, ew dihizirê. Li vir, nekû ew di temenê gotina demokrasiyê de ew nêzîkatî dihêkirin. Her wusa, di temenê wê têgihîştina xwe ya desthilatdarî de ku ew bê jîyîn bi afirandina keseyetiyên wê re ew bahse wê û demokrasiyê dihê kirin.

Ev nêzîkatîya desthilatdarîyê, wê çiqasî karibê xwe bijî? Li vir, di cih de ev pirs dihê berbîra me. Di temenê wê zihniyeta desthilatdarî de divê ku mirov, bibêje ku wê çendî ku ew di temenê zihniyeta xwe de ku ew "keseyetîya xwe ku ew bi wê bijîn" bidin afirandin jî, ew keseyetî, piştî afirî jî ji wê û pê de jî, pirsgirêka wan, wê bizihniyetê re destpê bike. Ji ber ku ew zihniyet ew, di vaca û ankû 'mantiqê' xwe de wê 'diyelektîkê jîyanî ya ku ew hê hebûna xwe didomêne', wê înkâr dike. Ji ber vê yekê ev zihniyet wê, hertimî nakokîyên wê hebin û wê di şer û tekoşîna wan nakokîyan de **bê**.

”

Bes du: Demokrasî û welat

Di rewşa fahmkirina têkiliya demokrasîyê û ya welêt de wê, weke aliyekî giring ê demokrasîya roja me wê xwe bide dîyarkirin. Di heman awa û rewşê de wê, weke aliyê bi pîrsgirêk ê têngîna demokrasîyê û ankû pêkhanîna demokrasîyê di jîyanê de jî wê, wê weke aliyekî bi pîrsgirêk bê. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, têngîna demokrasîyê wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest bê. Di serî de di çerçoveya gotina demokrasîyê de wê, cihê gotina gotina welêt wê çi çawa bê. Wê, ev wê weke aliyekî giring ku mirov wê, di serî de wê, hilde li dest bê. Demokrasî wê, weke nirxekê wê, xwe bi awayekî gerdûnî û gelemperî wê, di jîyanê de wê, bide dîyarkirin. **Di** roja me de wê, rewşa hebûna rêveberîyên welatan wê, weke rewşa rêveberîyî ku wê çawa wê, xwe biparêzên bê. Ber vê yekê wê, ji aliyekî ve wê, hertimî wê, nakokîya di nava xwe domandinê û têngîna demokrasîyê de wê, bi wan re wê, derkeve. Wê çawa wê demokrasîyê wê, li gorî xwe wê, şîrovebikin û wê werênina li ser ziman wê, hertimî w bikevîna nava hewldan û xabatên wê de. Pîrsgirêka fahmkirina demokrasîyê wê, di kirinê û ankû pîretîkê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî vekirî wê, xwe bide dîyarkirin. Em dema ku bahse rewşa têngîna demokrasîyê wê bikin bi wê re mirov divê ku wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, xwebidîna jîyandin wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa hebûna rêveberîya welêt de wê, rewşa têkiliya wê ya bi civakê re ku wê dîzayn dikê û ankû bi sazûman dikê wê, rewşa têngîna destûrî ku ew hatîya pêşxistin bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa têngîna demokrasîyê mirov wê, wê, çawa wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman? Destûrek demokratîkî wê karibê di nava wê sînorê welêt bi tenê de ew bi wate bê? Di serê de wê, ev wê weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di roja me de wê, wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa rêveberîya welêt, desthilatdarî, destûra wê ya bingehîn û hwd wê, weke mijarna ku wê, di vê çerçoveyê de wê, werîna esas girtin bê.

Di rewşa şîrovekirina têngîna demokrasîyê de jî wê, di vê çerçoveyê de wê, ev wê, werîna esasgirtin. Wê bi wan re wê, were hanîn li ser ziman. Lê li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa hebûna rêveberîya welêt de wê, weke

aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin wê, rewşa nêzîkatîya wê bê.

Rêveberî wê, hertimî wê, bixwezê ku wê, girseyên xalkê û ankû gel ew li wê bihisênin. Ew xwe li ser wan bi sehê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, pîrsgirêkê sehetkirinê wê, hertimî wê, xwe bide dîyarkirin. Ber ku wê, hertimî wê, jîyane xalkê wê pêşkeve û wê pêşveçûn wê, di wê de wê bibê. Lê wê, çawa wê, ew pêşketin wê, werina kirin bin sehê de wê, rêveberî wê, di nava hewldan û xabateka mazin a wê de bê. Rêyên ragihandinê, xwe hanîna li ser ziman, ziman, felsefe û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, li wan wê nêzîkatî wê, were kirin. Hizirkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, weke xabat û aktîvîteyeka giring a civakî û demokratîkî jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa ghiştina wê rastîya civakî û fahmkirina wê de wê, di aslê xwe de wê aqil û felsefe wê, weke aliyekî giring bê. Di serî de wê, felsefe û aqilê wê, wê, temenê lêpîrsînerîya kirin û tevgerên mirov û ên ku ew li hemberî mirov dihêna kirin wê, biafirênê. Ber vê yekê wê, di nava rewşa demokrasîyek civakî û pêşketina wê de wê, cihê aqilê felsefîkî wê, bi giringîyê wê, di vê awa û rengê de wê hebê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser zimann ku wê, aqil wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, li ser wê bisekinê bê. Aqil wê, bi pêşketina mirov re wê, giring bê. Di serî de ku mirov bi serbestî dihizirê mirov xwe azad hîs dikê. Xwe azad û bi serê xwe hîskirin wê, weke aliyekî ku wê, di xwezaya mirov de bê. Mirov k ku ew xwe çawa azad hîsbikê û ankû bixwezê ku ew hîsbikê û wê bijî wê, temenê rengê pêşketina demokrasîya keseyetî wê bide dîyarkirin. Wê hertimî wê, berê lêgerîna mirov a di jîyanê de wê li wê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê weke aliyekî giring wê, werênê li ser ziman. Di rewşa fahmkirina rastîya jîyane mirov de wê, dema ku mirov wê, xwe hanî li ser ziman wê, ji hinek mirovan re wê werênê li ser ziman. Hinek mirovên din jî ku wan jî xwe hanî li ser ziman wê ew jî wê, xwe ji mirov re wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, weke aliyekî giring wê, ew wê hebê.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, aqil wê, weke aliyekî giring ê fahmkirinê wê, di jîyane me de wê pêşkeve. Lê li vir divê ku mirov wê jî bi wê re wê, fahmbikê û wê hilde li dest û wê fahmbikê ku wê, di rewşa ghiştina rastîyê de wê, aqilê felsefeyê wê, bi lêpîrsînerîya xwe re wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava jîyane mirov de wê, cihê wê, her hebê. Ya ku wê, weke pîrsgirêkê wê, ji rêveberîyan re wê, karibê xwe xwe bide dîyarkirin wê, hebûna kirina felsefeyê a bi serê xwe û bi serbestî bê. Di roja me de wê, felsefe jî wê, di bin sehêtekê de wê were kirin. Wê sînorek wê ji wê re wê xîzkirin. Wê newê xwestin ku ew derketina li dervî wê sînorê ew bibê. Ber ku rêveber wê, ti carî wê, nexwezê ku ew kirinên wê yên xirab werina kirin ber lêpîrsînê bê. Di felsefeya serdemê kevnera de wê, pîrsgirêkên jîyanê hemû wê, werina xistin ber lêpîrsîneka bi bfahmkirinê re de. Di vê çerçoveyê de wê, bi çavekî wê li jîyanê wê werê nerîn.

Di roja me de wê, ev jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa ghiştina rastîya wê de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide dîyarkirin.

Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê rewşa rêveberîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bi pîrsgirêkî wê bi felsefeyê re wê, bide dîyarkirin. Di roja me de wê, zêdeyî wê, di vê çerçoveyê de wê pîrsgirêkên ku ew werina fahmkirin wê hebin. Di vê çerçoveyê de

mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku mirov, çendî ku ew bi aqilê xwe ew li pêş a û fahm dikê wê, karibê di fahmkirina xwe de ew li pêş bê. Çendî ku mirov bi aqilê xwe re wê, rewşa xwe bi hemû aliyên wê re wê, weke xwe wê fahm dikê wê, bi wê re wê, temenê fahmkiirna xwe ya bi wê re a bi felsefîkî wê pêşbixê.

Rêveberîyên welatî wê weke aliyekî giring wê, hebûna 'lêpîrsînê' wê ji xwe re wê weke 'pîrsgirêkek' mazin û giring wê, bibînin û wê di xwe de wê bidina dîyakin bin. Her wusa wê, nexwezin ku ew kirinên wan werina lêpîrsîn. Wê nexwezin ku ew ti kesek gotina nebaş li ser kirinên wan ên nebaş re wê, nexwezin ku ew werê hanina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, karibin serî li her rê û rêbazê bixin ku ew pêşîya wê bigirin. Di roja me de wê, destûrên bingihîn ên welatan wê, di vê çerçoveyê de wê, bi hêncetên weke 'parastina nîrxên netewî', 'parastina hebûna civakê' 'parastina yekparatîya wê' û hwd re wê, werênina li ser ziman. Lê ya ku weke têgihîştin û têgîn ku ew bi gotina 'yekparatîyê' re ew, wê, dihênina li ser ziman wê, di du wateyan de bê. Wateya pêşî wê, çawa ku ew li gorî xwestek û gotinên rêveberîyê bijîn bin. Aliyê din jî ku wê, çawa wê, hebûna xwe wê tabîî ya rêveberîyê û komnetewa ku ew piştî xwe bi serdestkirina wê re ku ew dide wê re wê, werênê li ser ziman. Wê bi dayîna herêkirina wê û li gorî wê dana jîyankirinê re wê, ew wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa destûran wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, dikarê wê bikê berlêpîrsînê de bê. Hebûna rêveberîyan wê, di vê çerçoveyê de wê, di reng û awayekî têgînî ê bîrdozîkî de wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Wê çawa wê van rewşên ku me bi gotinî hanîna li ser ziman wê, wan li gorî xwestekên xwe wê, sererast û ankû dîzaynbikin wê, rewşa destûra bigihin wê bi awayekî pirr zêde bi aqilane bikarbênin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, bi rengê nivîsandina navaroka destûran û ankû piştîre gûharînên ku ew di wê de didina çekirin wê, di vê çerçoveyê de bê. Di serdema me de mijare têgîna demokrasîyê û hebûna destûrên bingihîn wê, weke aliyekî giring bê ku mirov wê bi hevdu re wê hilde li dest. Destûr û demokrasî wê, çawa wê hebû di hevdu de wê, werênina li ser ziman wê, di rewşa destûrê de wê li wê were lêgerîn. Destûrek ku ew bi navaroka xwe re ew, bi demokratîkî bê wê, weke destûreka ku ew xwedîyê navarokeka ku ew rêz û hûrmetê ji hebûna hemû civakan û pêşketinên cihêreng ên nava civakê xwe re jî ku wê, bigirê bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi têgîna 'destûrên demokratîk' re wê, di roja me de wê, tîpolojîyeka destûrî wê, were xîzkirin. Gotina 'destûrê' wê, di kurdî de wê, were wateya 'ya bi destûrî hatî kirin', 'pêşilêvekirin', 'destûrgirtinê', 'ya ku destûrê didê' û hwd wê, weke van wê bi gelek wateyan re wê, were li ser ziman. 'Wê, hinek sînorên di çerçoveya mafê mirovan, azadî û serbestbûna mirov û azadîya derbirînê de ku wê, werina li ser ziman wê, bi wan re wê, bahse wê, were kirin. Di rewşa têgîna demokrasî û welat de mirov, divê ku wê weke sernivîsna giring wan werênê li ser ziman wê, rewşên weke 'destûr û demokrasî', 'maf û azadîyên civakî' û hwd wê, derkevina li pêş. Emê li jêr li ser wan bisekin in. Lê li vir bi gotinekê jî mirov dikarê wê bibêjê ku wê, têgîna demokrasîyê wê, weke têgîneka destûrî wê, hin bi hin wê, derkeve li pêş. Sedemên wê jî hena û mirov di vê çerçoveyê de divê ku wan hilde li dest û fahm bikê.

Destpêka bi demokrasîyê re û mejûya wê

Di roja me de ku em bahse rewşên rejîmî dikin wê, çawa wê li gorî têgînên bîrdozîkî ên weke lîberalî, olî û hwd ku wê, werina li ser ziman wê, li rex wan wê bidest bikarhanîna gotina 'demokrasîyê' wê were kirin. Di rewşa têgîna demokrasîyê de wê, piştî sedsalên

19' min û pê de wê, hebûna parlamenan wê derkeve li pêş. Parlamen wê, weke cihna ku wê di wê de wê li gorî têngînên bîrdozîkî ên weke 'çap' û 'rast' ku wê werina avakirin wê, di wê de wê bicihî wê hebin. Parlamen wê, temenê wê li ser rewşên bijartinê bê. Mantîqê parlamenê wê, ew bê ku wê, bi çûyîna hîlbijartinan re wê, endam û ankû nimînêr ku wê werina bijartin û şandin li nava wê parlamenê. Di wê çerçoveyê de wê, rewşa wê, derkeve li pêş.

Têgîna parlamenîyê wê, weke têngîneka kevn bê. Di serdemên kevnê de wê, di bin sehêta key û ankû împaratorên ku ew dihên li ser serê desthilatdariyê de wê, ji kesên weke şewairmend, zane û rûsipiyên civakê de wê, were pêşxistin. Wê weke çerçoveyek tang a ku wê, temenê wê li ser şewirînê bê. Di vê çerçoveyê de wê, hebê. Piştê jî wê, hin bi hin wê, çerçoveya têngîna welatîtiyê wê pêşkeve. Wê bi wê re wê, 'hemwelatîti' wê pêşkeve. Mirovên ku hemwelat in wê, xwediyê mafê welatî bin. Minaq di serdemên kevnê de wê, li Mîtannî, piştê li medîya û piştî wê jî wê li ber bahre reş wê li Ethane û Siparta wê, ev rewş wê, were pêşxistin. Minaq wê, kesên weke Perikles wê, derkevina li pêş. Wê, çerçoveyek hemwelatîtiyê wê pêşbixin. Piştê jî wê, ev çerçove wê, were pêşxistin. Em îro jî bineterên nivîskî ên ku wê di serdemên kevnê li ber bahre reş ên Platon, Sokrat, Arîsto û hwd ku em dinêrin wê, di wan de wê, çerçoveyeka welatî ku wê, di wê de wê, 'çînên oldar, leşker, hemwelatî, ên ne hemwelat weke berdest û kole û hwd wê, hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, hebê. Di rewşa têngîna rêveberîtiyê de wê, li gorî wê, çerçoveyek wê li ser rewşa hêzê wê were pêşxistin. Em î ro wê, dizanin û dikarin wê, werênina li ser ziman ku wê, çawa wê, ev çerçova wê, di çerçoveya bi erkîtiyê û berpirsiyarîtiyê de wê, were pêşxistin.

Di vê çerçoveyê de wê, hebûna roma wê hebê. Di wê de wê, 'seneto(*)' wê hebê. Wê endamên wê ku wê weke 'konsûl' wê werina bi navkirin wê hebin. Wê ew jî wê, ji nava xwe wê, endaman wê bi erkîkin û wê ew jî wê, weke 'dîktator' û ankû 'serfermandar' ji artişan û hwd re wê, derkevina li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, ji wê senetoyê wê biryara dagirkirina deverên din wê bidin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, desthilatdariya ku wê were avakirin wê, parlamen û ankû seneto û hwd wê, ji wê re wê xizmetê bikê. Ev rewş wê, piştê wê, hin bi hin wê derkeve li pêş. Mirovên ku wê, weke endamên wê, werina bijartin wê weke mirovên 'asil' wê werina dîtin û wê li wan wê werê nerîn. Di vê çerçoveyê de wê, weke mirovên oldar, leşker, rêveber û hwd wê, ev derkevina li pêş. Wê bi gotina xwe re wê, xwe serdest bikin. Wê, weke 'mirovna bijartî' bin. Wê wusa wê werina hanîn li ser ziman. Wê ji wan wê were bahskirin. Wê hemû mal, semyan û dewlemendî wê, di destê wan de wê, were berhevkin. Wê, ew jî wê, bi wê hêza aborî ku ew di destê wan de digihijê li hevdu wê di nava civakê de wê, xwediyê serdestiyê giştî bin. Wê xwe bi hêza xwe ya aborî wê bidina herê kirin. Ev rewş wê, weke rewşek teybet bê. Di rewşa hêzê de mirov dikarê mrovên oldar û dewlemend li rex hevdu û ji hevdu cuda ên bi hêz wan werênê li ser ziman. Yek weke oldar wê, li ser rewşa olî û bawerîya wê re wê xwe bikê hêz. Yê din ê duyem jî wê, xwe li ser hêza xwe ya aborî re wê, di heman awayê de wê, xwediyê heman hêzê bê. Ev herdu çîn jî wê, di alîkarî û piştgirîya xwe ya ji rêveber re

(*)Seneto wê weke saziyek bilind a rewşên rêveberî ên komarî bin. Wê di komarê de wê weke saziyek parlamenê ku ew jî wê tê bijartin bê. Di serdemên sedsale 5min berî zayina isa de wê, li roma di dema komarê a ku ew avabû û pêşket de wê, ew wê hebin û wê bi rêvebibin. Wê piştê wê, di dema pêşketina împaratoriye de wê, ew sazî wê bi awayekê wê hebûna xwe wê, di bin dest û serdestî û gotina kesê împarsator ku ew hatî hîlbijartin de wê, wrîna hîlbijartin. Wê, weke kesên 'dîktator' jî wê, werina hîlbijartin ku ew xwedî erkên rêveberîne ên bê sînor bin.

didin wê, ew wê jî wê weke hêzek serdest wê bidina pêşxistin. Lê di aslê xwe de ev her beş û ankû çin weke oldar, rêveber û dewlemend wê, weke beş û ankû çinna ku ew bi dest danîna li ser dewlemendîyên civakî û di destê xwe de girtinê re ew xwe dijîn. Ev dordor wê bi rewşên weke 'dihê' û ankû 'bêşê' ku ew ji nava girseyên civakî herdayimî berhev dikin wê li ser wê re wê bijîn. Rejim û welatîtiyên roja me wê, temenê wan li ser rewşên dihe û ankû bêşê bê. Wê hertimê ji qizincîkirin û afirandinên girseyê û endamên wê wê bêşê wê bistênin. Ev wê, herina ji oldar re, ji leşker re, ji rêveber û hwd re. Wê ew wê li ser wê re wê bijîn. Bi teybetî ku em li serdemîn navîn dinerin wê, di vê çerçoveyê de wê beşna çînî ên ku ew li ser piştê girseyê dijîn û "wê bi rêve dibin" wê, derkevina li pêş. Wê sazûmana xwe wê, bi welatî wê, avabikin. Wê di destpêkê de wê, mirovên dewlemend ên xwedî ard bin. Wê di dewama wê de wê, ev mirov wê, girseyên xizan wê bi wê dewlemendîya xwe wê, di destê xwe de wê bigrin. Wê bi wê re wê, ew herkesekî wê bi hebûna wan a zindî re wê weke 'malê xwe' wê bibînin. Di vê çerçoveyê de wê kesna dewlemend ku ew xwediyê hemû tiştî û kesên ku ew bo wan kardikin wê derkevina li pêş. Di vê rewşê de mirov dikarê rewşa wan wê, werênê li ser ziman. Heta wê demê jî wê, mirovên oldar wê, weke mirovna zagon çêker jî wê derkevina li pêş. Wê destûr nebin. Yan jî wê, gotinên olî wê, weke destûran wê werina herêkirin. Wê li gorî wan bijîn. Derketina dervî wan wê, heta ku wê bi cezayên mazin û giran wê were pêşwazî kirin. Em ku ji aliyê destûrî ve wê hildina li dest wê, temenê çêkirina destûrên olî wê, dîroka wan wê herê heta serdemên qasît-babilîyan. Di rewşa *destûrên hamûrabî*(*) de wê, rewşa ku wê derkeve li pêş wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê reng û awayekî mazin û giring bê. Di dewama wê de wê gelek kesên din wê bi vê rengê destûrên ku wê biniwîsênin wê, werênina li ser ziman. Berî wî jî wê, destûrên lipît îştar, Urukagîna û hwd wê, weke wan wê gelek kesên ku ew dihen wê bi navê xwe wê destûrên xwe wê biniwîsênin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşek din wê, xwe bide dîyarkirin. Di dewama wê de jî wê, piştê wê, li ser wan niwîsandinan re wê, pêşketinên civakî wê bibin. Wê ew jî wê ji wan re wê bibin temen. Piştê jî wê, dema ku wê, dem wê were serdemên kevnera ku wê bidest niwîsandina destûran wê were kirin û hwd wê, ev pêvajoyên pêşketî wê, ji aliyekî ve wê temen wê biafirênin. Lê wê bi wê re wê, weke aliyekî wê, temenekî têgînî wê biafirênin. Li ser wê re wê, têgîna civakîtiyê wê pêşkeve û wê derkeve li pêş.

Di serdemên kevnera de wê, niwîsandina destûrên nûjen wê temen û têgîna wê pêşkeve. Wê bi wê re wê, weke aliyekî din ê giring jî wê, ev pêşketin wê, bi demê re wê, xwe bide dîyarkirin. Welatîti wê pêşkeve. Di nava sînorê wê welatîtiyê de wê mirov wê çawa wê bi vê ve wê girêdayî bê wê temenê wê yê destûrî û hwd wê, were çêkirin. Wê têgîna hemwelatîtiyê ku wê, were pêşxistin wê, bi berpirsiyariyên hemwelatîti re wê, werê hanîn li ser ziman. Di roja me de jî wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna hemwelatîtiyê wê, temenê wê li ser wê têgîna hemwelatîtiyê a serdemên berê ên kevnera bê. Bi wê re wê, tenê farqe ku wê hebê wê, ew bê ku wê di wê demê de wê herkesek nebê hemwelatî. Wê hinek bina berdest û ankû kole. Wê di vê çerçoveyê de wê, werê hanîn li ser ziman.

Di roja me de wê, ev rewş wê, bi zêdeyê wê pêşkeve. Lê bi wê re mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna hemwelatîtiyê wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Lê têgîna welat, hemwelatîti, destûr, rêveber, oldar, leşker û hwd wê, di

 (*)Kumarbi wê navê yazdanekê dema hûrîyan bê û wê weke yazdanek serek ê bavê hemû yazdanan jî wê di demekê de wê, ser ziman. Wê piştî wî re wê, destûrên wî yên u wê li gorî wan were jîyankirin wê bîna niwîsin

çerçoveyê de wê, çawa wê bi hevdû re wê, werina bicihkirin û wê temenê wan wê çawa wê were afirandin wê, ew jî wê, were dîtîn. Bi demê re wê, ev wê, were dîtîn. Rêveber wê, weke aliyekî giring ku mirov dikarê wê di çerçoveya mijarê de wê, li ser wê bisekinê. Ber ku wê, wê weke yê mihatabê destûrî jî wê, ew weke xwediyê erkek bûhûrîner a li jîyanê bê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser rewşa rêveber wê, were sekin in. Ber vê yekê ya ku wê filosofên serdema kevnera ên weke Platon(*) wê, rewşa rêvberîyan wê şîrovebikin û wê gotinên weke 'filosof, dikarin bibina rêveber' û hwd wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, rêveber wê, ji wî wê bi aqil tevgerîn wê hêvî wê werê kirin. Dema ku mirov wê girseyekê wê bi rêvebibê wê, çawa wê bi rastî nêz bibê û wê rast fahmbikê wê, di serî de wê, weke aliyna ku mirov wê, hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna 'wijdanê' wê hertimî wê, weke têgîneka ku wê mirov wê balê bikişênê li ser wê. Wê bi wê re wê bikê ku wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê, dema ku ew xwediyê hêzek mazin a serdest bê ku ew çawa rast bê wê di vê çerçoveyê de wê li ser wê were hizirkirin.

Têgîna wijdanê wê, weke aliyekî giring ku wê, mirov wê, bi zêdeyî wê li ser wê bisekinê bê. Wê bi têgîna wijdanê re wê, ya ku mirov li gorî wijdanê xwe wê, rast dibîne û ankû rast nabîne wê, werênê li ser ziman. Di rewşa têgîna wijdanê de wê, di nava olan de wê, bi zêdeyî wê li ser wê were sekin in. Ev rewş wê, di rewşa nêzîkatîyê û hwd de wê, li ser wê were hizirkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê, destûr jî wê, werina nivîsandin wê, ew wê weke têgînekê wê, li wê were lêgerîn. Mînaq wê, dema ku mirov wê li tişteki wê bihizirê wê, çawa wê li ya rast wê bihizirê wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê.

Di roja me de wê, têgîna destûrî wê, weke têgîneka welatî a giring ku wê derkeve li pêş bê. Li ser wê re wê, li navaroka têgînê, nêzîkatîyê û hwd wê, were hizirkirin. Bi wê re wê, were dîtîn û kifşkirin.

Destûr wê, hinekî wê, weke peymanna di nava wê sînore wê welatê de wê ku wê çawa wê li gorî wê mirov wê bi hevdû re wê bijin bin. Li gorî wê, ya rast wê, weke rê wê bide pêşîya mirov. Di aslê xwe de wê, weke erka wê, di serî de wê, ev hebê. Bi demê re wê, dema ku wê pêvajoyên jîyanê ku wê li ser wê re wê werina derbaskirin wê, bi wê re wê êdî wê, ew çanda wê, ya civakî wê bi afirê. Bi demê re wê, di vê çerçoveyê de wê, çanda civakî a destûrî wê biafirê. Ev jî wê, weke ku wê heta roja me ku wê kurd wê werina li ser ziman wê, bi gotina 'kevneşopîyê' re wê, werênina li ser ziman. Kevneşopî wê, weke destûrên ku ew nenivîskî bin. Kevneşopî wê, çendî wê weke destûrên ku ew nenivîskî jî bin lê wê, weke destûrna ku wê bûhûrîner bin. Wê ew rê şandî mirov bidin. Wê mirov wê li gorî wan bijî. Wê bi wan re wê, di mejiyê xwe de wê, xwediyê hişmendiyeke bê.

Ev hişmendî wê, weke aliyekî giring wê, di jîyane mirov de wê, li mirov wê serdest bê. Wê bi wê re wê mirov wê li gorî wê, bijî. Wê jîyane xwe wê, bide jîyankirin. Li vir em, vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, çawa wê, werê dîtîn û fahmkirin wê li ser wê, were sekin in. Di nava kevneşopîyan de wê, nêzîkatîya li hevdû wê, di wê de wê were li ser ziman. Mirov wê, çi bikê, çawa bikê û wê di çi çerçoveyê de wê bikê wê, ew wê, were werênê li ser ziman. Wê kevneşopî wê, weke çanda ku mirov wê li gorî wan wê, di jîyane

 (*)Platon wê filosofekê grekî bê ku ew li ser mijarên weke yên 'welat' û hwd ew hizirî û wî nivîs nivîsandin û ankû diyalog kirin ku ew diyalog bi navê wî weke diyalogên li ser rêveberî û welat ku wê bîna nivîsandin û tomarkirin. Wê di vê warê de wê, di bin navê 'welat' de wê, nivîsên wê werina pirtûkkirin. Mamosteyî sokrat bû û sokrat diyalogên wî li ser rêveberî, welat û di rewşek dadî û bi haqaniyetî de pêşketina wan bê.

xwe de wê, çawa wê bijî wê weke bersiveka wê jî bê. Destûrên nivîskî wê, tenê wê hinek destûrên ku wê, li gorî wê, hatibibina nivîsandin bin. Destûrên nivîskî wê, bi pêşketina welatîfîyê re wê, derkevina li holê. Pêşî wê, pirtûkên pîroz û gotinên pîroz ên bi bawerî ku ew hatina hanîn li ser ziman wê, gotin û têgînên ku wê sînore jîyane mirov wê bidina dîyarkirin bin. Li gorî wê, werê jîyankirin. Piştî serdemên kevnera wê, di wan destûran de wê, hin bi hin wê, mijarên ku wê, di wê de wê, werina li ser ziman wê, werina nîqaşkirin. Minaq têgîna azadîyê, mirov çawa wê rast bijî, sînore azadîyê heta kûderê ya, mirov çendî dikarê bi serbestî tevbigerihe û hwd wê, li ser wan wê, were sekin in.

Di serdemên berê de wê, mirov wê çawa wê bijî wê, çi bikê û çawa wê, tevbigerihe û hwd wê, bi çend gotinên di nava lêvên çend rêveberekî de bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew biryara jîyane mirov wê bidê. Wê ew çi bêjê wê, ew weke ya 'rast' wê, were hanîn li ser ziman. Wê bi wê re wê, ew were jîyankirin. Di pêvajoyên jîyankirina civakî de wê, di vê çerçoveyê de wê, destûr wê li şûna wan kesên biryardar wê cih bigrin. Wê ew wê, biryara rengê jîyane mirov wê bidin. Wê bidina dîyarkirin û kifşkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di awayekê û rengê de wê, ew were dîtin.

Rêveberî û destûrî wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, di gîyane hevdû de wê bijîn. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê lêkolîn dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa rengê jîyane mirov ku wê çawa bê de wê, bi wê, were dîyarkirin. Her wusa wê, destûr wê, bi hebûna xwe re wê, weke sînorek, rengê û şewayekî jîyanî bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rewşek jîyanî bê. Di rewşa jîyanî a destûrî de wê, ew bide jîyankirin ku mirov wê çawa wê bijî. Di nava rengê têgîna destûrî de wê jî di nava wê de mirov dikarê li dûyan wê beş bikê. Beşa pêşî a destûrî ya. Beşa duyem jî wê, aliyê wê destûrê ê rêveber bê.

Aliyê destûrê ê rêveber wê, dema ku mirov di çerçoveya demên xwe yên hemdem de wê li ser wê disekinê û wê dikê ku wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman wê, bi wê re wê were dîtin û kifşkirin ku wê, çawa wê, ew hatîya xistin meriyetê de bê. Rêveber wê, çi ji rewş û rastîya têgîna destûrî û hişmendîya wê fahmbikê? Li vir wê, çawa wê, karibê li gorî wê bide dîyarkirin? Li vir wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, dikarê li ser wê bisekinê bê.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna rêveberîyê wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa wê, destûr wê, weke têgîneka rênîşan wê, di vê rewşê de wê, weke temen wê hebê.

Di rewşa fahmkirina têgîna destûrê de wê, weke aliyekî giring wê, ew hebê ku wê, mirov wê, çawa wê, ew wê bijî bê? Lê wê çawa wê, rastî û ne rastîtiya wê, kifşbikê? Ev jî wê, weke aliyekî giring bê. Di roja me de wê, ji aliyê girseyekê ve herêkirina wê, wê weke 'rastîtiya wê' wê were dîtin û hanîn li ser ziman. Di aslê xwe de wê, ev ji aliyê têgîn, kirde û wateyê ve wê, herêkirina wê, nikaribê bide dîyarkirin ku ew rast a û ankû ne rast a. Di vê çerçoveyê de mirov, wê di serî de wê kifşbikê.

Li vir bo ku mirov di mejiyê xwe de bigihijê nêzîkatîyek rast a demokrafîkî mirov divê ku wê yekê jî wê, weke aliyekî giring wê, derxê li têgihîştinê û wê fahmbikê. Di serî de wê, derxê li fahmkirinê, ber ku wê ev wê, weke aliyekî giring wê hebê ku mirov li ser wê bisekinê bê. Di roja me de wê, têgînên bîrdozîkî wê, bi zêdeyî wê derkevina li pêş. Wê çawa wê, ev têgîn wê bi rêyên propaganda û hwd wê, werina kirin malê girseyan wê, li

rêyên wê were lêgerîn. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew hatkirin malê girseyan wê, weke 'tiştêkî rast' û 'meşrû' wê, were hanîn li ser ziman. Dema ku ew têgîn û ankû tişt bû malê girseyekê wê, bê gotin wê, ji aliyê rastîtiya wê ve û ji aliyê meşrûtiya wê ve ku mirov li ser wê bisekinê wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna meşrûtiyê û ya rastîtiyê wê, ji hinek aliyna ve wê, temenê hevdû wê biafirênin bin. Ya rast û ankû ku ew rast hat dîtin wê, weke ya meşrû wê, were dîtin. Di roja me de jî wê, bo ku ew meşrûti were pêşxistin wê, hewldana 'rast' dana nişandinê wê, bi awayekî vekirî û zêde wê derkeve li pêş. Mirov ku wê, li gorî xwe wê, rast bibînê. Yan jî wê, weke 'rastîyekê wê herê bikê.' Dema ku mirov têgînekê weke rastîyekê wê herê bikê wê, ev newê wê wateyê ku ew rast a. Ew tenê me weke rastîyekê herê kirîya. Yekî din ê dervî me wê, dikarê wusa wê weke rastîyekê wê herê nekê. Wê wusa qabûl nebê.

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, têgîna rastîtiyê, 'rast dîtinê', 'weke rastîyekê herêkirinê' wê, di rewşa fahmkirina me de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, bi teybetî ji hev cûda dikarê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di rewşa têgîna rastîyê de wê, di vê çerçoveyê de wê, 'weke rastîyekê herêkirinê' û ankû hewldana dana herêkirinê wê, ji rewşa çekirina meşrûtiyekê wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ber ku wê, di temenê têgîna meşrûtiyê de wê, ne herêkirina wê, lê rastbûna wê, wê hebê. Li ser rastbûna wê re ku mirov wê herêkir wê, hingî wê, ew wê were ser ziman.

Em li vir vê yekê wê, dikarin wê bi vê rengê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, di nava têgîna meşrûtiyê û ya rastîtiyê de wê, bi vê rengê wê rastbûn wê hebê. Wê li gorî wijdanê bûyînê wê hebê. Wê rewşa dûrûstbûnê wê hebê. Ev têgînên nîrxî wê, weke têgîna ku mirov wan dikarê li vir wan bi teybetî fahmbikê bin. Di rewşa nêzîkatîya mirov de wê, ev wê, rastîyê wê bidina dîyarkirin bin. Li vir divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa nêzîkatîyê de wê mirov wê, ya rast wê li wê bigerihê. Di dewama wê de wê, li ya ku mirov wê karibê bi wijdanî wê herêbikê wê li wê bigerihê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa fahmkirinê de mirov, divê ku wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ev têgînên nîrxî wê, weke têgîn û hişmendiya ku wê, karibin nêzîkatîya mirov wê, bidina dîyarkirin bin. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa nêzîkatîyê de wê, ya rast wê, bi wê re wê, bê xwestin ku ew were dîtin. Di rewşa têgîna demokratîkî de wê, ev nîrx wê, weke nîrxna wê bin. Di vê çerçoveyê de van nîrxên wê, di çerçoveya têgînên hîmî de wan, hinekî din mirov divê ku wan hilde li dest û fahmbikê.

Di rewşa fahmkirina têkiliya têgîna destûrî û ya demokratîkî bi hevdû re de wê, weke aliyekî giring wê, di rewşa têgînên wekhevî, dadî, cihêrengî û hwd wê weke aliyna ku wê derkevina li pêş bin. Di çerçoveya têgînek demokrasîya civaknas de ku mirov bihizirê wê, ev alî wê, weke aliyna ku mirov wan bi gelek aliyên din re wê, mirov karibê wan hilde li dest bin. Em li vir vê jî di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê têgîna demokrasîyê û ya civaknasîyê wê, di rewşa jîyane civakî de ku wê, çawa wê, mirov karibê di wê de bi serbestîyekê xwe werênê li ser ziman re wê alaquadar bê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê werênê li ser ziman bê.

Di rewşa fahmkirina têgînên destûrî de wê, ji aliyekî ve wê, çerçoveyek destûrî wê, bidina çekirin. Minaq wê, têgîna demokrasîya civaknas a alman wê, di rewşa wê de wê, bi vê rengê wê, mirov karibê bikirpênê.

Di rewşa têtînen demokrasiya civaknas de wê, ku wê weke têtînek kirdeyî wê têtîna armanc, encam, sedem û hwd wê, weke têtîna ku wê mirov karibê wan bi teybetî wan hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê çawa wê bijî wê, xîzkirina wê xate jîyanê û ankû çekirina temenê wê, ji aliyekî ve wê, weke kifşkirina li dora jîyanê ku ew mirov di farqê de bê û ankû ne di farqê de bê ku ew hatîya kirin bê.

Di vê çerçoveyê de wê, têtîna destûrî a roja me wê di çerçoveya têtîna demokrasiya civaknas de wê, bi zêdeyî wê, bi navaroka xwe û hizrên xwe yên ku wê pêşxistina re wê, derkeve li pêş. Di rewşa gihiştina fahmkirina wê de wê, ev wê, bi vê rengê wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq wê dema ku mirov wê, bahse têtînen civaknasî wê di çerçoveya têtînek demokratîkî de wê, bikê wê, bi wê re wê mirov wê çawa wê xwediyê serbestîyekê û temenekî karînî ê bi xwe re bê. Têtîna destûrî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî hîmî wê xwe bide dîyarkirin bê. Lê li vir mirov, dikarê têtînen dadî û wekhevîyê bi gelek rengên wan ên ku mirov di jîyanê de dikarê şîrove bikê re wê, li vir bikirpênê. Li vir di aslê xwe de wê, rewşa têtîna wekhevî û ya dadî wê, weke têtîneka giring a ku mirov wê, dikarê di temen de wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşên civaknasî de jî wê, dema ku mirov di çerçoveya têtîna pergale ramyarî de wê, li wê bihizirê wê, bi wê re wê, ew jî wê, were kifşkirin wê, ew çerçoveya wê, bi gelemperî ku ew bi destûrî hatîya çekirin re wê, di rewşên civaknasî de jî wê, biriqîna xwe wê bide dîyarkirin. Di rewşa têtîna maf û azadîyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê; her mirov wê, weke hemû mirovên din wê, xwediyê hemû maf û azadîya ku wê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê di rewşa têtîna wekhevîyê de wê, di roja me de wê, ji temen ve wê, çendî ku wê, bahse wê were kirin jî wê, ji aliyê şîroveya wê ve wê, cûdahî wê di wê de wê hebê. Di çerçoveya têtînek serbestî û ankû 'liberal' de wê, bahse wê, têtîna wekhevîyê wê were kirin. Lê di aslê xwe de wê, encama wê têtîna wekhevîyê wê weke ku mirov wê, di rewşa têtîna 'teşwîkê', 'kar qizînckirinê' hwd de wê, ew ahenge wekhevîyê wê di nava rewşa jîyanê de wê, xirabibê. Di vê çerçoveyê de wê, heta roja me jî wê têtîna 'liberal' wê, vê rewşa 'ne wekhev' wê çawa di çerçoveya têtîna wekhevîyê de wê bigihênê şîroveyekê wê, di nava lêgerînên rêyên wê de bê. Ev jî wê, weke aliyekî din wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir ya ku mirov wê, ji wekhevîyê û ankû 'ne wekhevîyê' wê çî fahmbikê wê, di zane min de wê, ji aliyekî ve wê, şîrovekirin jî wê, weynekê di wê rewşa salixkirin û fahmkirinê de wê bileyizê. Em di vê çerçoveyê de wê, rewşa fahmkirinê wê, weke aliyekî wê hildina li dest. Hizirkirin, têtîlî danîn û hwd wê, weke rewşna civakî û civaknasî ên ku mirov dikarê wan bi teybetî hilde li dest bin. Mirov li ser çî re wê, têtîliyê dênê û bi çî awayê dênê wê giring bê. Di nava tûreka têtîliyan de wê, aliyê wê yê giring wê fahmkirin bê. Di rewşa fahmkirinê de wê, danûstandin wê, pêşkeve. Wê ev jî wê, weke aliyekî bê. Danûstandin wê, weke aliyekî civakî ê giring ku mirov wê, dikarê wê hilde li dest bê. Li ser rewşên têtîliyê re mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, li *hevdu hisandin û ankû gûhdarkirin, qiymet û qadr dana hevdû, parastina rûmeta hevdû û rêzdayîna li hevdû(*)* û hwd wê, weke aliyê ku wê bi nîrxî ku mirov wê, karibê di vê çerçoveyê de wê li vir wê, werênê li ser ziman bê.

Di nava jîyanê de wê, nîrxên demokratîkî wê, weke aliyekî giring wê, di roja me de wê, derkevina li pêş. Wê, têtînen demokratîkî wê, bi gelek şîrov û rengên wê re wê,

(*)Mirov bi qadr û qiymetê xwe hebê wê, weke aliyekê jîyane demokratîkî a ku mirov wê bijî bê. Bi heman rengê parastina qadr û rûmeta mirov û bînpê nekirina wan nîrxên mirovî wê, weke aliyekê demokratîkî ê jîyanî jî bê. Ber ku mirov wê bi wan nîrxên xwe yên ku ew bi wan dijî re wê hebê.

werina li ser ziman. Li vir di aslê xwe de ku mirov têgîna demokrasîyê wê bikê ku wê fahmbikê wê, bi wê re wê, bi wê re wê, di rewşa jîyanê de wê, çawa wê, weke rewşek nirxî wê, rewşa mirov a di jîyanê de wê, derkeve li pêş. Di rewşên weke ku mirov bi nirxî dikarê di bin gotin demokrasîyê de wan werênê li ser ziman wê, xwediyê dîrokek civakê a bi hezaran salan bin. Minaq her mirov wê, xwediyê keseyetîya xwe bê û wê maf û azadîyê wê haq bikê. Wê xwediyê rûmet, qadr û qiymetê bê. Wê rêz û hûrmetê maf bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke van nirxan ku mirov wan werênê li ser ziman wê, ev weke aliyna wê, derkevina li pêş.

Lê di aslê xwe de wê, dema ku mirov dîroka aqilê mirov û pêşketina civaketîya mirov wê, li berçav digirê û wê dikê ku wê, fahmbikê û w hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, ev nirx wê, çawa wê xwediyê dîrokek pîrkevn bin wê, xwe bide dîyarkirin. Felsefe wê, weke nirxekê ku ew pêş dikeve wê, van rewş û aliyan di jîyanê de wê, hilde li dest. Minaq rewşa têgîna azadîya mirov wê hilde li dest. Mirov wê, xwediyê têgîneka azadî bê. W di jîyanê de wê, xwediyê serbestîyeka azadî bê. Di wê serbestîyê de wê, heta kûderê wê karibê ew herê, wê mirov wê bi aqilê xwe de wê, li wê bihizirê. Li vir wê dema ku mirov li têgînên azadîyê dihizirê wê, were dîtin ku wê, ji aliyê 'mirov çiqasî azad a' ve wê, mijar wê, were hildan li dest. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya weke têgînên bi bawerî de ku ew dihê hildan li dest wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin bê.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, ew bibê wê, li wê were hizirkirin. Di serdemên me de wê, têgîna azadîyê wê, bi serê xwe bi mirov, keseyet û jîyane mirov re wê, were hildan li dest. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, li wê were hizirkirin. Azadî wê, di roja me de wê, weke ku wê were hanîn li ser ziman wê, nirxeka hîmî a têgîna demokrasîyê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê were hanîn li ser ziman.

Restên demokrasîyê, weke maf û azadîyê, serbestîyê xwe hanîna li ser ziman û hwd

Di rewşa têgîna azadîyê de wê, mirov wê, çawa wê, were hildan li dest? Mirov wê, di serî de wê, weke kirdeyekê wê were hildan li dest. Dema ku mirov her tiştê bi têgînî bi mirov, keseyet û jîyane wî re bi sînor wê, hilde li dest wê demê wê, mirov wê, çawa wê ji kirin û rewşên ku ew dijî wê, ji wan bi berpirsîyar bê wê, bi wê re wê, were hanîn li ser ziman. Mirov wê, dema ku wê ew kirinekê wê bikê wê, ew bi vîn û xwesteka wê ew wê kirinê wê bikê. Wê li vir wê, hişmendîya mirovî wê weyn bileyizê. Minaq wê, dema ku mirov kirinekê dikê wê, mirov wê, bi zanebûnê wê di farqe wê kirina xwe de bê. Di bawerîyan de wê, were gotin ku wê, dema ku mirov kirinek baş û ankû nebaş ew kir wê mirov wê ji wê berpirsîyar bê. Wê encam û berpirsîyarîyên wê jî wê ew ji wê berpirsîyar bê. Ber vê yekê wê, ew weke nirxekê wê, xwe di wê rewşê de wê, bide dîyarkirin bê. Di çerçoveya têgîna azadîyê de mirov dihizirê wê, ew wê were dîtin ku mirov wê, ji dema ku ew hat dunyê û pê de wê, xwediyê wê mafê ji bûyîna xwe bê. Wê yek ji yê din wê ne kêr û ne jî zêde wê xwediyê wê mafê bê.

Em î ro wê dema ku wê, têgîna azadîyê wê, bi wê re wê dihildina li dest wê, di wê çerçoveyê de wê, çawa wê, beşên civakê û çînên zayendî û ankû ne zayendî ên kemnetewî û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê xwediyê wê mafê bin. Di roja me de wê, ev wê, weke aliyekî giring bê. Di rewşa destûrên roja me de wê, sînorekê wê, bi têgîna serdestî, desthilatdarî û ankû netewa serdest re wê bi wê re wê, were xîzkirin. Wê ew wê, weke ya

‘serdest’ wê, were bi temenkirin di têngîna destûrî de. Lê di aslê xwe de wê, ev tenê wê rewşek nîjadperestî ku wê, nêzîkatîya demokratîkî jahrkirîya bê. Weke her mirovê ku ew bi serdestî wê were danîşandin wê, hemû endamên din ên civakî ên ne ji wê nîjadê û hwd jî wê, xwediyê heman mafê jîyanî bin. Wê weke wan wê, xwediyê wê mafê bin. Di vê çerçoveyê de wê, têngîna azadî û mafê wê, ne têngîneka ku mirov karibê li ser rewşek têngînî a destûrî re bi komek civakî û ankû beşeka etnîsîte re wê bi sînor wê, werênina li ser ziman bê. Wê, weke têngîneka gelemper a gerdûnî bê. Herwusa têngîna azadiyê mirov dikarê wê bi wê rengê wê, werênê li ser ziman. Di çerçoveya têngîna azadiyê wê, mafê mirov wê hebê ku mirov bi serê xwe bide diyarkirin, kifşkirin û wê bikê. Yanî wê, mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wê, rewşê bê. Yekî çerm sipî, kî dikarê bêjê ku wê ji yekî çermreş wê hêjatir bê? Ne ti kesek. Yên ku wê bêjin ew tenê weke mirovna ku mirov dikarê bêjê ku ew bi mejiyê bi têngînên weke nîjadî lewîtîna bin.

Di nava rewşa civakî de wê mirov wê, xwediyê wê rewşê bê ku ew bijî, mazin bibê, ji xwe re yekê bibînê bi zewîcê û malbatek xwe avabikê, wê zarokên wan çêbibin. Wê bi wê re wê, mirov wê di jîyanê de wê, çawa wê dabare xwe bikê wê, bikeve nava pêşxistina rêyên wê de. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, mafê xwe perwerdekirin, pêşxistin û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, weke mafna xwezayî ên mirov bin.

Mafê xwendinê wê, weke mafekî ku mirov wê, dikarê ji bûyîna mirov wê, hilde li dest bê. Mirov wê, dema ku ew bû wê, weke her mirovî wê, di destpêka bûyîna xwe de wê, ji jîyanê wê bidest fêrbûnê wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, ew temenê wê, were pêşxistin ew wê weke aliyekî giring bê. Dema ku mirov wê, bixwênê wê û xwe pêşbixê wê, di vê çerçoveyê de wê, ne tiştekî ku ew ji wî re hatîya lûtfîkirin wê bijî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di wê rewşê de wê, ew di rewşa xwe ya civakî de wê, bijî. Çendî ku wê pêşketina civakî wê bibê û wê şewayên pêşketinê wê bibin wê, mirov wê, xwediyê wê mafê bê ku ew li gorî wê, xwe perwerde bikê û pêşbixê bê. Minaq wê di roja me de wê, teknîk û teknoloji wê bi gelek reng û awayên wê re wê pêşketî bin. Zanîn wê, zêde pêşketî bê. Mirov wê, çawa wê, karibê li gorî ast û pîvane dema xwe wê, xwe perwerde bikê wê, di vê çerçoveyê de wê, ji wî re wê weke mafekî bê.

Di serdema me de wê, her wusa dibistanên weke ‘dibistanên teybet(*)’ û hwd wê, tenê wê, rewşna li gorî vê rewşê ên weke dervî rewşa têngîna maf û azadiya mirov a xwe pêşxistinê û ankû perwerdekirinê bin. Di rewşeka ji holê rakirina têngîna wekhevîya hildana perwerdeyê de wê, weke rewşeka ne wekehevî bê. Mirov dikarê wan bi wê rengê wê, werênê li ser ziman. Her wusa, yek, ji wî re hemû derfet werina nîşandin û yê din hindik derfet werina nîşandin û ankû hîc newina nîşandin wê, tenê wê, weke rewşek vajî wê, têngîna maf û azadiya mirov a ji hebûna mirov dihê bê.

Di rewşa fahmkirina têngîna azadiyê û mafê de wê, li vir mirov dikarê ji hinek aliyê din ve jî wê hilde li dest. Di roja me de wê, weke gotineka ‘mode’ wê derkeve li pêş û wê were hanîn li ser ziman ku ‘wê, azadiyeka bêsînor wê nebê’ bê. Ev gotin wê, weke gotineka ku wê, li ser destûrên netewî û hwd re wê, were gotin bê. Wê di navaroka têngîna wê gotinê de wê, gelek têngînên bi astengîyên desthilatdarî ku rejimên wê, xwestina ku wan pêşbixê wê di bin maskeya wê de wê werênina li ser ziman. Wê ev gotin ne li gorî

(*)Rewşa dibistanên teybet wê, weke aliyekê giring ê ku wê pîr zêde wê di dema me de jî wê li ser wê were axiftin jî bê. Çendî ku wê di rewşa pergale kapital de wê weke rewşek teşwîkkirinî jî wê werina dîtin jî wê, weke lingekê ‘ne weke hevdu hildana mafê perwerdeyê’ wê, bi wê re wê, were lêpîsîn.

têgîna destûrî a xwezayî bê. Wê tenê li gorî têgîna destûrî a pozîtîvî a welatî bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê bahse wê '... azadî ne bêsînora' wê, di dewama wê de wê bahse erk, berpirsîyar û hwd wê were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, erk û berpirsîyarên ku ew temenê wan di destûrê de ew hatina nîşandin wê, çendî mirov karibê wan li gorî têgîna destûrî a xwezayî wê, rast bibîne û wê, werênê li ser ziman. Dad û destûra mirov a xwezayî ku wê, hertimî wê temenê sererastkirinên destûrên welatîyan jî bê wê, weke têgîna dad û destûrîya xwezayî hertimî wê ew li pêş bê. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna dad û destûrî a xwezayî wê, weke têgîneka ku ew ne hatîya nivîsandin bê. Wê temenê wê, li ser rewşa jîyane mirov û mafên mirov ên jîyanî ku ew ji hebûna mirov dihên bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi teybetî wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa têgîna destûrî a pozîtîv de wê, sînore azadiyê wê, li gorî têgîna bîrdozîkî ên ku ew di temenê wê de ew hatîya bi cihkirin bê. Yan jî wê, sînore wê, bi sînore wê rejimê û welatîtiya ku ew sînore wê di wê de hatîya xîzkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, 'pirsgirêka sînoran(*)' wê weke pirsgirêk ku wê, di nava têkiliyên mirov û pêşlêgirtina serbestîya mirovî a bi gerîn û rêwîtiyên mirov re wê, bi xwe re wê werênê bê. Di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê, aqilê mirov wê, tenê wê ji wê re wê, çawa wê hêncetan wê biafirênê li ser wê re di nava kar û xabatekê de ya. Mirov ku xwediyê wê, serbestiyê bê wê, wê karibê ew herê her deverê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, xwediyê wê maf û azadiyê bê. Mafê gerîn û rêwîtiyê, devere ku mirov dixwezê li wê bijî ku ew herê û li wir bijî, xwediyê serbestîya xwe ya bi xwe re û hwd bê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman. Lê di aslê xwe de wê, gelek astengiyên ku mirov bixwe li pêşîya xwe bi zêhnî didênê û xwe bi sînora dikê û her wusa rewşên weke rewşên zêhnî, aborî û hwd wê, weke aliyana ku mirov dikarê di vê çerçoveyê de wan hilde li dest bê.

Astengiyên zêhnî wê, weke aliyana ku mirov dikarê wan bi teybetî wan hilde li dest bê. Her wusa rewşa têgîna bawerîyan wan mirov, dikarê wê ji aliyekî ve wê li vir wê bibîr bixê. Di serî de wê mirov wê, weke ku wê di demên berê de wê, bikê wê, bawerbikê û wê bi wê re wê bawer bikê ku wê, her tişt wê, bi baxtî wê hatibê kifşkirin û wê, ji wê derbasbûn wê nebê. Tişt ku mirov wê bikê jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê çawa wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin wê, ew jî wê, bi wê re wê, were kifşkirin. Mirov wê, tişt ku wê bi wê bawer kir wê, dernekeve dervî wê. Wê di nava sînore de wê bijî. Bi wê re jî wê bawer bikê ku wê, her tişt wê, di çerçoveya têgîna baxtê de ku mirov çî kirîya wê, ew wê, weke ku ew di wê de nivîsandî bê. Di vê çerçoveyê de jî wê, were li ser ziman ku wê, çawa wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, bi bawerî wê bawer bikê ku ew her tişt ku ew bikê wê, ji berê ve ew hatîya kifşkirin a. Tenê ku ew tişt ku wî kirî ew dema wê di xate jîyane wî de hatîya û ew dikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, were hanîn li ser ziman.

Ji aliyê têgîna bawerîyê ve wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Lê li vir em dema ku wê, bikin ku wê fahmbikin wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê, were dîtin ku wê, têgîna destûrî wê, çawa wê, bi wê re wê sînorekî ku ew hatîya xizkirin wê, bi wê re wê, hebûna jîyanê wê, were dîyarkirin bê. Di rewşa têgîna

 (*)Dema ku bahse sînoran were kirin wê sînoren maf û azadiyê û parastina wan wê werina bira mirov. Di rewşek demokratîkî de wê, zêde qîymetê sînoren ardnîgarî jî wê nebê û wê dernekevê li pêş. Lê dema ku ew li devereke derket li pêş wê, li wir wê, ew nîşanaka hebûna kêmkirî demokratîkbûyîne bê. Yan jî wê mirov karibê pêşneketina wê bê.

demokrasîyê û welat de wê, di serî de wê dema ku mirov têngîna destûrî wê, bi wê re wê, werênina li ser ziman wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê hanîya li ser ziman bê. Di dewama wê de wê, ji hevdû cudakirina hêzên welatî ên weke bi sazîyî û hwd wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di çerçoveya wê de wê, her tişt wê, bi têngîna sazûmanî wê xwe bide dîyarkirin bê. Hebûna desthilatdarîyê wê, çawa wê, civakê bi rêvebibê wê, bo wê destûrê wê li gorî xwe wê, bikê ku wê rast bikê. Dema ku mirov bahse têngîna welat bikê wê, di aslê xwe de wê, têngîna welat wê, ew di vê çerçoveyê de wê, weke têngîneka di temenê sererastkirinê destûrî û hwd de jî bê. Ber vê yekê wê, di têngîneka welatî de wê, kes û civak wê, ne bi hevdû re û ne jî yek bi yek wê zêde derfeta wan nebê ku ew derkevina li pêş û ankû li pêşîya wê. Di rewşa fahmkirina hebûna civakê de mirov wê dema ku wê, bikê ku wê fahmbikê wê, li gorî çi wê fahmbikê? Di rewşeka weke ya welatî de wê, di vê çerçoveyê de wê têngîna welatîyê wê karibê bikê ku mirov wê fahmbikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, hebûna civakê wê, wê eke kirdeyeka dîrokî wê, hertimî wê, xwedîyê xate xwe ya pêşketinê bê. Hebûna dewletê wê li ser rewş û sazûmana wê re wê, weke ku wê çawa wê di jîyane mirov û ankû kes de wê bi mudahaleyan wê xwe bide dîyarkirin wê, bi heman rengê wê, di jîyane civakê de jî wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa fahmkirina hebûna civakê de wê, pêşî bi rewşa wê ya li ser endamên wê re wê, werênê li ser ziman. Civake wê, weke komcivîneka ku ew yek bi yek ji kesan pêktê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di serdemên me yên hemdem de wê, dema ku wê têngîna civakê wê derkeve li pêş û wê li ser wê were hizirkirin wê, bi wê re wê, rewş û têngînê weke bi hewldana fahmkirina xwezaya civakê re jî wê, derkevina li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, têngîn û gotinên weke 'xwezaye civakê' wê derkevina li pêş. Mînaq wê, filosofê îngilîzî John Locke wê, werênê li ser ziman ku 'destûrên xwezayî ên ku ew civakê bi rêve dibin ku wê ji yek bi yek ji mirovan wê pêkwere civak wê, karibin sazûmanake xwezayî wê avabikin û wê tekane şertê wê jî wê, ew bê ku mirov hebûna mirovan ji bûyînê ve ku ew xwedîyê azadî û wekheviyê na bê.' Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê bahse hebûna civakê wê, were kirin wê, ev wê, were hanîn li ser ziman. Sazûmanaka bi vî rengê a weke ku Locke ku ew dihênê li ser ziman wê, di rengê wê de bê ku wê mirov, ew berî sazûmana welatî ku ew hena wê, bi mafê milkiyetê û azadiyê ku ew mafên wan werina hildan li ewlehiyê û ku ew di nava xwe de ew hevpeymaneka xwe çêkiribin û sazîyên ku ew zorê bikardihênin ku ew bi rizaye xwe ew her tiştê dewrê dikin re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Bi gotîneka din wê, 'welat wê, di çerçoveya maf û azadîyan de wê, weke parastvanekê' wê werênê li ser ziman.

Têngîna milkiyetê wê, weke têngîneka ku wê, di temenê rewşên sazûmanî ên welatî de jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê welatek wê dema ku ew hebûna xwe bi zorê ew li ser lîngan digirê mirov, nikari wê hebûna wê bi gotîneka meşrû wê werênê li ser ziman. Li vir di aslê xwe de wê, têngîna meşrûtiyê mirov dikarê wê li vir cardin bibêr bixê û wê werênê li ser ziman ku wê, temenê wê li ser bi rizaya dîl û xwesteka mirov re wê hebê. Dervî wê, wê dema ku ew weke sazîyeka ku ew zorê bikarbênê wê, ew zor wê, wê temenê hebûna wê ya nemeşrû jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Her çendî ku ew rewşên bi zorê û hwd ku ew temenê wan li ser 'temenek destûrî' jî were danîn jî wê, dîsa wê rewş ne gûharê. Wê ev rastî wê hikme xwe wê serdest bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava rewşa têngîna demokrasîyê de wê, pirsgirêka hebûna welatê

wê, weke aliyekî giring ê ku wê, pêwîstî bi salixkirineka wê ya rast wê hebê bê. Dema ku welatekê li hemberî kes û civakekê ku wê bidest karhanîna hêzkiribê wê, bi wê re wê, dervî seedema hebûna xwe wê, xwediyê rewşekê bê. Bi wê re wê, meşrûtîya wê, hin bi hin wê, ji holê rabê. Meşrûtîyet wê, weke aliyekî giring ku mirov li wê, bi têgîna welat re wê, di nava şîrovekirina têgîna demokrasîyê de wê, werênê li ser ziman. Wê ev wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê.

Em dema ku bahse maf û azadiyê dikin em di çerçoveya têgîna xwezayî a destûrî a mirovî de wê bahse wê dikin. Di vê çerçoveyê de em di vê çerçoveyê de dihezirin ku mirov weke zindiyekê ku ew hatîya dunyê û ew ji hebûn û bûyîna xwe ve wê, xwediyê maf û azadiya xwe ya xwezayî bê. Wê, ev ji xwe mirov wê, nikaribê li ser wan nîqaşê jî bikê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, weke aliyekî giring wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa têgîna maf û azadiya mirovî a ku ew ji hebûn û bûyîna mirov tê wê, mirov wê têgînên ku ew wê bi sazîyî ên weke welatî ku ew pêşdikevin mirov divê ku wan li gorî wê şîrove bikê. Di wê çerçoveyê de wan, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ev rewş wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di vê çerçoveyê de mirov, wê dema ku wê, têgîna maf û azadiyê wê, hilde li dest wê, weke ku wê heta roja me wê di temenê hemû hevpeymanên mafê mirovan û hwd de ku wê werina li ser ziman jî mirov, divê ku wê bahse mafên xwezayî bikê. Her wusa wê, têgîna xwezayî û ankû mafên xwezayî a destûrî ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, di temen de wê fahmbikê wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, di destpêkê de wê fahmbikê bê. Her mirov wê, dema ku ew dihê dunyê wê, bi maf û azadiya xwe ya ku ew bijî re wê, bi rewşên wê yên têgînî û temenê wê re wê, were dunyê. Di vê çerçoveyê de wê, ti mirov û kes wê, piştî ku ew mirov hat dunyê ku ew mirov lê hatibibin dayîn û ankû baxşkirin wê nebê. Ji xwe, ku mirov wê, bi wê rengê wê werênê li ser ziman wê ne li gorî rastîya mirov jî bê. Mirov wê dema ku ew heya wê, xwedî mafê jîyanê bê. Ku ew xwediyê mafê jîyanê bê wê, xwediyê rewşên jîyanê bê. Wê çawa wê bijî wê, ew wê bi hişmendiya xwe ya ku ew pêşdixê re wê bide kifşkirin. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, weke rewşa maf û azadiyê bê. Li vir em vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, heta roja me wê, pirranîya hevpeymaniyên mafê mirov û hwd wê, dema ku ew hatina nivîsandin wê, ne rewşeka ku ew baxşî mirov dikin wê, werênina li ser ziman. Wê tenê rewşeka ku mirov wê xwediyê wê ya wê kifşbikin û wê werênina li ser ziman bin. Yanî wê, rewşeka jîyanî a ku wê, hebê wê kifşbikin bin. Li vir di nava rewşa jîyanê û destpêka jîyanê de wê, ev pirs wê karibê were pirsîn ku mirov, jîyaneka ku ew ne jîyayî wê çawa karibê wê rewşên wê wê kifşbikê. Wê mirov dikarê bi vê rengê wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa bûyînê berî wê hebûn û bûyînen jîyanî ku ew jîyane wê ji wê re wê, minaq bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, di destpêkê de wê, werênê li ser ziman. Di çerçoveya destûrekê de jî wê, dema ku wê destûrê, zagon, rêgez û hwd ku wê, werina li ser ziman wê li gorî wê, hebûna wan, meşrûtî û nemeşrûtîya wan û hwd wê, were hanîn li ser ziman.

Hebûna meşrûtîyê mirov dikarê wê li vir wê hinekî din jî wê, werênê li ser ziman. Di roja me de wê, ev rewş wê, pîrr zêde wê, weke rewşeka ku wê, li ser wê were sekin in bê. Minaq wê, di rewşa demokrasîyên roja me de wê, rewşa 'hilbijartinan' ku ew hena wê, li ser wê re wê, serî li her rê û rêbazê bixin ku ew xwe bi serbixin. Di vê çerçoveyê de wê, ji hîla û sextekarîyan bigira wê gelek alî wê di nava wê de wê werina kirin. Piştî ku ew di encama wê de bi 'serketin' wê, bahse serkevtina wê êdî wê bi wê re wê bikin. Wê ser bi

wê re wê serkevtî wê bibînin. Li vir wê, rewşeka ku ew ne li gorî gelek beşên civakê bê ku wê, bê xwestin ku ew were herêkirin. Mînaq wê, weke ku wê rejîma tirk wê di hemû hîlbijartinên xwe û bi teybetî jî di rewşên referandûmî ên weke rewşa referandûma **16ê nîsane 2017an** de wê, bineterek destûrî bibê referandûmê. Wê hîle, sextakarî, tirsandin, komkuji û hwd jî di nav de wê serî li hemû rêbazan wê bixê û wê, di encama wê de wê, 'serkevtî' wê bide nîşandin. Wê bibêjê ku wê girseyê ew piştgirî dayê. Destûra birî referandûmê jî wê li ser esasê nîjadperestîtiya tirkîtiyê bê. Wê xalkên din ên weke civake kurd û hwd wê hemû wê hebûna wan wê di wê de wê, were redkirin û înkarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, destûreka ji hemû nîrxên mirovatîyê dîr wê, weke 'bûhûrî' di referandûmê de wê, werê hanîn li ser ziman. Li vir ku ew bi rast derbas jî bûbê, mirov çendî dikarê wê 'meşrû' wê werênê li ser ziman? Meşrûti wê, herêkirina ji aliyê girseyan ve wê, tenê lingekî wê bê. Lê ev lingê wê bi tenê wê, têrê nekê ku mirov encama referandûm û ankû hîlbijartinekê wê, tenê meşrû bide nîşandin. Ji wê zêdetirî divê ku mirov serî li lingê wê duyem bixê. Ew jî wê, navaroka wê têgînê û destûr û hwd ku ew dihên birin li bijartinê û ankû referandûmê. Rastbûna navaroka wê li gorî rastîya mirov, pêşketin, dîrok, maf û azadiyê û hwd wê, di vê çerçoveyê wê weke lingê duyem ê ku wê ew wê temem bikê bê. Di vê çerçoveyê de destûrên ku ew weke 'destûrên demokratîkî' ku ew werênina li ser ziman ku ew çendî ku ew, weke ku ew hatibibîna 'bijartin' jî ku ew bi navaroka xwe li gorî wê, nîrxên mirovatîyê mafê mirovan û hwd bê û ew destûr di xwe de wan restên civakî bi rastîya wê re ew newênê li ser ziman wê mirov wê, nikaribê bi wê navê wê, werênê li ser ziman. Di roja me de wê, rêbazê bijartinê ku ew weke rêbazekî 'demokrasiyên roja me' ku ew hatîya pêşxistin wê, weke rêbazê 'meşrû dayîna nîşandinê' wê were bikarhanîn. Dîktatorek jî ew dikarê bi zora xwe girseyan bi komkujiyan bide tirsandin û destûrên ku ew dixwezê ew, weke ku T. Erdogan li tirkiya kir û hwd, di hîlbijartinan de bide bûhûrandin. Hîtler jî wê, di dema Almanya nazîyan de wê, ew wê bikê. Lê ev wê, ne nîşanaka wê bin ku mirov karibê wê, bi tememî wê, meşrû wê, werênê li ser ziman. Li vir wê navarok û bijartin wê weke du lingên ku ew hevdu temem dîkin bin. Ku lingek ji van nebê nabê jî wê, ew rewşa meşrûtiyê wê mirov nikaribê wê, bahse wê bikê.

Destûr, wê di nava rejîmekê de wê, temen û sînorê tevger nîşandinên wê û gotin bilêvkirinên wê jî bin. Lê desthilatdar wê, dem bi dem wê karibin ew bixwe wê, mafê ji wê destûra ku wan bixwe çêkirîya jî wê derbas bibin. Yan wê binpê bikin. Ber ku ew wê, mafê di xwe de wê dibîne. Lê ew tevî wê jî wê, ji girseyan wê bixwezê ku ew ti carî ew dernekeve dervî destûr û sîmorên ku wî xîzkirina. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, hebê.

Di roja me de wê, welat wê, bi desthilatdarî wê, xwediyê hêzek mazin bê. Di nava têgîna demokrasiyê û welêt de wê, têkiliya ku wê, dihê danîn wê, di çerçoveya têgîna *parvakirina hêzê*(*) a welat bi girseya civakî re jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, ji aliyekî ve wê, hebûna demokrasiyê wê, bi vê rengê wê, were pênasekirin û hanîn li ser ziman. Mînaq wê dema ku wê 'destûr' û ankû 'destûrên bingîhîn' ku wê, werîna hanîn li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê werîna hanîn li ser ziman.

 (*)Gotina parvekirina hêzê wê weke gotineka ku wê rewşa pergale demokratîkî wê yan hebûna wê derxê li pêş û yan jî wê nebûna wê piştrast bikê bê. Hêz çawa dihê bikarhanîn û di destekê de hatîya berhevkirin û ankû li nava civakê hatîya belavkirin wê, ew wê weke aliyekê wê yê giring bê. Di ti pergalek demokratîkî de wê, hêz wê di destekê de wê newê berhevkirin. Wê kesek wê nikaribê xwediyê gotina serdest a li ser jîyanê û vîna komên civakî û ankû giştîya civakê re bê.

Şoreşa Emarîka û ya Fransa wê, bi pêşnûmayên destûrî ku wê werina nivîsandin wê, pêşî wê çerçoveya teqezîya key wê bi wê re wê were bi sînorkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, têgîna destûrê bi têgînek 'teqezî' re wê, di vê çerçoveyê de wê, were bi erkkirin. Destûr wê, weke binetereka ku wê, herkesek ku ew rêveber û ankû desthilatdar û ankû serok jî bê wê, dernekevê dervî wê. Wê xwediyê heman mafê bê weke her endamên din ê civakê ên ji rêzê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku rewşa têgîna 'destûrê' wê di aslê xwe de wê, weke aliyekî giring wê, hilde li dest. Her çendî ku wê desthilatdarîyên welatî ên roja me wê li ser navaroka wê re wê bileyizin û wê tişî gotinên xefkî wê bikin jî lê wê, di aslê xwe de wê, weke têgîneka ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, karibê wê werênê li ser ziman bê.

Di nava rewşa têgîna demokrasiyê û welêt de wê, ya ku wê, di serî de wê, were li ser ziman wê, çawa wê, desthilatdarî û serdestîya welatî wê, bi wê were bi sînorkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna demokrasiyê wê weke aliyekî giring ku wê, hebûna têgîna welat wê, bi serdestîya wê re wê, bi sînor bikê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, li wê were hizirkirin. Di dewama wê de wê, çawa wê, gîrsa wê, karibin zêdetirî wê li ser rewşên xwe yên jîyanî û pêşaroja xwe wê, xwediyê gotinê bin. Di vê çerçoveyê de ku ew di rewşên rêveberî de ew karibin gotinê li ser navê xwe bibêjin. Bo vê yekê jî wê, li şûna ku wê, hemû gotin wê ji aliyê desthilatdar û ankû rêveber ve wê wre gotin wê, çawa wê, ew were bi "sînorkirin" û li şûna wê, wê civak wê, karibê gotinê ew wê bibêjê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman.

Ya ku wê, weke erkekê wê bi navê civakê wê di rewşa destûran de wê, bê xwestin ku ew were bicihkirin û hanîn li ser ziman wê, ev bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê, were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa dadî a destûrî wê, bi awayekî giringî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke mijareka ku mirov wê, di çerçoveya têgîna demokratîkî de wê, bi sererastkirina navaroka wê re wê li ser wê bisekinê û wê, werênê li ser ziman bê.

Rewşa têgîna destûran û têgîna demokrasiyê di wan de bicihkirin wê, di serî de wê, hin bi hin wê çerçoveya têgînî a destûran wê bi ber çerçoveyeka têgînî a dadî a xwezayî û giştî ve wê bide birin. Di vê rewşê de wê, rewşa têgîna dad û ankû destûra 'pozîtîv' û hwd wê, were bûhûrandin. Rewşên destûrî ên pozîtîv ên welatan wê, weke rewşna ku wê, hertimî wê, temenê pîrsgirêkên navxweyî bin. Ber ku ew wê çawa wê pêşketina civakê a ku ew di xate wê de dayimî dibê wê çawa wê pêşwazî bikê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov wê, werênê li ser ziman ku wê, destûrên pozîtîvî wê, bi giranî wê, xwediyê navarokna etnîkî ên nîjadî bin. Wê li ser wê re wê, xwediyê sererastkirinekê bin. Wê, nexwezin ku ew derkevina dervî wê sînorê. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, dema ku wê di nava sînorê wê welatê û ankû rejimê de ku wê, gelek komên civakî û ankû komên etnîkî wê bijîn wê, çawa wê, li gorî rewşa komekê û ankû komek nîjadî û serdestîya wê, werina sererastkirin wê, destûrên pozîtîvî wê, ew armanca wan wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ji têgîna dadî û destûrî a xwezayî wê pîrê dîr bê. Wê di dewama wê de gotinên weke di xate pêşketinê de wê, bi demê re wê, ew pêşketin wê werina çêkirin jî wê, tenê wê weke gotinna 'mijulkirinê' wê li navarastê wê bimênin.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê weke mijarekê wê xwe bide dîyarkirin wê, rewşa têgîna destûrî wê, di vê çerçoveyê de weke 'pîrsgirêkek' giring a civakî a serdema me jî wê xwe bide dîyarkirin. Gotinên weke 'peresendina bi destûrî' û hwd, wê bi armanca ku wê çawa wê dem bi dem wê bi

xwenûkirinan û ankû 'reforman' wê werina nûkirin jî wê, heta devereke wê, kêrî rewşê wê werê. Di vê çerçoveyê de wê, di temenê wê de wê, pirsgirêk wê, weke pirsgirêkek zihniyetî wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa têgîna destûrî de wê, di roja me de wê, gelek sazîyên destûrî ên paya-bilind ku ew hatina avakirin wê hebin. Wê, ev jî wê, di rewşên giring ên 'pêşxistina' bi destûrî de wê, çawa wê, temen wê, pêşbixin û bîafîrînin wê, bi wê re wê werênina li ser ziman. Lê ji aliyekî din ve jî wê, erk û berpirsîyarîya wan wê, ji wê derbas nebê ku wê, çawa wê bişopênin ku wê, di nava sînorê welêt de wê, her tişt û kirin wê li gorî binetara destûrî a ku ew hatî nivîsandin û heya bê.

Pirsgirêka xwenûkirinê a destûrî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke pirsgirêkek fahmkirina rastîya civakî û xate wê ya pêşketinê bê. Yan jî wê, çawa wê, her tişt wê li gorî têgînekê wê were sererastkirin wê, di wê çerçoveyê de wê, were li ser ziman.

Di rewşa gotinên weke "armanca rejimê a gihîştina li wê rewşa baş" jî wê, ew têgîna bi gotina '.. rewşa baş' ku wê çî bê wê, weke nepenîyeka têgînî wê li holê wê bimênê. Lê di dewama wê de em wê werênina li ser ziman ku wê, mejîyê ku ew di çerçoveya têgîneka nîjadî de dihizirê wê, çawa karibê bibê xwediyê têgîneka ajoyî a destûrî û armanca başkirinê? Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, ev rewş û nûqte wê, weke aliyekî giring a ku mirov wê, serî li ser wê biwastênê bê.

Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, weke rewşekê destûrî a baş wê were hizirkirin? Li vir hizirkirina li gorî 'rewşek baş' a destûrî wê, di aslê xwe de wê, di serî de wê, mijareka têgînî a li gorî rewşa dadî û ankû destûrî a xwezayî hizirkirinê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman. Di rewşa hizirkirina mirov wê, dema ku mirov wê perspektîfa xwe ew çawa çêkirîya wê, li gorî wê 'armanca başkirinê' wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ev ev têgîna 'başkirinê' û ya bi rastî 'başkirinê' wê ji hevdu cudabikin. Wê di asta pêşî de wê, gotina 'başkirinê' a têgîna destûra pozîtîv û ankû gotina başkirinê a ku ew li ser wê re ku ew dihê gotin wê, weke gotineka ku mirov wê, dikarê bi awayekî giring wê, hilde li dest bê.

Destûr û demokrasi

Li vir di dewama wê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di dewama wê de wê, şirovekirin û dahûrîyên ku wê, bi destûrî ku ew dihên pêşxistin wê, li gorî rewşa têgîna ku ew hatî kifşkirin bê. Li vir em dema ku bahse têgîna mafê mirovan, azadiyê û ankû mafên ji hebûna mirov û ji bûyîna mirov ku ew dihên dîkin em, di serî de bi têgîna destûrên xwezayî dihizirin. Di vê çerçoveyê de jî wê, di nava têgîna destûra pozîtîv û yên xwezayî de wê, gelek cûdahî û ji hevdu dûrî wê hebê.

Di rewşa têgîna destûrî a pozîtîv de ez bixwe weke nivîskarê van rêzan ku ez li kurdistanê dijîm wê, zimanê min qadaxa bê. Wê destûr newê dayîn ku ez bi zimanê xwe perwerde bibînim. Û ber ku ew bi zimanê xwe yê zikmakî diaxifim bi deh salan ez di zindanê de di bin pêvajoyên êşkenceyê de mam. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş ku ew li gorî destûra wê rejîma ku ew hanî li serê min a rejîma tirk ku ez bi wê destûra wê ya pozîtîv dihizirin wê, ew hemû kirinên ku wê hanîna li serê min wê li gorî wê 'meşrû' bin. Ber ku ez bi zimanê tirkî ku ew li ser min farz dikê neaxifim. Weke ku ew dibêjê û dihênê li ser ziman û dibêjê min bi zorê jî bê tê herê bikê, ez xwe tirk na hasibênim. Ber vê yekê wê, rayadarên tirk jî wê, her tiştê ji xwe re mûbah bibînin ku ew werênina li serê min. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew dema ku wê, ji wan wê were pirsîn wê, bibêjin ku "me, her tişt di çerçoveya destûrê de kir." Ev wê, rast bê. Mantiqê destûra pozîtîv û têgîna di temenê

wê de a nîjadperest(*) wê, di vê çerçoveyê de wê, hebûna kes û civakên din û ankû komên din ên civakî ku ew weke wê nahizirin û xwe nayênina li ser ziman wê red û înkâr bikê. Çerçoveya têgînî a destûrî ku ew di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de ku em çerçoveya destûrî a pozîtîv wê bihizirin wê, çawa wê, bê xistin temenê jenosîdkirina civakekê û ankû ji dîrokê birina wê, di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê, di çerçoveya mantiqê wê de li wê bihizirê. Mantiqê destûrên pozîtîv wê, hertimî wê derfet û temenê wê, bi wê re wê hebê ku ew karibê bi vê rengê hebûna civakan û pêşketina wan jixwe re weke *tehdîd* bibînê bê. Di vê çerçoveyê de mirov, di aslê xwe de ku mirov bahse pîrsgirêkên bingihînî ên demokrasiya roja me bikê mirov, divê ku ew destûrên pozîtîvî ên welatan di temenê wê de wan şîrove û dahûr bikê û wan werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov rewşa destûrên pozîtîv wan, werênê li ser ziman. Di nava sînore welatekê û ankû rejimekê de bahse gotina 'demokratîkbûnê' ankû 'demokrasiyê' kirin wê, çendî wê, dem bi dem wê karibê mirov bi xwe bide kenendin. Wê di temenê wê de wê, rewşa têgîna zihniyetî wê hebê.

Li vir mirov dikarê di dewama wê de wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, mirov weke zindiyekî wê, xwediyê maf û azadiya xwe ya ku ew ji bûyîn û hebûna xwe ya bûyî ve ku ew xwediyê wan a. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê, destûrek bingihîn a welatekî wê wan bi sînor bikê wê, piştê wê bi gotina 'em sererastkirinan dîkin' re wê, pêvajoyên dirêjkirin û mujilkirinê wê bi xwe re wê, bidina destpêkirin. Lê li vir di aslê xwe de mafên ku em dikarin weke mafên gerdûnî jî wan werênina li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, maf û azadiya mirovî bê. Wê dema ku mirov li gorî destûrên xwezayî bihizirê wê, di çerçoveya jîyankirin, domandin, parastin, pêşxistina xwe û hwd de wê, xwediyê wê mafê bê.

Di roja me de wê, ev jî wê, were dîtîn û kifşkirin ku wê, çendî ku wê bahse demokrasiyê were kirin û wê gotina wê were bi lêvkirin û gelek sazîyên wê bi sazûmanî wê werina avakirin wê, bi serê xwe wê têrê nekê. Di serî de weke aliyekî giring wê, çawa wê, ew hatibê herêkirin wê, ew giring bê. Ji aliyekî din ve jî wê, dema ku mirov bahse 'demokrasiyê û destûra bingihînî' ku ew bi hevdû re di çerçoveya têgînê 'demokrasiya destûrî' de ku wê, were li ser ziman jî lê wê, ev gotin wê, bi serê xwe wê, ne têr bê ku ew karibê rewşê werênê li ser ziman jî. Di serî de wê, li vir wê, ev wê were kifşkirin ku wê, têgîneka welatî û ankû nîjadî ku ew li pay serdestîyê bi desthilatdarî bê wê, gotina demokrasiyê wê, tenê weke gotineka ku ew rêveberên wê di nava lêvên xwe de wê bi şêwayekî îstîsmarî ku wê dihênina li ser ziman bê. Wê jî wê derbas nebê. Di roja me de wê, weke gotineka din jî a ku wê, di çerçoveya têgîna demokrasiyê de wê were gotin wê ew bê ku wê, gotina '*maf û azadî ku ew, bi destûrî hatina misogerkirin*' bê. Ev gotin wê, pîr zêde wê, di roja me de wê, werina li ser ziman bê. Di roja me de wê, têgîna 'misogerkirina maf û azadiyê' wê, çawa û wê di çi reng û awayê de wê, were kirin? Li vir em li vir vê yekê wê, werênina li ser ziman ku wê, gotina demokrasiyê wê, di vê çerçoveyê de wê, werê hanîn li ser ziman. Dema ku wê bahse demokrasiyê wê were kirin di çerçoveya têgînek destûrî de wê, demê wê jî wê were 'hizirkirin ku wê, maf û azadî di xwe de misogerkirina' bê. Lê li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku

 (*)Nîjadperestî wê weke têgîneka ku wê li pêşîya pêşketina pergalek demokratîkî û ankû zihniyeta wê ku wê yekane asteng û dijminê wê bê. Wê temenê wê li ser cûdahî û dijminatîyê wê hebê. Wê zêde pêşketina wê, bi gotina 'nîjade puxrtî' wê xwe bide dîyarkirin wê ev jî wê bi temenî wê faşîzm bê.

wê, gotina 'misogerkirinê' wê, zêdeyî wê weke gotineka ku wê, di bin xwe de wê gelek rewşên ne rast ku wê biveşêrê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman. Misogerîya maf û azadiyê wê, di serî de wê, çerçoveya parastina hebûna civakî de bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi şêwayekî rêveberîya welêt û desthilatdarî ku ew xwe ji rewşek hêzî û serdestî derxin û weke sazîyek ku ew bêarmanc ku ew xizmetê dikê ku ew xwe bikê wê, rewşê de wê, hingî wê ew mirov karibê hinek aliyan ve wê, werênê li ser ziman. Li vir wê, dema ku mirov li vir wê, bi vê rengê wê hizirkirina xwe bidomênê wê, di dewama wê de wê, gotina bi *sînorkirina desthilatdarîyê û welêt(*)* wê bi awayekî xwezayî wê derkeve li ber me. Ji wateya gotina bi sînorkirinê ya ku mirov wê, di serî de wê fahmbikê wê, ew bê ku desthilatdarî, serdestîya ku ew di dest de digirê ku ew wê radestî nava civakê û hebûna wê bikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê were li ser ziman. Azwerî û ajoya desthilatdarîyê wê bi keseyetîya mirovî re wê, hertimî wê ji gelek aliyan ve wê, di rengê nexweşîyê de wê li pêşîya wê asteng bê. Bo vê yekê wê, di serî de wê, keseyetîyek bêerk wê, li vir wê pêwîst bê. Di serî de yên ku wê, sazîyên rêveberîyê wê bi rêvebirin ku ew bêerk û armanc bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew ew karibê xwe bide nîşandin. Her wusa wê, destûr wê, di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov bahse wê dikê û dibêjê ku ew 'weke hevpeymanna civakî na' wê, hingî wê, mirov wê, di vê rengê de wê, weke ku wê bahse wê bikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê, awayê û rewşê bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê destûr wê, weke bineterna ku wê, xwedîyê rêzikên destûrî ên ku wê herkesek wê li hemberî wan wê xwediyê heman mafê bê. Di vê çerçoveyê de jî ku ew bi têgîna destûrî a xwezayî re ku ew xwediyê wê têgîna maf û azadiyê bê. Lê vajî wê jî wê, weke ku mirov wê bi têgîna destûrên pozîtîvî re wê bibîne wê, her timî wê bahse 'bisînorkirin' û hwd wê, xwe bidiina diyarkirin. Ev wê, ne bi rewşa têgîna demokrasîyê ve û rengê ve wê girêdayî bê. Wê, bi têgîna nîjadî a destûrî ve wê girêdayî bê. Li vir wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî din ve jî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Ew jî wê, ew bê ku wê, desthilatdarî ku wê, çawa wê, bi wê re wê, destûrê wê bikê bineter û ankû pêşnûmeyeka ku wê ew bi w civakê biikê bin sehê de wê, ji ber wê, rengên şîrovekirinê wê, dahûrî û pêkhaneyên wê û hwd ve wê ev rewşên bi sînorkirinê wê werina pêşxistin.

Destûr wê, dema ku em bahse wê dikin wê, weke di rengê 'binetereka nivîskî' a weke ku wê, çerçoveya têgîna maf azadiyê ku wê xîzbikê wê were li ser ziman. Di hundûrê wê de wê mirov wê, xwediyê çi maf û azadiyê bê û wê bi salixkirina wî û keseyetîya wî re wê, di wê de wê, were li ser ziman. Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, salixkirina keseyetî wê, ji aliyekî din ve wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têgîna destûrên pozîtîvî ên netewî ve wê, weke pirsgirêkek giring a mirovatiyê jî wê, bide diyarkirin.

Di roja me de wê, dema ku mirov wê bahse hebûna civakê bikê mirov dikarê wê, di çerçoveya sînorê têgîna welêt de wê, werênê li ser ziman? Wê, ev wê, weke aliyekî giring ku mirov wê divê ku wê fahmbikê bê. Di serî de mirov divê ku wê, werênê li ser ziman ku wê, ji aliyekî ve wê, salixkirina wê, çerçoveya têgîna welatî wê, karibî di wê de wê bi weynêk giring ew derkeve li pêş. Li vir wê, di aslê xwe de wê, salixkirina wê, ji gelek

 (*)Rêveber û ankp desthilatdarî wê di nava pergalek demokratikî de wê, ne saziyna kifşkar ên serdest bin. Wê weke saziyna ku ew li gorî kifşkirina gel û civakê û komên nava wê ku ew xwe pêşdixê, bi reng û awa dikê û digênê li sazûmanakê û rêveberîyê dikê bê. Wê ti zihniyetên desthilatdarî û welatî wê nebin ku ew serdest bin di vê rengê û awayê de. Wê hebûna civakî û pêşketin û pêşveçûnên wê yên civakî wê hebin.

aliyan ve wê temenê tevgerên ku wê, bi navê wê, werina danîn nîşandin jî bê. Di vê çerçoveyê de jî mirov dikarê wê, bi awayekî giring wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, mirov karibê wê, werênê li ser ziman ku wê, çerçoveya destûrî wê, li vir wê, dema ku mirov wê, salix bikê wê, weke salixkirineka bi serê xwe bê. Salixkirina bi destûrî wê, ji gelek aliyan ve wê, karibê derkeve li ser ya welatî jî. Ev jî wê, weke aliyekî bê. Ber ku wê temenê wê salixkirina destûrî a bi ber aliyê têgîna dadî û destûrî a xwezayî ve wê biçe bê.

Di çerçoveya têgîna destûrê de ku mirov wê, têgîna destûrê bi gotina 'demokrasîyê' re wê, werênê li cem hevdu wê bikê ku wê salixbikê û ankû wê sererastbikê wê, ya ku wê weke mijareka giring wê, di çerçoveya têgîna demokrasîyê de wê, têgîna destûra bingihînî bê. Li vir têkiliya destûrê û demokrasîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, bi rewşa têgîna maf û azadiyê û mafê mirovan li gorî her şert û mercên wê esasgirtinê re wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, di nava jîyanekê de wê bijî. Di wê jîyanê de wê, hem wê, bi hebûna xwe wê hebê û hem jî wê, hertimî wê di wê xate xwe ya jîyanî de wê, pêşkeve. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna destûrî jî wê, weke têgîneka ku ew hertimî wê li gorî wê xate pêşketinê wê, xwe nûbikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev xwe bide dîyarkirin. Her dem wê, li gorî ast û pîvane wê ya zanîni wê, di vê rewşê de wê, rengê xwe bi şewayên wê yên rêvebirinî û hwd re wê bide dîyarkirin bê.

Di rewşa têgîna destûrî de mirov dikarê wê jî bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna destûrê wê, weke aliyekî giring wê, karibê xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna demokrasîyê û navaroکا destûrê wê, li ser salixkirina wê re mirov dikarê li vir di dewama wê de wê werênê li ser ziman. Bi şewayekî 'normatîf' salixkirina wê ya li ser navaroکا wê re wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku mirov wê, karibê wê, werênê li ser ziman. Lê di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov gotinê wê salix dikê wê, di dewama wê de wê, sazûmanaka civakî ku wê, di wê çerçoveyê de wê, xwe dewrûdayim bikê wê, bi wê re wê, pêwîst bê. Ya ku mirov li vir wê, li ser têgîna normatîf a demokratîkî re wê, werênê li ser ziman wê, ev bê. Lê di aslê xwe de wê, di roja me de wê, gelek şîroveyên weke bi *ampîrîkî* ku wê bi awayekî vajî wê, ku mirov wê karibê şîrovebikê wê, werina pêşxistin. Di vê çerçoveya çerçoveya teorîkî û îdeaya empirîkî wê, ew bê ku wê, xwe bi xwe birêvebirin wê, li gorî wê, weke ku wê ne bi derfet bê. Wê minaqên roja me wê, di berçav de wê, derbas bikê û wê, werênê li ser ziman. Lê li vir wê, di şewayekî mengîwerî de wê, rengê pêşketina xwe wê, di rengekî kirdeyî a hîyararşîkî de wê, dîsa wê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, di şewayekê de weke ku mirov wê, dibînê wê, ne civak lê wê, rêvebirin wê weke kirdeyekê rêvebirinê wê were esasgirtin. Di vê çerçoveyê de ev şewayê teorîkî ku wê, bi têgîna 'demokrasîyê' re wê, were hanîn li ser ziman wê, ji şewayekî ku wê, bi desthilatdariyê piştî xwe germ bikê û bi wê re bi bawerîya wê re ku wê bi rêve herê wê ji wê û pê de wê, ne tişteki din bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi pênase û şewirkirina bi bawerîya bi desthilatdariyê re wê, di vê çerçoveyê de wê, di şewayekî de wê, derkeve li pêş.

Li vir di dewama wê de mirov dikarê hinekî jî li ser şewayên 'demokratîkî' ku ew weke bi rêveberîyan re hatîya pêşxistin û derketîya li pêş jî wê, werênê li ser ziman. Rengê têgîna demokratîkî a bi awayê '*demokrasîya piranîtî*' jî ku mirov dikarê wê şîrove bikê wê, rêveberî bi wê, bi dengê zêde ku wê girtî re wê, çawa wê rêvebirinê bikê wê, temenê wê li ser wê ava bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek desthilatdsarî ku ew ji aliyê

girseyek zêde ve ew hatî herêkirin wê, were hanîn li ser ziman. Temenê wê, bi têtînen filosofên fîransî ên weke *Jean Jacques Rousseau* ve wê, wê werê pêşxistin di serdemên hemdem de. Lê ev rengê demokrasîyê ku wê çendî ku wê weke bi têtîneka teqez, radestnayêkirin, bêsînor, nayê nûmînêrkin, nayê qatkin û hwd re wê, bi van wasifên bi vî rengê wê werê hanîn li ser ziman jî lê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyê wê yê bi pîrsgîrêk wê, dema ku mirov civakek li dû beşan bike qat û hinek ji yekê bi ser ya din bikê wê ew alî bê yê 'zêde' wê, weke temenê vî rengê têtîna demokratîkî wê bi afirênê. Lê aliyê din ê ku weke 'ne zêde' ku wê werê li ser ziman ku wê, çendî ne kêmtî wê jî bê wê, weke di rewşeka vajî wê de wê, were bicihkirin bê. Têtîna demokrasîya pîrranîtiyê wê, di roja me de jî wê, temenê gelek tîran û dîktatorên ku ew bi demokrasîyê hatina li ser serê desthilatdariyê jî wê bi afirênê.

Di rewşên weke rewşên hebûna rewşa kêmtetewan, rewşa ji hevdû cudakirina hêzan û hwd de wê, weke rewşeka ku mirov wê, li vir li ser têtînen destûrî re wê bikê berlêpîrsîna fahmkirinê de wê xwe bidna dîyarkirin bin. Di dewama wê de wê, têtîna demokratîkî a pîrralîti (plûralîst) ku wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman wê, weke aliyekî din ê ku mirov wê, di dewama wê û pêşketina wê de wê rewşa pêşketina kêmendamiyê û ankû kêmtetewîti ku ew pêşdikeve wê kifş dikê bê. Di vî çerçoveyê de wê, ber ku wê, serî li zêdebûna deng bixê wê, zêdeyî ev alî wê, di destpêkê de wê, newîna dîtin. Bi pêşketina bi demê re wê, têtînen weke mafê girseya kêmtetew û ankû mafê girseya hinde ku ew were hildan li ewlehiyê wê, bi wê re wê li ser wê re wê were nîqaşkirin. Bi wê re wê pêşniyariya pêşxistina sazûmanên saziyî ku wê, di vî çerçoveyê de jî wê, di dewama wê de wê, were kirin. Di vî çerçoveyê de wê, çawa wê, di rewşekê de wê, rewşa aliyê pîrranî û yê nepîrranî wê weke hevdû wê, were parastin wê li rêyên wê were lêgerîn. Di dewama wê de wê, di çerçoveya têtîna destûrî de wê, 'demokrasîya destûrî' wê, were hanîn li ser ziman. Ev jî wê, bi têtîna ku wê, pêşketina maf û azadiyê û hildana wê ya li ewlehiyê, parastina mafê mirovan, têtîliya mirov û welêt û ankû di nava xwe de wê têtîliya mirov bi mirov re wê çawa bê di nava rewşa wî ya civakî û hwd de wê, ew wê bi wê re wê, werina lêpîrsîn û hanîn li ser ziman. 'Demokrasîya destûrî' wê, wateyeka wê ya din wê, ew bê ku wê destûr wê li gorî nîrxên demokratîkî wê, were nivîsandin û rastkirin û bi wê re wê, bi demê re wê pêvajoyên destûrî wê bi demokratîkî wê, werina dayîn jîyankirin bê. Di vî çerçoveyê de wê, li ser temenê xwe yê civakî weke derketina li pêş a mirov û keseyetiya mirov wê, bi wê re wê, weke aliyekî ku wê, weke encama wê rengê wê yê pêşketinî bê. Di dewama pêşveçûnên demokratîkî de wê, ev pêşveçûnên ku ew dibin wê, hin bi hin wê, kêmesîyên wan jî wê, werina dîtin. Ber vî yekê wê, têtînen weke 'demokrasîya destûrî', 'demokrasîya berdewamî' û ankû 'demokrasîya berfirehkirî' û hwd wê, bi têtîni wê werina pêşxistin û hanîn li ser ziman. Di rewşa 'têtîna demokratîkî a klasîkî' de ku wê dem bi dem wê binavberî ku ew çûyîna li ser sandoqan û bikarhanîna dangan û piştî wê, di encama wê de ku wê rêveberî wê were hanîn li ser kar û hwd wê, hebûba. Weke şewayekî li rex wê, têtîna destûrî weke 'pêşxistina saziyên destûrî ên çavdêr' û ankû xwebata çavdêriyê û hwd re ku ew li ser ziman wê, pêşkeve. Lê di vî çerçoveyê de wê, dema ku wê, hêza desthilatdarî ku ew di destê saziyên welatî de wê, di wê çerçoveyê de wê, ew çavdêrî û sehêtkirina wê jî wê, weke mijareka ku wê, yan nebê û yan jî wê li gorî wê rewşa desthilatdarî a li ser serê civakê ku ew hatiya pêşxistin wê bibê. Di vî çerçoveyê de wê, were dîtin. Her wusa di vî çerçoveyê de wê, weke rewşên ku wê bihetana çavdêrkirin û sehêtkirin ku wê, di çerçoveya pêdeçûyîna demokratîkî de

ku wê, parastina bi sazûman û rast kirina bijartinê, rewşa pirranîtiya ramyarî û pêşbazîya li hemberî hevdû, mafê kênnetewan, azadîyên ramyarî û sîvîlî û ankû şariştanî, yên ku ew hatina bijartin serdestbûyîna li ya hatina avêtin li erkûkarê û hwd wê, weke mijarên ku wê, bihetan şopandin ba. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê, weke aliyê ku wê, di wê çerçoveya demokrasî a ku wê bi destûrî û ankû demokrasîya destûrî û hwd re wê, temenê wê biheta çêkirin ba.

Têgîna demokratîkî a pirranîti wê, weke aliyekî têgînî ku wê, bi teybetî wê, temenê wê, li sert parastina yekîtiyeka partîyî a desthilatdarî bê. Di aslê xwe de mirov dikarê wê, bi şibihênê têgîna demokratîkîya perikles a tîranî jî. Di vê çerçoveyê de jî wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Li ser kesekî û ankû têgînekê re ku ew hatîya yekkirin wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê modelê de wê, zêdeyî wê, partîyek bi kesekî re wê, serdest bê. Parlamento û hwd ku ew hebê jî wê, zêde ne bi erk bê. Wê hemû hêz û desthilatdarî wê, bi rejimî û welatî wê, di destê kesekî de wê, were hanîn li ser ziman. Bîyardayîn wê, tenê wê, jî devê kesekî wê derkeve. Hikimetên ku ew hatina avakirin jî wê, di wê de wê, weke hikimetên yek-kesî bin. Wê hizrên weke levkirinê û hwd wê, bi wê re û bi rêvebirinê wê re wê nebê. Ew çi bêjin wê, gotinên wan wê, weke gotinên destûrî wê, bi ramyarî wê, werina hanîn li ser ziman û di rêvebirinê de wê, bîn kirin li kirinê û ankû pîretîkê de.

Hebûna parlemento wê, ne zêde wê, di wê de ne xwediyê erêkê kifşkar bê. Wê weke sazîyeka bêerk bê. Wê di roja me de wê, weke modela wê ya li Emerîka û hwd wê, were dîtin wê bi awayekî dorwegerî wê rêveberî di nava dû partîyan de wê, were parvekirin û li ser wê re wê levbikin. Her çendî ku wê, weke têgîneka 'pirranîti' jî wê, bi wê re wê, were hanîn li ser ziman bê jî lê wê, gotineka kesekî wê derbasdar bê. Yên serok wê, gotinên wî, weke destûr bin û heta ku wê, di asta pêxemberekî de wê werina bilind kirin. Ev jî wê, navê wê 'demokrasî' bê. Her tişt wê, di wê de wê navendîdar (centralist) bê. Her çendî ku wê, di dîmenekî de wê, weke hemû hêz di rewşek tang a parlamenî de ew hatîya berhevkirin jî lê wê, ew parlamen jî wê, weke sazîyeka ku ew tenê li gorî gotina yê serok tevdiqîhê û fermanên wî dihenê li cih bê. Sazîyên weke yên aborî ên navendî û hwd wê, di destê wê de û wê di bin gotina serok de bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, şêwayekî hîyararşikî wê, xwe di şêwayê de wê, jî ser biber jêr ve wê bide dîyarkirin. Her tişt wê jî jor ve wê, were dayîn dîyarkirin bê.

Ev modela ku weke 'modela demokratîkî' dihe binavkirin wê, di serdema key, hiikimdar, împaratoran û hwd de wê, rengê wê, were dîtin. Di vê çerçoveyê de wê, awayê wê, di dîrokê de wê hebê. Wê her tişt wê, li gotina kesekî wê bînerê.

Lê vajî wê, hinek şêwayên demokratîkî ku ew jî bi navê 'levkirinî' û ankû 'demokrasîya levkirinî' jî wê, mirov dikarê binavbikê wê, di çerçoveya li hevdûkirinê de wê, xwe bide dîyarkirin wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku ew jî wê, temenê wê li ser pîrr-partîtiyê bê. Wê li ser esasê, levkirina wan a di parlamenê de bê. Bi wê re wê, bi wê rengê levkirinê wê, bihevdu re wê, hikimetê avabikin û rêvebirinê wê, bi awayekî ku wê, weke navenda wê parlemento bê wê, were bi rêvebirin. Di vê rengê modelê ê demokratîkî ê binavê 'demokrasîya levkirinî' de wê, parlemento wê, ekserîyet wê zêdetirî wê xwediyê hêz, bandûr û kifşkarîyeka navendî bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî din ê jî rewşa têgîna 'pirranîtiyê' a bi navê 'demokrasîya pirranîti' ku ew di wê de hêz hemû di destekî de dihe berkirin wê, demokratîktir bê. Di aslê xwe de vê modela demokrasîya pirranîti wê, mirov nikarê bi zêdeyî wê, weke modeleka demokratîkî

wê, bi nav bikê. Divê mirov weke reŋgekî rêveberî ê ku wê çend kes wê li wê serdest a 'olîgarşîkî' wê bi wê reŋgê wê, werênê li ser ziman. Yanî bi gotineka din wê, olîgarşî bê. Her çendî ku wê, li bin hikimetê bi awayekî bêerk û hêz wê parlamen û hwd wê hebê jî lê wê, ew zêde ne kifşkar bê. Wê ev tenê ji dîmenekî wê pêkwere û hwd. Ji wê û pê de wê, derbas nebê. Kesek wê, karibê li ser baxt û qadera milyonan biryarên şer, hêrîşkirinê û hwd wê bidê. Bêî ku ew ji ti kesekî bipirsê wê, karibê wan biryaran bide. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman

Di cewherê hemû rêveberîyên ku ew serok di wan de wê biryarê bi serê xwe bidin de wê, olîgarşîkî wê, weke rewşek bingihîni a wan wê di wan de wê hebê. Her wusa wan, mirov nikaribê bi tememî bi têgîna demokrasîyê werênê li ser ziman. Di çerçoveya têgînek demokratîkî de biryarên ku ew bigrin jî wê, zêde ti meşrûtiya wan nebê. Wê di şewayekî kifşkirina ên weke rêveberan ku ew hatina avêtin li ser kar ku ew karibin biryarê li ser yên hatina bijartî ku ew bidin de wê, were li holê. Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de wê, ev model wê weke modelna ku wê, di roja me de jî wê, çendî ku wê, di bin nav û gotina demokrasîyê de wê werina li ser ziman jî wê, rewşna olîgarşîkî, teoretîkî û ankû monarşîkî ku ew li gorî demê hinekî hatina dewşîrmekirin û bi gotina demokrasîyê dihên hanîn li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, ekserîyetî wê, werê dîtin ku wê di hemû nodelên ku ew bi vê reŋgê di bin navê demokrasîyê de ew dihên li ser ziman de wê, sazîya welatî û ankû welatîû wê, weke têgîneka tegez wê, di temenê wan de wê bi desthilatdarî wê, were bicihkirin bê. Wê, çawa wê, girseyan wê bi rêvebirin wê, di wê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Armanc wê, bi serekeyî wê, bi çerçoveya destûrî û rêveberî bi hevdu re di ahengekê de wê ew bê ku wê çawa wê girse wê li dora armancekê wê bîn gihandin li hevdu û wê werina birêvebirin. Yanî, di vê rewşê de wê, girse wê, dîsa wê ji wê rewşê wê nikaribê xwe xilas bikê ku ew weke 'kerîyekê' li wê were nerîn û ew bi wê reŋgê were nêzîkatî li wê kirin. Kes wê, di nava wê rewşê de wê, weke hebûneka herî zêde wê, bêhêz bê. Wê nikaribê xwe bide dîyarkirin bê. Wê çawa wê, weke endamekî civake ku ew rêveber wê birêve dibê wê bimênê û wê bi wê re wê 'îteatê' wê bikê wê, bi wê reŋgê wê ew wê di rewşekê de bê. Di vê çerçoveyê de di dewama wê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, hebûna civakî wê, di rewşek sehêti de wê, çawa wê were girtin wê, hemû rewş û rê wê bo wê werina bikarhanîn. Di vê çerçoveyê de wê, li rex wê têgînê û hewldanan wê, rewşên weke teknîkî û hwd ku wê ew hatina xistin xismeta rêveberîyê de wê, weke amûrena sehêtkirinê wê, hebê. Di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê, rewşa 'sehêtkirinê' wê weke rewşek teybet a ku wê, bi rêveberîyan re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, bi teybetî wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Têgîna demokrasîyê û gotina 'sehêtkirinê' wê, di aslê xwe de wê, çawa wê di çerçoveyê de wê, werina levhanîn wê, di roja me de wê, weke mijarek pirr zêde ku wê, rêveber wê li ser wê, serî biwastênin. Heta ku wê, gotina 'demokrasîyê' wê, di vê çerçoveyê de wê, weke armancek civakî û reŋgekî pêşketina jîyane wê zêdetirî wê, weke rewşeka 'amûrî' a sehêtkirinê(*) wê, were dîtin. Demokrasî wê, çawa weke amûreka sehêtkirinê wê, were pêşxistin û bikarhanîn di şewayê bi rêxistinkirina sazîyên welatî bi sazûmanî de wê, temenê wê, rewşa weke 'amûreka sehêtkirina civakê' wê gotina

 (*)Gotina sehêtê wê weke gotineka ku wê, di nava sînore demokratîkî de wê, li ser wê were hizirkirin bê. Wê ti kesekê wê ew wê sehêtê wê li ser xwe û jîyane xwe wê hîsnekê. Wê, nikaribê wê, bi wê reŋgê were pêşxistin bê. Wê hewldanên sehêtkirinê û ankû kontrolkirina jîyanê wê, ji aliyê keseyetî bê û ji aliyê komî ve wê, weke aliyê dijdemokratîkî ên ku wê, werkinê şermazarkirin jî bin.

demokrasîyê wê êdî wê were bikarhanîn.

Weke aliyekî giring mirov di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, demokrasîyê wê, çawa wê, fahmbikê mirov wê, dikarê ji şewayê nêzîkatîyên welatî ên bi sazûmanî wê fahmbikê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa destûrê de wê, li gorî wê, weke amûrek bingihîn wê, hertimî ku wê li er navaroka wê re wê bi gûharandinan û hwd re wê, werê leyistin bê. Di vê çerçoveyê de wê, destûr û zagonên ku wê, werina çekirin û ankû werina gûharandin wê, bi encamên wan re wê, kêrî bikarhanîna gotina demokrasîyê weke amûr wê werin û ankû newin wê, li wê werê nerin. Di vê çerçoveyê de ku mirov, bahse têgîneka demokratîkî û ankû pirsgirêka wê bikê mirov, di vê çerçoveyê de wê, di serî de wê li ser hebûna desthilatdarîyê re wê, bi temenê wê re wê hilde li dest. Di serî de wê, ev wê weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Hebûna têgîna demokrasîyê wê, dema ku mirov wê, hilde li dest wê, weke ku wê, di roja me de wê, were li ser ziman wê, armanca wê ew bê ku wê, civake wê, sazûmana xwe ya civakî wê avabikê wê bi wê re wê xwe bihêzbikê û birêve bibê bê. Lê di aslê xwe de wê, ya ku wê, weke aliyekî wê, çawa wê, pêşîya wê li leyha desthilatdarîyê wê were girtin jî wê, ev bê. Di vê çerçoveyê de wê, gotina demokrasîyê wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Demokrasî, weke aliyekî ku mirov wê, li vir bi restên wê re wê, hilde li dest bê. Lê dema ku mirov bahse restên wê bikê jî wê, bi wê re wê, têgîna destûrê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin û wê derkeve li pêş. Destûr wê, weke aliyekî ku wê, di çerçoveyekê de wê, 'wekhevîyekê' wê derxê li pêş bê. Lê binetêrên pêşnûmayî ên destûrî wê, weke bineterna pêşnûmayî ên razber bin. Di rewşa famkirina wan a di jîyanê de wê, li gorî wê, di rewşek weke lêhatin, levhanîn, lêkirin û hwd re wê, were pêşxistin û şenberkirin bi rewşê re. Di vê çerçoveyê de wê, derkeve li pêş. Di rewşa têgîna destûrî de wê, di roja me de wê, dema ku wê, were hildan li dest wê, jî dû aliyan ve wê, pirsgirêk wê, xwe bide dîyarkirin bê. Aliyê wê, bineterna pêşnûmayî ku ew hatîya pêşxistin û hinek restên demokratîkî wê, di wê de wê weke ku ew hebin wê, bi şewayan ew li şûn hiştina wan bê. Yanî wê, ew bi awayekî wê, çawa wê li gorî xwe wê, werina şîrovekirin wê, di rewşekê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Aliyê din ê duyem jî wê, li ser rewşa têgîna destûrî a ku mirov wê, di çerçoveya li berçav negirtinê û hwd re wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, bi wê re wê, rewşek wê, li gorî rêveberîyê wê were pêşxistin wê, li ser wê re wê, were esasgirtin. Di rewşa pîretîzekirna xalên destûrî de wê, li vir wê, erk û rewşa rêveberîyê wê, weke aliyekî wê, di wê de wê, xwedî weyn bê.

Pirsgirêkên destûrî wê, di roja me de wê, weke 'pirsgirêkên demokratîkî' jî wê, werina hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, şîrove wê li ser destûrê re wê, werina pêşxistin. Yan jî wê, rewşa destûrî wê li gorî rewşa jîyanê wê, çawa wê, bi armançekê wê were rastkirin wê, bi wê re wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin. Destûr wê, di çerçoveya têgîna demokratîkî û her wusa dayîna herêkirinê de wê, were xistin li temenê li girseyê dana herêkirinê û bi wê re û ankû li ser wê re çekirina rewşên weke 'meşrûtiyê' bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, li wê were nêzîkkirin.

Di roja me de wê, wê rewşên 'meşrûtiyê' wê pêşbixin wê, çawa wê, werina pêşxistin û wê, di dest de wê werina girtin wê, di vê çerçoveyê de wê, wê temenekî bi nêzîkatî wê hebê. Lê bi wê re wê, dema ku mirov di roja me de wê, çerçoveya meşrûtiyê mirov wê hilde li dest wê, di dewama wê de wê, were dîtin û kifşkirin ku wê, çawa wê, weke aliyekî

giring wê têngîna destûrî wê xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa wê, di serdemên berê de wê, di nava civake kurd de wê, bi kesên herî pîrr û kal ku ew weke yên 'herî bi zane' di hatina hasibandin wê, bi hisandina li wan re wê, ew rewş wê, bi heta pêşxistin. Di dewama wê de wê, ew wê, weke aliyekê wê biheta li pêş bûya. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têngîna demokratîkî de wê, ew têngîna meşrûtiyê wê were rûnandin. Hebûna kesekî, civakekê û hwd jî di nav de rewşên ku ew ne li gorî wê, destûrê û ankû têngîna destûrî bin wê weke yên 'nemeşrû' wê, werina dîtin. Di vê çerçoveyê de bo ku ew meşrûti were pêşxistin ew divê ku ew bi wan destûran re were herêkirin. Yan jî were 'piştrastkirin' ku ew li gorî wan dijî. Di vê çerçoveyê de wê, têngîna destûrê wê weke aliyekî wê, were bikarhanîn. Di roja me de wê têngîna destûrê û rewşa meşrûtiyê wê, weke du rewşên ku wê, di temenê hevdû de wê, werina li ser ziman bin. Di rewşa rewşên ku ew rû didin û şîrovekirina wan a li gorî têngînen destûrî wê, weke 'çêkirna qewlikekî destûrî' û hwd wê, di rewşekê de wê, rewşa wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, destûr wê, temenê gotin, kirin û tevgerên ramyarî ên rêveberîne ku wê çawa wê, 'meşrûtiyê' jî wê re wê bi wê were çêkirin wê, bi awayekî aktîv wê, were bikarhanîn. Di rewşa çêkirina temenê de wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa destûrî wê weke aliyekî giring wê jî rêveberîyê re wê, temen bê. Di roja me de wê, têngînen destûrî ku ew pêşketî na wê, di wan de wê, pirsgrêkên têngîna demokrasiyê wê zêdetirî wê hebê. Pêşketina jîyane civakî û mirov û têngîliya wan hevdû re bi rêveberîyê û hwd re wê, çawa wê, were salixkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, bê xwestin ku ew temenê wan were çêkirin. Di roja me de gotina 'xwestekên civakî' û ankû 'bendewariyên civakî' û hwd wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê. Di roja me de wê, rewşa destûrê wê weke aliyekî desthilatdarî û serdestî ku ew li pêşîya civakê weke ku ew 'bo wê, dihezirê wê, xwediyê rewşekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di nava libendêbûn û xwestekên civakî û têngîliyên rêveberî de wê, hertimî wê, maqasek vekirî wê hebê. Wê navberek hebê. Wê rêveberî wê, hêncetên ku ew wê, bide li pêş wê di wê çerçoveyê de bê ku wê, çawa wê, li gorî xwesteka xwe wê bide çêkirin bê. Rêveberî kengî ew hatiya wê astê ku ew li gorî rastîya civakê û pêwîstî û xwestekên wê, tevgerîya ya? Di aslê xwe de wê, ev pirs wê, weke pirsêka ku mirov wê, jî gelek alîyan ve wê, dikarê bi bersivênê. Di rewşek demokratîkî de ku mirov wê, werênê li ser ziman ku rêveberî û ankû rêveber ku ew çendî ku ew li gorî xwestek û têngîna civakî bû rêveberîyek wê, weke rêveberîyeka îdeal wê, karibê xwe bide dîyarkirin. Her çendî ku wê, xwe li gorî wê sazkir û li wê hisand wê, weke ya wê bê.

Li vir wê, dema ku mirov wê, bahse têngîna demokratîkî û têngîliya wê ya bi rêveberîyê re bikê wê, li ser gotina demokrasiyê re wê, werênina li ser ziman wê, têngîna destûrê wê bi sazûmanî wê zêdeyî wê derkeve li pêş. Di roja me de têngîna destûrî wê, bi awayekî aktîv û ankû weke ku ew bi têngînî hatiya bi sazûmanakirin têngîna *aktîvîsmê* wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya rewşa çerçoveya 'destûrî a welêt' de ku wê sehêta wê bi gotina destûrê re wê çawa wê pêşbixê bê. Têngîna destûrî a aktîvîsm wê, weke têngîneka ku wê, di dîmenê de wê, daraza destûrî û ankû *dadîya destûrî* ku ew bi sazûmanî di çerçoveya şopandina li ser têngîna destûrê re ku wê, were pêşxistin bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê weke rewşa sehêtkirinê ku ew di wê çerçoveyê de pêş dikevin '*dadgehên destûrî*' û ankû '*dadgehên dadî*' û hwd wê, derkevina li pêş. Biryar û gotinên wan di wê çerçoveyê de ew, dihê li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de mirov dikarê bi rengê gotina

‘*dadwerîya destûrî*’ jî wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna dadwerîya destûrî wê, di çerçoveya têgîna destûrî de wê, mijarê bi şopênê. Li vir wê, xal û ankû nûqtaya ku wê ji wê gav diavêjê wê, hertimî wê, weke mijareka binîqaş bê. Çendî ku di dûmenê de wê bi gotina dadî wê, li haqanîyetê wê were lêgerîn û bi wê re destûr wê were hanîn li cih jî lê ew hanîna li cih wê, di çerçoveya têgîna destûrî a xwezayî de wê, çendî wê, weke dadwerîyeka rast a ku ew bi haqanîyetî hatî li cih bê. Di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya têgîna destûrî a di temenê wê de wê, weke aliyekî ku wê, bi sînoren rejimê û ankû welêt ku ew hatî xizkirin re wê, were esasgirtin. Bi têgîna dadwerîya destûrî û ankû *aktîvîsma dadwerî* re wê, temenê têgîna meşrûiyetê wê, di vê çerçoveyê de wê, bê xwestin ku ew li ser w destûrê re ew were pêşxistin û parastin. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Ji aliyekî din ve jî mirov, dikarê wê jî di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna destûrî wê, weke têgîneka demokratîkî wê were li ser ziman. Her destûr ku ew hena mirov nikaribê wan bi navaroka wan re wan weke destûrên demokratîkî werênê li ser ziman. Çendî ku di çerçoveya wijdanê mirovî de bi haqanîyet bû, xwedîyê têgîna parastina mafê mirovan bê şert û merc bi têgînek xwezayî bû, di çerçoveya maf û azadiyê de ew temen pêşxistin û hwd wê, bi wê re wê, karibê bahse îdeaya demokratîkî bi xwe re bikê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew rewşa tevgerîna li gorî mafê mirovan, maf û azadiyê û hwd tevgerîn bû wê, çawa wê gav wê were avêtin û wê çi wê were esasgirtin wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Minaq wê, dozgerê û ankû dadmendek ku ew darezandina dadî ku ew bikê wê çawa wê li gorî çi wê ew wê bikê wê, weke aliyekî giring wê, di rewşa têgîna dadî de wê, derkeve li pêş. Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşê ji aliyê civakê û keseyetîyê ve wê, hilde li dest û ankû wê ji aliyê rêveberîyê û ankû desthilatdarîyê ve wê, hilde li dest wê, weke dualîteyeka ku wê, ew di nava wê de wê, bijî bê. Di rewşa darezandinê de wê, şîrovekirin wê werina kirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek û aliyekî têkilîdanînê wê ramyarîvan wê, bi têgînên weke kirina ramyarîyê wê, weke rewşek sehêtkirinê û hwd wê, werênina li ser ziman. Heta ku wê, werênina li ser ziman ku ew rewşa sehêti a ramyarî û rêveberîya ramyarî nebê wê ji rê û rastîya xwe ya dadî û dadmendî jî wê dûrkeve. Lê di aslê xwe de mirov li vir van gotinan tenê dikarê weke gotinna ku wê çawa wê, destûr wê bèn xistin temenê rêveberîya ramyarî û wê rewşa kifşkirina rêveberîya ramyarî ku wê, li ser wê, were kifşkirin re wê, alaquadar bê. Wekî din jî wê, xirabûna ku wê, ji hevdû cûdakirina rêveberîya destûrî û ya ramyarî ku mirov wan ji hevdû cûda bikê wê, xirabûn derkeve jî wê, tenê wê weke gotinna vala ên bêtemen bin. Vajî wê, mirov dikarê bi rêveberîya ramyarî û serdestîya wê re û her tişt bi dîzaynkirina wê re wê, di wê de wê xirabûn û ji rê û rastîyê dûrketin ku wê biafirê, karibê wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa têkiliya nava destûr û rêveberîya ramyarîyê de wê, rewşa ku wê, derkeve li pêş wê, ew bê ku wê ji aliyê nerîna ramyarîyê ve ku mirov binerê wê, têgîna destûrê û hebûna destûrî wê, weke rewşek dîzaynkirin û ankû sererastkirinê a ku ew wê dikarê pêşbixê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, were li wê nerin. Ji xwe, wê dema ku wê ji aliyê rêveberîyê ve wê, werê nerin ku wê, destûr wê, “weke rewşên temen ên sererastkirinê” ku wê, were hanîn li ser ziman jî wê, di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rewşeka ku mirov wê, dikarê di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa têgîna têgîna destûrî de wê, li vir wê, rêveberî wê, bixwezê ku ew li wê rewşên wê yên sererastkirin û hwd re ew li wê serdest bê. Di vê çerçoveyê wê, ji sê aliyan ve wê, destûrê

mirov dikarê di temenê kirinên rayadar û ankû rêveber de ku ew wan îstîsmar dikê û ankû bi şêwayekî li gorî xwe wê pêş dixê wê werênê li ser ziman. Şêwayê pêşî wê, bi rengên şîrovekirin û bi têgînên weke bi rengê “xwendina nava rêzan” ku ew, wê dihênina li ser ziman bê. Bi gotineka din wê, bi gotinên weke ‘xwendina nava rêzan’ wê, bixwezin ku wê, rengê wateya ku ew dixwezin ku ew li gorî xwe karibin wê derxin bê. Aliyê din ê şêwayî yê duyem jî wê, bi rewşa deestûrî wê, weke sererastkirinê wê, bikarbênê bê. Wê her timî wê rayadar û ankû rêveber wê gotina ‘ez li gorî destûrê tevdiagerihim’ wê, werênê li ser ziman. Di dewama wê de wê, gotina ‘kirinên min wê, li gorî navaroka destûrê bê.’ Wê bi wê rengê wê, hemû kirinên xwe wê, bi lêhanîneka li rewşên destûrî re wê, temenê meşrûtiya kirinên xwe wê, bikê ku ew wan bide çekirin. Şêwayê din ê sêyem jî wê, bi rewşa şîrovekirin, çekirina destûr û zagonan re wê, xwe bide diyarkirin bê. Wê ew jî wê, li gorî çi zihniyetê wê, werina çekirin û pêşxistin wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin. Şîrovekirina destûrê wê, di çerçoveya lêhanînê û ankû levkirinê de wê, weke aliyekî giring ku wê, hertimî wê, were kirin bê. Dozger û dadmend wê, hetimî wê, ji aliyê xwe ve wê, şîroveyê wê pêşbixin û wê bi wê re wê bikin ku ew, tevger û kirinan wan şîrovebikin û wan werênina li ser ziman bin.

Şîrovekirin wê, di çerçoveya kirinê de wê, ji aliyê nêzikatiya rêveberiyê ve wê, werê kirin. Wê bo ku ew kirin rast were danîşandin wê were kirin. Lê ji aliyekî din ve jî ku mirov wê şîroveyê wê, ji aliyê têgîna destûrê ve wê, li ser kirinê ve bikê ku ew kirin ya rêveber û hwd bê wê, di şêwayekî lêpîrsîner û hwd de wê, ew şîrove wê pêşbikeve. Ya ku wê, rêveber wê, nexwezê jî wê, ev bê. Ber vê yekê wê, di şêwayekî de wê, li ser kirinên xwe yên ku wî dana kirin re wê, şîroveyek destûrî ku ew wê ‘rast bide nîşandin’ re wê, bide kirin. Lê wê, vê şîroveya rast nîşandina kirina xwe wê, di rengê şîroveyekê ku ew ji aliyê têgîna destûrî ve hatî kirin wê, bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna destûrê wê, bi awayekî wê, bi vê rengê wê were îstîsmar kirin bê. Yanî wê, bi wê şîroveya ku ew li gorî kirinên xwe bi şîroveya destûrî re dikê û wê weke şîroveyekê ku ew li gorî destûrî hatiya kirin ku ew dide nîşandina re wê, pêşî kirina xwe wê, ‘weke kirineka rast’ û piştre jî wê, weke ‘kirineka li gorî destûrê’ û ankû ‘kirineka destûrî’ wê bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê, xwe bide nîşandin bê. Di rewşa têgîna destûrî de wê, di vê çerçoveyê de wê, têgîna destûrê wê, çawa wê were bikarhanîn ji aliyê rêveber ve wê, di aslê xwe de wê, ev wê weke minaqeke pîrr zêde baş bê ku mirov wê fahmbikê. Di serdemên zanînê de wê, ev zêdetirî wê, werina bikarhanîn. Wê werina li ser ziman. Têgîna ‘meşrûtiya destûrî’ wê, çawa wê, di temenê kirinên xwe de wê, bikarbênin û wê ji wan re wê, bikina weke maskeyekê wê, di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê, were kirin. Kirin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke kirineka destûrî wê bê dayîn nîşandin. Wê, weke kirineka ku ew li gorî gîyane destûrî ku ew dihê dayîn nîşandin wê, were nîşandin. Lê di aslê xwe de wê, destûr wê, çawa wê, weke şîroveyekê ku ew wê, kirinê rast dide nîşandin û ew wê weke rewşeka şîroveyî wê wê, were bikarhanîn wê, di vê çerçoveyê de bê. Di çerçoveya wê şîroveyê û pêşxistina wê de bi destûr û ankû zagonan re ew gûharandinên ku ew dihên çekirin û ankû ‘pêşnûmayên di hikmê zagonan de’ ku ew dihên pêşxistin wê, di vê çerçoveyê de wê, werina pêşxistin. Gotina ‘pêşnûmayên di hikmê zagonê’ de wê, ji aliyê şîroveyî ve wê, çawa wê kirina rêveber wê ew wê weke ‘rast’ û di çerçoveyek destûrî de wê, bi gotinên temenî û bingîhîniyê weke ‘li gorî destûrî çekirina pêşnûmayê’ û ankû li gorî zagonê çekirina pêşnûmayê’ û hwd re wê, were hanîn li ser ziman. Ev jî wê, weke aliyekî giring bê. Di roja me de wê, rewşên weke pêşnûmayên

di hikmê destûrê û ankû zagonê de ku ew dihên nivîsandin wê, weke pêşnûmayna ku wê, çerçoveya kirinê rêveber ku wê, li gorî zihniyeta wî ku wê çawa wê were çêkirin û wê meşrûiyeta destûrê wê ji wê re wê, were kirin weke mertal û hwd wê, di wê çerçoveyê de bê.

Pirsgirêka demokrasiyê û meşrûiyetê a destûran

Ti destûr ku ew ne li gorî rewşa civakê bê û navaroka wê bê wê, bi rewşa xwe ya civakî û demî ne hatibê ahengkirin re wê, ew wê hem ne demokratîkî bê û hem jî wê ne meşrû bê, çendî ku ew bê birin li referandûman û ankû hîlbijartinan û were bûhûrandin jî. Restên weke maf û azadiyê, serbestiya xwe hanîna li ser ziman û gerînê, rêz û hûrmet nîşandin, qiymet dayîn, wekhevîbûn, parastina cihêrengîyan û xweşbîniyê û hwd wê, weke van restên hemû restên din ên civakî ku ew li berçav werina girtin û ya herî giring jî ku ew destûr ne li dijî hebûna ti civakan bê wê, hingî karibê bibê xwediyê wê îdîaya meşrûiyetê. Heman rewşê mirov dikarê bo rewşa rêveberîyan jî wê werênê li ser ziman. Destûr wê, meşrûiyeta xwe wê, ji rastîya civakê û li gorî wê bûyîna wê bigirê. Di vê çerçoveyê de wê, mantiqê destûreka civakî jî wê, ew bê ku ew, nekû civak dem bi dem wê li gorî wê, were dîzaynkirin bê. Lê ku destûr ew her demê navaroka wê li gorî pêşketina civakê ên xweza ku ew were sererastkirin û xwenûkirin û hwd wê, bi wê re wê, xwediyê rewşeka rast bê.

Di rewşa kirinê destûrê û ankû gotinê weke 'kirinê li gorî destûrê' de wê, ev rewş wê, zêdetirî wê werina pêşxistin. Wê di dewama wê de wê, werina hanîn li ser ziman. Em li vir di dewama wê de wê, jî dikarin wê, werênina li ser ziman ku wê, ev rewşên weke 'pêşnûmayên di hikmê zagonê de' û hwd wê, weke rewşna ku wê, di rengê 'meşrûiyeta destûrê' û ankû 'meşrûiyeta zagonê' de ku wê, werina pêşxistin ên demkin bin. Wê di wê rewşê de wê, çawa wê, di rewşên ku wê, rêveber wê bixwezê ku wan pêşbixê wê, temenê wan wê bi wê rengê wê çêbikê wê, temenê wê biafirênê. Her wusa wê, bi wê rewşa 'pêşnûmayên di hikmê zagonê de' û hwd de re wê, derkeve dervî gîyan û têgîna destûrê jî. Lê wê, bi wê re wê, di temenê têgîna pêşnûmaya di hikmê destûrê de ku ew bi awayekî kûrnazî weke meşrûiyeta destûrê û ankû zagonê wê dihênê li ser ziman re wê, temenê wê kirina xwe wê bide çêkirin bê.

Di dewama wê de mirov, dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, minaq wê, di rewşên weke 'rewşên awarta' de ku wê, hemû rewşên maf û azadiyê wê, werina hildan ji dest wê, di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê zanibin ku ew ne rewşna ku ew li gorî gîyane destûrê na. Wê ber vê yekê wê li şûna destûrê wê, piştî xwe wê bidina *pêşnûmayên di hikmê destûrê de* ku wan ew pêşxistina wê, bi wan re wê, rêvebirina xwe ya li ser rewşan re wê bidina domandin. Wê bi wê re wê, wê temenê xwe çêbikin. Wê bi wê re wê bi demê re ew pêşketina ku ew li ser wan pêşnûmayan re didina çêkirina re wê, temenê gûharandinê destûrê ên dem bi dem ku ew li gorî xwe dixwezin jî wê bidina çêkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, weke rewşna teybet bin. Wê weke rewşna ku wê, heta deverê ku wê rêveberî wê derkeve dervî destûrê jî wê, karibê bijî bê. Şêwayekî din ên bikarhanîna rewşên pêşnûmayan ên weke di hikmê zagonê de û ankû di hikmê destûrê de wê, li ser rewş û demên kin re ku wê werina pêşxistin wê, piştî ku ew pêşnûma hatin pêşxistin re wê, di hûndûrê wê dema kin de wê, ya ku wan dixwest ku ew wê bikin wê bikin. Wê piştî ku ew pêşnûma bi hênceta ne li gorî destûrê û gîyane wê ya ku ew were birin li dadgeha destûrê bixwe jî wê, heta wê demê wê di wê navberê de wê, ew rêveber

wê ya ku wî dixwest wê bikê. Wê li vir wê, çawa wê, bikarhanîna rewşê li gorî xwe û wê, çawa wê li gorî xwe sazûmankirinê wê bikin wê, dadgeha ku ew weke 'dadgeha destûrê' jî ew dihê binavkirin wê bikirinên rêveber re wê, di ahengekê de wê, tevbigerihe. Wê çawa wê rewşa hevdû wê, ji hevdû re wê başbikin û wê temenê hevdû wê bo hevdû çêbikin ku ew bi destûrî bê û ne bi destûrî bê û ku ew nedestûrî ku ew li ser 'destûrê' re weke bi destûrî bidina nişandin re wê, ew wê were kirin. Wê demê ku ew pêşnûma ku ew, birina li dadgehê jî û dadgeh wê pêşnûmayê wê betalbikê jî wê rêveber wê, li ser kirin û encamên ku wî li ser wê pêşnûmayê re ku wî ew derxistina li holê wê, ne wê were derizandin û ankû betalkirin û ne jî wê encamna bi wî rengî wê ji wî re wê hebin. Wê li vir wê, rewşa gel û rengê dîtina wê binerin. Ku ji nava gel li hemberî wan û rewşên wan deng derketin wê, weke ku rejima tirk kir wê çawa wê 'komkujiya roboskî' wê bibina dadgehê û wê dozekê wê bo wê vekin û wê ji gel re wê bibêjin 'li bendê wê biryara dagehê bin. Dozê întîqalî dadgehê kirîya.' Bi vê rengê wê, bêdengîyê wê bixwezin ku ew di nava gel de wê, bikin ku wê çî kirin. Ku ew çêkirin û gihiştina armanca xwe wê, weke di rewşa doza komkujiya roboskî de wê, were dîtina wê yan biryarên 'neşopandinê' wê bikin û yan jî wê, bi awayekî wê dozê li demê bidina hiştin û wê, çawa bi bûhûrîna demê re wê, dozê vala derxin wê li ser wê re wê, di nava tevgerê de bin. Ev rewş û rewşên weke wê, wê, bi gelek şêwa û rengên din jî wê, werina kirin. Wê ev jî wê, bi karmendên ku ew weke 'karmendên dadgehê' ên weke 'dozgeh', 'dadmend' û hwd re wê, bikin. Wê bi gotineka din wê, weke ku wê ji nava gel wê, were gotin wê, 'ji hevdû re wê, bibina alikarî. Wê tenê ew bi wê encama xwe re wê, bimênê. Di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke rewşek û regekî bikarhanîna rewşên pêşnûmayên bi navê 'pêşnûmayên di hikmê zagonê de' û ankû 'pêşnûmayên di hikmê destûrê' de jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, rêveber wê sazîyên xwe yê 'destûrî' ku ew wê, çawa wê, di van rewşan de wê, destûran, zagonan û ankû 'pêşnûmayên ku ew bi vê rengê pêşdixin û wê bikardihênê wê hebin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ev rêveberî wê, çendî ku wê derkeve dervî destûrê jî wê, bi rewşa birina pêşnûmayê li dadgeha destûrê betalkirina wê re wê, li ser wê re wê bahse 'gûhdarkirina xwe ya li destûrê' jî wê bi şêwayekî kûrnazî wê karibê bikê şîrovebikê. Lê di aslê xwe de wê, ev ne rast bê. Mirov wê, nikaribê wê, bi wê rengê wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, ku van rewşên rêveberîyê ên li ser destûrê re ku ew dileyizê ku mirov li wan dinerê wê, mirov li ser wê re wê, xate di nava pêşketina civakî û zihniyeta welatî de jî wê mirov wê kifş dikê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê jî di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê destûr wê, weke rewşa ku wê, di gotinê de wê li wan bihetan gûhdarkirin ban.

Lê rewşa destûran mirov dikarê wan bi awayekî vekirî wê li vir wê werênê li ser ziman ku wê, destûr û rewşên wê, çawa wê, bi awayekî wê, werina bikarhanîna bin. Rewşên destûrên ên pozîtîvî ên ku ew di çerçoveya sînorê desthilatdarîyê de wê, weke têgîneka serwer wê were li holê jî wê, bi wê re wê, di vê çerçoveyê de wê, weke binetereka nivîskî ku wê, pirr zêde wê, desthilatdar wê, li ser wê re wê, bileyizê bê.

Rêveberî wê, di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, her rewşê û kesî wê, bi hebûna civakê re wê, bikina bin sehêta xwe de wê, di vê çerçoveyê de ew wê, vê rewşê wê bikin. Di dewama wê de wê, ev jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşên civakî wê, di vê çerçoveyê de wê, bi sazûmanî wê, werina sererastkirin wê, pirr zêde wê, rêveberî û ankû desthilatdarî wê, li ser wê re wê, bileyizê.

Civake wê, bi navaroka xwe re wê, xwediyê gele beşên xwe yên ku ew ew bi wê re ew di demê de pêşketina bin. Bi demê re wê, rewşên weke yên 'pîşeyan' jî wê, di wê çerçoveyê de wê, pêşkevin. Têgîna pîşetiyê wê, li kurdistanê wê, di demên şariştaniyê ên sûmerîyan de wê, pêşkevin. Em î ro, ku wan bineter û ankû kêvilbarên nivîskî ên sûmerîyan ku em li wan dinerin em bi awayekî vekirî wê, di dema sûmerîyan de dibînin ku wê, rewşên bi pîşeyî wê dem bi dem wê li gorî demê wê, pêşkevin. Her pîşe wê, bi rewşa xwe ya karkirin û xabatê re wê, bi rewşa xwe ya jîyanî a ku mirov wê fahmbikê re wê, pêşkeve. Wê li gorî wê jî wê, çerçoveya wê, li gorî bendewariyên civakî wê, xwe bidina diyarkirin. Karên ku ew ji xwe re weke kar kifş dikin wê, ew kar wê, weke karna ji wan wê were hêvîkirin bin. Wê ew jî wê, di wan waran de wê bi zane bikin û bikîna pîspor. Wê, di vê çerçoveyê de wê, bi hanîn li ser ziman. Em î ro, wê jî dikarin wê, werênina li ser ziman ku wê pîşetî wê, minaqe wê weke bijîşkîyê wê, bi demê re wê, rêgezên wê yên rewîstî ku wê, li gorî wan bijî û nêzîkatîyê bikê û wê dernekeve dervî wan wê werina pêşxistin û kifşkirin. Di rewşa pîşetiyê de wê, di nava jîyane civakî de wê, bi demê re wê, ew wê pêşkevin.

Ji pêvajoyên şariştaniyê ên dema sûmerîyan mirov wê jî kifş dike ku wê masîvanî wê pêşketî bê. Her wusa minaq wê ji xwe re wê kîştan wê çêbikin. Kîşt wê, bi gotina 'ma' re wê were li ser ziman. Gotina 'ma' wê, heta roja me jî wê, di kurdî de wê di wateya 'avê' de wê were bikarhanîn. Meşandina wê jî wê bi 'lah' wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê were dîtîn. Bi wê re jî wê, were dîtîn ku wê, kedîkirina sawalan û pêşxistina wan wê, zêdetirî wê pêşketî wê derkeve li pêş. Minaq, mirovên ku ew garanên wan ên sawalên mazin hena wê bi gotina 'gûdnîga' wê werina li ser ziman. Mirovên ku ew ew sawalên weke mirîşkan û hwd re ku ew alaquadar dibin "ûşandû" jî wê, di vê demê de wê pêşbikevê. Ev rewş hemû wê, bi xwe re wê wê jî wê, bidina nîşandin ku wê di reng û şêwayekî de ew rewşên ahlkirin û kedîkirin wê, weke rewşeka bisazûmanî a bi jîyane civakê re wê pêşbikeve û ankû wê were pêşxistin. Ev dem wê, di dema sûmerîyan de jî wê weke xwediyê sazûmanaka pêşketî a ku ew pêşketîya bê. Di vê demê de wê, bi wê re wê di ahengekê de wê were dîtîn ku wê karê destî ê weke hêkelqûsanîyê "alangû" jî wê pêşketî bê. Ji xwe wê, hê di demên civake neolîtîkê de wê ew rewşên weke çêkirina hêkelkên piçûk û ankû hinekî mazin wê hebin. Bi wê re wê karê hêkelqûsanîyê û ankû wê nivîsanîyê wê bi hevdu re wê di rewşekê de wê bimeşê. Wê kevirên nivîskî ku wê di roja me de weke 'nivîsên bizmarî' dihên bi navkirin wê û ku ew di wê demê de wê weke 'dûp' werin bi navkirin wê werina pêşxistin. 'Nivîsandin' jî wê, bi gotina 'sar' wê werê bi navkirin. Mirovên ku wan kevirên nivîsên bizmarî çê dikin û ên ku ew wan dihêlênin weke "gadûbba" wê ji hevdû cûda bin. Wê di vê demê de wê têgîna xwedanî(milkîyetê) wê weke ya malbatîyê ku ew "şêgit" dihê bi navkirin wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikare vê yekê jî wê werên li ser ziman ku wê, ew rewşên ku ew pêş dikevin wê, weke rewşna rûniştî wê xwe bi awayekî wê li ser zimanê wan ê ku ew heta roja me li ser kevirina hatiya û dihê xwendin wê ji wê were fahmkirin. Di vê demê de wê rewşa falvanîyê û ankû falmeyîzandinê û hwd wê zêdeyî wê pêşketî bê. Falmeyzêker û ankû falvan ku ew weke "maşşûgidgid" wê, di vê demê de wê weke xwediyê rengêkî pêşketinî ê bi sazûmanî bê. Mirovên falmeyzêker wê di vê demê de wê zêdeyî wê hebin û wê xwediyê bandûrekê jî bin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa wan wê, di vê demê de wê ew weke rewşek civakî a rûniştî wê xwe bide diyarkirin. Di dewama wê de wê rewşên weke 'kapirîg' ku ew taqabûlî gotina 'afsûnkar' dikin wê hebin. 'Kapirîg' wê, ji navaroka gotinê jî wê were fahmkirin

ku wê gotina 'pîr' wê di hundûrê wê de wê hebê û ev jî wê weke ku ew di kurdîya roja me de wê hebê wê di wateya 'mirovê pîr' de bê. Di kurdî de wê '**pîrig**' wê, *hebê û ev jî wê ji mirovê ku ew di rewşên başkirin, aqildan û bi şînahîyan çêkirina dermanan re ku wê navdarbê bê*. Heta roja me jî wê ji mirovên bi vê rengê re wê gotina 'pîrig' wê were bikarhanîn. Di gotina pîrigê de wê, li gorî têgîn û têgîhiştina wê ya di nava civake kurd de bi zimanê kurdî ku ew heya wê, ji jinên pîr ên nawserî xwe re wê ev gotin wê were bikarhanîn. Di temenê vê gotinê de wê, weke ku mirov ji demên berê jî wê, fahm dike wê gotina 'pîrekê' wê weke navê jinê wê hebê. Pîrek, wê bi têgîna xwe re wê, jina ciwan û ankû dema xwe ya ciwanîyê derbaskirîya wê were li ser ziman. Lê ku ew ji wê re hat gotin '**pîrig**' ew hingî wê, *weke jineka ku ew pirr zêde pîr a û ew bizane ya û herkesek serî li zanebûna wê dixê bê*. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê di dewama wê de wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, ev rewş û karên ku me li jor navê wan hanî li ser ziman ku wê, di çerçoveyek menewîyetê de wê ji wê demê wê xwediyê rengê pêşketinî wê hebin. Wê di vê çerçoveyê de wê were dîtin ku wê kar û xabatên ku ew hena û dihên pêşxistin wê, di çerçoveyek têgînî a menewîyetê de wê, xwe bidina nîşandin. Ev jî wê bide nîşandin ku wê, karên têgînî ên weke menewîyetê û hwd wê pirr zêde wê pêşketî bin. Wê di vê çerçoveyê de wê li rewşên dûnyayî û aqilî û hwd wê were hizirkirin.

Ev rewş pişeyî wê, bi demê re wê, weke bi sazûmanî wê, di nava jîyane civaka şariştan de wê, bicih bikin. Bi demê re wê, pişeyên nû wê li ser pêşketina zanînê re wê biafirin û wê li van zêde bibin. Lê ev rengên pişeyî wê, bi xwe re wê, di ahengekê de wê, hebin. Di rewşa pişeyî de wê, bi demê re wê, hin bi hin wê, weke wasîfîyna ku ew pêşketî na wê, derkevîna li pêş. Mirovê ku ew xwediyê pişeyekî wê, li gorî yê din wê, di warê zanîna xwe de wê li pêş bê. Wê, xwe bi wan wê bide herêkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê, bi demê re wê, heta roja me de wê, li ser pêşketina rewşên kar û xabatê re wê, heta roja me wê, hebûna xwe wê, bidina domandin. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman bi demê re wê, dem heta ku wê were dema me wê, di vê warê de wê, pêşketinên mazin wê bi wê re wê derkevîna li holê. Di roja me de em di nava civakeka ku ew li ser rewşên pişeyî û hwd re ku ew hatî beşkirin û ankû çinîkirin de dijîn. Di vê çerçoveyê de di dewama wê de em, vê jî wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa pişeyan wê, weke rengê pêşketina civakî a li gorî ast û radaya wê ya pêşketî ku wê, xwe bide dîyarkirin bê. Pişê wê, ji aliyekî ve wê, weke rengê rewşî û têgînî ku mirov xwe bi wê re bi wasîfî dikê bê. Ji aliyê din ve jî wê, di nava jîyane civakê de wê, weke rewşek bi sazûmanî ku wê, li gorî wê, pêşketin bê. Kar û xabatên ku mirov wê, dikê wê, di roja me de wê, di çerçoveya jîyane civakê de wê, reng û awayên xwe wê bidina dîyarkirin. Mirov wê, li gorî kar û xabate xwe wê, berdêlê wê bixwezê ku ew bidest bixê. Ber ku wê, ew jî wê, bi wê, bijî. Di vê çerçoveyê de wê, pişeyîti wê, weke rewşeka xwe bi wê dana jîyankirinê bê.

Di nava rewşa têkiliya pişeyan a bi hevdû re û ankû rewşa kirina pişeyan û bi wê re bi wê kar û xabate ku mirov ew bipişeyî kirî xwestina mirov a berdêla wê, wê weke aliyekî di hevkeyîyê de ku wê, li wê were lêgerîn bê. Di vê çerçoveyê de pişê wê, di rewşên xwe dana herêkirinê û nêzîkatiya li wan û hwd de wê, di roja me de wê, bi zanebûnî wê, bi zêdeyî wê, derkevîna li pêş. Wê bi pişebûnîti wê, weke rewşeka hem bi zanîna mirov re ku wê were li ser ziman bê û hem jî wê, weke rewşeka ku wê bi wasîfîya mirovî re wê, were li ser ziman bê. Rewşên pişeyî û hwd wê, çerçoveya wan wê, weke karna wê, bi destûrî jî wê, were xîzkirin. Ev jî wê, di dewama wê de weke aliyna ku mirov wê karibê

li ser wê bisekinê bê. Di rewşa têngîna pişeyîyê û jîyane civakî a bi hevdû re wê, ahengeka ku wê, bi wan re wê hebê wê, xwe bide diyarkirin. Di rewşa têngîna pişeyî de wê, weke têngîna civakî bê. Her çendî ku wê, weke têngîneka destûrî û welatî wê, werê li ser ziman lê di aslê xwe de wê, vajî wê, weke têngîneka civakî bê. Leyistina li ser navaroka wê re jî wê, vê rewşê wê nede gûharîn. Têngîna pişeyîyê mirov wê, di rewşa gelemperîya civakî de wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya jîyane civakî de wê, weke rewşeka têngînî û aqilî a ku ew hatî birêxistinkirin û pîretîzekirin û bi wê re ku ew di jîyane civakê de ku ew bi wê rengê ew dihe pêxistin bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê, her têngîna pişeyî wê, têngîna xwe ya zanînî, aqilî û rewîstî û hwd re wê, bi afirê. Mirov wê, dema ku mirov, minaq rewşa bijîsekê hilde li dest wê, ew bijîsk wê, di çerçoveya zanîna xwe û fêrbûna xweya bi dermankirinê û hwd re de wê, xwediyê wê erk û berpirsîyarîya rewîstî û hwd bê. Wê, di wê çerçoveyê de wê, ew wê, bi xwe re wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke pişeyekê wê karê xwe wê, di wê çerçoveyê de wê, bikê. Wê di çerçoveya parastina jîyanê û bûhûrandina êşan ji laş û hwd de wê, kar û xabate xwe wê bi jîyane mirov re wê bide kirin û dimandin.

Têngîna pişeyîyê wê, weke têngîneka bi rêxistinkirina aqil a li ser aqilê pîretîkî û ankû kirinî re jî bê. Wê, di vê çerçoveyê de jî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, rewşa wê, werênê li ser ziman. Di rewşa têngîna pişeyîyê de wê, rewşên ku wê, di nava jîyane civakî de wê, derkevina li pêş wê, di wê çerçoveyê de bin ku wê, çawa wê, beşbûn wê, derkevê li holê. Minaq wê, di nava civakekê de wê bi deh hezaran wê mamoste wê, derkevina li holê û wê karê wan perwerdekirin bê. Bi hezaran wê bijîsk wê derkevina li holê û wê karê wan wê, dermankirin û başkirina mirov a di jîyanê de bê. Wê bi hezaran wê xwendevan wan wê hebin ku ew demek jîyane xwe bi xwendinê û xwe pêxistinê re ew di derbas dikin û di bûhûrênin bin. Wê, bi hezaran wê, karkerên ku ew di karên cûr bi cûr de ew di xabitin wê bibin. Yên malan, rêyan û hwd dikin. Yên cotyarîyê û hwd dikin. Yên ku ew şivaniyê dikin. Bi vê rengê mirov dikarê bi sedan pişeyan navê wan rêzbikê û bahse karên ku ew dikin bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di rewşa jîyane civakî de wê, pişeyîti wê, weke dîmenekî civakî wê xwe bide diyarkirin. Hemû mirov heryekê ku ew xwediyê pişeyekê bin wê, dîsa wê, weke mirov wê, di nava jîyane civakî de wê, bi hevdû re wê, bijîn û wê, xwediyê heman çand, ziman û hwd bin. Wê di dewama wê de wê, ew rengê jîyane wan jî wê, di çerçoveya jîyane civakî de wê, weke dîmenekî duyem ê bi hevdû re jîyankirinê bin. Di çerçoveya têngîna pişeyîyê de mirov, dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, her beşa pişeyî wê, di warê xwe de wê, karibê komel û ankû sazîyên xwe yên sîvil wê vekin. Wê di bin ban û sêwane wê de wê, li hevdû wê bicivin. Di dewama wê de wê, komel û ankû sazîyeka sîvil a ku wê bi hezaran mamosta wê endamên wê bin wê, derkeve li pêş. Di dewama wê de wê, ev sazî wê, karibê ji dû aliyan ve xwe bi temem û rêxistin bikê li ser zanîna xwe ya sazîyî û komelî re. Aliyê pêşî li ser zanîn û parvekirina wê ya bi hevdû re bê. Aliyê din ê duyem jî ku ew bi hevdû re tevbigerihi bin. Wê rengê bi hevdû re xwediyê heman maf û azadiyê bin. Mafên xwe bi hevdû re ku ew bibina yek wê, karibin baştir biparêzên.

Rêveberî wê, herî zêde wê ji sazîyên sîvil û komalên weke wê, wê aciz bê. Ber ku wê, ew ne li gorî wê, tevbigerihe. Wê li gorî lê wê, li gorî wê girseya mamosteyan wê tevbigerihe. Wê, ew jî wê, nikaribê bi serê xwe wan bikarbênê. Ji aliyekî din ve jî wê weke sazîyên sîvil wê karibin zanîna xwe li gorî demê wê bi pîvin û wê pêşbixin û wê di

nava civake de wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, di hemû rewşên sazîyên sîvîl û komelî de mirov wê karibê werênê li ser ziman.

Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman wê, çendî ku wê, rêveberî wê li ser destûrê re wê, bixwezê ku ew li gorî xwe reng bîdiyê û wê bi awa û reng û şêl bikê wê, ji aliyê civakê ve jî wê, karekî sazîyên sîvîl û komelî wê, ew bê ku ew beremberî wê, bixwezin û bikin ku ew li gorî rastîya civakê were parastin û ew di wê çerçoveyê de were pêşxistin û domandin. Sazîyên sîvîl ku ew, di nava civakê de ku ew xwe baş bi rêxistin bikin wê, karibin di çerçoveya giştîya civakî de ew bi wê re bidina xwediyê hêzek mazin a afrîner û diyarker jî. Wê karibin pêşîya desthilatdariyê bigirin. Wê bi sinor bikin. Ji xwe wê, ne karê rêveberîyê bê ku ew mudahaleyên li navaroka civakê bikê. Dema ku ew mudahaleyên li navaroka civakê bikê wê demê ew, li gorî zihniyetek serdest û ankû nîjadî ew dixwezê ku ew serdestbûnekê pêşbixê bê. Wê di temenê mudahaleyên wê de wê, ev wê hebê.

Di dema wê de mirov, dikarê wê jî di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê sazîyên sîvîl wê, di vê çerçoveyê de wê, weke çerçoveya ahengî a li ser rewşa bi rêxistinkirina beşbûna rewşên civakî a li ser rewşa pîşeyan û hwd re ku ew, were bi rêxistinkirin û were xistin li xizmeta civakê de bê. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, civak wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê rewşekê bê. Rewşên pîşeyî wê, weke encama pêşketina aqil û derketina li holê a zanîna me jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê weke bi rêxistinkirina zanînê bi aqilî jî wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, civak wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşna pêşketinê ên teybet ku mirov wan bi teybetî dikarê werênê li ser ziman bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, li gorî pêşketina civakê wê, bi asta wê re wê rewşên pîşeyî wê, derkevin li holê. Her wusa wê, di çerçoveya destûrî de jî wê, temenê wan wê, were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyê civakê ve wê, li ser pîşeyan re wê sazîyên sîvîl û ankû komel wê weke mihatabên wê rewşa destûrî ên ji nava civakê bin. Wê, ew hem wê li gorî wê bijîn û hem jî wê, li gorî wê xwediyê temenekî bin. Wê çawa wê, ew wê were sererastkirin û parastin wê, ew jî wê, ji rewşa xwe ya jîyanî wê karibin gavê biavêjin û bi awayekî rast de wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên destûrî ên weke 'ne demokratîkî' wê, di jîyanê de wê, herî zêde wê, girse û mirovên ku ew di jîyanê de dijîn wê, bibînin û wê kifşbikin. Di vê çerçoveyê de wê bertek wê, hertimî wê ji binî ve wê li ser wê re wê li jor wê bibê. Desthilatdarî wê, hertimî wê bixwezê ku ew ji jor ve kifşbikê. Lê civak jî wê, xwediyê hêz û rengê pêşketinê ku ew ji jêr ve ji binî ve kifşbikê. Ya rast jî wê, kifşkirina ji aliyê civakê ve bê. Civak wê, di rewşa wê de wê, di aslê xwe de wê, di rewşa xwe ya asayî de wê, weke rewşeka civakî a dervî hîyararşîkî wê bijî. Lê bi rêveberî û desthilatdarî û hwd ku ew sazîyên rêveberîyê û hwd ew afirîna û di nava wan de ast bi ast wê, li gorî wê, salixkirin wê, werê kirin wê û li ser destûrê re wê, rewşek hîyararşîkî wê, di nava jîyane civakî de wê, were pêşxistin. Ev jî wê, weke rewşek rêveberî û sazûmana wê ya bi sazîyî ku wê, pêşxistîya re wê, xwe bide diyarkirin bê. Sazûmana rêveberîyê a ku wê weke sazûmana welêt wê avakirîya wê, çerçoveyeka wê ya hîyararşîkî wê, hebê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, xwe bide diyarkirin bê. Di rewşa têgîna sazûmana welatî de wê, weke rewşna sazîyî ku wê, çawa wê, rêveberîyê li ser serê civakê wê serdest bikin û wê, karibin li ser navê rêveberîyê wê û mudahaleyên wê re li nava civakê bikin û xwe bidine diyarkirin. Mudahaleyên li jîyane

civakê wê, di vê çerçoveyê de wê, li gorî zihniyetê wê, hertimî wê bibin. Bi teybetî wê, di roja me de wê, di çerçoveya sazûmana pergali a *neolîberal* de wê, ev zêdetirî wê bê kirin. Her wusa rewşên ku wê, bi wan wê ew mudahale wê were pêşxistin wê, di roja me de wê, ne tenê sazîyên rêveberîyê ên welêt tenê bin. Wê li rex wê, rewşên weke bi teknîkî û hwd ku ew dihên pêxistin ên bi têgînî û hwd jî wê, weke rewşna ku wê, li ser wan re wê, bi heman rengê wê temenê mudaheleyan wê were pêşxistin bê.

Di rewşa mudahaleyên li nava civakê wê, rêveber û ankû desthilatdarî wê, hertimî wê li ser rewşan re wê, bikê wê bikê. Dem bi dem jî wê, têgînên deestûrî û hwd jî wê bikarbênê. W weke maske wê, deestûrê wê ji wan rewşan re wê, bikarbênê. Di roja me de wê, di bin navê, pêşketina civakî de wê, gûharînen deestûrî, zagonî, rêgezî û hwd ku ew dihên kirin wê, aliyekî wan ê bi vê rengê jî wê, hebê.

Lê di nava jîyane civakî de wê, weke lingna sazûmana pergali wê partîyên rejimê ku ew hatina pêşxistin wê, bi pirranî wê, li ser wan re wê, ew mudahale wê zêdetirî wê li jîyane civakê û mirov wê were kirin. Wê, bi wê re wê, partî wê, xwe bidina pêşxistin. Partî wê, di roja me de wê, di nava sazûmanake pergali de wê, weke rewşek demokratîkî û pêşketina wê a di jîyanê de wê, werê pêşixistin. Di dîmen de jî ku mirov, li wê dinere wê, weke pîrr-rengîtîyekê wê, bi zihniyetî wê li ser rewşa pîrr-partîyê re wê, xwebide dîyarkirin. Ev jî wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa civakê de wê, di nava wê de wê, rewşên ku ew hena wê, li wan wê mudahale wê were kirin.

Di aslê xwe de mirov, hinekî jî rewş û erk û fonksiyona partîyan em hinekî li ser wan bisekin in. Di sazûmanên demokratîkî ên civakî de wê, ti partî wê, ne mayînda û destjênebûyî bê. Wê hertimî wê mirov karibê wê, li şûn xwe wê bihêlê. Partî wê, li gorî têgînekê ku ew di nava civake de ew rêxistinîya wê bikê û wê bi rastî û ne rastîtiya wê re wê bide fahmkirin bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, partî wê, ne armanc bin. Wê weke amûrna ku mirov bi wan re di nava jîyanê de di rêya xwe de bimeşê bê. Wê heta devereke wê karibin mirov bi wan herê. Ji demekê û pê de wê, yan bi gûharînan wê xwe ji xwe derbas bikê û yan jî wê, li gorî rewşan wê ew herê û wê li şûna wê yeka din wê, were avakirin. Di vê çerçoveyê de wê, aliyekî wan ê demkî jî wê hebin.

Dema ku mirov partîyê wê, weke rewşa mayînda û destjênaber(destjêneber) wê, şîrovebikê û wê hilde li dest wê, hingî wê, li şûna ku wê partî wê bikeve xizmeta civakê de wê, civak wê, bi girêdana bi wê ve re wê, ew wê xistin li xizmeta wê de. Wê di vê çerçoveyê de wê, li ser rewşa partîyê re wê, karibê rewşek vajî rastîya wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, partî wê, dema ku mirov wê, mayînda û destjênaber hizirkir wê, hingî wê ew weke destpêka jîyanê û dawîya jîyanê jî wê, were dîtin. Wê, bi hizrekê wê di mejiyê mirov de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê di dewama wê de wê, partî wê, ji rewşa partîyê wê derkeve û wê bikeve rewşek cûda de. Li ser navê civakê wê karibê rewşan pêşbixê, têgînan bi zanîni werênê li ser ziman û peymanan çêbikê. Lê wê, nikaribê xwe di temenê wê de weke rewşek mayînda û destjênaber bide dîyarkirin û wê, hemû bi xwe ve girêbide û werênê li ser ziman. Wê demê wê, ew rewş ku ew bû wê, ji armanc û rastîya xwe wê derkeve. Wê di rastîya wê de wê, ev wê hebê.

Di dewama wê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, partî wê, di nava rewşek demokratîkî de wê, dema ku ew bi maskeyên olî û hwd ew hatina bi sernûxûmandin wê, hingî wê, ew ji rewşek partîyî wê derkeve. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşeka desthilatdarî a bi wê têgînê re wê, xwe bide dîyarkirin. Ya ku wê,

karibê wê, li şûna ku wê partî di xizmeta civakê de ku wê, civakê bikê xizmeta partîyê de wê, di aslê xwe de wê, ev rewş û têgînên bi vî rengî bin. Di nava rewşek demokratîkî de wê, mirov wê, karibê wê partîya ku wê, piştgirîyê dayê de wê, di demek piştre de ku wê, ne rastkir, ji rê derket û derket dervî armanc û rastîya xwe ew dest ji wê were kişandin. Bi wê re jî partî wê, di nava civakê de wê, hertimî ku ew bo civakê ku ew hatîbê avakirinê bê, wê hertimî wê, armanc û felsefeya wê ya bingihînî wê ew bê ku wê, pirsgirêkên civakê ên bingihînî wê, kifşbikê û wê ji wan re wê bikê ku wê, çareserîyê wê, pêşbixê. Li ser wê re wê, xwe di nava civakê de wê, werênê li sr ziman. Dibê ku wê, pîrr partî wê hebin û wê li ser heman pirsgirêkê wê hizrên xwe wê, werina li ser ziman. Lê wê, kîjan çareserî wê rast bê û wê makûl bê û wê karibê bi rastî çareserîyê bi xwe re wê werênê mirov wê, bi hizirkirina xwe re wê, ew wê kifşbikê. Ya ku wê, di temenê piştgirîya li wê bê wê, ev bê.

Partî minaq wê, weke mijar û pirsgirêk wê karibê pêşketina civakê ji xwe re bikê mijar. Wê karibê li ser wê re wê hizrên xwe wê, werênê li ser ziman. Politikayên wê jî wê, di wê çerçoveyê de bin ku wê, çawa wê di rastîya civakê de wê, li gorî wê, tevbigirîyê û wê, bi politikayên xwe re wê, rêyên çareserîyê wê, werênê li ser ziman. Di dewama wê de wê, bo pêşketineka rast û dûrûst wê, çi pêşxist bê ku ew wê, werênê li ser ziman bê. Wê rêberîya wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê.

Di roja me de mirov, dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, di nava pîrranîya sazûmanên welatî de wê, pergälên pîrr-partîyî wê hebin. Wê ew partî wê, dest biavêjina beşên civakê. Wê di nava wan de wê xwe werênina li ser ziman bo ku ew deng ji wan bigirin di hîlbijartinan de. Di dewama wê de wê, propaganda xwe wê bikin. Propaganda wê, weke rêyeka xwe hanîna li ser ziman û bi rêyên cûr bi cûr dana herêkirinê bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi zimanî, gotinî û zanînî wê şewayên kirina propaganda wê, werina pêşxistin. Wê, dema ku ew diaxifin wê gelek sozan wê bidin komên civakî ku ew piştgirîyê ji wan bigirin. Wê bîna li ser ziman ku wê, pirsgirêkên wan çareser bikin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, werênina li ser ziman.

Lê wê, weke aliyekî giring jî wê, ew bê ku wê, ew propaganda wê, piştî hîlbijartinan û derbasbûna wan wê, werina ji bîrkirin. Yan wê, hêncetna wê ji wê bibînin ku wan ew ber çi nekirina û yan jî wê, bahse ne tîrbûna piştgirîyê wê bikin. Lê di aslê xwe de wê, di pîrranîya pirsgirêkên bingihînî de wê, ne ev sedem wê hebin. Wê çerçoveya zihniyetî a pergälê û ankû rejimê ku ew heya ew çendî destûrê dide û ankû nadê wê, hinekî jî wê, bi zihniyeta wê ve wê, girêdayî bê. Di dewama wê de wê, pirsgirêka xwe serdestkirin û desthilatdarîyê wê, di temenê wê de wê hebê. Ber vê yekê, pîrranîya pirsgirêkên ku ew xwe bi deh salan weke pirsgirêkên civakî û pêşketinê xwe didina dîyarkirin wê, di temenê wê de wê ew wê hebê. Wê zihniyeta serdest wê hebê. Di dewama wê de wê, li gorî xwe wê pêşketinê wê, heta ku wê zihniyeta wan destûrê bide wê çêbikin. Lê ji wê û pêde wê, pêde neçin. Wê ji wê û pê de wê, li hêncet û sedemên nekirinê ku ew bi wan mirovan bidina bawerkirin ku ew ber çi wan ew çareserî nekirina wê, bikin ew bi wê werênina li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê ku wê, rewşa partîyan û bi vê rengê hanîna li ser ziman û ne hanîna li cih wê, xwe weke pirsgirêkeka wan a rewîstî wê bide dîyarkirin. Di nava civakê de wê, çendî wê komên ji hevdu cûda wê hebin wê, bi partîyan wê çawa wê bîna xistin rêya ku ew rejim wê dixwezê de jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên weke dengdayînê û hwd wê, di vê

çerçoveyê de wê, werina li ser ziman. Di rewşên amedekirina bernema û gotinên weke hanîna li ser ziman de wê, zêdetirî wê di temen û rastîya wan de wê, rejimên serdest wê hebûna wan wê bi zihniyetî wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa têgîna civakî de wê, ev rewş wê, çendî ku wê, 'weke pîrsgirêkên demokrasiyê' wê, werina hanîn li ser ziman jî lê di aslê xwe de wê, pirranîya wan pîrsgirêkên ku ew bi navê 'pîrsgirêkên demokrasiyê' dihên hanîn li ser ziman wê, pîrsgirêkên rejimê û ankû pergale ên ji temen ên bi vî rengî bin. Di vê çerçoveyê de wê, gotina 'pîrsgirêkên demokrasiyê' wê, weke gotineka sernûxûmandinê û ankû maske jî wê werênê li ser ziman. Ji xwe wê, di vê çerçoveyê de jî wê, werina li ser ziman. Mirov, dikarê werênê li ser ziman ku ew pîrsgirêk wê, ku ew pîrsgirêkên rejimê bin wê, pîrsgirêkên demokratîkbûna wê bin. Di vê çerçoveyê de wê, pîrsgirêkên demokrasiyê bin. Li vir wê, jî mirov dikarê ji wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, pîrsgirêkên pergale wê, weke pîrsgirêkên rêveberîyê û wê, çendî têgîna demokrasiyê herêkirîya, bi wê bawerkirîya û pejirandîya bê. Berî hertiştî wê, di vê çerçoveyê de wê, ev mijarek ku wê pîr bi gûman û nîqaşî bê. Lê wê, di aslê xwe de wê, di temenê wê de wê, gelek aliyên ku wê, weke sernûxûmandinê ku ew dihên bikarhanîn jî wê hebin. Rejim û ankû rêveber ku ew bi zihniyeteke û ankû têgîneka serdestîyê xwe adilandinê bê û bi bedilkiribê wê, ew pîrsgirêkên wê, ne pîrsgirêkên demokrasiyê bin. Di nava jîyanê de wê, pîrsgirêkên jîyanî ên pêşketinê û hwd ku ew dibin wê, ew jî wê, ji aliyekî ve wê, bi heman rengê wê, werina kifşkirin û weke sernûxûmandina wan pîrsgirêkan wê bi kûrnazî wê karibin bikarbênin di roja me de. Wê pîrsgirêkên zihniyetî ên wê yên rêveberî, wê ji hebûna wê tên bin. Wê xwe bi rengê adilandina wê ve wê, alaquadar bê û wê, ew di wê de wê isrê bikê bê. Heta ku ew karibê ji têgîna demokrasiyê sûdwergirê wê, ew wê bikarbênê. Lê em di dewama wê de wê, jî wê, di vê rewşê de wê werênina li ser ziman ku wê, gotina demokrasiyê û ankû demokratîkbûyîna wê di gelek rewşên wê de wê, ji îstîmarkirinê wê derbas nebê.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê di dewama wê de wê jî werênê li ser ziman ku wê, rêveberî wê, di nava civakî de wê, bi beş û rengên pêşketina nava civakê ku wê, civak bi beş û komên xwe yên navxweyî re wê bijî wê, bi zihniyeta xwe re wê bi wan re wê di nava tekoşîna zihniyeta xwe de bê. Wê di wê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, civak wê biwezê ku ew di xwezayê xwe de ew hebûna xwe ew bide domandin. Lê ji aliyekî din ve jî wê, rêveberî û ankû desthilatdarî wê, çawa wê bikê weke ku ew dixwezê û wê mudahaleyan li nava wê bikê û wê, bi xwezê ku ew wê werênê li ser rêya xwe wê, di wê çerçoveyê de wê, weke mijareka zihniyetî a dîrokî bê. Ku mirov dîroka rêveberîyan û pêşketina wan hildina li dest mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, vê rastîya wan wê, bi awayekî vekirî wê kifşbikin.

Di roja me de wê, ya ku wê, were dîtin jî wê, li aliyekî wê hebûna civakê bê. Li aliyê din jî wê, rêveberî û ankû desthilatdar bê. Di nava "civakên hemdem" de wê, rêbazên "hemdem" ên mudahaleyê ên li nava civakê wê, werina pêşxistin. Minaq wê, dema ku mirov li rewşên pêşveçûnên weke bi teknîkê, zanistê, ramyarîyên desthilatdarîyên demî û hwd ku em li wan dinêrin em vê yekê wê, bi awayekî vekirî wê kifş bikin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di roja me de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê hebê ku wê civak wê, çawa wê, were xistin li pozisyonê de bê. Wê, rêveberî wê, di nava xwe de wê, li ser rewşên deestûrî û

hwd re de wê, bi vê rengê wê ramyarîyeka desthilatdarî a bi armanca serdestîyê û hwd wê bimeşênin. Beşên civakî û hîyaraşîya li gorî rêveberî û serdestîya wê ku ew hatîya pêşxistin wê, di vê çerçoveyê de wê nîşanaka wê bê. Di nava civakên roja me ku ew xwe weke bi 'hemdem' jî binav dikin de wê, rewşên destûrî û hwd wê, di wan de wê, pirr zêde wê, tekoşînaka wan ya bi civakê re wê di wê çerçoveyê de wê hebê. Di roja me de wê, di nava sînorê welatekê û ankû desthilatdarîyekê de wê, gelek komên civakî wê li ser wê ardnîgarîya ku ew li wê serdest a wê bijîn bin. Nêzîkatîya rêveberîyên demî ên wê deverê wê, rastîya mirovatîya wê heyî û ankû neyî jî wê bi pozisîyona wê ya destûrî û hwd re wê bide diyarkirin. Têgîna 'federasyonê', 'xweserîyê' û hwd wê, weke têgîna ku wê, dema ku wê bahse wan koman wê bikê wê, weke 'komna etnîkî' û ankû 'kêmetew' wê, werina li ser ziman. Xweserîti wê, di çerçoveya cihêrengîtiyê de wê, weke xoslelek jîyane nava civakê a ku ew bi komî pêşdikevin bê. Keseyet bixwe jî wê, di rewşek xweser de bê. Wê di çerçoveya xwe de wê, xwedîyê wê rewşa wê ya jîyanî **bê**. Wê ev kom wê bi hijmara endamên xwe wê ne zêdebin. Wê, di wê çerçoveyê de wê, çawa wê, nîjada serdest û ku ew xwedîyê rewşa rêveberîyê ya wê, di nava 'lapên wê' de wê, weke xezaleka bêgîyan bin. Bi gotineka din wê, di nava dinanê şerekî wê weke xezaleka bêrûh û ankû bêgîyan bê. Wê li ser navê nîjada serdest wê, bi ziman û çanda wê, pêvajoyên bişavtinê wê li ser serê wê werina meşandin. Wê, çawa wê, 'wekexwekirinê' wê pêşbixê wê, di wê çerçoveyê de wê, nêz bibê. Ew wekexwekirin wê, weke 'wekehevdûbûnê' û ankû 'wekhevîyê' wê were hanîn li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de mirov di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa têgîna xweserîtiyê û ankû federasyonê wê, weke têgîneka ku wê, di roja me de wê, bi gotineka gihiştina maf û azadiyê di çerçoveya sazûmana pergalek demokratîkî de jî wê, werê hanîn li ser ziman. Mirov, çendî dikarê wê, bi vê rengê wê, werênê li ser ziman? Di aslê xwe de wê, ev wê weke pîrseka ku wê, bersiva wê, di xwe de wê weke kirdeyna vêşarî wê gelek wateyn bi zanîni, wijdanî û mirovatî ên keseyetî jî wê, di xwe de wê bihawênê bê. Pîrsgirêka nîjada serdest wê, weke pîrsgirêkeka ku wê, di hemû serdeman de wê temenê şer, pevçûn û komkujîyên ku wê di her demê de wê werina kirin jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî vekirî wê, mirov dikarê werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, ev pîrsgirêk wê, weke pîrsgirêka ku wê pirr zêde wê, li pêş bê. Di aslê xwe de wê, dema ku wê, di roja me de wê, 'neteweyên yekbûyî' ku wê, li gorî têgîna mafê mirovan, maf û azadiyê û azadiya xwe hanîna li ser ziman, azadiya kes û civakan ku wê, destûrên xwe yê xwezayî wê binivîsênê û wê ji welat û rêveberîyên wan bixwezê ku ew destûrên xwe li gorî wê sererast bikin û demokratîzekirina xwe pêşbixin wê, ew jî wê, bi rewşên weke 'dirêjkirina pêvajoyê', hêncetên weke 'şert û mercên navxweyî ên teybet' û hwd re wê, were vala derxistin. Wê, di dewama wê de wê, çawa wê, weke ku ew dixwezîn wê bidina domandin wê, di vê çerçoveyê de wê, bixwezîn ku ew temenê wê bi wan gotinên ku ew bi wê rengê dihênina li ser ziman re wê biafirênin. Gotinên weke 'şert û mercên navxweyî ên teybet' wê, weke gotinna giring ên ku mirov, wan dikarê bi teybetî li ser wan bisekinê bê. Ew şert û mercên teybet ku ew bi wê ji sererastkirinê destûrî mûafiyetê dixwezîn wê çi bin? Di aslê xwe de wê, ev ew rewş wê, weke rewşa ku wê, çawa wê bi wê bixwezîn ku wê, rêveberîyên xwe yê nîjadî wê, bidina domandin bê. Li rex gotinên weke "şert û mercên teybet" wê, gotinên weke "parastina aramiya hundûrîn" û hwd jî wê, werina pêşxistin. Bi gotineka din wê, wateya gotinên weke "parastina aramiya hundûrîn" wê çi bê? Wê wateya wê ew

bê ku ew wan sererastkirinan bi destûrî bikê û demokratîzekirinê bikê wê, nearamî wê derkeve li holê. Yanê wê, bi gotinê dihênê li ser ziman. Di dewama wê de wê, bê gotin ku 'emê, bi demê re wê, sererastkirinê wê bikin.' Li gorî wê, gotina 'demê' a ku wê di wê hundûrê wê hevokê de wê, were bikarhanîn jî wê, di hundûrê xwe de wê, xwediyê kirdeyek demî a nedîyar bê.

Di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê, bi têgîna destûra welatan a pozîtîvî û ya gerdûnî a xwezayî re wê, nîjadperestî û ne nîjadperestî wê werina berhevdû û wê tekoşîna wan bi hevdu re wê hebê. Her wusa nîjadperestîyên etnîkî, olî û bawerîyî û hwd wê, weke wan bi gelek rengan wê werê pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, 'fanatîzm' wê, bi awayekî wê were pêşxistin. Ev jî wê, weke çekeka ku wê, rêveberî wê hem di nava xwe de wê bi armanca çewisandin û tafisandina komên civakî ên ne di rêya wê de na û her wusa rewşên dervî wê ên weke van rewşên ku me li jor hanîna li ser ziman wê, çawa wê piştguh bikê wê, van rewşên bi vê rengê ên weke fanatîzmê û hwd wê di wan de wê, bikarbênê. Fanatîzmê olî û nîjadî wê, di roja me de wê, di temenê hemû komkujîyên ku wê rêveber û ankû desthilatdarîyên welatan ku wê di hundûrê xwe de û di dervî xwe de ku wê bikin bin. Bi teybetî î ro, ku em li herêmên cihanê ên weke rojhilat ku em li wan dinêrin, bi rêveberî û rejimên weke yên îran û rejîma tirk û hwd re ya ku mirov wê kifş dikê û wê dibînin wê, sadî sad wê ev bê. Wê çawa wê nîjadaka ku ew li ser wê re ew karibin desthilatdarîyên xwe bidina domandin wê, bikin ku wê biafirênin. Di vê çerçoveyê de wê, pêvajoyên komkujîyan ên bi jenosîdî wê, li ser serê civakên weke civake kurd û hwd wê, bi hevdu re wê di ahengekê de wê bi demê re wê bidina domandin.

Dema ku em van rewşên şenber bi rastîya wan re wan baş fahmnekin û li gorî rastîya wan newênina li ser ziman emê, nikaribin pêsketîneka rast a bi mirovî jî di dem û jîyane xwe de bidina çêkirin. Ber vê yekê wê, hertimê wê giring bê ku mirov bi navkirina wê re wê werênê li ser ziman. Wê ev wê weke aliyekî giring bê. Dîroka rêveberîyên herêmê, wê weke dîrokeka qatilkirina xalkên herêmê jî bê. Bi şewayên weke bi bişavtinê bê û ankû bi komkujîyan bê wê, hebûna xalkan wê tûna bikin û wê ji dîrokê wê bibin. Di aslê xwe de mirov, dema ku wan aliyan şîrove bikê wê, biqasî wê temenê ku ew rêveber bi komên fanatîkî û nîjadî ji xwe re çê dikin wê, temenê ramyarîya navnetewî ew derfetên bi zihniyetî û rewşên weke bi ramyarî û diplomatîkî û hwd ku ew ji wan re dide nasîn ve jî mirov divê ku wê, hilde li dest. Ji aliyê teybetîya wê ve wê, rêveberî wê bi sînorê xwe re wê, di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman. Lê ji aliyê giştîyê ve jî wê, di çerçoveya ramyarîya giştîya cihanî ve jî wê, were li ser ziman. Wê ev herdu alî wê, di çerçoveya wê ramyarîyê û domandina wê de wê, hevdu temem bikin. Wê ji gelek aliyan ve wê temenê hevdu bi hevdu wê bi afirênin.

Di serdema me de em, gotina hebûna 'şariştanîya demokratîk' jî wê bikardihênin. Gotina şariştanîya demokratîk wê, weke gotineka ku wê, di nava jîyanê de ku wê, çawa wê şariştanbûn wê, di çerçoveyek demokratîkî de ku ew pêşkeve, wê bi wê re wê were li ser ziman. Lê ku mirov gotina 'demokrasiyê' dênê li dawîya gotina şariştanîyê wê, hingî wê, di çerçoveyek serdemî de wê, di giştîya civakî û ankû jîyanê de ku ew temenê wê, bê şert û merc were û pêşkeve bê. Bêguman wê, dema ku şariştan bi hemû çerçoveya xwe yên civakî re wê, bi hevdu re ku ew demokratîzebûnekê bi xwe re wê bide çêkirin wê, di çerçoveya têgînên rastî û rasttêgînî de ku ew bê ku ew dijberî, dijminatî û ankû şer bi hevdu re bikin ku ew di nava hevdu de karibin bijîn bin. Xweserîtiya keseyetîyê, civakê û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê, hebê. Di nava wê de wê, komên wê yên navxweyî wê,

xwediyê azadiya pêşketina xwe ya bi civaketiya xwe bin. Ew xwena Mîtra a ku wî hizir dikir ku wê, 'bihûşt û dûnya wê deriyê wan li hevdû vebê û wê hertişt wê, di nava aramî û aşîtiyê de wê bijî wê, hingî wê, ew bê jîyandin. Bi gotineka din ku êzdayî li ser wê temenê dihenina li ser ziman û ev tîgîn di nava jîyane kurdistanî de hertimî hatîya li ser ziman wê, bi gotina "aşîtiya sermed" re ku ew, wê dihenina li ser ziman wê û dibêjin ku "wê, meh û gûr wê bi hevdû re wê, biçêrin lê wê yek li ya din xatarîyê çenekê" bê. Ev hizir wê, weke xewn û xiyaleka mirov a ku wê bixwezê ku wê bijî jî bê. Di aslê xwe de wê, tîgîna bihûştê ku ew di nava olan de bicihbûya wê, di temenê pêşketina wê de wê, ew tîgîna ku ew bawerî dihê li ser ziman wê hebê ku wê aşîtiyeka sermed û dîrûstbûn û rasttîti ku wê were jîyîn wê, di wê çerçoveyê de wê, weke xiyalkirineka ku ew hafî afirandin bê. Her mirov wê, di mejiyê xwe de ku ew xwediyê bawerîyek olî û ankû ne xwediyê bawerîyek olî bê wê, di mejiyê xwe de wê dûnyeyek azadî, bi aşîti û di aramiyê de wê hizirbikê. Ber ku ev hersê tîgîn weke azadî, aşîti û aramî wê, ji aliyekî ve wê, di xwezaya mirov de wê, hebin. Gotina *şariştaniya demokratik*(*) jî wê, weke gotineka ku wê, di vê çerçoveyê de wê, çawa wê, mirov dikarê fahmbikê û wê, ji aliyekî ve em bi demê, bi rengê pêşketina wê û van rewşên ku me hanîna li ser ziman re wê fahmbikê wê, wan bikê ku mirov wan bi hevdû re di çerçoveyê de ku wan hildina li dest bê.

Tîgînên bawerîyî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke tîgîna ku mirov wan bi teybetî dikarê hilde li dest bê. Her wusa jîyaneka bi aram û di nav aşîtiyê de ku ew bê jîyîn wê, hizirbikê. Di serdemên berê de wê, bo vê yekê wê, hizirkirin wê, were kirin. Di serdemên hemdem de wê, tîgînên weke sosyalîsmê û piştre komînîsmê ku ew pêşdikevin û ew dihen hanîn li ser ziman wê, di cewher û armanca wan tîgînên wan gotina de wê, dîsa wê ew tîgîna 'jîyane mûqqades' ku ew di pirtûkên pîroz de jî bahse wê dihenkirin wê, bê xwestin li wê were ghiştin.

Jîyane şariştanî ku wê, ew were hizirkirin wê bi hinek rêgez û destûrên jîyanî ku mirov wê, li gorî wan bijî, bihizirê û jîyane xwe bide domandin bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke jîyaneka bi sazûman jî wê, jîyane şariştanî wê, were li ser ziman. Di serdemên berê de wê, bi tîgînên weke ên bawerîyî wê, çerçoveya wê, bi rêgezî wê, were xîzkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya tîgîneka gerdûnî û xwezayî de wê, were hanîn li ser ziman. Di nava wê giştîya jîyanî de wê, piştre wê, civatbûn wê, pêşkeve. Civaketi jî wê, bi rêgezên wê yên kevneşopîkî ên ku em dikarin weke destûrên wê jî werênina li ser ziman wê, bê jîyandin. Şariştanîti wê, hinekî jî wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê wê gotinê bi tîgînî wê, li ser jîyaneka bi sazûmanî bê. Ev jî wê, weke aliyekî wê yê giring ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Di nava wê jîyane şariştanî de wê, dema ku mirov bahse tîgîna demokrasîyê bikê wê, mirov wê hingî wê bahse tîgîneka şariştanî a demokratîkî wê weke ku wê bikê wê li mirov wê were. Li vir wê, tîgîna demokrasîyê wê, weke tîgîneka navaroka wê çerçoveya gotina şariştaniyê jî wê, xwe bide diyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de *jîyane bi aram* jî mirov dikarê wê, bahse wê bikê û wê werênê li ser ziman. Jîyane bi aram wê, weke jîyaneka ku ew di nava aşîtiyê de bê, di wê de şer, pevçûn,

 (*)Gotina 'şariştaniya demokratikî' wê di nava kurdan de wê bi nivîs û pirtûkên birêz Ocalan ên bi navê 'şariştaniya demokratik' re wê hevnasîne wê bikê. Li pêşîya gotina şariştaniyê danîna gotina demokrasîyê wê, bi nirx, tîgîn, rest û pîvanên dadî, ramiyarî û felsefîkî ku wê pêvajoyên jîyane civakî û ankû şariştanî wê werina hildan li dest û wê bi wê rengê wê werina fahmkirin bin. Wê bi teybetî wê, perspektîfa wê, pergala û tîgînên demokratîkî ên roja me ku ew pêşdikevin jî wê bibê bê. Di dewama wê de wê, ew nirxa civakî a demên berê wê çawa wê bi wê re wê ji nûve wê were şîrovekirin û fahmkirin wê weke rengê fahmkirina wê jî bê.

dijberî û dijminatî ku ew nebê bê. Lê wê xwesteka her jîyanê jî bê jîyaneka bi aram. Ber vê yekê wê, dema ku mirov xîyalkirin û hizirkirinên mirov li wan bihizirê wê, mirov wê kifşbikê wê, berê wan wê bi têgîna 'jîyane bi aram' ve bê. Di dewama wê de ku ew jîyan di wê de mirov ku wê azad bê û di aramiyê de bijî bê. Di temenê jîyaneka bi vî rengî de wê, bêgûman wê aqil û fahmkirin wê weynek giring û mazin wê bileyizê.

Em di çerçoveya pêşketina jîyanê de dikarin aqil weke têgîneka hişmendî a temen wê werêna li ser ziman. Wê li ser wê re wê, were li ser ziman. Di dewama wê de wê, ev jî wê, were li ser ziman. Di nava xwezayê de wê, hemû zindîyên ku ew xatarîyê ji jîyane hevdû re çê dikin wê, ji aliyekî ve wê, nebiaqilbûn wê, di temenê wê de wê hebê. Î ro, bi aqil em dikarin wê, ji hevdû cuda bikin û wê xatarîyê wê bibînin. Lê dîsa di roja me de wê, têgînên weke ku mirov dikarê di çerçoveya wê jîyane heywanî de wê, werênê li ser ziman wê, bi têgînên rejimî û ankû desthilatdarî wê, di çerçoveya çêkirina xatarîyê ji jîyane hevdû re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di aslê xwe de wê, ev rewşa rejim û ankû desthilatdaran ku ew hêrîşî hebûna hevdû dikin û ankû hebûna hevdû weke ku wê heta roja me wê bikin wê ji dîrokê bikin wê, weke nîşanak û birhana wê bê ku wê, bi aqilbûn wê, tenê wê, nikaribê bibê temenê wê ku mirov bibêjê ku mirov bi zane ya. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, dema ku wê, çendî ku wê gotineka demokrasîyê wê weke nirxekê wê were li ser ziman jî lê wê, dîsa wê, ji wê cûda û dûr wê, di jîyane de wê kirinîyek wê serwer bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi çerçoveya wê re wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, bahse çerçoveyek şariştanî a bi demokratîkî ku ew pêşdikeve û ankû xwedîyê nirxên wê ya jî wê, bê kirin. Lê di aslê xwe de wê, ji wê zêdetirî wê, rewşa ku mirov dikarê wê, werênê li ser ziman wê, di temenê wê de wê, destûra civaketîyê wê serwer û serdest bê. Wê destûra bi hêzbûn û desthlathatdarbûnê wê serwer û serdest bê. Ev jî wê, di nava jîyane ku em bi gotina 'şariştanîyê' û 'li rex wê bi gotina 'demokrasîyê' re wê, dihênina li ser ziman wê, di navaroka wê de wê destûrên jîyanek hov wê, weke ku wê serdest bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe di awa û rengêkî de wê, bide dîyarkirin bê. Di çerçoveyek civakî de wê, dema ku mirov li ser serdemên berê dihizirî wê, were dîtin ku wê, bi aqilî wê, zêde wê heta devereke wê pêşketineka baş wê, xwe bide dîyarkirin. Di roja me de em, dema ku bahse pêşketina wê dikin em, bi temenî wê bi nebaşî nayênina li ser ziman. Lê aliyê nebaş û xirab wê pîr zêde bê ji aliyê din. Her wusa wê, di temenê wê de jî wê, mirov, kirinên mirov û rengên hizirkirinên mirov ên zêhnî û hwd wê hebin. Her wusa wê, destûreka xwe serdestkirinê, wê hilde serê xwe wê herê. Wê mirov û jîyane mirov wê, li dûv xwe wê bide xîşqandin. Wê her tiştê di çerçoveya desthlathatdarbûna xwe de wê, di kirinê de wê, ji xwe re wê mûbah wê bibînê. Wê, yaqînî û bawerîyan jî wê, bi armançek ne baş wê, çawa wê, bikê xizmeta xwe de wê, bi dimenekî 'baş' wê bi xwe re wê bikê ku wê werênê li berçav wê, hertimî wê li ser wê hizirê.

Di vê çerçoveyê de em, hinekî ji serdemên kevnera û heta roja me wê bihizirin. Di serdemên kevnera de wê, aqilekî mirov ê felsefîkî wê pêşkeve û wê serwer û serdest bibê. Li dûv wê, bi demê re divîyabû ku ya baştir zêdetir pêşketiba û li jîyanê û keseyetîya mirov serwer û serdest bûba. Bi demê re jî wê demê û heta dema me, ev divîyabû ku bûba. Lê çendî ku em di roja me de em dikarin bahse pêşketinaka zêde a bi aqil û hişmendîyê bikin jî wê, di nava wê aqil û hişmendîyê de wê, hem têkiliya wê bi mejiyê mirov ve wê

kêmtir bibê û hem jî wê, mirov wê, çendî ku wê, bi aqil û zanîn bibê wê zêdetirî wê destûrên jîyanek hov wê, di jîyane xwe û dema xwe de wê, bikê ku wê serwer û serdest bikê. Kî karê yê din wê, ew yê bihêz bê. Wê ew yê xwediyê wê bê. Kî bi hêza xwe bû xwediyê tiştekî û ardekî wê, weke ew ji wî re rast û ya 'meşrû' bê. Ev rewşa hovî wê, di serdemên heywanîyê ên bi hov de jî wê newê dîtin. Di aslê xwe de mirov, çendî ku wê, di roja me de wê, bahse hovîtiya serdemên heywanîyê wê bikê lê wê, ev gotin wê li wan deman wê tenê wê weke navekî wî bimênê. Asil bi wate û kirina wê re wê mirov bi aqilê re wê heta roja me wê, li gorî wê cewherê wê gotina hovîtiyê wê li hevdû nêzîkatîyê wê bikê û wê nêzî hevdû bibê. Nişanaka wê, dîroka hemû demên şariştanîyê bûyîna weke dîrokek şer û heta roja me bi dehan civak û xalkên ku ew bi çand û zimanên xwe re ku ew ji herêm, ardnîgarî ku ew hatina jêbirin wê, nişanaka wê têgîna hov a di bin nav û maskeya mirovatiyê, demokrasîyê û hwd de ku wê were jîyîn bê.

Ya ku wê di roja de wê, di temenê bi hevdû ne bawerkirinê û bawerî li hevdû kêmbûnê de jî bê wê, di aslê xwe de wê, ew rewş bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, bi dîroka xwe ya 'şariştanîyê' ku ew hemû kiriya dîroka komkuji û jêbirinên civakî wê, di wê îdîa û hewldanê de bê ku wê ji roja me û pê de jî wê bi heman rengî wê bide domandin bê.

Li vir wê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê jîyane civakî ku em bahse wê dikin wê, di roja me de wê, ji gelek xosletên xwe yên rastî ên civaketîyê wê, dîr bê. Wê, di wê de wê, rêz û hûrmet wê kêmbê. Têgînên weke wijdan, rêz û hûrmetê û hwd ku ew bi têgînî û weke hişmendîyeka me ya ku ew li ser aqilê me re ew pêşketîya wê, mirov wê, ji cewher û navaroka wan dîr xwediyê nêzîkatîyêkê bê. Wê her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di bin nav demokrasîyê de wê zêdetirî dij-demokratîkî û ankû 'antî-demokratîkî', di bin navê xweşbînîyê û ankû toleransê de wê, zêdetirî wê nexweşbînîti û nebûna toleransê û hwd wê, pêşkevê. Di xate pêşketin û pêşveçûnên şariştanî de di çerçoveya giştîya mirovatiyê û nîrxên wê de mirov dikarê wê, weke tengezerîyeka mirovatiyê wê werênê li ser ziman? Di zane min de ku mirov wê, bi wê rengê wê, werênê li ser ziman wê, ne şaş û ne xelat bê. Wê rast bê. Ber ku wê, hemû nişanak wê, di wê çerçoveyê de bin. Her rewşên ku mirov wan bi başî û ankû ne başî dijî wan asayî û xweza dikê. Hin bi hin wê, bialimê wan. Wê ji rêzê wê êdî wê wan bijî. Di vê çerçoveyê de wê, weke rewşekê wê xwe bide diyarkirin.

Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna demokratîkî ku em di roja me de wê, dihênina li ser ziman wê, navê wê, bi gotina 'demos' 'krîtos' re wê, di serdemên kevnera ên antîkî de wê xwe bide diyarkirin. Lê di aslê xwe de wê, nîrxên ku ew di navaroka wê de wê, werina li ser ziman wê, weke aramî, aşîti, wijdan, hevdû herêkirin û ankû xweşbînî û hwd wê, bi hemû restên wê yên ku ew hena di roja me de re wê, berî wê jî wê, weke têgîn û restna ku wê, aqilê mirov wê tekoşîna wan wê bide bin. Wê ya baş wê, kifşbikê. Lê wê bi wê re wê ya nebaş jî wê kifşbikê. Wê ji aliyekî ve wê ya nebaş ku ew dihê jîyankirin û kifşkirin wê, reng û wateya ya baş ku ew çî ya û çiqasî giring a û rasta wê, ew wê jî wê bi xwe re wê bide diyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin. Têgîna dûalîteya başî û nebaşîyê ku wê Mîtra û piştre Zerdest wê, bi gotin û felsefe bikin jî wê, di vê çerçoveyê de wê, bê temenê pêşketina jî hevdû cûdakirin û fahmkirineka giştî a bi aqilê mirov re. Bi demê û dîrokê re wê, li ser wê re wê di nava jîyanê de wê bi aqilê mirov re wê gelek vegotin û hizirkirinên nû wê werina pêşxistin. Ev jî wê, wê hin bi hin wê, aqilê başî û

nebaşîyê wê bi awayekî wê ji hevdû cûda bikê wê, bide dîyarkirin. Mirov wê, bi aqilê xwe re wê xwedîyê rewşeka ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman bê. Di roja me de jî wê, ev rewş wê, ji gelek aliyan ve wê, bi tememî wê ne hatibibina fahmkirin bin. Di aslê xwe de ku mirov heta roja me van pirsgirêkan ku ew dijî û ku wan bi dewamî wê dijî mirov, divê ku ew xate xwe ya fahmkirinê bi rengên hişmendiyên wê re wê, di berçav de wê derbas bikê. Di kû de mirov, bi aqilê xwe xelatîyê dikê wê fahmbikê. Li vir mirov di serî de wê, derxê li holê. Aqilê wê, weke nîrxek kirdeyî wê hebûna mirov wê, derxê li pêş. Wê tîgînên demokratîkî û hwd ku em wan bahse wan dîkin em di wê çerçoveya wê kirdebûnê de wê, li wan dihezirin û wan dihenina li ser ziman. Kîşkirina mirov ji aliyê aqil ve wê, di jîyane mirov de wê, pêşketinên mazin wê di jîyane mirov de wê, bi xwe re wê werênê. Mirov wê, çawa wê bijî û ankû çawa ku ew divê ku ew bijî û hwd wê, weke aliyna ku wê, êdî wê, di dewama wê kîşkirinê de li wê serî wê li ser wê were wastandin bê. Ol û bawerî û piştî aqil û felsefe û di roja me de jî zanîn û zanist wê, di vê çerçoveyê de wê, serî wê li ser jîyane mirov wê di dewama hevdû wê biwastênin. Ya baş çi ya wê, bikê ku wê kîşbikê. Lê di aslê xwe de wê mirov wê, bi aqilê xwe re wê, ya baş wê, derxê li holê. Wê temenê xwe wê, weke çiqilê dara ku ew çûya li ser wê û bi birrekê ku wê qût dibê û dibirrê wê bikê. Wê temenê xwe wê bi wê rengê wê xirabikê. Wê ew zirerê wê bidina hevdû. Di serdemên berê ên weke dema heywanîyê de wê biheta gotin ku “wê, gelek sawal û ajal ku ew ji jîyane mirov re wê xatarîyê wê çêbikin” wê hebin. Î ro ew xaterî wê, ji aliyê bixwe ve wê, li hemberê xwe bixwe wê, were çêkirin. Yanî ew hov û heywanê wê demê ku wî xaterî çêdikir ji jîyane mirov re wê bê mirovê roja me ê ‘hemdem(*)’. Di dewama wê de em, vêca bibêjin ku ka vêca aqil li kû ma. Wê aqil wê, têrê nekê ku ew wê derbas bikê bê.

Li vir ku em bi gotinekê jî wê, jîrewşa aqil wê, werênina li ser ziman mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, aqilê teorîkî wê, li gorî yê pîretîkî wê, di rewşek cûda de bê. Aqilê ku ew ketî kirinê û ankû pîretîkê wê hikmê kirinê ê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyê kirînîya xwe ve wê li pêşîya teorîkî wê, xwedîyê pozîsyonekê bê.

Di roja me de wê, dema ku mirov wê bahse demokrasiyê wê bikê wê, pêşî wê cerbên wê xwe bidina dîyarkirin û hanîn li ser ziman. Mirov wê li ser cerbên wê re wê, bihezirê. Wê cerbên wê, fahmbikê. Wê bi teorîkî û kirinî wê, hilde li dest. Lê di aslê xwe de wê, ji aliyê teorîkî û kirinî û ankû pîretîkî ve hildana li dest wê, tenê weke rewşeka aqilî wê li holê wê bimênê. Di navaroka wê de wê, dema ku mirov bahse rengên aqil ên weke tîgînên weke azadiyê, wekehevdûbûnê, xweşbûnîyê û hwd bikê wê, di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke hişmendiyê teybet wê xwe bidina dîyarkirin bin. Mirov wê, weke kirdeyekî objeyî wê were dîtin û li ser ziman. Wê were herê kirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman.

Li vir dema ku mijar ji rewşa tîgîna tîgîna aqil vebûbê bê mirov di dewama wê de wê, bi tîgînên demokratîkî û tîgînên wê yên li ser rengên wê re jî hinekî wê werênê li ser ziman. Minaq wê, wê di roja me de wê, hinek tîgîh wê, demokrasiyê wê di kirinên hikumetên li kar de wê bibînin. Hinek wê, di nava rewşên civaknasî û hwd de wê, kîşbikin û wê werênina li ser ziman. Hinek jî wê, bi rewşên civakî re wê, werîna li ser ziman. Ev rengên hanîna li ser ziman wê, çendî ku wê, weke tîgîna ku mirov karibê ji

 (*)Hemdemî wê di çerçoveya tîgîneka demokratîkî wê tîgîn û fahmkirina ‘modernîteya demokratîk’ re wê were fahmkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, bi restên wê yên di çerçoveya mafê mirov, azadiya derbirinê û hebûna dîrokî û çandî û hwd de wê, were li ser ziman bê.

aliyê wan ve mirov, bibê xwediyê nerînekê jî. Wê di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman. Lê mirov di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku ev alî hemû wê, di aslê xwe de wê, di çerçoveyek civakî de wê karibin hevdû temem bikin. Her wusa wê, hikumet wê, taqabûlî rêveberîyê û ankû desthilatdarîyê wê bikê. Rewşa civaknasî jî wê, taqabûlî rewşên civakî û navaroka wê, weke rengên cihêrengîya nava civakî wê bikin. Me hinekî li jor, di çerçoveya têgîna cihêrengîyê de wê, hinekî hanî li ser ziman. Li vir mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê ku wê, civaketî wê, di nava xwe de wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa xwe ya xwezayî ku ew destûr ji wê re were dayîn û hiştin ku ew bijî wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê bi şewayekê wê pêşketîneka civakî wê, bi xwe re wê, bi têgîneka navaroka demokrasîyê re wê, bi xwe re wê, bide dîyarkirin. Di roja me de wê, dema ku mirov bahse civakê dikê wê, mirov dikarê wê cihêrengîya wê, ji du aliyan ve bi teybetî wê, werênê li ser ziman. Ji aliyekî ve mirov dikarê ji aliyê beş û komên civakî ên nava wê ku ew beş bi beş weke çiqîlên darekê ew li ser qûrmê darê pêşkevin û mazin wê ew derkevina li pêş. Aliyê din ê duyem jî wê, weke ku wê, di roja me de wê, were dîtin wê, bi hanîna li ser ziman a hizir û ramanên ji hevçûda û bi rêxistinbûyîna wan a di nava civakê de bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Ev wê, weke aliyekî jîyanî bê. Di vê çerçoveyê de wê, li gorî wê têgînê wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, ev kom wê çendî ku wê maf û azadiyê wê, ji xwe re wê bibînin wê pêşkevin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya demokrasîyek civakî de wê, xwe bidina dîyarkirin. Di temenê wê de wê, xweşbîniya civakî a xweza wê hebê.

Li vir di dewama we de wê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rêveber wê, hertimî wê, bo ku ew hêza xwe li ser civakê bide nîşandin û rêveberina xwe ya civakî bide nîşandin wê, di çerçoveya têgîhên xwe pêwîstdîtîne û dayîn nîşandinê de wê, werênê li ser ziman ku “mirov, nikaribê demokrasîyê li hemû beşên civakê biceribênê.” Wê, di vê çerçoveyê de wê, mijare “gelo mirov dikarê demokrasîyê li hemû qadên jîyanê û beşên civakê biceribê wê hebê” wê, weke têgîneka ku wê, hertimî wê li ser wê re wê, nîqaşekê wê bi dayimî û domanî wê bide domandin. Têgînên mengîwerî ên ku ew di vê çerçoveyê de gotina ‘demokrasîyê’ bi lêvdikin wê, li şûn wê, hertimî wê, li hêzek kifşkar wê bigerihin. Di jîyanê de jî wê, teqezîya rêveberîyê wê, di mejiyê xwe de wê misogerbikin. Ev wê, têgînên desthilatdarîyê ên xwe domandinê jî bin.

Têkiliyên nava rêveberîyê civakê û ankû weke ku ew di roja me de dihê ser ziman ku wê, bi têkiliyên nava hikûmet û gel wê, çawa wê were dîzaynkirin wê, di çerçoveya ‘parastîya herdû aliyan’ de wê, li wê bihizirin. Yanî bi gotîneka din wê, çawa wê, rêveberîya hikûmetî wê, serdestîya wê bi teqezî wê, misogerbikin wê, di wê çerçoveyê de wê, bi şewayekî wê hizirkirin wê were kifşkirin. Têgîna demokrasîyê a mengîwerî wê, endama wê, ji ya tîranekê ne kêmtir bê. Wê ji reng û şewayekî olîgarşîkî wê, derbas nebê. Wê dernekeve dervî hîyaraşîyeka ku ewê ji jor bi ber civakê ve ku wê kifşkirin li ser rewşên civakî û jîyanî wê, werina pêşxistin wê derkeve û dûrnekevê.

Heta roja me wê, têgîna demokrasîyê wê, bi gelek derpêşan û têgînîn teorîkî û hwd re wê, bi awayekî roterîkî wê, werê hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, di serî de di roja me de serî li ser kirinên pîretîkî bihizirê. Li şûna ku mirov teorîyekê avabikê û wan li wê di lêhatînekê de li wê bènê mirov, wê bi fahmkirina wê re wê, bi başî û nebaşî, têr û netêrî, kêmesî û nekêmesîyên wê re wê, kifşbikê wê werênê li ser ziman. Di vê

çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, hemû cûreyên gotinên demokrasîyê ku ew di roja me de ew dihên bikarhanîn wê, bi şêwayekî di çerçoveya mafê mirovan, azadiyê, xweşbînîyê û hwd de wê, bi restên demokrasîyê re wê, karibin werin û kevina berlêpîrsînîyekê li gorî nîrxên mirovatîyê û restên wê de.

Têgînên weke ‘bi rêveberîyê re nûmînêrkirina vîna mirovan’ û ankû “li hevdû berhevîkirina vîna mirovan û afirandina vînek giştî” jî wê, weke têgînna ku wê, werina li ser ziman. Li kirna kirina yek a vîne wê li gorî çi wê bibê? Li vir di aslê xwe de wê, dema ku wê, rewşên civakê wê, rast werina xwandin wê, were dîtin ku wê, civak wê, di nava xwe de wê, bi rêxistinîyên ku ew di nava xwe de ew pêşdixê re wê, karibê wê pêşbixê bê. Her wusa di dewama wê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku wê, em li şûna têgînên weke ‘bi rêveberîyê re nûmînêrkirina vîna mirovan’ û ankû “li hevdû berhevîkirina vîna mirovan û afirandina vînek giştî” bikarbênin em wê, werênina li ser ziman ku ‘mîrov li dora armançekê bigihijina li hevdû. Her wusa wê, gihîştina li hevdû wê, ji xwe re wê, temenê wê, bi restên civakî re wê hebin. Wê, civak wê çerçoveyê wê, bi xwe re wê, biafirênê. Di nava têgîna demokrasîyê de mirov, dikarê bahse *girêdanîyekê* bikê? Gotinên weke ‘girêdanîya bi demokrasîyê re’ jî wê, werina li ser ziman. Navaroka wan gotinan jî wê, mirov dikarê ji gelek alîyan ve bikê berlêpîrsînan de. Lê li vir mirov divê ku wê, werênê li ser ziman ku wê, demokrasî li gorê restên xwe yê civakî û sercivakî re mirov ku ew karibê xwe bijî û derfetên jîyanê û serbestîyên wê ji wî re ku ew hebin bin. Bi wê rengê mirov dikarê wê di serî de wê werênê li ser ziman. Di şîroveyek a demokratîkî a bêalî de wê, rêveberî wê, ji hemû erk û berpîrsiyarên xwe wê xwe dûr û bêerk bikê û di rewşa xweserîya jîyane civakî, kom û keseyetîyê re wê, xwe bide hanîn li ser ziman bê. Bêgûman wê, ev jî wê, bi nerîneka bêerkbûyîna rêveberîyê û jî aliyê civakê ve bi nerîna wê re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Têgîna demokrasîyê wê, hertimî û demî wê, di wê rewşê de bê ku ew li gorî rewşê xwe di azmûnekê de derbas bibê bê. Di rewşa têgîna demokratîkî de ku mirov wê werênê li ser ziman mirov, li şûna ku wê, bi gotinên weke ‘giştîya xwestekên mirov’ re wê werênê li ziman mirov wê, bi têgîna kes bi kes ku ew çawa di çerçoveyek jîyanî de ku ew di rewşa xwe ya civakî de ew xwedîyê pêşketinê, bandûr û xweserîtiya xwe ya wê, bi wê re wê hilde li dest bê. Têgînên weke ‘giştîya xwestekên mirov’ û ankû ‘li hev civandina vîna mirovan’ û hwd wê, weke gotinna ku mirov dikarê ku mirov wan dikarê bi têgîneka demokratîkî a tîranî re wê li ser rêveberîyê û xwestekên wê re werênê li ser ziman bê. Di roja me de wê, têgîn demokrasîyê wê, ji rastîya wê ne dûr wê, di çerçoveya politikayên ramyarî ên welatan de wê, weke temenekî wê, were bikarhanîn. Rêveberî, wê karibê wê, hertiştê li gorî xwe şîrovebikê wê û werênê li ser ziman. Minaq ku wê, bi gotina “demokrasîya civaknas” re wê, derkeve li pêş Almanya wê, dema ku wê destpêka sale 2017’an de ku wê, di çerçoveya qadaxakirina al û dagerên civake kurd de wê, ji aliyê parlameneka alman a bi navê Ulla Jelpke ve wê were birin li rojava meclîsa federal wê û bersivê ji serokatîya wezereta derve a alman ê demê wê bi rengê “dixwestin welatekê netewî avabikin û ber ku ew ne li gorî destûrên navnetewî ya me qadaxakirîya.” Wusa bihizirin ku wê, welatê kurdan kurdistan wê, di nava çar welatên weke îran, îraq, sûrî û tirkîya de wê, bi hebûna civake wê re wê were qatîkirin û beşîkirin. Lê kurdên wan her çar-beşan ku ew li dijî wê rabin jî wê, weke ku li gorî wan wê bikevina pozîsyoneka li dijî *destûrên navnetewî* de. Em dikarin vê rengê bişibihênina di dema şerê cihanê ê duyem de ku almanya di nava yekîtiya sovyet û rojava(ewropa) de wê, were li duyan qatîkirin. Dema ku ew almanên li beşa di nava

almanya rojava de mana û ankû ên di nava yekîtiya sovyet de mana ku ew hatina hiştin ku ew tekoşîna bi hevvekirina civake xwe û welatê xwe bidin ku ew bikevina dijberî destûrên navnetewî de. Destûrek ku ew di qada netewî de bê û ankû di qada navnetewî de ku ev bi vî rengî bikeve rewşek dijberî hebûna civakekê de ew destûr wê, were wê wateyê ku ew hîmê xwe ji rewşek ne mirovane digirê bê. Ev minaq jî wê, bide nîşandin ku ew nûqteya dunyê a ku ew dihê gotin ku ew “demokrasiya li wê pêşketiya” jî wê, ku ew li gorî nîrxên mirovatîyê û restên demokratîkî ên esasî û rast ku ew were darizandin wê, di azmûnek baş de wê derbas nebê.

Demokrasi wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşeka ku mirov wê, li ser têgîna pîrsgirêkên wê re wê, werênê li ser ziman wê, di temenê wê de wê, reveberî xwestekên wê û rengê hizirkirina wê ya zihniyetî a li girseyê bê. Li şûna gel û ankû girseyê hizirkirin wê, weke aliyekî ku wê, di temenê hemû pîrsgirêkên ku wê, di vê çerçoveyê de wê, karibin xwe bidina diyarkirin bin. Kî û çawa wê, karibê li şûnê bihizirê. Hikûmet, wê weke rewşna mekanîkî bin. Wê mejiyê wan nebê ku ew bihizirin. Lê wê mejiyê mirov wê hebê ku ew bihizirin. Di vê çerçoveyê de wê, yên ku wê, bihizirin jî wê, mirov bin. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, temenê pîrsgirêkê bê. Ber ku wê, mirov wê dema ku wê mirov li şûnê wê bihizirê wê, nikaribê weke wî bihizirê. Ber vê yekê wê, giring bê ku ew bi xwe bi xwe bi wê vîna xwe xwediyê temenê wê hizirkirinê û rewşa gihiştina xwe hanîna li ser ziman û biryardayîna xwe bê. Mirov wê, wê hingî wê, di rewşekê de wê, xwe wê werênê li ser ziman.

Di rewşa li şûnê kifşkirin û gotin bi lêvkirin wê, weke rewşeka roja me a rêveberîyî a dij-demokratîkî ku ew di bin maske û navê demokratîkê de dihê hanîn li ser ziman bê. Minaq wê, li bakûrê kurdistanê wê, zimanê kurdî wê ji aliyê rejîma tirk û hikûmeta wê ve wê, bi destûrî wê were qadaxakirin. Wê hemû maf û azadîya wê yên civakî wê ji destê wê, were standin û girtin. Di dewama wê de jî wê, karibin wê, bibêjin ku ‘em, rêveberîya hemû kesî na û nûmêrîya wan dikin.’ Dema ku ew vê gotinê dibêjin wê kurdan jî wê, bikina nava gotina xwe de. Lê di aslê xwe de wê, ev rewş wê, ne rast bê. Kurdên ku ew bi navê xwe û civake xwe gotinê dibêjin û doza maf û azadîya xwe ya civakî û kesî dikin ew yan dihên qatilkirin û yan jî ew dihên girtin bi deh salan dihên avêtin li zindana. Ez bixwe jî weke nivîskarê van rêzan ber ku ez kurd bûm û bi zimanê kurdî diaxiftim û min bi zimanê kurdî dinivîsand ezê li ser 12 salan re ezê di zindanan rejîma tirk de bimênin. Wê her roj jî wê êşkenceyê wê ber ku em bi kurdî diaxiftin wê li me bikiran. Di vê rewşê de wê, wê, bi deh hezaran kurd wê bijîn. Di dewama wê de wê gelek kurd wê werina qatilkirin.

Ev rewş wê, weke rewşeka ku wê, çawa wê, ji ber çav wê, were dîrkin wê, gotinên demokrasiyê û ankû ‘rêveberîya demokratîkî’ wê ji wê re wê, weme maske wê werina bikarbênin. Demokrasi, bi vê rengê, wê çawa wê weke rêyeka tûnakirina hebûna civakan wê, were bikarhanîn. Di aslê xwe de wê, rewşên demokratîkî ku ew hemû jî wê hertimî ji îstîsmarkirinan re wê vekirî bin wê, karibin ji rewşên rejîmeka fashîst zêdetirî bibina temenê tûnekirin û ji dîrokê birinê. Biqasî ku wê, derfetên mazin wê, bi xwe pêşxistin û hanîna li ser ziman û hwd re wê, bide nîşandin wê, bi heman rengê wê, vajî wê jî wê, di vê çerçoveyê de wê di rewşek dij-civakî de wê, karibê li ser salixkirin destûrî û hwd de wê, temenê bi awayekî vekirî bide çêkirin. Destûr wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku mirov, wê dûbare dikarê li vir wê, bikê berlêpirsin wê fahmbikê bê. Rewşa demokrasiyê ku wê, were li ser ziman, di aslê xwe de wê, dema ku mirov bahse wê bikê

wê, ya ku wê pêşî wê were aqil û hişê mirov wê, dadîtî, haqanîyetî û destûrîti bi rastîtiyê û hwd re wê, were bîra me. Lê di aslê xwe de wê ev jî wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, dikarê wê, fahmbikê wê, weke çerçoveyek bi vî rengî wê, were li ser ziman bê.

Destûr wê, navaroka wê, şîroveyên wê û rewşê wê ya nava sînore welêt de wê, weke aliyna giring ku mirov wan dikarê li ser wan bisekinê bê. Di roja me de wê, dema ku wê, bahse demokrasîyê wê, were kirin wê, bi gotinên roterîkî wê, bi teorîkî wê, bahse rewşên baş ku ew bi çend mînaqî hatina jîyankirin wê bê kirin. Lê bi zêdeyî wê, kirinên 'nebaş' ên rejim û rêveberîyê wê, bi wê newîna lêpîrsîn. Ya ku wê, bi wê were lêpîrsîn wê, li gorî rewşa destûrî û şîroveyê wê, ew wê were kirin. Wê di vê çerçoveyê de ku ew li gorî destûrê bê wê, ew rast bê. Lê di aslê xwe de wê, destûr jî wê, ji aliyê xwe ve wê, navaroka wê ew wê, ne di wê rewşa demokratîkî bê.

Pîrsgirêkên ku ew di roja me de wê, weke pîrsgirêkên demokrasîyê wê, di roja me de wê, werina li ser ziman wê, di aslê xwe de wê, ji temen ve wê, ji wê zêdetirî wê weke pîrsgirêkên rêveberîyê û desthilatdarîyê bi temenê wê yê destûrî re ên avakariya wê bin. Wê ji temen ve wê, di vê çerçoveyê de wê, hebin. Mîrov, dikarê wê bi rewşek demokratîkî de wê, werênê li ser ziman. Dema ku rejima tirk ew zimanê kurdî qadaxa bikê û li ser wê re wê weke ku wê di sale 2016' û 2017'an de wê bikê ku wê, herê bi şirketa "ewtelsat"ê re wê, lev bikê û wê tv'yên bi zimanê kurdî wê bikê ku ew wan bide girtin wê, ev ne tenê wê weke pîrsgirêk demokratîkî bê. Wê ji wê zêdetirî wê, weke pîrsgirêka zihniyetê a serdemê jî wê, di temenê xwe de wê, werênê li ser ziman bê.

Pîrsgirêkên rêveberîyê ên ji temen ve wê, di temenê wan de wê têgîna nijadîtiyê û hwd wê, hebê. Rêveber û ankû rejim wê, li ser wan re wê, destûrên xwe bi rengbikin. Salixkirinên xwe yên destûrî wê li ser wê re wê bikin. Aqilê destûrî wê, hertimî wê li ya rastîtiyê wê bigerihê. Lê wê aqilê destûrî wê dema ku ew hat xistin xîmeta rêveberîyê de wê, weke rêgezna ku ew wê, çerçoveya desthilatdarîya wê saz bikê û bi sazûman bikê bê. Lê aqilê destûrî wê, di aslê xwe de wê, ji ya ku wê bi wê were erkkirin wê, zêdetirî wê xwediyê rastîyekê bê. Di vê çerçoveyê de aqilê destûrî û ankû dadî ku ew pêşketîya di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, çerçoveyek giştî wê, bide danîn li holê. Wê, di çerçoveya salixkirina "hemû rewşan" de wê, ev rewşên pîrsgirêkî wê ji temen ve wê di destpêkê de wê, bi rewşa salixkirina 'hemû rewşan' re wê, temenê wê were afirandin. Di rewşek jîyanî de wê, ti carî wê, ne bi derfetê bê ku ew rewşa jîyanê hemû ji aliyê destûrî ve ew, werina salixkirin bin. Wê ber ku wê, jîyan wê, di xate xwe de wê, di pêşketina xwe de bê. Wê hertimî wê, di rewşa wê de wê, pêşketinên nû û gûharin wê, derkevina li holê. Hertimî dema ku wê pêşketinên nû wê bibin wê, bikin ku wê, li gorî wê xalên destûrî werina salixkirin. Di rewşa wê lêhatinîyê û ankû lêhanînê de wê, rewşa şîroveyî wê, weke rewşeka şîroveyî a ku ew bi kotekî hatiya pêşxistin bê. Yanî wê, weke rewşeka şîroveyî ku ew bi zorekê hatibê pêşxistin bê. Di vê çerçoveyê de wê, di serî de mirov wê divê ku wê kifş bikê.

Di rewşa fahmkirina rewşê de wê, ev jî wê, giring bê. Dema ku mirov rewşa destûrê wê, hilde li dest wê, weke aliyekî giring wê, pêşî bi navaroka wê re jî wê, fahmbikê. Destûrêka ku wê, li gorî rewşa jîyanekê wê were pêşxistin wê, çawa wê, karibê bibê bersiv ji gelek jîyanan re? Ya ku wê, di roja me de wê, were kirin wê, di aslê xwe de wê, ew bê ku ew destûrên ku ew bi têgînek nijadî hatina pêşxistin wê, çawa wê, bi wê re wê, di nava sînore de wê, bikê ku jîyane gelek komên kêmnetewî û ankû etnîkî wê rast bikê û wê ji wan re wê bibê bersiv(?). Ev wê, weke aliyekî wê, di temenê hemû pîrsgirêkên rejimî û

civakî ên ku wê, ji rêveberîyê û kirinên wê rûbidin jî bin. Minaq wê, li tirkîya, îran, îraq û sûrî wê, destûrên qawmî ên nîjadperestî ku wê, dem bi dem wê kiras û maskeya olî jî wê bi ser wê de wê werênin û wê bi wê binûxûmênin wê pêşbixin. Bi wê, ew wê bikin ku wê, sînorê ku wan jî xwe re bi metîngerî û hwd kifşkirina wê, çend komên civakî, zayendî, çînî, kêmetewî(etknîkî) û hwd ku wê, bijîn wê, bi şewayekî bi mecbûrîyane wê bikin wan li gorî xwe bidina jîyankirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, her rêyên zorê wê bikarbênin. Di rewş û ji devera ku aqil, mirovatî û zihniyeta wan nikarê bibê bersiv wê zora wan bikeve dewrê de. Ji xwe, ti hêz û kes ku ew bi têgîna xwe ya mirovatîyê bawer bê ku ew bi wî re heya wê, serî li rêyên zor, şidet û kotekîfîyê wê nexê. Li devera ku hêst û têgîna mirovatîyê dawî lê tê wê zor û şidet wê destpêbikê. Wê kuştin bê kirin. Wê bi wê rengê wê bikin ku ew civakê li gorî xwe wê bi awa û şekl bikin. Wê bi reng bikin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, civakê wê bikin ku wê, li gorî xwe wê, salixbikin. Wê ziman, çand û hemû nîrxên wan civak û kêmetewan wê bi navê wan wê qadaxa bikin û wê, di nava sînorê xwe de wê yan bi rêyên bişavtinê wê bi navê xwe wê, werênina li ser ziman û yan jî ku wê, nikaribin bikin wê bi rêyên pêşî li pêşketina wê girtinê re wê, bixwezî ku wê, tûnabikin û wê ji dîrokê bibin. Dîrok wê, bi mînaq û nîşanên vê re wê tişî bê. Wê vê jî wê, di temenê wê de wê, şîrove û salixkirinên destûrî ku wan pêşxistina wê bikîna temenê wê de û wê bikin. Yanî wê, bi gotineka din wê, jenosîdeka li gorî gîyan û rûhê destûrî a pozîtîvî wê, bi demê re wê li ser serê hebûna wan civakan û ankû komên civakî wê, bi vê rengê wê pêşbixin.

Di dewama wê de wê, mirov li vê wê li vir dûbare wê, werênê li ser ziman ku wê, şîroveyên destûrî û ankû salixkirinên wê, weke aliyekî giring ku mirov wan di vê çerçoveyê de wan hilde li dest bê. Wê, li gorî xwe wê pêşnûmeyên destûran wê, bi nîjadperestî wê amede bikin û wê, bibîna li 'refarandûm' û ankû 'bijartinê' wê, her rêyê şidet û zor jî di nav de wê bikarbênin û wê, bi wê re ew wê, destûra xwe wê derbasbikin û wê, piştî wê, li dawîya wê, navê wê pêşnûmayê wê gotina 'demokrasiyê' wê were bicîhkirin û wê, were hanîn li ser ziman. Ev rewşên bi vî rengî wê, bi gelek rewşên din ên weke wan re wê, pîrsgirêkên serdemê ên bi zihniyetî û mirovatî bin. Di vê serdema ku wê di wê de wê bahse demokrasiyê wê werê kirin de wê, ji her demê zêdetirî wê, dijmirovîti, hovîti, tûndûtûjî û zîlm wê li hebûna civakan wê, were serdestkirin bi destê rêveberîyan.

Gotina 'têgîneka demokratîkî a çawa(*)' wê, hertimî wê, were pîrsîn. Wê dibin navê nîqaşên destûrî û pergali û hwd de wê, bê xwestin ku bersiv ji wê re wê, were dayîn. Lê wê, di vê çerçoveyê de jî wê, rengên civakî wê, çawa wê werîna kirin bin sehêde de wê, li rêyên wan wê were lêgerîn. Têgîna demokrasiya pîrranîti û ankû 'plûralîst(*)' wê, weke têgîneka ku wê, di çerçoveya hebûna komên civakî de wê, bi zêdeyî wê xwediye regekî xwe ye hanîna li ser ziman bê. Lê bi zêdeyî jî wê, ev rewş wê, ber ku wê, bi zêdeyî wê, bi sînokirina rêvberîyê di erk û rewşa wê ya bi serdestî a li ser srê civakê û di pêşxistina rewşa komên din ên civakî de wê, bê temenek wê, zêde rêveber wê ji wê modela demokratîkî û têgînên wê, ne bi dil bin. Di vê çerçoveyê de wê, hertimî wê, ji keviyekê ve wê, bi gotinên 'anarşîkî' wê, bikin ku wê, werênina li ser ziman. Wê, bi şewayekî di

(*)Têgîneka demokratîkî a çawa wê, weke regekê hizirkirinê a berê wê bi pêş ve bê û wê hertimî wê hewl bide ku ew di dema xwe de ya baştirin wê pêşbixê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ji ya ku ew heya wê, hertimî wê baştir û bi wê re wê, ya rast a li gorî jîyane mirov wê bikê ku wê pêşbixê û derxê li pêş bê.

(*)Plûralîst wê, weke têgîneka ku ew restek demokratîkî weke pîrraniyê bi xwe re wê bîne li ser ziman bê.

rastiyê de ji berçav dûrbikin. Wê li ser wê, bi teorîkî wê, xabatê bikin. Rêveberî wê, wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew bahse ji hevdû cûda kirin cûdahîya hêzan weke bi rêveberîyê, destûrî û hwd re wê, li ser wê bisekin in. Ev cûdahîyên ku wê, bi destûrî wê, dem bi dem wê karibin destê rêveber lawaz bikin wê, rastî acizîya wî werin. Ber vê yekê wê, heta roja me wê, di bin navê “demokrasîyê” de wê, çawa wê modeleka ku ew di wê de wê, hêza xwe biserdestî li ser serê civakê biparêzên û bi navê ‘demokrasîyê’ werê li ser ziman wê li wê bigerihin.

Têgîna demokrasîyê wê, weke têgîneka felsefîkî jî wê, hertimî wê li gorî demê wê pêwistîya wê hertimî wê di her demê de wê, bi jinûve kifşkirinê wê hebê. Hertimî di çerçoveya têgîna mirovatiya demê de ku ew jinûve û jinûve were salixkirin û hanîn li ser ziman. Her dem wê, li gorî asta pêşketina xwe wê, xwediyê şewayekî pêşketinê a bi aqil û zanînê bê. Di vê çerçoveyê de wê, di wê de wê, rewş, mijar û pirsgirêkên demê wê cûr bi cûr wê, di wê de wê, bi aqil û zanînê wê werina nîqaşkirin û li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têgîna demokrasîyê wê, têgîna xwe ya bi mirovî wê, di her demê de wê, bi hêstek demî wê ji mirov wê, bixwezê ku mirov wê, kifşbikê û wê, jinûve wê, werênê li ser ziman. Li vir em gotinekê jî li ser rengê nîqaşkirin, şirovekirin û pêşxistina wateyan werênina li ser ziman. Wê hertimî wê ev çerçoveya demokratîkî a bi têgînî a bi nîqaşkirin, şirovekirin û watedayîne re wê, li gorî demê wê, bi aqilê wê re wê, di çerçoveya têgîna pirranîtiya civakî û cihêrengîtiya wê de wê, bikeve xateka pêşketinê. Lê em, vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, şiroveyên rêveberîyê wê, çawa wê, xwe bi wan serdest bikê bê. Wê di wê çerçoveyê de wê, di bin navê ‘nûkirina destûrî’, ‘pêşxistina şiroveyên wê ên demî’ û ‘salixkirinên wê yên bi pêşketin, pêşveçûn û têgînên nû ên demkî re’ wê, werênin li ser ziman. Ev gotin bixwe jî wê, dema ku mirov ji aliyê bendewarî, nêzîkatî û nerîna gel ve li wê binerê wê, wateyekê bide me. Lê ku mirov heman gotinan ku em ji aliyê rêveberîyê û têgîna wê û bendewarîyên wê ve nêzîk bibê wê, wate û têgîna cûda wê bide me.

Têgîna demokrasîyê û pêşketina wê ya di nava sînore rejim û ankû pergale de wê, mirov dikarê tenê weke pirsgirêka ‘perwerdekirina girseyê’ wê, werênê li ser ziman? Bêgûman wê, perwerdebûyîna girseyê wê giring bê. Lê wê, girseyeka ku ew li maf û azadiyên azadiyên xwe heyîder û bizane wê, derkeve li holê. Lê li vir ku em, bi gotineka ‘perwerdekirina girseyê’ re jî wê, werênina li ser ziman wê, vê vêcarê wê ‘perwerdeyek çawa’ wê, weke pîrsek giring wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava rewşên civakî de wê, hinekî jî wê, weke aliyekî giring mirov, dikarê bi rengê hizirkirinê re girêdayî jî wê hilde li dest. Yanî bi gotineka din mirov, dikarê wê, weke mijareka çandî û ankû pêşxistina çandî jî wê, hilde li dest.

Di roja me de wê, hinek civak û ankû çand wê, li ser wan wê, ‘nîqaşên weke ew dikarin demokratîk bibin û ankû nikarin bibin wê, werê meşandin. Çanda îslamê jî wê, çandak ji van çandan bê. Her wusa wê, dema ku mirov têgîna demokrasîyê bi têgîna olî re wê, hilde li dest wê, vê carê wê, ji aliyê pêşketina civakî ve wê, peresendina ku wê, bi wê re wê, bibê wê, weke aliyekî temenî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di nerîna têgînên bi vî rengî de nerîn û kirina van têgînan weke têgîna bîrdozîkî wê, bêgûman wê, weke aliyekî zor ê demokratîkbûyîne wê bide dîyarkirin. Li vir, hertiştî ku ew bi têgînî ku ew li dawîya wê, têgîna ‘.îsm’ê hat bicihkirin û ew bi têgîneka bîrdozîkî hat hanîn li ser ziman wê, pirsgirêkên fahmkirina hevdû wê, di çerçoveya têgîna demokrasîyê de wê, xwe bi wê re

wê, bidina dîyarkirin. Minaq têgîna 'layîqîtiyê' wê, weke têgîneka ku wê, bi 'sekûlerî' wê bi wê were bawerkirin ku wê, herkesek wê, bawerîya wî çî bê ku ew weke ku ew dixwezê ku ew bijî. Serbestîyek ku ew xwe bide dîyarkirin. Mirov û wijdanê xwe, bi hevdû re li gorî xwe bijî. Pirsgirêka hevdû fahmkirina têgînên bawerîyan wê, hin bihin wê, weke pirsgirêka giştî ên serdemên hemdem wê, xwe bide dîyarkirin. Ku ev pirsgirêk rast newina fahmkirin jî wê, karibin wê, pêşketina civakî a demkî jî ew bi xwe re jî holêrabikê. Ber vê yekê ev pirsgirêkên bi vî rengî ku wê, karibin bi tememî aşîti û aramiya jîyanê ji holêrabikin wê, weke pirsgirêka ku mirov wan bi tamî û bi awayekî rast wan hilde li dest bin.

Çanda civakê wê, di cewherê wê de wê, ku ew rêveberî wê, di rewş û halê wê de bide hiştin wê, xwediyê demokrasiyek xweza a bi xwe re bê. Ber ku wê, di nava civakê de wê, gelek komên ji hev cûda wê bijîn. Lê kengî ku rêveberîyan destavêt wan rewşên civakê wê, bi wê re wê, ew ji holêrabibê. Minaq civake kurd wê, li kurdistanê wê, hem bi bawerîyên xwe yên navxweyî û hem jî komên xwe yên civakî û hwd re wê, xwediyê cihêrengîyeka pirranîyî a bi cihêrengîyî bê. Heta ku rêveberîyên herêmî ku kurdistanê û hebûna civake kurd ew di nava de hatî qatkirin ku wan, dest ne neavêt li nava civakê û bi rewşa komên wê yên ji hev cuda neleyistin re wê, ew ahenge wê, xiranebê û wê newina berhevdû. Wê bo ku ew mejiyê civakê bikina qat û ji hevdû qatbikin û nehêlin ku ew di ahenge civakî de bihizirin ku wan, bo van sedeman bidest madahelekirina li nava civakê bi pêşxistina komên nû ên li ser têgînên olî weke bi 'sapkin' î û ji rêderketî pêşxistin û ankû komên civakî ku ew li gorî herêman ji hev cuda pêşketina ku ew ketina pay ji hevdû cuda nîşandinê û hanîna berhevdû û bi wê re rêveberî weke ku wê li başûrê kurdistanê wê pêşbixin û wê li dijî rêxistinên beşên din ên kurdistanê bikina pozisyonê û wê bi wê re li hemberî rewşên ku ew bi wan didina jîyankirin wê bikina rewşên 'xamsarî' û hwd de wê, bi wê re wê, ahenge civakî wê were xirakirin. Heta roja me jî wê, ev rewş wê, bèn pêşxistin. Minaq wê, rejima tirk wê, dema ku wê, bahse 'azadîya serbixwe a keseyetî' wê bikê wê, çawa wê, di nava tirkîtiyê de wê, xwe bicihbikê û werênê li ser ziman wê pêşbixê. Wê rewşa keseyetîyê wê çawa wê, bi wê hebûna çerçoveya civakî wê bi wê ji hevdû wê bifelişênin wê, li ser wê re wê bihizirin. **Di** roja me de wê, sînore demokrasiyên roja me wê, bi desthilatdarîyê re wê bi sînor bê. Têgîna demokrasiyên roja me wê, ji rewşek demokratîkî zêdetirî wê, weke rewşeka ku wê çawa wê hebûna rêveberîyê û desthilatdarîya wê, bi girseyê wê, bi şêwayên weke bijartinê û hwd re wê, bidina herêkirin û meşrûtiyê di vê çerçoveyê de wê, bidest bixê wê, weke amûreka ku ew bo wê dihê bikarhanîn bê. Ji nûqtaya xwe ya pêşketî û heta ya nepêşketî û hwd jî wê, rewş ji vê zêde derbas nebê. Ber vê yekê mirov, dikarê vê pêdendinê di serî de bo demokrasiyên roja me bikê ku wê, pirsgirêka herî mazin wê, hanîna li cih a rewşa demokratîkî ya. Rêveberî û ankû desthilatdarîyên roja me wê, xwe weke "bi demokrasiyê hatî li ser kar" û ankû 'bi hilbijartinê hatî ser rêveberîyê' wê, xwe werênina li ser ziman. Lê piştî ku ew bûna desthilatdar jî wê, astangîya herî mazin wê ew hebûna wan bê li pêşîya cibêcih kirina demokrasiyê û hanîna wê ya li cih bê. Aqil û ankû zihniyeteka ne demokratîk ku ew bi demokrasiyê bi desthilatdar wê, li gorî wê têgîna xwe ya ne demokratîkî wê, li pêşîya pêşketina demokrasiyê wê astangîya herî mazin bê. Gotina 'bijartinê' û ankû 'bi navê 'rêveberîyeka demokrat' li ser rêveberîyê wê, demokratîkbûyîna wê nedê nîşandin. Wê tenê wê ew rêveberî wê bikeve rewşa ku wê, rewşên demokratîkî wê bikarhanîna û ankû îstîsmarkirina û bi wan xwe kîrîya desthilatdar û hanîya li ser kar bê. Gotina bi hilbijartinê

li ser rêveberîyê jî wê, weke gotineka xapandinê wê, di vê reng û şêwayê de wê, were bikarhanîn. Hîtlar jî û T. Ardogan jî bi bilbijartinan hatina ser rêveberîyê. Lê wê komkujîyên mazin ku wê, navê wan di dema wan de wê, li dîrokê binivîsênê wê bîna li serê gelan. Wê civakan wê, bikin wan tûnabikin û ji dîrokê bibin. Wê dema ku wê, derketina dervî wê, bû wê, ew wê, bikeve pozisyoneka li dijî wê de. Mirov dikarê bi pirsê ku ma wê, di nava pergalek demokratîkî wê, rewşa bêstûtû mayîna komên civakî û hebûna civakan wê hebê(?). Ku ew têgîna demokrasîyê ku ew bi têgîna desthilatdarîyê û rengê hizirkirina û mejîyê wê re bi sînor bê wê, bersiva me *herê* bê. Lê ku ew dervî wê bê, wê, di rewşek jîyanî a civakî de wê *na* bê.

Hebûna civakê û têgîna demokrasîyê wê, mirov dikarê di çerçoveya navarok û rewşên wê yê jîyanê de wê, pîr zêde wê werênê li ser ziman. Ev jî wê, taqabûlî rewşa demokrasiya civaknas wê bikê. Di rewşa hebûna jîyane mirov de wê, mirov wê, bixwezê ku ew di nava jîyane xwe de weke xwe bijî. Dixwezê ku ew xwe bi sitirênê. Dixwezê ku ew xwe bi parêzênê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê bihîrê. Ber vê yekê wê, di rewşa jîyane xwe de wê, bixwezê ku ew li ser jîyane xwe û pêşaroja xwe xwedîyê gotinê bê.

Mijare li ser pêşaroja xwe bûyîna xwedî gotinê wê, weke mijareka pîr zêde wê, mirov wê mejîyê xwe wê, li ser wê biwastênê. Em vê rewşa li ser pêşaroja xwe bûyîna xwedî gotinê em, di roja me de bi gotina li ser vîna xwe bûyîna xwe gotinê re di ahengekê de wê, werênina li ser ziman. Ber ku wê, ev wê, weke du gotinên ku wê, taqabûlî hevdu bikin bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, di dewame wê de wê, werênê li ser ziman ku mirov, ew di roja me de wê, di rewşa ku ew, ji aliyekî ve wê, weke ku ew xwedî vîn û li ser vîna xwe wê xwedî biryar bê. Lê ji aliyekî din ve jî wê, weke ku ew vîna wî ji dest hatîya girtin û ew nikarê li ser vîna xwe gotinê bibêjê. Wê, di rewşeka bi vî rengî de wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, di rewşa demokrasiyên roja me de wê, rewşên weke çûyîna bijartinê wê, weke ku wê, mirov wê, dengdayîne wê bikê. Wê weke ku ew bi vîna xwe wê dikê. Lê piştî ku ew kir û pê de wê, weke ku wê, hemû tişt wê ji destê wî derkeve. Wê ew nikaribê encamên wê, ku ew xirab bin bi şûn ve werênê û ankû ji holê rabikê. Di roja me de wê, parlamen wê, werina bijartin. Wê weke nûmînêr wê werina bijartin wê bîn şandin li parlamentoyê. Wê, li ser wan wê, ramyarîyê bikin. Wê ew wê di wê parlamentoyê de wê, “bîna dengê wan.” Lê di aslê xwe de ev rewş wê, weke rewşeka pîr zêde wê di çerçoveya rejimê de ku ew hatîya bi sazûmankirin bê. Ew kesên ku ew hatina bijartin û hatina şandin li parlamenê, mirovê ku wan dengdane bo bijartina wan weke nûmînêr ku ew çûna parlamentoyê û piştê yê ku ew deng dana wan ku ew herina devê derîyê parlamentoyê ew, dibê ku ew mafê hevdîtin û dîtina wan ji wan û ji wê deriyê parlamentoyê negirin. Dibê ku ew newîna hiştin ku ew herina hundûr jî.

Di rewşek bi vî rengî de wê, ew wê, xwedîyê wê rewşê bin. Vêca ew mirovên ku ew qaşo li ser navê wê girseyê çûyîna wê parlamentoyê wê, çawa wê karibin bibêjin ku ew li ser navê wan hatîya bijartin? Aliyekî din jî wê, dema ku ew parlamen hat bijartin û bidest karkir wê, divîyabû ku biryarên wê ji nava gel derketan. Wê li gorî rewş û jîyane gel gotinên xwe bigota û biryarên xwe bigirta. Di vê rewşê de jî ew nûmînêrên ku wan girseyan bi navê xwe şandina li wê parlamentoyê wan ji divîyabû ku wan, hertimî wê, di nava gel de ba û wan ku yek bi yek jî ba û bi komî jî ba, hertimî li wan bihisanda û hizrên wan biriba li nava wê parlamentoyê û hanîba li ser ziman û ew hizrên wan derxistiba li rewşek biryarî.

Kesên ku ew hatina bijartin û hatina şandin li parlamentoyê weke nûmînêr û ankû wekîl wê, piştî ku ew hatina bijartin wê, bi serê xwe bin. Wê, bê ku ew li girseya ku wê ew bijartiya bizîvirin û li wê binerin wê gotina xwe wê, bibêjin. Wê bê ku ew bi wê bi şewirin wê, gotina xwe wê bibêjin û wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, were hanîn li ser ziman. Li vir wê, dema ku ew girse wê, nûmînêrekê wê bi navê hilbijêrê wê, bi armançekê wê, hilbijêrê. Ku ew herê û ji wan re rewşek baş bide afirandin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser ziman. Têgîna demokratîkî a nûmînêrî wê, di aslê xwe de wê, weke têgîneka ku wê, di roja me de wê, weke 'rewşeka demokratîkî' ku wê, hema bêja hemû rêjim û rêveberîyên roja me wê, serî li wê bixin. Lê wê, ev rewş wê, li gorî reng û awayê wê, ne xwediyê rewşeka ku ew were dîtin bê. Minaq wê, kesên ku ew hatina bijartin û şandina li parlamentoyê wê, ew piştî wê, weke rêveberîyna welatî wê, li gorî têgîn û bîrdozîya welatî wê, xwediyê gotinê bin. Rewşa nekarîna bi şûn ve hanîna wan kesan piştî bijartina wan wê, di rewşa wan kesan û bi serê xwe tevgerîna wan de wê, temenê ewlehîya wan ya bi serê xwe tevgerînê wê bi afirênê. Rewşa demokrasîyê em î ro ku wê, dihenîna li ser ziman em wê, bi rewşa destûrê û rêveberîyê bi hevdu re wê, di hildina li dest. Rêveberî û destûr wê, di çerçoveya wê, rewşa demokratîkî de wê, dîvîbê ku ew ku ew ahengekê bi hebûna xwe ya bi hevdu re wê, bidina dîyarkirin. Destûr wê, temenê rengê gavavêtinê, bi serêwebûnê û ankû ne biserêwebûnê jî wê, bi afirênê. Di rewşa me de wê, ev wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Pirsgirêka destûrên welatî a bi hebûna gelan re wê, di weke pirsgirêkê bingihênî bê. Ev pirsgirêk wê, heta roja me de jî wê, xwe bi awayekî wê, bide dîyarkirin. Di roja me de wê, wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa rêveberîyê û bûyîna xwedî maf û azadîya xwe bixwe rêvebirinê de wê, civak û komên civakê wê, ne xwediyê heman maf û azadîyê bin. Ev rewş wê, di roja me de wê, zêdetirî wê, derkeve li pêş. Ji piştî şerê cihanê û duyemin ve ku ew avabûya neteweyên yekbûyî wê, bi destûrên xwe yên gelemper re ku wê, çêkirina wê, çerçoveyek giştî a destûrî wê, di çerçoveya jîyane kes, civak û rewşên jîyanî ên weke jin, zarok, komên zayend, civak û hwd de wê, werênê li ser ziman. Rejim û ankû rêveberîyên roja me ku ew ketina pay afirandina civake xwe de wê, di vê rewşê de wê, çawa wê, wan destûrên giştî ên netewên yekbûyî wê li gorî xwe wê, sererastbikin û ankû bi qirpênin wê, di rewşek bi vê rengê de wê, nêz bibin.

Ev rewş û pirsgirêk wê, weke rewş û pirsgirêkna rêveberîyî bin. Lê wê, bo hebûna civakan jî wê, rewş û pirsgirêkna giring û dîrokî bin. Di roja me de wê, hebûna civakên ku ew bêstatû hatina hiştin û ew di nava yên ku ew weke "bi statû" ku ew dihen dîtin de ku ew wrina halandin wê, çar-qatî wan bê. Wê di roja me de wê, bi hezaran ziman, çand û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, werina ji dîrokê birin.

Civak wê, weke rewşeka dîrokî wê, di jîyanê û nêzîkatîyê de wê, newê herêkirin. Wê, bi wê re jî wê, ew weke rewşeka ku wê, rejim wê karibin li wê serdest bibin û wê li gorî xwe bi reng, awa û şeklbikin wê li wê, binerin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têgîna "berjewendîyan" de wê, ew wê were bi reng û awa kirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, bi rengê wê hebûna civakê wê, xwe di nava lapên rêveberîyan de wê, bide dîyarkirin.

Gotina 'berjewendîyê' mirov dikarê wê, ji gelek alîyan ve wê, hilde li dest. Ji aliyê kes, civak û hwd ve jî mirov dikarê wê, hilde li dest. Ya ku wê, di roja me de wê, bi wê re wê derkeve li pêş wê, di bin dîmen û çermê gotina 'berjewendîyên civakî' de wê, berjewendîyên rêveberî' bin. Wê, derkevina li pêş. Pirsgirêka herî mazin wê, di roja me

de wê, di nava demokrasîyên roja me de wê, bi hebûna xalk û civakên roja me re wê, xwe bide dîyarkirin.

Gotina berjewendîyê wê, di roja me de wê, mirov dikarê ji aliyê têgîna berjewendîyê û têgîna maf û azadiyê ve jî wê, hilde li dest. Wê, li vir wê, têgîna maf û azadiyan ku ew bo civakê bê û ankû kes û jîyane wan bê wê, karibê derkeve li pêş û ser ya gotina berjewendîyê re. Gotina berjewendîyê û têgînên maf û azadîyê wê, weke du mijarên teybet ku wê, hertimî bi hevdu re wê, ji navikê ve wê, têkiliyeka wan were danîn. Rejim û ankû rêveberîyek wê, karibê bo berjewendîyên xwe maf û azadîyan bisînor bikê? Ev pirs wê, pîr zêde wê, were pirsin. Di rejim û rêveberîyên roja me de wê, ev bi sînor wê, were kirin. Lê di aslê xwe de li gorî 'berjewendîyan' bi sînorkirina maf û azadîyan wê, aliyekî dij-demokratîkî û nemeşrû jî bê. Lê wê, çawa wê ji wê dij-demokratîkîyê û nemeşrûtîyê re wê qawlikekî wê bibînin wê, pîr zêde wê li ser wê, serê xwe wê biwastênin.

Di aslê xwe de wê, li vir wê, weke mijareka giring ku wê, xwe bide dîyarkirin bê wê, ev bê. Wê, çi li çi were serdestkirin wê, weke aliyekî bi zêdeyî wê, di roja me de wê, were li wê serdestkirin bê. Di roja me de wê, rêveber wê, bo parastina desthilatdarîya xwe wê, bi hundûr û derve re wê, karibê şer pêşbixê. Bo berjewendîyên xwe wê, karibê maf û azadîyan bi sînor bikê, ji dest bigirê û binpê bikê. Wê şer jî wê, xûrixandin û kuştinê wê bi xwe re wê werênê. Wê di vê çerçoveyê de wê, bo ku ew rêveberîya xwe û ankû serdestîya xwe biparêzên wê, gelek jîyanan wê korban bidin. Rêveberî wê, ne xwedîyê felsefeyeka 'jînkirin û dana jîyankirinê' na. Lê civak wê, di xwezayê xwe de wê, mirov wê karibê bêjê ku ew xwedîyê felsefeyeka bi vî rengî ya. Ber ku ew, di nava xwe de wê, nexwezê ku ew şer û pêvajoyên wê hebin. Wê, bixwezî ku ew, bijîn û bijîyanin. Di nava aşîti û aramiyê de bi azadî û serbest bijîn. Felsefeya jîyanê wê, di temen de wê, bi têgîna xwe de wê, serdest bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa têgîna rêveberîyê wê, di felsefeya wê de wê, xwe bi serdestî jîyankirin wê hebê. Di roja me de modelên demokrasîyê ên weke yên 'nûmînêrîyê', 'berfirehkirî', 'tevlîbûnê' û ankû 'tevlîkarîyê' û hwd wê, weke modelna ku wê, li gorî rewşa rêveberîyê wê, werina li ser ziman bin. Ji xwe wê, di roja me de wê, dema ku wê, bahse modelên demokrasîyê wê were kirin wê, rêveberî û rewşên wê werina li ser ziman. Rêveberî wê, weke hêza ku ew hemû hêzê di dest berhev dikê bê. Di roja me de ku em wê gotina "parvekirina hêzê" a ku ew bo rêveberîyê dihê gotin ku em wê, fahmbikin emê di vê rewşê de wê, rewşa wê ya 'bihêz' ku wê, hemû hêz di destê xwe de wê, berhevkerîya wê, were kifşkirin. Li gorî rêveberîyê û ankû modelên wê, pergale destûrî ên dadî weke 'pergale amerika', 'pergale ewropa' û hwd wê, bi dadî û demokratîkî wê derkevina li pêş. Di dewama wê de wê, her rêveber wê, pergale xwe wê di vê rengê de wê, biafirênin. Li vir mirov dikarê vê pirsê bikê. Gelo vilqas cûre têgînên mirovî, civakî û hwd hena, heta ku evqas modelên wê derdikevina li holê? Gotina mafê mirovan, azadîyê, parastina jîyanê, perwerdekirin û hwd wê, di rengekê giştî ê xwezayî de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Lê rêveberîyan li gorî xwe nêzîkatîyên xwe yên rêveberî pêşxistina ew weke 'model' dana li pêş. Gotina 'modelê' wê, tenê weke hinek şîroyeyên ji hev cûda bin. Em dikarin wê, weke 'model' wê bi gotina demokrasîyê re wê werênina li ser ziman û ankû na wê, ew jî mijareka bi serê xwe a din bê ku mirov li ser wê bihizirê bê. Mirov dikarê van hemûyan wan, bi têgîneka demokratîkî werênê li ser ziman? Di rewşa têgîna demokrasîyê de wê, pêşengên ku wan têgîna demokrasîyê baş bi rastîya jîyanê û civakê û mirov re wê fahmkirina wê, karibin wê

pêşbixin. Rêveber wê, ne pêşengên demokratîkî bin. Wê pêşengên hizir û zihniyeta xwe bin ku ew di nava rewşek demokratîkî a ku ew ji wê sûdgirin û wê dihênina li ser ziman bin.

Ku em bahse rewşa girseyê bikin wê, girse wê, ew di vê rewşê de wê di nava xwe de wê xwediyê rewşek jîyanî bê. Gotina “girseyên ne rêxistinkirî” wê, li ser kom û çerçoveya civakê re wê, bi zêdeyî wê, were li ser ziman. Di aslê xwe de wê, ev gotin wê, li gorî xwezaya wê, ne rast bê. Ber ku wê, civak wê, di nava xwe de wê, li gorî rewşa xwe wê, di herîkîna xwe de wê, xwediyê rewşek xwezayî a ku ew bi wê bi sazûmanî bijî bê. Di nava civakê de wê, hemû komên civakî ên ku ew bi rengê xwe re ew hena wê karibin xwe di pergale ramyarî de dengê xwe bidina bihîstin û xwe werênina li ser ziman? Li vir wê, ya li pêşîya wê, asteng wê, dîsa wê rêveberî, armanc û zihniyeta wê bê. Hêza civakî wê, weke hêzeka ji nava wê, bi komên wê re wê, hebê bê. Di pergalek civakî de wê ev rewşên komî wê, hemû jî wê, hewl bidin ku ew xwe werênina li ser ziman. Çendî ku wan hanî li ser ziman jî wê, di awayekî pirralî û pirranîtiyî de wê, hanîna li ser ziman wê bibê. Ev jî wê, di rengê rêveberîyeka pirranîtiyî a gel de wê, xwe bide dîyarkirin. Rêveberîyeka bi vî rengî wê, ti sînore wê nebin ku ew wê, rêveberîyeka li ser serê wê, bi destûrî bê û ankû bi şewayên din bê wê, bide kifşkirin ku wê, kîjan kom û çawa wê, xwe werênina li ser ziman. Rêveberîyeka bi vî rengî wê, ne xwediyê zihniyeteka bi serê xwe a kifşkar bê. Wê tenê weke saziyeka rêveber wê, xwediyê rewşeka saziyî a sazker bê.

Ev dema ku ew ji aliyê civakê ve ew hat dayîn kifşkirin wê, wusa bê. Mirov dikarê li vir wê bipirsê ku wê, ma aliyê civakê û ankû aliyê rêveberîyê wê hebê bê? Ji xwe ber ku rêveberîyê aliyê xwe afirandîya û derxistîya li zihniyetekê û ew zihniyet serdestkirîya wê, temenê pîrsgirêkên nava civakê bi hewldana xwe ya li gorî xwe rastkirinê re jî bê. Dema ku wê, mudahale wê li nava civakê wê, di çerçoveya ‘sererastkirinê’ ku wê li wê bibin wê, ev rewş wê, pêşî wê, di nava civakê de wê bê temenê bertekên ji nava civakê. Ew wê, weke mudaheleyna li xwezaya civakê bin. Weke ku wê, çawa ku wê mirovek li ser masayê wê, were dirêjkirin û wê zikê wî were vekirin û wê li uzv, iz û pizûrên wî wê li wan dest were avêtin bibê. Wê hingê wê, ew mirov wê bertekê wê bo parastina xwe wê bide nîşandin. Di rewşa jîyane civakê de jî wê, rewş wê, ji wê ne cûdatir bê. Wê, bi heman rengî wê, xwediyê rewşekê bê. Dema ku mudahale li navaroka civakê li komên wê yên navxweyî hat kirin wê, li hemberî wan wê komên civakê wê, dest û serî rakin. Wê berxwe bidin. Heta ku wê, rapêrînan wê bikin. Ev wê, weke rewşna xwe parastinê ên civakî bin.

Di nava rewşek demokratîkî de wê, wê civak wê, xwediyê rewşa xwe ya jîyanî bê. Dema ku wê, civake bi serê wê hat hiştin wê, ew di rewşa xwe de wê hebûna xwe wê, bide domandin. Di roja me de wê, çawa ew rewşa civakê wê, bêkirin bernîqaşan de wê, gelek têgînên teorîkî ên bi navê ‘demokrasîyê’ jî wê, ji aliyê rêveberîyan ve wê, were pêşxistin. Minaq gotinên “wê, civak bê rêveberîyeka ku ew bi wê were rêvebirin wê, nikaribê rêve herê û rêya xwe bibîne” wê, were hanîn li ser ziman. Wê bi wê re wê di têgînên îdealîstî ku ew bi şewayekî hinek şîroveyên demokrasîyê bi wê ve girêdayî hatina pêşxistin wê, tenê wê weke şîroveyna ku wê, çawa wê, teqezîya rêveberîyê wê, bi têgîneka hîyaraşîkî wê, destjêneber bidina nîşandin bin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, werina pêşxistin.

Têgînên teorîkî ku ew demokrasîyê dihênina li ser ziman ku ew di serî de û ankû di destpêkê de ku wê, ji aliyê rêveberîyê û zihniyeta wê ve bidest nerîna li civakê kir wê, encama wê, bi pêşxistina têgîneka teqez a bi hebûna rêveberîyê re bê. Wê, çawa wê, weke rewşeka destjêneber wê bide nîşandin wê, bidest pêşxistina argûmanên wê bikê. Bi têgîna

girseyên civakî weke kerî dîtîne û ji wan kerîyan re wê şivan û ankû rêveberek wê pêwîst bê wê, ev têgîn wê, were hanîn li ser ziman. Li vir wê, bi têgîna rejîmê wê, bêî hebûna rêveberîyê wê civak wê, weke zaroka pêçekê ku ew nikarê ti pêdîvîyên xwe bêt wê werênê li cih wê, li wê were hizirkirin. Ber vê yekê wê, weke hêzek 'muqqades' ku ew sererastkirina civakî bikê, pêşengîya wê bikê û ji wê re ku ew, rê bide nîşandin wê, derkeve li holê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, rêveberî wê civakê jî wê, li gorî xwe wê di wê de wê dizaynkirin û sererastkirinan wê bidina kirin. Di rewşa têgîna demokrasiyê de wê, ji vê nûqteyê û pêde wê, gotina 'berjewendîya desthilatdarîyê' wê, derkeve li pêş. Bo domandin wê, çi pêwîst bê wê bikê. Wê karibê biryarên kifşkirina rengê jîyanê bidin. Wê karibin biryara bi sînorkirin û ankû ji dest girtina maf û azadîyan bide. Wê karibê ew biryarên şer bêt ku ew ji civakê bipirsê bide. Wê karibê bi serê xwe bide diyarkirin ku wê, navaroka civakê wê, çawa bê û bi çi rengê pêşketî bê ew bide diyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwe bide diyarkirin bê.

Civak wê, tekoşîna maf û azadîyên xwe wê, bide. Wê bo wan wê, di nava tekoşîneka maf û azadîyê de bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, bixwezê ku ew destûra di fermiyetê de serdest a ew maf û azadî û domandin û parastina jîyane wê misoger bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, civak û endamên wê, vê bixwezin. Li vir wê, ber vê yekê wê, pirsgirêka destûrê wê, di nava rêveberîyê û civakê de wê, weke xaleka ku wê, herdû alî wê her yekê wê ji aliyê xwe ve wê, bikin ku ew wê rastbikin bê. Wê rêveberî wê, ji aliyê xwe ve wê, bixwezê ku ew li gorî xwe û zihniyeta xwe ku ew wê çawa wê sehêtkirinê baştir bikê û wê weke hêzek mazin wê li ser serê civakê wê hebê wê, bikê ku ew bi wê (bi destûrê re) re ew temenê xwe çêbikê. Lê ji aliyê civakê ve jî wê, çawa wê, ew maf û azadîya wê were misogerkin, wê parastina wê, were kirin û hwd wê, li wê binerê. Rêveberî wê, têgîna parastinê a di mejîyê civakê de wê, li gorî xwe wê bi gotina sehêtkirinê re wê, bixwênê. Di vê çerçoveyê de wê, gotinên weke maf û azadîyê wê, wusa bixwênê. Dema ku wê bahse 'maf' wê, were kirin wê rêveberî wê, di çerçoveya gotina 'hemwelatîyê' de wê, rewş û têgînên weke 'berpîrsiyarîyên hemwelatî' ku ew hatina kifşkirin û hwd wê, bi zêdeyî wê derxê li pêş. Gotina azadîyê jî wê, çawa wê, di nava sînorê de wê, li gorî wê û kifşkirinê wê yên zihniyetî ên di destûrê de ku wê kirina wê, li wê bihizirê. Li vir mirov, dikarê li ser têgîna destûrê re bi vir ve girêdayî wê jî wê, bi gotinekê wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa pêşxistina şîrove û nirxandinên li ser destûrê re wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin bê. Wê, bi şîroveyên ku ew li ser xal û têgînên destûrî re ew li gorî xwe pêş dixê wê, karibê wateyên nû ji wan bide xalên destûrî û bi wê rengê wateyên nû ji wê bi destûrî biafirênê. Ev jî wê, temenê wê bê ku wê, destûr wê, bi şîroveyê wê bê kişandin li her aliyê û deverê. Yanê wê destûr wê, ji wateya xwe ya salixkirî wê, zêdetirî wê, bi wateyna din ku ew di temenê wan de şîrove û nirxandinên li ser wê re hena wê, di temenê wê de wê, hebin. Destûr û şîrove wê, di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, di çerçoveya rast fahmkirinê û ankû li gorî xwe fahmkirinê de wê, weke aliyekî giring ku mirov wê baş fahmbikê û hilde li dest bê. Di şêwayek û nêzikatîyek rasttî de wê, ev 'şîroveyên destûrî' wê, çendî wê meşrû û rast bin? Di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke aliyekî din bê. Têgîna şîroveyên destûrî wê, di roja me de wê, di temenê wê de bê ku wê, destûr wê, ne bi rastîya wê re lê wê, bi şîroveyên li ser wê re ku ew bi wan hin wateyên nû li wê destûrê hatina dayîn re wê, bi wê re wê fahmkirin wê, werina pêşxistin. Sererastkirinên destûrî ku ew dihêna kirin di demên piştî de wê, di temenê wan de wê, ew rewşên bi şîroveyên destûrî ku ew ji rêya rast a deestûrê dûrketinê

ku wê, çawa wê bi wan gûhartinan re wê temenê wê bi destûrî wê çêbikin bê. Wê ji vê aliyê ve jî wê, wateyna wan gûhartinan û ankû li wê zêdekirinê a bi destûrî wê, hebê.

Ev rewş û hemû rewşên weke van wê, di nava jîyane civakê de wê, weke rewşna temenê mudaheleyê ku ew hatibina pêşxistin jî bin. Lê ji aliyekî din ve jî wê, bi navê 'pêşketina demokratîkî' wê karibin ji aliyê rêveberîyan ve ew, dem bi dem werina hatin li ser ziman bin. Pirsgirêka demokrasîyê wê, li vir wê, weke ku em li ser rewşên destûrî, şîrove û nirxandinên li ser wê re ku ew dihên pêşxistin re wê, weke pirsgirêka li gorî wateyên wê yên rast tevgerîn jî bê. Pirsgirêka rast fahmkirinê jî bê.

Demokrasî, civak, rêveberî, destûr, kesyet û rewşên maf û azadiyê wê, weke rewşna ku wê, di roja me de wê, bi zêdeyî wê derkevina li pêş bin. Di nava van sernavan de wê, navê rêveberîyê wê, bi zêdeyî weke ku em dibînin di herikîna hanîna xwe ya li ser ziman de wê, weke rewşeka pirsgirêkî wê, xwe di çerçoveya bi hêzkirin û hwd de wê, bide dîyarkirin. Di demokrasîyan de wê, pirsgirêka hêzê wê, ne bi desthilatdarîyê re lê wê, bi civakê û navaroka wê re wê, di ahengekê de wê were çareserkirin. Ya ku wê, di serî de wê, were fahmkirin wê ev bê. Dema ku ew bi rêveberîyê ew hewl bê dayîn çareserkirin wê, weke hêzekê derxistina li pêş a rêveberîyê re wê, civak wê, di destpêkê de wê, despotê li ser serê xwe wê, bi rêveberîyê re wê, derxê li pêş û li serê xwe bikê bela weke ku em di roja me de wê bi gelek minaqên wê re dibînin. Bi heman rengî weke ku çawa wê, di demokrasîyan de wê, pirsgirêka hêzê wê, ne bi desthilatdarîyê re lê wê, bi civakê û navaroka wê re wê, di ahengekê de wê were çareserkirin wê, biheman rengî wê pirsgirêkên destûrî jî wê li gorî rastîya wê ya civakî û rastîya civakê wê, bi rewşa jîyane civakê û ahenge wê re wê, were çareserkirin. Wê bi wê re wê, demokrasîya civakî destûrî û keseyetî wê, pêşkeve.

Çavkanîyên vê beşê;

*Herodot(484-425 f.Kr.): "historie"

* "Gilgamesh(ca. 2210-2000f.kr.): "gilgamesh epiken"

*Zarathustra(f.kr rundt 7 hundert tallet), Avesta

* Ahmed Khani (1650-1707): "Men û Zin"

*Minorski, Vladimir (1940-42): "Kurds"

*Maalouf, Amin(1991): "lysets hager"

*Fromm, Erich(1971): "Zen-buddhism and psychoanalysis"

*Ocalan, Abdullah(2009); Civaka Demokratîk - Pirtûka 1 : Şaristanî

*Wallerstein; Immanuel Wallerstein(1995); Historical Capitalism, with Capitalist Civilization

*Wallerstein; Immanuel Wallerstein(2011); The Modern World-System, vol. IV: Centrist Liberalism Triumphant, 1789-1914

*Chomsky, Noam(1994). Secrets, Lies, and Democracy

* Chomsky, Noam(2013): "On anarchism"

Xamgin; ethem(çape 2013an), Diroka kurdistane

Abdusamet Yigit, kurdistan, Cizîra bota, temûz 2017

”

